

Forfatter: Michaëlis, Sophus

Titel: Den evige Søvn

Citation: Michaëlis, Sophus: "Den evige Søvn", i Michaëlis, Sophus: *Den evige Søvn*, 1912, s. 1.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-michs_08-shoot-workid54089.pdf (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: Den evige Søvn

SOPHUS MICHAËLIS

DEN EVIGE SØVN
ANDET OPLAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
MDCCCCXII

2

KJØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET

3

1 DECEMBER 1894 døde i Porto Alegre i Brasilien en franskfødt Kvinde, Amelie Bonchamps, over hundrede Aar gammel, fattig og glemt.

Efter hendes Død fandtes i en Amulet, hun altid bar om Halsen, en Lap Papir med følgende Skrift:

Levvel, Amelie! Hvem véd, maaske for bestandig. Du har kun set mig en eneste Gang, midt i mit Fald, da min Hær sov den evige Søvn paa Ruslands Ismarker. Du havde Medlidenhed med min dybe Nød, i et Øjebliks Kærlighed skænkede du mig Glemsel af alle mine Lidelser, du ofrede din egen Lykke for at stille min Fortvivlelse. Hvis jeg naar at redde min Trone, skal jeg huske paa dig, der ynkedes over den slagne Cæsar.

Et Kys paa din Pande og Levvel.

Napoleon.

4

5

I

TIL HÆREN

9. MAI 1812 kørte fra St. Cloud en Vogn, der skulde langvejs østerpaa. Den bar et kronet N paa Døren, bevægede sig paa Tidens bedste Fjedre, var polstret med grønt Fløjls og indvendig ligesom overkravlet af gyldne Bier, der aldrig forlod denne kejserlige Kube.

Nedad Paladstrappen svippede en lille, umaadelig hastig Herre. Han plejede at lade sig til Syne, om ikke som et Meteor, i alle Fald som en Kanonkugle, der naar til Vejs Ende. Det var ikke sundt at staa dens Bane i Vejen. Alt veg til Side. Den løb frem mellem to bukkende Mure.

Der blev ikke taget Afsked, ikke raabt Leve. Hovederne dukkede sig. Kuglen slog ned paa sit Sæde. Døren smækkede i som Laasen paa et Stykke Skyts. Vognen raslede af som en ladt Kanon.

Den løb ind paa sin Plads i en endeløs Eskorte af kejserlige Ekvipager. En Række rullende Rum med et Hof paa Rejse. Gesandter i Trekanthat og Portefeuille. Marschaller i Gaia og Guld. Anstandsdamer i Stivelse og Duft.

En Kejserinde i et Luksus-Boudoir paa fire Hjul, efterfulgt af Vogne med Smykkeskrin og Linnedkister og en kostelig Garderobe. Hendes Majestæt kunde bevæge sig fra Vogn til Vogn. Et Vink, og Fløjlskamler dannede Bro fra Vogntrin til Vogntrin. Den allerhøjeste Dame forandrede Ophold for at skifte Frisure eller tage sig et Blund paa de blødeste Bolstre. Som lykkelig ung Moder lukkede hun sine store tunge Øjenlaag

over det friske Erindringsbillede af sin spæde lille Søn: Han laa og sprællede splitternøgen paa la Francefarvet Silke eller gjorde sine første Skridt mellem de fastformede Ben af sin verdensberømte Kolos-Papa. Marie-Louise smilede, men med et lille nervøst Drag om sin store Mund. Hun var aldrig sikker paa, naar der kom Bud efter hende. Spørgsmaalene forplantede sig gennem Vogntoget: Kejserinden? Hvor er Kejserinden? Hun har skiftet Vogn, Hr. Stormarschal. Længere tilbage!

Marie-Louise skyndte sig at gribe Pudderkvasten. Hun havde Fregner i sit lyseblonde Ansigt, Æbleblomster-Rødme paa Kinderne, Næsen glinsede lidt for hvidt.

Til begge Sider for Vognrækken sværmede Ryttere i alle Regnbuens Farver. Højest til Hest sad selve Kongen af Neapel og stoltserede i sin fulde Eventyrpragt, med Vaabenfrakke af grønt Fløjl, Fjer-Agraf, gule Støvler og ædelstensbesat Krumsabel. Han foretrak Hesteryggen for Vognhændens Halvskjul. Han 7kroede sig i Helte-Attituder — som en Paafugl, der slaar sin Hale op for en maabende Kres. Men han var fyrig som en Panter, og han lo Solen lige op i Ansigtet.

Som en tæt Klump holdt Rytterne sig om Vognen for alle Vogne. Kejserlige Pager fulgte den saa nær, som skulde de bære et usynligt Slæb. Ordonnansofficerer red paa Siden af Marschaller og Generaler. Gardejægere med Kejserens Haandheste sluttede Trop. Men ud for Vinduerne red Rigets højeste Dignitarer. Overstaldmesteren Caulaincourt havde Øjnene lige ind ad Ruderne. Adjudanter sprængte til og fra. Fra alle Sideveje kom der raslende Ilbud, Dépêcher ekspederedes som hvide Glimt ud af Vognvinduerne, snappedes i Luften fra Haand til Haand og bares bort i gungrende Galop.

I Vognen sad den lille Mand og sov. I hvert Fald havde han lukket sine Øjne og knebet sin Mund sammen. Hans Ansigts glinsende gule Marmor dunkledes nu og da som af en Slagskygge, der ikke havde ydre Aarsag. Berthier sad paa Bagsædet og iagttog ham. Et følsomt Spejl, der endog gengav Skyggespillet over Kejserens Aasyn. Han sover ikke, tænkte Generalstabschefen, hans Pande sitrer af Tanker; Tal-Kolonner passerer Revue; han regner, han regner, han regner ustandseligt.

Men den lille Mands Marmor-Overflade lyste af et eneste Ord som af et Smil: Stormogul! Stormogul, hviskede det inde i ham. En Stymper af en Poet havde fundet paa at kalde ham: Kongernes Konge. 8Hvor flovt! Et Bibel-Plagiat. Men Stormogul! Der var Safranfarve i det Ord. Østerlandssol! Det blev baaret til Evropa paa Kamelrygge, dybt inde fra Asien, fra Hindustan, fra Ispahan, paa Kamelrygge til den orientalske Basar i Moskov!

Stormogul! Nu gik det endelig løs mod Østens store fantastiske Maal. Ikke som for fjorten Aar siden, da han maatte snige sig ind ad en Krinkelvej, over Ægyptens og Syriens snævre, ufremkommelige Stier. Nej, nu bar det mod den vældige vidaabne Folkeport. Mod Rusland! Rusland! Europas Gigant- Rige skulde erobres. Hans kejserlige „Herr Broder“, den uantastelig høje, den fjernt egenmægtige, Czar og Selvhersker, skulde ydmyges. Hvad er vel disse Russer? Barbarer! Oldtidens Skyther! De skal tugtes, de skal drives tilbage bag deres barbariske Floder: Dnjepr, et Nys i Næsen — de Gamle kaldte den Borysthenes; de skal jages indenfor deres naturlige Begrænsning, op i Kavkasus, om bag Skythiens gamle Nomadepæle.

Hvilken Krig! Hvilket Tog! En Folkevandringsbølge, der slaar tilbage. Alle Skæbnens Veje gik derimod. Hvad var Fastlandsspærring og Toldpolitik og engelsk Økonomikrig mod saa blændende en Plan? Taaber de, som tror, at det drejer sig om en ligegyldig russisk Ukas, en oldenborgsk Hertugkrone — ha! —, nogle sølle diplomatiske Note-Udvekslinger. Nej, min gode Fyrst Kurakin, spil De krænket paa Deres latterlige Regerings Vegne, forlang Deres Passer, rejs til St. Petersborg eller bliv i Paris. Og bild 9Dem ind, min kejserlige Herr Broder, Alexander kaldet — hvilket Navn for en kronet Stivstikker! — bild Dem ind, at jeg bevarer for Dem min ubeskaarne Ærefrygt, min personlige Højagtelse i al Evighed, Amen! I al Evighed trænger jeg til at erobre. Jeg vil befolke Deres vældige Stepper. Østens gyldne Kupler over Deres ældgamle Bojar-By skærer mig i Øjnene. Min Haand har slynget Jupiters Tordenkile imod Dem, prøv ikke paa at standse den, den gaar sin Bane, til den planter sig i Kremls Mure.

Og den lille Mand smilte. Stivnet som i gulligt Voks dette Smil, der er sælsomt blandet af Godlidenhed, af Skadefryd, af Triumf. Det lurer inde i de dybe, brynløse Øjengruber, det lyser som Isblink over dette Ansigt, Naturen har skabt, uden Frynser og Furer, i runde og mejsledeFlader.

Berthier sad og saa paa dette stivnede Smil. Sover han nu igen? Er det ikke ved at blive uhyggeligt, som Kejseren i den sidste Tid er begyndt at „falde hen“, at sætte sig til at blunde? Munden sitrer ganske vist i smaa elektriske Stød, den synes at mumle kaotiske Ord. Men alligevel: denne idelige Indadvendthed, denne Aandsfraværelse, denne tilsyneladende Afslappelse — er det Træthed, er det Alderen? Bliver Hagen ikke for fed? Hele Konstitutionen ikke for svær?

Da slaar den lille Mand pludselig Øjnene op og anholder Berthier midt i hans bekymrede Fritten. Generalstabschefen føler sig spiddet af det kendte Staalblik, som fik han et Bajonetstød lige i Sjælen.

summerer min Storarmé op. Hvad Djævelen, tror *De*, jeg kommer sovende til Lykken? Vil *De* øjeblikkelig tage *Dem* sammen. Hvor tør *De* sidde og drive, fordi *jeg* driver. Schwarzenberg — Macdonald — Grev Narbonne — Augereau i Stettin. Hvad Fanden bestiller Eugène og Saint-Cyr? Mine 6000 nye Trænvogne! Bilder *De* *Dem* ind, de kommer af sig selv? Og Død og Pine — hvad gør *Davout* i Danzig? *Han* sover aldrig, skal jeg sige *Dem*. Han har hørt Knaldet. Proppen er røget af Flasken. Den anden puniske — eller polske — Krig er begyndt. Vinen er trukket op — den maa drikkes!

Et Nu — og Hynderne flyder med Papirer og Dokumenter. Vognen tømmer sine hemmelige Stiklommer. Mapper raabes ind gennem Ruden. Stabschefen faar en Skriveklap over Knæet og gør Tjeneste som almindelig Sekretær. Diktaterne knitrer ud af Munden paa den lille Mand, Gaasefjeren skratter, Papirerne sejler ned i Bunden af Vognen.

Thi nu arbejder den lille Mand. Som en Taskespiller haler ud af sin Hat: hele Snese ubrudte Æg, brændende Olielamper, Karaffer og fyldte Vandglas, Bure med Fugle i og Potter med blomstrende Planter. Saaledes henter han ud af sin Hjerne: Navne og Tal og atter Tal, hele Kolonner af Tal, Korpser, Divisioner og Brigader, Batterier og Kanoner, Styrkeangivelser til den mindste Enkelthed, Opgør af Træn, Forplejningsoplæg og Lazaretter, Magasiner og RekrutDepoter, 11Munderingsleverancer, Kvægparker, Tilførselslinier, Bagerovne og Haandmøller til Mel. Han slaar alt fast og sætter alt i Bevægelse. Han véd, hvor det alt er at finde, og hvor det har at være om en Uge og en Maaned.

Det kejserlige Kabinet raser i denne Tryllevogn, endogsaa uhindret af Mørket. Tænd! siger Kejseren. Og Vokslys kaster deres Skær fra Ruder i Vognens Bagklædning. Berthier og Duroc skiftes til at gøre Sekretærtjeneste. Men den lille Mand holder dem begge ud.

Rapporter flyver ind ad Ruderne, Kladder ud. Dépêcher signeres, snappes af ventende Hænder og forsvinder som Fugle i Luften.

Endda faar den lille Mand Tid til engang imellem at stikke Hovedet ud af Vinduet og nikke til en Æreport og en Tale. Men Vognen holder ikke. Den gaar blot i Skridt, at Ordføreren kan fatte sig i Korthed. Man kører fra de kønne Ord og indhentes kun af et: Kejseren leve!

Den lille Mand arbejder troligt Natten igennem. Vokslysene brænder ned som smaa søvnige Stumper, gulligt mod den blaanende Dag. Foraaret lufter tværs igennem Vognen. Kejseren dikterer omkap med Lærker og Stære udenfor.

Man passerer en Kro. Duftende Kaffe langes ind gennem Vinduet. Hans kejserlige Majestæt puster ud i to Minutter og søger saa Hvile i en frisktrykt Roman. Paa et Kvarter har han læst den til Ende, og Bogen ryger ud i Vejstøvet som et unyttigt Affald.

12

Videre! Videre! Saa hurtigt rejser kun een Mand. Bønderne har ventet hele Natten for at se ham fare forbi. I Morgensolen staar de langs de duggede Grøfter for at hilse paa deres Helt og deres Guddom. Dér travler han frem mod ny Krig og nye Sejre. Frankrig har udskrevet sin grønneste Ungdom til at følge ham. Ad alle Veje marscherer Veteraner og Rekrutter mod samme Maal som den lille marmorblege Mand derinde i Kaleschen. Han er sikker, han er stærk, han er uovervindelig. De Unge kappes om at følge ham de mange Hundreder af Mile — mod Rusland, Eventyret og Byttet!

Kejseren smiler og tager sig en Pris. Nu gled det Stykke Arbejde fra Haanden, og man har Tid et Øjeblik at være Pater familias. Morgenluften er berusende. Frugtblomsterne regner ned over Vogntoget. Aha! dette dufter af Æblemost. Caulaincourt, er Hendes Majestæt Kejserrinden oppe? Og hvorledes har hun sovet? Lad spørge, om en lille Morgenvisit vil være Hendes Majestæt belejlig.

Vogntoget standser. Kejserens Ønske forplantes som ved Løbeild. Han staar ud og strækker Benene i Vejstøvet, misser mod Solen og nikker til højre og venstre: Er man endnu ikke møt i Rygsøjlen, min højstærede Herr Svoger? ... Duroc, Søvnens sidder i dine Øjenkroge. Gaa dog hen og læg dig, min Gode! ... Hvad glor *De* efter, Mouton? Svalerne? Ja, det er Himlens mest bedaarende Flyvere. Hvilken Gratie! Hvilke Buer! Men tror I, de slaar deres Volter af Skønhedshensyn? Pyt! Hvert Sving koster 13en halv Snes Myg Livet. Det er Grusomheden, som gør skøn. fordyrene har de dejligste Bevægelser ... Hvordan er det, *De* sidder til Hest, mine Herrer? Husk, *De* har sagt Farvel til de bløde Senge. De kommer ikke af Klæderne det første Par Hundrede Nætter.

Kejserrindens Vogn kører frem med sit Forspand af otte smukke, frisk skiftede Heste. Nogle Hoffrøkner begraver deres lyserøde Silkefødder i Vejens tykke graa Støvpudder og nejer, da Kejseren svipper op over det nedslagne Vogntrin. Inden de faar rejst deres Hoveder, er Døren smældet i. Han er inde hos sin kejserlige Gemalinde. Han svinger sig aldrig op i denne høje Karm uden at mindes det første Møde, da han i Øsregn stod i Courcelles og ventede — en hel Dag for tidlig — en hidsigt overrumplende Elsker, der drivvaad stormede ind i Vognen, ind i Favnen paa sin ukendte Brud, erobrede hende og blev hos hende en højst uofficiel Nat, thi først Dagen efter — mødtes og formæledes de.

Marie-Louise ser paa ham med sine store lyse og vage Øjne; nu som den Gang blusser hun for Heden, der straalere ud fra hans Hud. Som rejser alle de smaa bitte Dun sig paa hendes Kinder og Arme og flimrer i Solkæret fra hans stærke, kærtegnende Øjne.

Han kysser hendes glatte unge Haand. Han tager hendes Hoved ved begge Øreflipperne og fører hendes Mund til sine Læber som en Kop ved to Hanke:

— Altid frisk Fløde, Deres Majestæt.

14

— Og ikke altid frisk Snus, svarer hun og basker sig med Kniplingstørklædet. Hun er inderst inde umaadelig angst for den lille Mand, men faar altid Mod ved at mærke, at han mindst er lige saa angst for hende. Han tager paa hende, som var hun spundet af de skøreste venetianske Glastraade, en kejserlig Vaarflue af Guds Naade. Og dog svulmer hun af Mælk og Blod og kunde næppe engang lade sig kysse ihjel.

— Glæder man sig til at skulle se sin kejserlige Herr Papa?

—Ja, *hvis* han kommer.

— Selvfølgelig. Hvem siger Nej til en Stormogul?

— Min Stedmama gør det i hvert Fald.

— Hun *kommer*. I Dresden vil jeg lade dig opvarte af Kejsere og Konger og Prinser. Et Hof, hvortil Verden aldrig har set Mage. Naa, hvad har min høje Frue i Flaskeforet? Tør en underdanig Ægtemand indbyde sig selv til Frokost? Og drikke et Glas med den allerhøjeste Fru Moder til Hans Majestæt Kongen af Rom, der for Øjeblikket har overtaget Regeringens Førelse i vore samtlige franske Residenser.

Den lille Mand skæmter som en kaad Dreng.

Faa Minutter efter har han genoptaget sit Diktat.

Og inden han naar Mainz, har to Snese Instrukser og Dépêcher forladt det kejserlige Kabinet paa fire Hjul.

15

II

I DRESDEN

EN Tylvt af Dage i Dresden.

Frankrigs Overhoved forkælet som en Halvgud. Østrigs Kejser, en Flok af Konger og Storhertuger bejler til hans Venskab og Gunst, som var de hans Vasaller. Selv Kejserinden af Østrig har indfundet sig, dog ikke til hans Forherligelse, snarere som en truende Skygge fra Fortiden. Denne Datter af en Modena-Hertug, hvis Land Bonaparte i Campo Formio annekterede med et Pennestrøg, viser sin Svigersøn, Parvenukejseren, en isnende Kulde. Hun knejser af sit ganske Stamtræs høje strittende Foragt for en Eventyrer, hvem Evropas „retmæssige“ Regenter under fire Øjne endnu stadig stempler som den af Revolutionen avlede Røverkaptajn; kun Proletarernes Frækhed, den rivende Depravation i en bedærvet Nation har jo skyllet ham op paa en blodbesudlet Trone.

Habsburgernes sidste Kejserinde konstaterer med al sin Skadefryd af Guds Naade, at selv hendes kejserlige Steddatter er bleven smittet af Mesalliancens 16slette Sæder, af Pøbelsmagen i Paris. Hun praler jo af sine større Forhold, af sit nye Fædreland, af sin ødsle Pragt. Hun deler sin Ægtefælles forlorne Overlegenhed. Her var det dog Mellemeuropas Suveræner, der gjorde Vestens Usurpator den Ære at tage imod ham. Men denne Pariser-Kejser lader sig til Syne som et Lyn i Zigzag; man véd ikke, naar han kommer eller gaar. Træder han ind i en Tronsal, er det ufravigeligt ham, der tager imod og gør selv de stiveste Potentater til bærede Gæster. Han bæres i Guldstol af det ubegribelige Ry. Folkeslag stimer udenfor hans

Vinduer for at opnaa et Glimt af Fænomenet. Han er det ottende Vidunder, han er Fabeldragen, han er Sølslangen. Han er det store Dyr i Johannes' Aabenbaring. En opfanatiseret Nysgerrighed, den forslugneste Overtro, Løgnens magiske Indbildning gør ham til den, alle venter og alle stirrer efter. Evropas lovlige Suveræner degraderes til en Parvenuekejsers Statister. Ingen kan sige hvorfor, men hvorsomhelst han viser sig paa det internationale Skakbræt, er han uundgaaelig Kongen, og han gør alle de „rigtige“ til Løbere, til Springere, til Bønder. Se, hvor disse Højheder og Majestæter af ældgammelt Purpurblod, Evropas fineste, krummer Ryg, kreser som Planeter om en pludselig opdukket Komet-Sol. Til hans Lever mylrer Forværelserne med kronede Hoveder, der mænger sig med Diplomater og franske Officerer, saa end ikke Habsburgernes Overhofceremonimester vilde kunne skelne Klinte fra Hvede.

Dresden straalere af Henrykkelse over at huse sin 17Stormogul. Klokkerne kimer hans Pris. Hof kirken messer til hans Forherligelse. Sachsernes gamle fornemme Hof borg samler Kejser- og Kongebannere i Buket om den plebejiske Trikolore. Opera og Teater synger hans Smiger. Zwinger staar i Fest, Augustus-Broen flager, gyldne Kongestatuer galopperer til hans Opvartning. Elben holder Fyrste-Regatta til hans Ære. Dresden rummer kun een Seværdighed, og den lader sig kun til Syne som et Lyn i uberegnelige og blændende Zigzagstribes.

Selv er han for klog til at lade sig blænde. Han véd, hele denne Fest er en tvungen Maskerade. De træder kun Dansen, fordi de *maa*. Lad dem hade mig, blot de frygter mig! Endog Kongen af Preussen vover ikke andet end omsider at indfinde sig og tage Plads i den kongelige Kvadrille. Alliancerne binder med jernhaarde Baand.

Hvor tør de andet? I dette Øjeblik svejses Storarméen sammen af Franskmænd og Italienerne, Spaniere og Portugisere, Østrigere og Kroater, Hollændere og Schweizere, Sachserne og Preussere. Hele dette vældige Opbud er bragt i Stand af den ene Mands Vilje. Løser han sin Haands Kæmpetag, vil de flygte for alle Vinde, splittede som Avner. Lig en Skok Satraper holder franske Hærførere sammen paa de sammenskrabede Horder. Mod hvem? Ja, det er endnu den offenlige Hemmelighed. Meningene er kun, at Czaren skal føle Tampen brænde.

Fra sit Slotsvindu ser han Elben blinke bortgennem 18Landet. Men endnu tydeligere ser han alle disse Korpser, hans Herskervilje har udskrevet, et vidtspændt Net af Folkestrømme, han alle har givet en eneste Retning — østerpaa, mod Rusland, mod den moskovitiske Kolos, der skal væltes. Denne Czar, der trodses ham, denne Middelalderdespot, der har vovet at nægte ham sin Søsters Haand, lad ham vogte sig, hvor han sidder, i Petersborg eller i Vilna, kry paa Grund af Afstanden, utilnærmelig forskanset bag Mile og atter Mile — vé ham, naar jeg træffer ham og han ikke ydmyger sig. Jeg skal slaa hans Krone i Støvet!

Den lille Mand er Menneskekender som ingen anden. Han fæster den Tillid til sine Omgivelser, som de fortjener. Han kender Værdien af deres Alliancer. Han véd nøjagtigt, hvor meget han tør bygge paa sine fyrstelige Venner. Han behersker til Fuldkommenhed Diplomatiens tvetydige Smil. Falskheden og Forræderiet lurar bag de tvetungede Aftaler. Alle disse Hjælpekorpser vil jo forvandles til Fjender den Dag, Vaabenlykken svigter ham. Han véd, disse Forbundsfæller lønløst ønsker hans Nederlag. Deres Begejstring er hyklet. De forstaar ikke Herskerens Skabertrang eller Storhedsdrøm. De begriber kun Tvangens Forpligtelse, Tommeskruens Moral, Baandenens Traktater. Derfor klemmer han dem, derfor binder han dem. Derfor døver han dem med sin enevældige Suggestion: Lad dem tro, at han er Skæbnens udvalgte Svøbe, en Mirakelmager, der ser Stjernerne ved højlys Dag og 19Evropas Horoskop efter dem og sin egen urokkelige Vilje.

Derfor „vinder“ han dem alle. Fordi hans Væsen er at vinde, at være uimodstaaelig. Han er nedladende, han charmerer, han indtager, han opbyder alle sin Persons lysende Lokkemidler. Han strør om sig med Erkendtlighed og Taknemlighed, med Diamanter og Gaver, med Ordner og Udmærkelser. Han giver Narrene den Flitter, de begærer. Og de mere Unøjsomme beruser han med den store Krigs vidunderlige Chancer, Land- og Folkevinding, flyttede Grænsepæle, Haabet om nye Hertugkroner og fedt Land. I skal faa det! I skal erobre det altsammen med mig, paa nye Valpladser, men glem ikke Prisen: Alt Land koster Blod.

En Tylvt af Dage er nok til at gøre ham led. Han er træt af de festlige Grimasser, han væmmes ved de mange diplomatiske Judaskys. Han glemmer ikke et Øjeblik, at alle disse Veksler kun løber deres Tid. De skal indfries deroppe bag den russiske Grænse.

Men bag den russiske Grænse tier alting stille. Ikke en Forklaring, ikke en Tilnærmelse. Endelig kommer Narbonne, den længe ventede, med det Bud, at Czaren er urokkelig. Czaren tier og bier, venter og forbereder. Valpladserne ligger deroppe. Kampen om Magten og Æren. Ikke her paa de bonede Gulve, hvor der danses til Kejser- og Konge-Parade.

Han giver dem alle sit sidste dæmoniske Smil. Han besejrer dem med sit Gys af Velvilje.

Men Marie-Louise kysser han uden at sige Farvel. 20Han favner med usigelig Ømhed sit Dynastis kejserfødte Ophav.

Og Marie-Louise aander i et Suk af uvilkaarlig Lettelse, da han under Kanonernes Tordensalut ruller bort over Augustus-Broen.

21

III

STORARMÉEN I MARSCH

EN eneste Haand har sat alle disse Hære i Gang. Menneskefloder, der strømmer mod Øst. De har allerede bevæget sig i Maaneder. Ad alle Tysklands Hovedlandeveje bølger de — mod Øst, bestandig østerpaa — fra Rhinen til Elben, fra Elben til Oder — til Weichsel, til Bug og til Njemen.

Smaa og store Byer fylder de paa deres Gang. Overalt suger de Næring og Styrke. Magasiner og Depoter aabner sig for dem. Her forsynes de med Sko, dér med Kapper; her faar de nye Geværer; her hviler de en Uge for at optage alle Efternølere; her belæsses Trænvognene med Korn.

Dagsmarscher og Stationer, alt er forud afstukket. Taktfast efter fælles Plan flytter sig de hastende Hære. Frem rykker Garden, den gamle og den unge, den alene er et halvt Hundredtusind i Marsch. Frem rykker femten Korpser — Fodfolk og Hestfolk — førte af Marschaller, af Fyrster og Hertuger, hvis Navne dufter af Valplads og erobrede Provinser; tyske og italienske 22Smaabyer er knyttede til Titlerne, ophøjede til Verdensberømmelse. Seks hundrede Tusind Mand er paa Marsch. To hundrede Tusind Heste betramper disse Dale, et Rytteri, et Tros, et Træn, som ikke har været set, siden Hunnernes Horder gik den modsatte Vej.

Efter Hærene følger Vogne og Køretøjer af de besynderligste Former, i Tusindevis, knirkende og knagende under et uhyre Materiel. Hvor Korpserne standser, slaas Feltbagerierne op; Titusinder af Brødrationer gaar varme og duftende ud af deres Gab hver Morgen for at spredes i sultne Munde. Korn brændes til Vin, der leveres i svære Oplag. Selv Frankrigs og Ungarns sidste Vinhøst er delvis beslaglagt til disse Massers gigantiske Forbrug.

Et allestedsnærværende Forsyn sørger for alt dette. Ingenting tør glemmes. For disse Folkeslag paa Vandring oprettes Lazaretter i henvend tyve Byer. Forsynet maa være forberedt ikke alene paa Krigens Lemlæstelser og Saar, men ogsaa paa selve Marschens Sot og Plage, paa Hedeslag, Tyfus og Dysenteri. Den store daglige Afgang maa opfanges, plejes og helbredes, føres tilbage til Fanerne. Desertører opsnappes, Marodører anholdes, Plyndring afstraffes eksemplarisk. Læger og Lægemedler overalt medbringes i tilstrækkeligt Tal. Disciplinen opretholdes ved et vidtforgrenet System af streng og ubønhørlig Praksis.

Men Storarméens Tempo tør aldrig være hurtigere, end at Trænet kan følge Trop. Forspandet bestaar til Dels af Okser, der i Nødsfald kan tjene til Føde; Ammunitionen læsses paa undervejs i Depoter og Forter; 23hist og her hjælper Lastskibe paa Floderne med Transporten, men Trænet maa dirigeres efter en Snor for at være til Tjeneste i det rette Øjeblik: „Paa et saa vældigt Krigsteater vil intet kunne lykkes uden gennem en rigtig opstillet Plan og med Elementer, der handler i nøjeste Samklang“. Storarméen har sin alvidende og almægtige Instruktør, der anviser hvert af disse Tusinder deres Plads. Fra hans Aands sitrende Energi udlades Dag og Nat de Viljestrømme, der holder dem i de strengt afmaalte indbyrdes Afstande og samtidig knytter dem sammen i en eneste ubrudt Operationslinie.

Frem rykker da Storarméen i sit faste sejsrsikre Trit. En halv Snes Tungemaal klinger under Marschen. Nationalsangene lyder over Markerne som Ekko af skiftende Fugletræk. Marseillaisen gaar igen fra Korps til Korps som den æggende Grundakkord, afløst nu og da af den joviale Parisersang: Hvor har man det vel bedre end i Familiens Skød? Gammeløstrigske Nationalsange veksler med nyskabte preussiske Slaghymner, polske Frihedstøner med kroatiske Folkemelodier og italienske Drikkeviser. Overalt buldrer Trommerne Takten til denne foreløbig saa sorgløse Oprømted, der kvidrer og fløjter og tørrer Skjorter i Solen og ryger et kaotisk Kvalm af Tobak, af Pile- og Kirsebærblade om Bivuakbaalene i de lune Sommernætter.

Sommeren skal jo være Kejserens Forbundsfaelle. Gøre Felttoget til en munter vagabonderende Udflugt. At slæbe Furage med er overflødig. Hestene kan Morgen og Aften græsse sig deres friske Foder af de 24grønne Enge. Og de bugnende Kornmarker vil inden længe sørge ogsaa for Soldaternes Munde, give deres Haandkværne Stof, tre Skridt til Siden for hver Landevej.

Storarméen skrider frem som til Fest, besjælet af sin Overfeltherres hele storslaeede Selvsikkerhed. Saa mægtig bruser denne Flodbølge frem, at intet kan staa imod. Den vil oversvømme den russiske Grænse og skylle tilbage i et rivende Sug af Bytte.

Derfor er dette Træn saa umaadeligt. Ikke alene med den glimrende Materiel-Udrustning for Øje, men med Bagtanke om et endnu mere glimrende Erobringsgods fra Moskoviternes rige Fabelbyer. Marschallerne, Generalerne, de unge Officerer, alle rider de frem som til et stort Afdansningsbal i Ruslands eventyrlige Indre. Alle har de private Vogne med. I Kalescherne sidder Elskerinder og skønne Damer; de kører rundt fra Parade til Parade, fra Revue til Revue, medens deres unge fyrige Helte omsværmer dem til Hest og forjætter dem en rig Nat efter Dagens solhede Strabadser.

Dog, hvad vilde hele denne fortvivlet blandede Folkevandringshær være uden sit magiske Enhedsmærke? Disse Marschaller, der slider utrætteligt og lystre Ordre og følger Instruks og holder Disciplin og udretter det utrolige, for ikke at sige det umulige, de lægger sig aldrig til et Par Timers stakket Hvil uden at sende en bævende Tanke til ham, for hvem de arbejder, og som kreser højt oppe over dem med sit usynlige Falkeblik. Ikke noget Nu er de sikre for 25ham. Staar han i Aften hundrede eller tyve Mile borte, kan de alligevel godt i Morgen blive vækket af en Il- Dépêche, der blotter hver en Mislighed og hvert et Fejlgreb i Dispositionerne. Er han i Pagt med mystiske Spioner? Som en Bombe falder hans Dépêche ned og eksploderer til alle Sider, spruttende af Harme, af Irettesættelser, af Skældsord, af Trusler: Er De forrykt? Saaledes kan det umuligt gaa længer. De har at sørge for, at sligt ikke mere gentager sig. Har De i Sinde at modarbejde mine største Interesser, at ødelægge mine vigtigste Dispositioner? Lad mig ikke høre flere af Deres sidste Klager. Sætter De en Ære i at gøre alle mine Forhaabninger til Skamme? Med Beklagelse ser jeg nu, at Deres Korps udgør Hærens sletteste Soldater. Hvor meget vil De endnu byde mig? Se dog at bibringe Deres Tropper en bedre Aand. Gaar De i Barndom i en Alder af niogtredivet? Ønsker De at afgive Deres Kommando? Saa sig det ligefrem, men lad mig ikke oftere gribe Dem i aabenlys Pligtforsømmelse.

Dette er en Hersker, som har vænnet sine Tjenere til at yde det yderste — og endda ikke være sikker paa Ros. Han er dog paa samme Tid ikke blot Hærens onde, men ogsaa dens gode Samvittighed. Der løber et Gys gennem Teltene lige ind i Hovedkvarteret, naar han indfinder sig. Ingen véd, naar hans Vogn kommer rullende paa uformodet Inspektion. Undertiden kører han rappere, end hans Kurerer rider. Med eet staar han plantet for Synet af den Ansvarhavende. Som en Hagelbyge udlader han sin Kritik og sin Dadel; 26den Elendige har blot at tørre sig i Ansigtet. Og har saa denne Djævel pisket med Skorpioner, kan han pludselig give sig til at smile, at blive blid og elskelig, halvvejs at angre og bede om Forladelse. Med eet faar han den mest sataniske Lyst til at gøre det godt igen. Han dasker Synderen paa hans røde Kind, kniber ham, glatter efter, tager ham om Hjertet som sin bedste og eneste Ven. Og netop derved nagler han sine Bebrejdelser saa meget des dybere. Delinkventen kan umulig bære Nag til ham, men sværger ved sig selv at gøre sit allerumuligste for at stille ham tilfreds, thi hvad i hede Helvede er dejligere end at faa et Paaskønnelsens Smil straalende ud af denne lille dæmoniske Karl? Man kan jo se Støvet danse i Solen fra hans Øjne.

Soldaterne behandler han nu aldeles vanvittigt.

Pludselig gaar han ved Paraden ned langs Gelederne og lader sit vandblaa Øje lyse over de solbrændte Fjæs, saa hver enkelt tror, dette Blik rammer ham alene.

— Hvad Satan, min Ven, hvor var det, *vi to* saa hinanden sidst?

— Ved Jena, Sire.

— Rigtig. Og hvor fik *du* den Skramme?

— Ved Eylau, Sire.

— Den klæ'r dig, min Far. Saadan et Par Kindtænder, der altid glaner ud af et Smilehul. Nederdrægtig koket! — Og du dør! Du gør Lykke hos Pigerne med dit Ar i Panden, hvad? Naa, lad mig se, hvad I har i Randsien i Dag. Gamle Tvebakker (begynder 27at gumle) — det er godt, man har Tyggetøjet i Stand. Men nu skal jeg sørge for, I faar frisk Brød med det første. Butterdejg for gamle Kællinger, hvad? — Dør har vi en af dem, man kan læse femten Aars Felttog ud af Tænderne paa. Og du har ingen Kors endnu, min Ven?

— Nej, Sire.

— Og du beklager dig ikke?

— Nej, Sire. Jeg er ikke bedre end mine Kammerater.

— Ikke det? Naa, I skulde maaske ha' Kors hele Kompagniet igennem, hvad? Ja, husk mig paa det, første Gang I banker vore Venner Russerne. — Hvad har *du* i Lærken, min Ven? Ikke et Dryp. Er du tørstig?

— Altid, Sire.

— Saa kom du til mig til Frokost og faa et Glas af min Flaske. Skade, vi ikke har nok med af vor gode Margaux. Brændevin er en skidt Drik. — Kaptajn, der er en Løjtnantspost ledig ved Kompagniet?

—Ja, Sire.

— Lad Folkene stemme paa den mest Fortjente. Og giv ham Epauletterne straks. Jeg vil se ham i Uniformen inden Klokkeren tolv. — Hvad er det, jeg hører, at I ikke kan taale Oret Mel, hvad? I kan umuligt blive syge deraf. Det er i og for sig ikke rart at spise Orme. Men Ormene er jo Jeres Rivaler, de spiser Melet fra Jer. Saa spis I Rivalerne til Gengæld. De er jo bare af Mel. Nu faar vi snart nyt Korn — det vil gøre godt i Tarmene. — Jeg ser nok, I trænger til nye Bunde 28i Skoene. Men trøst Jer: de russiske Skomagere har ikke bestilt andet de sidste tre Maaneder end sy Støvler til Jer. Naa, om Sommeren er det ganske luftigt at gaa med Overlær alene. Glæd Jer nu til de friske Grøntsager og det ny Korn. Jeg er vis paa, ikke een af Jer taler om en Smule Mavepine mere.

I en Maaned farer han fra Korps til Korps, fra Fæstning til Fæstning, fra Revue til Revue. Han er helt og alene indstillet paa Krig. Han vil gerne behage Polakkerne, men han vil være fri for polsk Politik. Derfor gaar han uden om Varsjav. Han har heller ikke Tid til Erotik. Grevinde Valevska, hans polske Dronning, drager ham ikke. En Feltherre har ikke Tid til blødagtige Nætter. Han er forlængst færdig med at erobre Kvinder — en Guerillakrig, der aldrig har ligget for ham.

I Thorn, i Marienburg, hvor han træffer sin ypperste og haardføreste Strateg, Davout, i Danzig, i Königsberg, i Gumbinnen, i Wilkowitz — overalt øver han sin æggende Virkning, afhjælper Mangler, dadler og sporer, snart hidsig indtil Raseri, snart mild som et Kærtegn. Hans Nærværelse gaar som et elektrisk Stød igennem de slappede Rækker. Disciplinen strammes, Magasinerne forsynes, Klagerne forstummes. Hans Blik mærker alle dem, han møder, det brænder sig ind, saa det aldrig glemmes. Paa en halv Times Besøg giver han Himlen en anden Farve. Situationen 29forvandles ved et Trylleslag. Han virker som et Lyn, der slaar ned i alle. Et Nu efter er han borte, og med Undren og hemmelig Glæde mærker de lamslagne Tusinder, at de baade kan røre sig, tale og gaa, skønt Lynstriben har været igennem dem paa langs.

Saaledes udlader han sin Energi i en halv Million Mand, og i Slutningen af Juni staar de alle fremrykkede mod Grænsen, rede til at gaa over paa et eneste Vink. Broslagningstrænet er kørt frem paa Flodbredden, Ingeniørerne har deres Overslag parat. Paa et Par Timer kan Troppemylret være i Gang over den brede skillende Flod.

Da udsteder han sin Krigserklæring. Det er ikke en forseglede Note, der overrækkes til en Diplomat. Intet blødsødent Ultimatum. Han staar ikke for Ruslands Porte og banker paa, inden han gaar over Tærsklen. Om Natten smeder han sin Proklamation, næste Morgen ved Solopgang buldrer Trommerne til Parade, og Proklamationen læses op for de lyttende Geledder:

— Soldater! Den anden polske Krig er begyndt ... Rusland har brudt sin Ed ... Rusland rives med af Skæbnen; hvad Skæbnen har bestemt, maa fuldbyrdes. Tror Russerne, vi er vanslægtede? Er vi ikke længer Soldaterne fra Austerlitz? Vi har Valget mellem Vanære og Krig; Valget kan ikke være tvivlsomt. Derfor: Fremad! Lad os gaa over Njemen, lad os føre Krigen ind paa russisk Grund. Den anden 30polske Krig skal ikke blive mindre hæderfuld for de franske Vaaben end den første; men den Fred, vi vil slutte, skal stille os Sikkerhed; den skal gøre Ende paa den skæbnesvangre Indflydelse, Rusland har øvet i Evropa det sidste halve Aarhundred.

31

IV

VED NJEMENS BRED

DET er Sommernatten et Døgn før St. Hans.

Storarméen ligger i Lejr langs Njemens Bred. Efter en solsveden Dag sank Sommerskumringen over Jorden som et lindrende Pust fra Himlen. Livsaanderne vaagnede, Sulten meldte sig, Suppekedlerne kom i Kog. Man stoppede Maverne med alskens Mad og Snadderne med alskens Løv. Man sad til Midnat og lod

Stjernerne skinne paa sig. Saa døde Pibegløderne hen, Øjnene faldt til, og nu sover man midt i den grønne Vaarsæd, hvoraf man plukkede Urtekvast til Suppen.

Skove, Telte, Trænvogne, Kanoner, Geværpyramider, Mennesker og Dyr — alt sover i en uhyre Familieseng. I et eneste fælles Aandedrag puster Hundredtusinderne op mod den klare skyldfri Himmel.

Njemen rinder uden Hvirvler. Dens Vand lister sig afsted uden Lyd, uden Suk, kryber og bugter sig, gennem Skove og uformelige Bakker, brudt i himmelspejlende 32Pytter med Indramning af Nattens dunkelt duvende Fløjl.

Saa langt er disse Menneskemasser naaet. Til Grænsen af, hvad de kender. Her standser deres Viden. Her møder de det store Ubekendte. Hinsides denne tavse Strøm, der rinder som en Glemselens Flod, ligger Krigen: Maalet, hvorfor man er marscheret de Hundreder af Mile.

Alt synes dødt derovre. Endnu er ingen Mennesker set paa den anden Bred. Ingen Røgsøjler, blaa mod Himlen, har røbet fredelige Arner og Hjem. Kun et søvndrøkkent, halvkvalt Hanegal skingrer fjernt i den graa skumle Nat som et blodfarvet Drømmeskrig.

Hvad ligger histovre? Et Torneroseland, som har slumret i Aartusinder og nu venter sin Vækker, sin Befrier? En lumsk og indadlokkende Fælde, en Tragt af Ørkensand, paa hvis Bund Fjenden sidder som en uhyre Edderkop og spinder Død og Fordærv?

Bort langs Njemens venstre Bred blinker Bivua-kernes døende Blus i en uregelmæssig Kæde. Man kunde tro, det var Midsommernattens Bavner, tændte til Højsolens Ære, lysende over Landene Afgrødens Velsignelse og Fred.

Men nu er det Krigens ulmende Baal og Brand. Herfra skal Gnister snart stikke Byer i Lue, fænge i Straatagenes tørre Tønder, blusse Ildens røde Skræmsel langt ind i Ruslands Hjerte.

Natten og Søvnens har baandlagt de vilde Drifter. Rusen har mejet de Drukne bagover. Glædespigernes kaade Hvin er døet i gispende Kys. De sidste søvnige 33Ord er forstummede i Lallen. Hærene sover. Nede ved det sugende kølige Vand staar Forposterne og skifter Ben at hvile paa; Armen støtter mod Geværret; Munden sutter endnu paa den kolde Pibe; det gurgler i dens Rør. Skildvagten falder hen i sin snurrende Døs. En Hest vrinsker højt støjende inde i det lange Korn; en fjern Hund skælder ud over Forstyrrelsen. Nu og da vaagner en fortunlet Sjæl og glør uforstaaende paa de taagede Stjerner og hører en Nattergal gentage sine dybe Fløjtetoners Hulk, der pludselig skratter op i en vanvittig vild Fanfare.

Fjernt borte i al denne halvmørke Slumren høres en svag Rullen, der buldrer nærmere og bliver til en Vogns Skramlen ad haard Vej. Stemmer vækkes i Mørket; Spørgsmaal krydses af Svar; korte Befalinger smælder; Vognen standser; to Skikkelser springer ud i en Bivuaks svagt blafrende Skær.

Storarméens vaagende Sjæl, der er paafærde.

— Dette er 6te polske Ulanregiment?

— Ja, Sire.

— Hvor er Kommandanten?

— Han er her paa Øjeblikket, Sire.

— Hvem er De?

— Major Suchorzevski, Sire.

— Og De?

— Artillerigeneral Soltyk, til Tjeneste, Sire.

De polske Officerer flokkes om den pludselige Gæst. De er uden Hovedbedækning og knapper Frakkerne med Søvnens i Øjnene.

— Hvor er Vejen til Njemen?

34

— Her lige ud til venstre, Sire.

— Hvor staar Forposterne?

— Løjtnant Zrelski vil vise Dem det, Sire.

— Mine Heste er sadlede, Sire, melder Oberst Pagovski, der kommer til, endnu i Skjorteærmer.

— Til Hest, Sire.

— Er De gal, Berthier? Ingen fransk Uniform tør endnu vise sig paa Njemens Bred. Død og Pine! Vi maa trække i polsk Tøj.

— Til Tjeneste, Sire.

De polske Officerer haler Frakkerne af.

— Giv mig Deres, Oberst. Vi passer Klæder, tror jeg. Nej, ikke den Ulan-Hue, den er for tung. Deres er bedre, Oberst. Naa, ser jeg ud som en Polak? Afsted!

Det er endnu dyb Nat. Kejseren sprænger hen ad Vejen i Galop. Til begge Sider skimtes i uformelige Dynger de slumrende Bivuaker. Kanonerne er kørte i Staa langs selve Vejen; deres sorte blinkende Bronzeløb danner en lang, baglæns gaaende Kæde nedad mod Njemen. Hestenes Tramp vækker Nysgerrige over Ende inde paa Markerne: Stafetter mod Alexota og Kovno? Om et Par Timer gaar det altsaa løs. Godnat saa længe!

Kejseren rider skrap. Kun Løjtnant Zrelski følger ham tæt. Det begynder at gry. Natten letter sig i en hvidlig Damp nede ved Flodløbet — en Offerrøg mod Solen, som snart skal rinde.

Endelig skaaner Vejen i brat og lige Linie ned mod 35Njemen. Kejseren giver Hesten slaope Tøjler, og i løssluppen Fart suser den Vejen til Ende.

Vedetterne raaber an paa deres Polsk, men han ænsrer ikke de opskræmt løftede Geværløb, han overlader sin Ledsager at berolige dem, han lader staa til, han sætter i sidste Øjeblik Sporerne i begge Hestens Flanker, som var det hans Agt at tage den brede Flod i et Spring. Hesten planter begge sine Forben i det højt opsprøjtende Vand; det rasler under dens Hove, det skrider, det glider, Floden skvulper om dens Bringe, i et vildt fortvivlet Vrinsk stopper den op, som var det Vandet, der afparerede den i et Stød, og holder an med Hovedet kastet bagover, uden at Rytteren har slappet sine Sporer eller strammet dens Tøjler.

Er det Leander, som vil svømme over Hellesponten og favne sin Hero? Ja, han føler sig som en Elsker, der i Brynde drives mod det jomfruelige Land. Jomfrueligt? For et Aarhundrede siden var der jo en kronet Eventyrer, Karl den Tolvte, som prøvede paa at tage dette hellige Rusland med Vold. Men Jomfruen lokkede ham dybt ind i sin inderste Favn og kvalte ham. Fra Pultava reddede han sig over Hals og Hoved ned til Tyrkerne, og Voldtægtsforsøget var afslaaet for alle Tider.

— Saaledes maa det ikke gaa os, Berthier.

— Nej, Sire.

Berthier véd ikke, hvad han benægter. Men han er vant til ikke at modsige Kejseren i hans Enetaler.

— Sporene skræmmer, Berthier; vi gør ikke en Dumhed om igen.

36

— Nej, Sire, aldrig!

Kejseren rykker sin Hest baglæns op af Floden og kaster den om med et voldsomt Tag. Den stejler og pruster, angst for det sprøjtende Vand, og et Øjeblik efter ligger Storarméens Behersker paa Jorden under dens skumdryppende Mule.

— Det er et ondt Varsel! En Romer vilde vende om.

Var det Berthier, som sagde disse Ord? Eller ham selv? Pyt! Varsler er kun for dem, der retter sig efter dem. Kejseren sidder straks efter i Sadlen igen, han ler, han pisker ikke paa den skræmte Hest, han klapper den.

I roligt Trav rider han videre. Han tænker ikke paa andet end at finde det heldigste Vadested, det gunstigste Sted at slaa Bro.

Det er allerede Morgen. Men Solen kan ikke bryde igennem den tunge Skymur, som har rejst sig over den lithauiske Bred. Dagen nøler med at afsløre det hemmelige Land histovre. Kun en overbrudt gylden Solvifte udfolder sig bag Bakkekammene og tænder nogle pludselige hvide Blink gennem Luften. Det er et Par morgenduelige Storke, som klapper bort mod usynlige Enge.

Alt er endnu nattestille. Kejseren rider med sin lille Eskorte, forsigtigt, forsigtigt, som er han bange for, at

Hestehovene skal vække den slumrende Krig derovre.

— De sover, siger han. Vore barbariske Venner, disse Moskoviter, disse Skyther, de sover. Lad dem sove. Er det Barclay, som ikke kan komme ud af Fjerene? Man skulde forsværge, at den første russiske Vestarmé er nogle Kanonskud herfra. Men vent, vi skal snart faa dem ud af Dynerne. Vi skal komme over dem som en Tyv om Natten.

Rekognosceringen er naaet til Alexota. Paa den anden Bred, kun et Kanonskud borte, ligger Kovno. Kejseren trænger ind i det yderst liggende Hus, Hestene skjules i Gaarden, selv tager han Udkig bag Vinduerne.

Kovno sover derovre; en stor Klump brunrøde Tage mellem Løv; Pramme og plumpe Baade ligger om det afbrudte Brohoved; et stort Kirkekors blinker; intet rører sig; ikke en Kosaklanse er at se.

Og dog er det Fjendens mest fremskudte Punkt Forræderisk ligger han gemt bag denne fredelige lille Købstad, hvor kun Hanerne skingrer Dagen i Møde.

Kejseren trommer med Fingrene paa Ruden.

— Dèr ser De, Berthier: ingen Krig! ikke saa meget som Svansen af en Fjende! Det er altsaa en dum Drøm det hele. Hvad? Ikke Spor af Krig!

— Krigen er jo os, Sire.

— De tager fejl, min kære Berthier. Vi staar jo her med et Fredstilbud, ikke sandt?

— Vi staar her med Storarméen, Sire.

— Er det ikke det, jeg siger? Vi er her med Storarméen for at understrege vort Ønske om at undgaa Krigen. For at hævde vor og Frankrigs uomtvistelige Ret.

—Ja, Sire.

38

— For at hindre Folkenes Blodsudgydelse. For at forhandle, for at opretholde Freden, og ikke af nogen-
somhelst anden Grund.

— Nej, Sire.

—Jeg tror, De tillader Dem at smile, Berthier.

— Nej, for ramme Alvor, Sire, vi er her for at undgaa Krigen.

—Ja, naturligvis.

— Og hvis der altsaa kommer — fra Vilna, over Kovno maaske — Tilbud fra Czaren om at forhandle, Sire,
saa —

— For Djævlén, saa forhandler vi. Kejseren trommer Generalmarsch paa Ruden.

— Men det gør der ikke, Berthier.

— Hvilket, Sire?

— Der kommer ingen Tilbud. Inden fire og tyve Timer gaar vi over.

—Jeg troede, vi skulde vente, Sire.

— Paa hvad?

— Paa Tilbudet, Sire.

— Er De gal? Skal vi spilde vore Chancer? Kejseren og hans Stabschef ler til hinanden som et Par Avgurer.

Paa Tilbagevejen rider de skrappt. Skrænterne begynder at blive levende. Paa den anden Side af Njemen ses kun Flodens golde og gule Bred, der flader sig op under høje Bakker med triste og skumle Egeskove. Men paa denne Side vaagner Livet mylrende op over alle Høje og ned i alle Dale. Hestene vrinsker. 39Kvaset knitrer under Tusinder af sodede Kedler. Landet synes befolket af uhyre Zigøjnerhorder.

Kejseren nikker op til sit fremskudte Telt, der knejser over alle Bakkerne.

Han standser ved Bivuaken i 6te polske Ulan- Regiment. Han er oprømt og straalende ved Synet af alle disse levende Højder omkring sig. Oberst Pagovski serverer ham sort Kaffe skoldende fra Ilden, Breslauer-Kiks og et Glas Tokayer.

— Nu maa vi af med vore laante Fjer, Berthier. Vi ligner virkelig et Par polske Pan'er — det klæ'r os, hvad? Ser De, min kære Berthier, vilde det ikke være Jammerskade, om saa stolt en Hær skulde vende om med uforrettet Sag?

— Hvorfor, Sire?

— Fordi Czaren pludselig fik Lyst til at forhandle. Han har dog, ved Gud, betænkt sig længe nok. Og nu er *min* Taalmodighed til Ende.

Kejseren under sig ikke Hvile, før han har fundet det bedst passende Overgangssted.

Resten af Dagen, der er lummer og tung af Sol, ligger han ubevægelig henslængt i sit Telt.

Efter Solnedgang begiver han sig til Broslagningsstedet ved Ponjémon. Inden Klokken et skal der være slaaet tre Broer. Davouts Korps staar marschfærdigt til at rykke over. I den kølige Nat gaar de franske Kolonner frem fra Skove og Dale. Som mørke Skygger ophober de sig paa Njemens Bred. Alting venter 400g tier. Baal, selv Gnister er forbudt. Soldaterne staar med Geværet i Hvil.

Nogle franske Sapører i en Baad er de første, der vover sig i Land paa den ukendte Bred.

De lister sig frem; som Indbrudstyre i Frygt og Bæven for at vække Husets Beboere. Men alt er stille. Her er aabenbart ingen, som aner, at Krigen staar og lurar histovre, rede til Indbrud.

En Kosakpatrouille rider pludselig frem fra Skovens sorte Gemme. Den faar ingen Svar paa Russisk. Officeren spørger da paa Fransk:

— Hvem er I?

— Franskmænd.

— Hvad vil I her? Hvorfor kommer I til Rusland?

— For at føre Krig med Jer. Vi vil tage Vilna, frigøre Lithauen, befri Polen.

— Krig! Det lyder som et Skrig. Russerne gør brat omkring og jager tilbage, ind i den skjulende Skov, som om Døden var i Hælene paa dem. Og Døden er i Hælene paa dem: Franskmændenes Geværkugler smælder efter dem, Kvistene knækker omkring dem.

Paa den modsatte Bred lytter Kejseren efter de tre svage Knald, der skyder Krigen ind. Antyder denne Knitren en begyndende Forpostfægtning? Nej. Alt er stille igen derovre. For Djæveln! Hvem vover at plaffe løs for tidligt og at alarmere den intetanende Fjende?

300 Voltigeurer sættes i en Fart over Floden for at dække Broslagningen, der nu føres til Ende. Frem over den smalle flade Bred marscherer Divisionerne 410g skiller sig i tre levende Slanger, der vaabenskællat blinkende begynder at krybe over de tre Broer.

Ved den ene af Overgangene holder Kejseren til Hest.

Som Tropperne rykker forbi i den blege Dæmring, ser han ildnende paa dem. Halvmørket gør hans Øjne sælsomt store og funklende. De hilser ham, som de dødsdømte Legioner hilsende Cæsar: Kejseren leve! Han smiler sin Tak, som til hver enkelt, med samme faste og æggende Glans. Hans skarpe Blik gennemborer Geled efter Geled, trækker deres Bryn paa en lysende Traad. Han mærker dem, som Krigsguden mærker sin Kohorte med sin Spydsoed. I det Sekund, de passerer ham, gungrer Broplankerne dobbelt stærkt under Fodslaget.

Nu kører det første Batteri over. Kanonerne glider forbi som skumle lænkede Ulve, de lange Bronzehalse strækker de aabne runde Svælg bagud, som for ikke at ses af Fjenden derovre. Brotømmeret sukker og knager, drøner og skralder under dem.

Kejseren rider ud af Larmen og lytter over Floden. Vil ikke snart Musketilden begynde at knitre? Naar løsner den første Kanon sin Tunge og hilser Krigen med det første ekkovækkende Brøl?

Slangerne derovre kryber sammen i et tungt sort Nøgle, hvis Bevægelser ikke skelnes, men som bugter

sig frem over ukendt Jord med Kanonerne rede som spillende Tunger, der kan udspy Ild og Død. Hvor lurer Bagholdet? Naar modtager Indrykningen sin Velkomst? Man véd jo i Virkeligheden intet. Staar 42Russerne ved Kovno? Vil de møde ham? Har de alt trukket sig tilbage? Ad Vilias højre eller venstre Bred? Retirerer de paa Vilna for at standse ham foran Lithauens gamle Hovedstad? Hvad betyder denne dødlignende Tavshed? Naar spilles der op af Skytsets fulde Orkester? Naar skal han igen høre den jordog himmelrystende Torden, der er Livets højeste Salut for hans sejrskrukne Sanser?

Han bliver utaalmodig. Han sporer sin Hest ind imellem Geledderne, han følger Marschens Strøm over Floden, han ser de ilende Vande gennem Plankesprækkerne. Det giver et Stød i ham, da Hesten planter sine Hove mat i det fjendtlige Sand. Endelig! Han haster frem, op gennem hele Avantgarden, forbi den forreste Kolonne — fremad, frem, til han alene galopperer ud ad en øde Vej, ind i det ukendte Land. Videre! Videre! Som vilde han ride en flygtende Fjende op. Som trængte han til at faa russisk Jord under Hovene, at spore sig ind i sit nye og farligste Felttog.

Han farer forbi sine forreste Blænkere, til Vejen ligger tom foran ham, op mellem duvende Kornmarker, mellem Egekrat og duftende Hyld. Morgensolen staar allerede over et Land, der fredeligt og uberørt tager imod ham, kendt og fortroligt som Landet, hvorfra han kommer. Birkene ringler vantro med deres Ranker over denne Krigsherold, der melder sig i sin lange graa Frakke og svirper sin Krigserklæring til Grenene, der dasker ham om Hatten. Han bliver ved at ride frem, som gik han udæskende til Tvekamp 43mod en Enkeltfjende. Som vilde han ride det ganske Rusland igennem for at søge den halstarrige Czar og knalde ham et Par Trusler i Synet.

Men han træffer hverken Czar eller anden Fjende end et Kobbelturvet Køtere, der halser ham en glammende Velkomst i Møde fra en ellers uddød Landsby. Han jager ikke andet op end Lærkerne af Kornet. Han vender og rider i Pasgang tilbage til Broen, hvorfra han følger Garden langs Floden paa Marsch mod Kovno.

Tre samfulde Dage varer Overgangen; ustandseligt defilerer denne Folkevandring over Broerne; og i de nærmest paafølgende Dage fører Eugène og Jérôme deres Hære over længere sydpaa. Storarméen udtømmer sine Korpser over Lithauen som en sivende Oversvømmelse.

Kejseren behersker den hele vidtstrakte Operationslinie. Hastigere og hastigere driver han paa Overgangen, paa Fremrykningen. Han er jo nu i Sporet af sin Fjende: han forfølger. Ganske vist med den størst mulige Forsigtighed, thi den fjendtlige Hær er uprøvet og urørt. Det gælder om at udregne dens Styrke, at spejde dens Bevægelser, at komme den i Forkøbet, at afskære den Retrætelinien, at tvinge den til Slag.

Derfor frem til Avantgarden, frem til Forposterne for at rekognoscere og indsamle nye Oplysninger. Foreløbig træffes overalt kun Advarsler og Trusler: Tilintetgjorte Hjælpekilder. Tømte eller brændte Magasiner. Afbrudte Broer.

44

Russerne er allerede paa den anden Side af Vilia. Kejseren vil ikke give sig Tid til at slaa Bro. Fjenden maa forfølges i samme Aandedræt. En polsk Eskadron faar Befaling til at sætte over Floden. De styrter sig uden Betænkning i Vandet, de driver Hestene midt ud i den rivende Strøm, Fodfæstet slipper, saa mister de Modstandskraften, Vandet fejer de sprællende Heste bort i sine Hvirvler. De vrinsker skingrende af Dødsangst. Rytterne rejser sig i Stigbøjlerne, forsøger at stige op i Sadlerne; men alt er bundløst, de synker og synker, til Vandet fylder deres Munde, idet de raaber deres sidste: Leve Kejseren!

Han holder paa Bredden og ser paa deres Dødskamp, stift, tilsyneladende uden at bevæges. Han er ikke ufølsom, men Erfaring har lært ham, at Følsomhed er Menneskets unyttigste Svaghed. Om Taarerne styrtede ud af hans Øjne, om han skreg eller faldt i Svime, vilde det ikke redde en eneste af disse Tapre. De faar en rask og smuk Død. De giver et stort og opløftende Eksempel. Graad er for Kvinder. Skæbnen, den ubønhørlige, afvæbnes ved Kulde og Trods. Med rynket Pande og faste Læber ser han til. Han standser Husarernes fortsatte Fremridt med en Armbevægelse, med en anden sender han alle Baade ud til Hjælp. Leve Kejseren! Floden river disse Helte med sig. Lydighed og Opofrelse, Heltedød er det skønneste af alt.

— Slaa Bro, siger han og vender sig bort.

Stadig sidder han paa Hesteryggen og lytter. Naar begynder det dog at spille op? Er det ikke Kanonade, 45som mumler dør syd paa ved Pilyon? Er det Eugène, som først skal i Ilden? Stille! Noget er der i Jordskorpen — en fjern og hul Brummen faar den til at ryste. Et Blink! Kan en Kanon glimte saa stærkt ved højlys Dag? Nu tager Drønene til, som ruller nye Batterier op og forstærker Skydningen. Hele den sydlige Horisont synes at bovne af Bulder.

Kommer mon ikke snart Estafetter sprængende fra Pilyon? Man burde staa af og lægge Øret til Jorden. Nej, hvad var det? Et blændende Zigzag har tegnet sig paa en tordenblaa Skypude; et Tordenskrald slaar sine Pavkehvirvler i tre fire Skrald-Katarakter.

Det er Himlen, som har samlet sine Batterier til en frygtelig Udladning. Dagen bliver paa et Par Minutter til Kældernat. Lynene knitrer i ustandseligt Ricochet- Fyrværkeri, til alt pludselig slukner og drukner i en himmelsk Syndflod, som gik alle Jordens skjulte Vandlag frem til Kresløb med de nedvæltende Skybrud.

Heste og Soldater bogstavelig regnes til Jorden. Rytterne kryber i Læ af Dyrenes Bug, Hesteskindet glinser blankt dampende af Væde. De marscherende Soldater standser og klumper sig sammen, danner Skjoldtag af deres Rygge til Afløbning for Regnen. Lavetterne staar og synker i Vejenes nydannede Morads til højt op paa Hjulene. Alle Biveje bliver til skyllende Bække. Njemen og Vilia svulmer og synes at løbe op paa Land for at drukne de indtrængte Skarer.

Kejseren faar sine Slaglyster kølnede i denne Himmelskylle. Han skutter sig og skinner som en Bronzestatue. ⁴⁶Det var jo ikke Himlen, han begærede at slaas med.

Han vedbliver at spore Avantgarden mod Vilna. Da han hører, at Byen ligger aaben, skælder han General Montbrun Huden fuld, at han har ladet Russerne undslippe! Han raser mod alle dem, der har set deres Bagtrav og ikke faaet dem til at standse. Fjenden skulde jo anholdes, sættes fast!

Han rider i Galop gennem Gaderne, indtil Forposterne. Et Par spredte Skud fryder hans Øre, men det er Knald i det tomme Rum. Alt er rømmet. Fjenden er ude — Fjenden er borte — Fjenden retirerer i uskadt Stand. Det er at snappe efter en Flygtning og ikke gribe blot Fligen af hans Kappe.

Han tager en død og unyttig By i Besiddelse.

I Czarens Palads kan han sætte sig paa Stole, der endnu er varme efter Alexander og hans Stab.

Han smider sig paa en Seng for at komme til Ro og synke sin Harm.

Et Øjeblik efter springer han op: Vilna er hans Residens. Og han gaar i Gang med at regere.

Nu først hører han Jublen i Lithauens „befriede“ Hovedstad.

47

V

PARFORCEJAGTEN

PARFORCEJAGTEN tværs igennem Rusland.

En to Maaneders vild og rasende Forfølgelse af de to russiske Hære; af to opskræmte og tirrede Bjørne, der skal jages, til de styrter. Til de standser og gør Front mod Forfølgeren for at dø af hans Kugler.

En Jagt paa halvandet Hundrede Mile. Over Stok og Sten. Over rivende Floder og sumpede Veje, i svidende Sol og i plaskende Regn, gennem Skove og Ørkener, dybere og dybere ind i det vældige, fremmede, uformelige Land, der lukker sig bag Jægeren og hilder ham i sine Ørkeners Garn af Strømme og ukendte Veje.

Forfølgeren, der fra først af ikke har andet Maal end blot at standse sit Vildt, at faa det til at vende sig og væрге sig, overlistes efterhaanden umærkeligt af selve Byttet, han jager.

Thi Bjørnen gør ganske vist Front Gang paa Gang, dog kun saa længe, at han lige faar skimtet dens gule ⁴⁸Tænder og smaa blodskudte Øjne. Saa løber den igen. Han naar kun at nappe en Tot Haar af dens Pels. Han kan ikke slippe den af Syne, han kan ikke tabe dens Spor. Den løber foran ham saa nær, at han hvert Øjeblik tror at kunne gribe den. Den drager ham magnetisk, den foreskriver ham Vejen, han skal gaa. Og hver Gang Jægeren gør Holdt paa dens Opfordring og atter skuffes og igen ser den smutte sig ud af Hænderne, bander han og sværger, at nu vil han ikke længer. Nu har Jagten Ende for i Aar, nu gaar han i Kvarter for at styrke sig og vente til næste Aar med igen at opsøge Bamsen.

Dog hans Forsæt bliver til intet. Det var aldrig hans Sag at gaa i Vinterhi og sidde ørkesløs med

Hænderne i Skødet og haabe paa, hvad Fremtiden kan bringe. Han er vant til at skabe Fremtiden selv. Denne Bjørn skal have sin Bane nu eller aldrig. Han kan ikke vende om til Spot for alle sine Fjender. Han vil heller ikke gøre andre forvovne Jægeres Dumhed om igen. Netop derfor vover han sig videre, træder Sporet op paany, jager fortvivlet sin Bjørn saa endeløst langt af Led, til den endelig gør Holdt for Indgangen til sin ukrænkelige Hule. Her vender den sig til et sidste Nødværge.

Hvad hjælper det, han kryster den i et blodigt Livtag, saa dens brune Pels risler af varmt Purpur? Han faar den dog ikke dræbt. Den slæber sig saaret bort og overlader ham sin tomme Hule.

Nu opdager han, at det fremmede Land har slugt ham. Han har Hundreder af Mile hjem. Mødig og 49sulten maa han skynde sig tilbage, Vejen han kom. Paa Bjørnens Støn af Smerte stævner fra alle Kanter bidske og ugæstmilde Ulve imod ham, tvinger ham til at gaa baglæns, omhylet af hævngerrige Gab, der lurur paa Øjeblikket til at sætte deres flænsende Tænder i ham.

Saa ondt skal denne Jagt ende.

I sit haandgribelige Billedsprog siger Kejseren:

Gaar jeg til Petersborg, tager jeg Rusland ved Hovedet. Gaar jeg til Kijef, tager jeg det ved Fødderne. Men retter jeg Stødet mod Moskov, træffer jeg Hjertet.

Til at begynde med nærer han dog en hemmelig Skræk for at gaa imod Moskov. Saa langt og saa galt haaber han ingensinde, det skal gaa. Det er kun en Trusel, et Udfald; et Stød, han retter.

Han havde ventet, Russerne vilde afparere og møde dette Stød i samme Nu, det langes ud. Men den ubønhørlige Skæbne vil, at Bordet fanger, og Ordet tager sin Mand.

Han slipper ikke for det, han mest af alt frygter: at gøre Karl den Tolvtes Dumhed om igen. Han gør netop det, han ikke vil. Han drages af sin Plans uundgaaelige Fangarme. De haler ham frem til Gerningsstedet. Den geniale Hasardspiller inderst inde i ham skubber til: Hvad en Karl den Tolvte ikke kunde, det kan en Napoleon. Usynlige og uimodstaaelige Kræfter trækker ham ind i dette Ruslands Hjerte. En Dag staar han i Kreml-Paladset og vaagner til Besindelse 50og ser sig selv ind i de blege Øjne og hvisker: Det var jo netop dette, jeg *ikke* vilde.

Saa vidt og skæbnesvangert drives han af sin egen Operationsplan, den mest geniale og glimrende, hans krystalklare Hjerne nogensinde har udklækket.

Denne Verdens-Strateg rykker jo over Njemen med Feltherre-Principper, der lyser af Enkelhed.

Han har opbudt en Hær af Folkeslag, der i Kraft af selve sin Størrelse bliver det vandrende Tyngdepunkt i Evropa. Han har spændt dens Begær og skærpet dens Appetit efter det eneste ene, enhver god Hær vil: Krig.

Han fører den frem til Krig og til Sejr.

Han kender jo Hemmeligheden ved al Krig: at gøre sig til Herre over Kommunikationerne. Han kender jo Kunsten at sejre. Den bestaar alene i dette: I et givet Øjeblik at samle flere Tropper paa det afgørende Sted end Fjenden.

Han kender de to modsatte Bevægelser i Krigsførelsens Kresløb: at sprede sig for at leve, at koncentrere sig for at slaas.

Han kender Hemmeligheden ved at forfølge sin Fjende: Man skal træde ham saa skrappt i Hælene, at man prikker ham i Ryggen med sin Klinge.

Sine Marschaller har han som det første og højeste Bud indprentet dette: altid at rappe sig i største Skynding i den Retning, hvor der høres Kanonade. Hvor der skydes, gaar det løs. Dèr gælder det at løbe til Hjælp af alle Livsens Kræfter — for at blive de fleste i det rette Øjeblik.

51

Hans Operationsplan gaar ud paa: som en Kile — med Hovedstyrken i Kilens Spids — at trænge sig ind imellem de to russiske Hære, foreløbig at snitte dem fra hinanden, at tvinge dem ad to forskellige Veje og dog vedblivende at binde dem, at holde dem i Skak, saa de hverken kan forene sig eller komme hinanden til Undsætning. Altsammen for, med Støtte af begge Fløje, at finde det rette Øjeblik til at slaas dem hver for sig.

Fra Vilna, hvor han organiserer Lithauen og regerer med baade Udenrigsminister og fremmede Magters Gesandter, dirigerer han den hele Fremrykning med samlet Overblik. Han driver, han sporer sine Korpser til ustandset hidsig Forfølgelse af Fjenden for paa alle Kanter at afskære ham, overfløje ham, omgaa ham, tvinge ham til Standsning og slaas ham.

En Klapjagt som i Feber. Alle hans tapreste og dristigste Marschaller er med i Jagten. Oudinot og Ney trænger paa med ukuelig Ild. Murat blinker i Teten med sit forvovne Rytteri. Daglig indhenter han hen under Aften Fjendens Bagtrav; men da er Russerne gaaet i stærk Stilling og hans egne Tropper segnefærdige af Træthed og Sult. Og i Nattens Løb fortsætter Fjenden sin Retræte i mønsterværdigste Orden.

Davout er selve Centrumms borende Od. Han skærer frem som det tveæggede Sværd, der bestandig lægges mellem de to russiske Hære.

Men medens der mod Nord opereres mod Barclay med den skrappeste og punktligste Energi, formaar sydligere Kongen af Westfalen ikke at faa højre Fløj 52til at bevæge sig i det rette stormende Forfølgelsestempo. Han nøler, kommer for sent, er et Uhr, der bestandig gaar bagefter. Han forskertser Øjeblikket til at angribe og slaa Bagration. Derved lammer han det øvrige Fremstøds Kraft og umuliggør det for Hovedstyrken at omgaa og overvælde Barclay.

Jérôme forlader Hæren efter bitre Skærmysler med Davout, og denne stræber at oprette hans Forsømmelse. Han standser Bagration og tvinger ham til at retirere ad en stor sydlig Omvej for omsider først i Smolensk at forene sig med Barclay, der af Operationerne nordpaa er bleven tvungen til Retræte over en tilsvarende Bue.

Napoleon er nøjagtig en Maaned om at naa fra Vilna til Vitebsk — uden Resultat. Paa intet Punkt har han kunnet fastholde Fjenden for at prøve Kræfter med ham. Da han i Vitebsk nødes til selv at standse for at puste ud og overveje Situationens kritiske Alvor, har han ovenikøbet den Skuffelse at se de to russiske Hære, uden at han kan hindre det, løbe sammen — som det adskilte Par i Legen: „To Mand fremfor en Enke“.

En frygteligere Fjende end de Tropper, han forfølger, er selve Landet ham.

Hans Kort er enten helt ubrugelige eller helt slette. Han orienterer sig med største Vanskelighed i et Land, hvis Sprog han ikke forstaar, og hvor overalt Beboerne viger bort fra hans Vej, som var det selve Pesten, han bringer med sig.

Bønderne tilintetgør alle Levnedsmidler, de ikke 53kan tage med sig, de flygter med deres Kvæg for enten at følge de russiske Hære eller at gemme sig i de store Skove. Overalt ligger de paa Lur og Overfald af Furageringskommandoer, der vover sig for langt til Siderne fra Hovedlinien; de hugger dem ned og røver deres Kvæg tilbage.

Kun polske Jøder er der endnu at handle med. Ildelugtende, magre og skidne, med lange røde Skæg ned over de sorte Kaftaner, optræder disse griske Leverandører og sælger de jævreste Fornødenheder som Sukker, The og Kaffe til ublu høje Priser.

Forfølgelsen af Russerne binder jo Fremrykningen til nøjagtig samme Vej. Russerne véd det og skaaner intet. Ikke engang Brøndenes Vand. De leder Møddingerne til dem eller forpester dem med Aadsler. Vidt og bredt er Markerne afædte, som var en Græshoppesværme gaaet over dem uden at levne et Straa til de efterfølgende Sværme. Hestene er uden Foder — alt er aflaget. Vil Murat have Føde til sit Rytteri, kan han plukke Tagene af Bønderhusene og give Hestene det gamle sorte tørre Straa. I Tusindvis falder de fra. Deres Kadavere ligger og forgifter den lumre Luft. Allerede omkring Vilna maa Kejseren befale at nedgrave de stinkende Aadsler i en Omkres af to Mile.

Selv om Tropperne ved Daggry forlader Bivuakerne i nogenlunde Orden, varer det kun kort. I Dagens Løb slappes al Disciplin. Geledderne opløser sig og flyder ud til Siderne i tynde Traade; snart tabes Ørnene af Sigte; Efternølerne lægger sig i Grøfterne og 54orker ikke at rejse sig; de, hvem Sulten gør energiske, fjerner sig paa Jagt efter Føde, samler sig til Strejftog; langt bort ad Bivejene glider de som bevæbnede Plyndringsbander for at afsøge Landsbyer eller erobre Herregaaarde. Intendanturen har opgivet Ævred. Korpscheferne selv maa furagere. Officererne er afmægtige: Hvordan skal de holde Disciplin og Justits, naar Marodørerne afvæbner dem ved at byde dem selv Fødemidler, Sulten tvinger dem til at tage imod?

Afgangen af Tropper er rivende — snart udgør den en Trediedel — tilsidst formindsker den Storarméen med langt over Halvdelen. De Syge lægger sig i Solheden langs den golde Landevej. Andre vakler bort, til de finder en fjern Kornmark; de ligger blandt Rugstraaene, gnider de grønne Korn af et Aks ud i Haanden for at tygge dem.

Kun en ringe Del opsamles af Ambulancerne. Deres Forplejning bliver middelmaadig. Kantineerne er slet forsynede. Medicin er der lidet eller intet af. Og den græsseligste Uorden opstaar snart i Trænet. Selv i Hovedkvarteret er Vognene ikke længer paa Plads, men hyppigt endog helt foran.

Kejseren maa høre paa de talløse Klager, der vokser fra Dag til Dag og tilsidst summer om ham som en Sværm af osende Spyfluer: Selv i den unge Garde dør Mandskabet af Sult. I Tusindvis ligger der Syge af Dysenteri. Lazaretterne kan ikke rumme dem. Hestene kreperer i Tusindvis af Mangel paa Havre. Det rædselsfulde Vejrlig umuliggør Fremrykningen. 55Og mangler der ikke Korn, saa mangler der enten Møller

eller Ovne eller Tid til at bage. Han reagerer heftigt og barskt:

— Umuligt! Hvor er de uhyre Kvantiteter af Levnedsmidler bleven af? Har jeg ikke sidst ladet sørge for tyve Dages Proviant paa een Gang? Ordenlig kommanderede Soldater dør aldrig af Sult.

— Maa jeg bede mig fritaget for den dumme Snak om Havre til Hestene. Hvor skal vi tage Havre fra? Det er bare Hestene, som mangler Patriotisme. Vore Soldater slaas godt, selv om de ikke faar Brød. Men vore Heste gør ingenting, naar de ikke faar Havre. Upatriotiske Heste kan vi ikke bruge. Lad dem dø, lad dem raadne, men grav dem i Himlens Navn ned, saa de ikke forpester Luften for os allesammen.

—Jeg er ked af disse evige Hyl om Vejret. Den sande Tapperhed foragter det daarlige Vejr. Æren er ikke bange for Snavset. Lad det stænke Officererne over med Mudder, saa Distinktionerne ikke er til at skimte; men gaa blot videre! Man slaas allerbedst i det værste Skidt.

—Jeg har altsaa ogsaa Generaler, der er dovne. De tager Kvarter i Husene og finder Bivuakerne for anstrengende. De skyr enhver Smule Besvær. De klager uden Grund. Sig til General Jomini, at han har Mel. Blot han gider være over at staa op om Morgenen Kl. 4 og selv gaa til Mølleren og Bageren, saa faar han Brød, saa behøver han ikke at hyle. Men 56hvis han sover eller flæber, saa faar Mandskabet ingenting.

Efterhaanden irriteres Kejseren af Klagerne, netop fordi de gentager sig og gentager sig og han kender deres Berettigelse. Men han véd ogsaa, hvad alle burde vide, at de Genvordigheder er uundgaaelige. Hans Generaler skal ikke bilde sig ind, de lærer ham noget nyt ved at fortælle ham alle slige Trivialiteter. Har han maaske ikke selv forudset det altsammen, sagt og skrevet det de tusinde Gange, søgt at forebygge det? Tab af Heste og Vogne maa man bære — det er Krigens Gang og Krigens onde Side. Føden maa man tage, som man kan faa den. Herregud, man kan jo ikke leve saa fedt og godt som hjemme i Paris. Alle disse Savn skulde netop gøre deres Virkning, blive en Brod i Kødet efter at faa Ende paa saa jammerlig en Krig. Langvarige Krige er af det onde, fordi man efterhaanden maa slaas med sin egen Mave og med hundred smaa og latterlige Ting foruden med Fjenden. Derfor skal man skynde sig, gøre Pinen kort og slaa det ene Slag, det kommer an paa.

Med sin store faderlige Godmodighed gør han alt for at hjælpe, saa langt han kan naa. Han deler ud til Soldaterne af de Rationer, han kan faa fat paa. Hver Morgen besøger han Bagerovnene og smager paa Brødet. Bedst som han sidder ved sit eget hastige Maaltid, tænker han paa Skildvagten udenfor og sender ham Vin fra sin egen Flaske.

Klagerne over den kogte Rug, der giver Blodgang, 57lader ham ikke i Ro: For Djævlen, hvortil har vi Læger? Lad dem finde paa et Middel derimod.

Den haarde og ufortrødne Davout er klogere end alle lærde Folk og Medicinmænd. Han tilraader at lade Rugen riste, inden den tilberedes. Lægerne mener, at man altid kan prøve. To Gardegrenaderer skal optræde som Forsøgsdyr. Kejseren er ivrig, han fylder deres Maver med ristet Rug: Naa, er ikke det en Himmerigsmad? Han skænker sin egen Vin for dem at skylle efter med. Og endda bekommer det dem ilde.

Naar Ambulancerne passerer forbi med Syge og Saarede, standser Kejseren dem og spørger, hvordan de har det, og trøster dem for deres Smerter:

— Nu kommer I i gode Hænder og bliver plejede efter alle Lægekunstens Regler. Sig mig, Doktor, hvor har De Deres Apotek og Medikamenter?

— Apoteket er endnu i Vilna, Sire; det har ikke kunnet transporteres videre.

— Hvad Djævlen! Hæren har ingen Medikamenter? Gaar jeg selv hen og bliver daarlig, kan jeg altsaa ikke faa Medicin, selv om jeg vilde?

— Jo, Sire. Deres Majestæt har sit eget private Apotek.

— Er De forrykt? Mit eget Apotek! Jeg er den første Soldat i Hæren og ikke andet. I Tilfælde af Krig vil jeg behandles midt imellem mine Soldater og ligesom enhver anden. Har jeg et Privat-Apotek? Hvor er Over-Apotekeren?

— I Vilna, Sire.

— Hvad behager? Over-Apotekeren er ikke i Hæren? 58Han sidder og morer sig i Vilna. Aa, lad ham ryge og rejse tilbage til Paris, lad ham sælge Medicin og Stikpiller til Pigerne i St. Honoré-Kvarteret! Men maa jeg være fri for en saadan Døgenigt! Lad der straks blive udnævnt en ny Apoteker her til Hæren. Og alt, hvad der hører til Ambulancerne, har paa Øjeblikket at møde op.

Kejseren fortier, at han selv er syg. Han lider af Dysuri. Det volder ham heftige stikkende Smerter at sidde til Hest. Men han holder sin Svaghed for sig selv. Den bliver først Svaghed, naar alle véd det. Han

skjuler sine Anfald, bider Smerterne i sig, naar han er nødt til at ride, og kører om Nætterne i sin Vogn. Kun de Allernærmeste véd, at han er lidende. De ser, hvor han bliver svær og svampet, og de tror, hans Svækkelse skyldes de altfor mange varme Bade, som han sagtens trænger til for at døde sine Smerter.

Men selvom han ikke længer kan dele sine Soldaters daglige Strabadser, er han bestandig sin Hærs Hjerne. Fra hans Hovedkvarter stritter alle Føletraadene ud Kompasset rundt. Galopperende Stafetter udlader hans Vilje selv til de fjerneste Korpser. Stødene forplanter sig Nat og Dag fra denne evigt sprudlende Energi-Kilde.

Men lønligt gaar han og lytter efter sit eneste Haab, Intonationen af den Musik, der alene kan bringe ham og Hæren over det døde Punkt. Kommer dog ikke endelig, endelig, den Torden, som renser Depressionens syge Luft? Vil dog ikke disse Moskoviter endelig engang gøre Holdt og lade det komme til en Styrkeprøve? Hidsigere og hidsigere pisker han sine Marschaller til ny Forfølgelse og ny Attak. Alligevel lykkes det ikke at afskære Barclay fra Vitebsk. Men nu træder man Fjenden saa tæt i Hælene, at han tvinges til at vende sig og vise Tænder. For at dække Tilbageetoget maa han lade Arrièregarderen tage Stilling og gøre Modstand.

Endelig gaar det løs! Forventningsfuld overværer Kejseren Angrebet. Han holder paa en Høj og overskuer Træfningen, raaber opmuntrende til dem, der helt modigt gaar i Ilden og gaar frem. Han er selv i Ildens Rækkevidde. Gardejægerne sidder af for med deres levende Hegn at væрге ham mod de russiske Lansenerer. Henad Aften kastes Fjenden. Resten af Dagen og Natten benyttes til Opmarsch: I Morgen, siger Kejseren fornøjet til Murat, i Morgen Kl. 5 har vi Solen fra Austerlitz.

Paa alle Russernes Lejrpladser brænder Vagtbaalene. De er her! Vi har dem! Kejseren udsteder Proklamation til Hæren: Næste Morgen skal der mødes i Gala — til Fest!

Men ved Solopgang, da Baalene længst er blegnede og Øjnene strækker sig for at se, ligger der ikke andet end den øde Slette ind til Vitebsk. Fjenden er listet bort og allerede paa Tilbagevejen til Smolensk.

Kejserens Skuffelse er uhyre. Han raser. Han er grædefærdig. Han styrter Rytteriet efter de Flygtende. Han skælder i sit Telt paa Poniatovsky, der siger, det er umuligt at sætte over Dyna med Heste, der ikke har faaet Foder. Kællingesnak! raaber Kejseren; i Ægypten havde jeg ikke Spor af Furage. — Jeg véd ikke, Sire, svarer den tapre Poniatovsky koldblodigt, hvad De gav Deres Heste at spise i Ægypten, det er et Land, hvor jeg ikke har været. Men dette Land kender jeg, og jeg véd, at naar mine Heste ikke faar Hø, maa de græsse.

61

VI

VITEBSK OG SMOLENSK

OPRØRT slaar Kejseren sit Kvarter i Vitebsk.

— I tror da ikke, jeg er kommen den lange Vej for at erobre dette skallede Murværk? siger han og ser sig foragteligt omkring.

Han har Fremfartens rasende Uro i Blodet. Han føler det rullende Legemes Pine ved brat at skulle standse, fordi menneskelig Daarlighed, de jammerlige smaa Ting bremser ham med deres Fangtraade. Han er jo nødt til at stoppe op, at samle Tropperne, at unde dem Hvile og Pleje — de orker simpelthen ikke mere.

Han tvinges igen til den trælse Kamp for det daglige Brød. Han maa gaa rundt og se paa Kantonementskvarterer. Der skal oprettes 36 Ovne til paa een Gang at bage 29,000 Brød. Han maa tænke paa alle disse dyriske smaa Fornødenheder. Og hans Galgenhumor slaar ned paa den uundgaaelige Standsning, han søger at se stort paa den og brister ud i et af sine geniale Paradokser om, at alt gaar, 62som det skal: Ja, naturligvis. Det hele sker efter Skæbnens uransagelige Program. Saaledes maa det være. Vi overvintrer her. Krigens Forsyn vil det. Vi planter vore Ørne midt i denne Port til Gammelrusland. Vi opfører Blokhuse her mellem to vældige Floder. Vi samler Levnedsmidler og gaar i Vinterkvarter i en Bataillonskarré med Kanoner paa alle fire Hjørner. Vi kan ikke gabe over dette uhyre Land paa eet Aar. Krigen med Rusland fordrer jo tre. 1813 Moskov, 1814 Petersborg. Det er metodisk. Vi gør ikke Karl den Tolvtes forhippede

Dumhed om igen.

Og straks tager han Konsekvenserne af sin nye Plan. Man maa forsyne sig med alle Fornødenheder. Man maa indrette sig saa godt og trygt som muligt. Her skal overvintres. Selv paa Vinterglæderne maa der tænkes. Der maa skrives efter Skuespillerinder fra Varsjav og Vilna; efter Skuespillere endog fra Paris. Man maa gøre sig Livet taaleligt paa moskovitisk Jord.

Næsten alle Marschallerne bestyrker ham i denne Bestemmelse. De føler alt andet end Trang til at gaa videre. De har nok af denne Ørkenvandring. Afstandene gør dem svimle. Hvorfor tabe sig længere ind i denne Sækgade? Den er bundløs og haabløs. Fjerner de sig dybere endnu fra Civilisation og Hjemland, naar de sikkert aldrig levende tilbage.

Selv falder han nogle Dage til Ro i dette Forsæt, som den haarde Nødvendighed dikterer. Han sukker, han søger at finde sig til Rette. Hvad er der i Vejen for at regere her fra Vitebsk — over Vilna og Varsjav, Berlin, Køl'n og Paris? Han vil ordne Polens og Lithauens Forhold. Magternes Diplomater kan jo flytte hid og herfra berette tilbage til deres Regeringer, at her sidder Ruslands ny Organisator og styrer sine nye Erobring.

Men hvor mange Dage kan han sidde stille med Hænderne i Skødet og høre paa Deputationer? Hans Liv er Handling og Hast. Han udregner Varigheden af sit Vinterhi. Før Foraaret kan han ikke rykke i Marken igen. Du gode Gud! Otte Maaneder! Skal han sidde her og dø i otte Maaneder for at komme til Moskov? Naar han ikke har mere end tyve Dages Vej dertil?

Han springer op. Hans Pulse hamrer saa heftigt, at de dunker over hele Kroppen; i Halsen klemmer Blodet som en tyk Finger op ad selve Struben. Tyve Dages Vej!

Han gaar til Vinduet. Han stirrer ud — mod Øst — ud igennem disse dumme rødmalte eller okkergule Husrækker med dinglende Rester af Parykmagerskilte, med skoddede Butiker eller smadrede Ruder, med stinkende Rendestene midt igennem kegletoppede Brosten — ud — ud af Ørkesløshedens og de dumme Grillers Helvede — ud — ud — og i tyve Dages Ilmarsch øster paa — op under det hellige Moskvs lueforyldte Kupler. Guds Død! Dèr ligger den hastige Redning. Dèr vinker Sejren, Freden, Triumfen!

Er der forøvrigt noget Valg? At gaa tilbage — 64umuligt! At blive — utaaeligt! Der er da kun denne ene Vej frem og til Banens Ende: Moskov!

Som en Tvangstanke besætter Billedet hans Sjæl. Bekymringer, Handletrang og Ubeslutsomhed brydes i hans Hoved. I Sekunder gennemløber hans lynsnare Fantasi alle Indvendinger, alle Farer.

Sæt, han maa hugge sig frem og først naa'r Moskov frygtelig svækket, skrumpet ind til et Minimum af sin Styrke! Bah! Selvopholdelsesdriften er den bedste Tugtemester. Hæren har allerede sigtet sig selv, udskilt sit Bundfald, sin Bærme. Kun de Staatsatte er tilbage. Garden er urørt, som da den forlod Frankrig, velplejet; forkælet, paastaar Davout. Denne Hær er endnu stærk og frygtelig nok til at bryde enhver Modstand. Og i Moskov venter alt det, den trænger til: Rigdommen, Overfloden, Krigsomkostningerne, Byttet, Revanchen!

Hans Fantasi tumler ustandselt med for og imod. Tankerne slaar helt ud paa Huden som en Krille eller Kløe. Han løber fra sine Overvejselsers Pine og Svie, fra Stue til Stue, gennem alle Døre.

Møder han nogen, standser han og smiler dem aandsfraværende ind i Ansigtet: Naa, De dèr! Hvad har De i Sinde? Hvad har De tænkt Dem? For Pokker, hvad skal vi egentlig gøre? Der gaar Møl i Ens Hjerne. Er De ikke allerede Idiot af at gaa og trisse om her? Det er jo umuligt. Inden næste Foraar, skal De se, er vi alle forvandlede til gryntende Svin!

Han flakker videre, stopper op for et af sine Arbejdsborde, 65roder i en taarnhøj Stabel Rapporter: Papir og Papir! De sylter, Gudhjælpemig, Storarméen ned i Blæk og Klatpapir. Hvad er det? Overslag over Kantonnementsbarakker til 125,000 Mand. Det rene Vanvid. Reservedepoter! Hvor kommer Reserven fra? Program til Aabningsforestilling i det kejserlige Teater i Vitebsk. Nonsens! Rug-Leverancer i Polotsk. Til Helvede! Solen brænder os inde i dette Kancelli. Vi maa ud paa Landevejen, ud i frisk Luft!

Han farer videre paa sin Vandring gennem Rummene. Han smælder Dørene efter sig som for næsvisse Rykkere. Alle disse Indvendinger er jo ikke til at holde ud. Han snuser Tobak i sig for at klare den tunge Hjerne. Han staar stille og lytter, som venter han hvert Øjeblik, at der skal komme sprængende en Stafet fra selve Hds. ubønhørlige Majestæt Skæbnen og give ham det afgørende Puf: Hvad Fanden nøler vi efter? Russerne venter jo. Hele Evropa er opsat paa at forbaves. Imponerer det mon en eneste Sjæl, at vi ligger her i Begyndelsen af August og murer Ovne til Julebagning?

Udmattet af Heden trods sit lette, tynde Tøj slænger han sig paa en af de talrige Feltsenge, der hører til overalt, hvor han færdes, eller paa en af de gamle kolossale moskovitiske Lædersofaer, der synes skabte til Bjørne; han fylder ikke mere end en Pude i dens ene Hjørne.

Han halvblunder: Kan man ikke afvryste Forsynet en oplysende lille Drøm? Hvordan er Situationen, 66om et halvt Aar — ja, blot om tre Maaneder? Hvorfor har man ikke sit lille Kighul ind i Fremtiden? Snak! Fremtiden ligger heldigvis i os selv. Den skal ud af os som et Barn. Fremtiden kan ikke være dødfødt. Den kan ikke ligge og suge paa Labben i otte Maaneder. Nej, vi maa forløse den, saa raskt som muligt, saa den overrasker og blænder. Skal Verden tro, jeg har ladet mig standse i Vitebsk og ikke kan komme videre?

Han springer op og løber til sine Kort. Midt paa det store Egebord ligger de, strittende af Knappenaale, der vender forskelligfarvede Hoveder af smaa Flag op. Han begynder at flytte dem — de røde forfølger de sorte — over Smolensk — videre over disse barbarisk klingende Byer — Viasma, Gsjatsk, Mosjaisk — op for de hvide Czarers hellige Stad Moskov! Han finder Stillingerne, hvor Fjenden vil dække sig, Flodernes Kryds over Hovedvejen. Han er allerede afsted, besat af sin Plan, glødende af Iver. Sveden staar paa hans Pande i klare Draaber. Han løfter Øjnene fra Kortet og nynner.

Han lader sine Marschaller kalde. Da de kommer, træffer de ham ikke længer i Ophidselse. Hans Blik funkler haardt og fast, hans Stemme dirrer ikke mere, den er mættet med Selvtillid. Han smiler kun. Han smiler med dette blidt afklarede og oprømte Smil, der er som en glasklar gylden Himmelglans, hvor Svalerne bolttrer sig efter Lyn og Tordenskylle.

Han finder sine Feltherrer tvære og forknyttede. De 67er uden Illusioner og hører paa ham med Kulde. De har deres barske og nøgterne Indvendinger, og de siger dem brutalt: Dette er meningsløst. Naar Soldaterne skal slæbe alt med sig, bære Frankrig ind i Rusland, hvorfor saa forlade Frankrig? Dette er ikke nogen national Krig, den er ikke saa uhyre Ofre værd. Nogle Varers Indførsel i Rusland eller Oprettelsen af et Kongerige i Polen er ikke Grunde nok til en saa fjern og ødelæggende Krig.

Kejseren hører taalmodigt paa dem: Ja, I har Ret. Saadan ser det ud. Det lover ikke godt. Fred er at foretrække. Men kan I skaffe mig Fred? Til at forhandle om Fred kræves der to. Og Alexander er stum som en Kampesten. Ikke til at slaa et Svar af. Maaske et Skrig, om vi kommer ham nær nok. Ellers ingen Udsigt til Fred. Kan vi blive her? Umuligt! Floderne fryser til, naar det bliver Vinter. Det er haabløst at ville skaffe Levnedsmidler. I mener, vi bør ikke gaa dybere i Fælden. Nej. Men i hvert Fald bør vi gaa til Smolensk, der behersker Vejene til de to Hovedstæder. Vi faar ikke mere Fred dèr end her, mener Duroc. Godt! Vi har da kun at gaa tilbage. Og bære Spotten over vort mislykkede Felttog med Sindsro, ikke sandt? Ingen af de Herrer modsiger mig. De er enige. Jeg ser nu for silde, hvad dette kommer af. Jeg har gjort mine Generaler for rige — det vil sige for dovne. De har drukket af Nydelsens Bæger. De har faaet Afsmag for Krig. *De gider ikke længer.* Man er mæt af for megen Lykke, man er led af altfor megen Hæder. 68Man vil have Ro for enhver Pris. Den hellige Ild er slukt. Har jeg Ret, mine Herrer?

De sænker Hovedet og tier.

— Jeg vilde ønske, jeg var naaet til samme Afstumpethed overfor Ærens Bud som De, mine Herrer. Nu bliver Skammen min alene. Jeg er jo den eneste, der føler det som en Forsmædelse at vende om med uforrettet Sag, uden et Slag. Men jeg *vil ikke* skamme mig paa hele min Hærs Vegne. Derfor siger jeg det ene modige Ord i hele denne modløse Forsamling: Fremad! Og Kongen af Neapel vil give mig Ret.

Ja, Murat vil som han. Man maa dristigt række Skæbnen Haanden. Lykken er en Jomfru, der ikke frivilligt giver sig hen, men kun tilhører den, der tager hende med Magt.

Og Kejseren tøver ikke længer.

De russiske Hære, der paa Trods af al Forfølgelse naaede at forene sig ved Smolensk, føler nu Nødvendigheden af at styrke Troppernes Moral ved endelig engang at høre op med det evige Tilbagetog. Fra Smolensk gør Barclay et Fremstød mod Fjenden. Napoleon har genoptaget Jagten; han vil i Ilmarsch søge at komme over Dnjepr og afskære Barclay fra Smolensk og fra Bagration, der fortsætter Tilbagetog.

Davout slaar Bro over Djnepr ved Rasasna. Ney og Murat stormer Krasnyi og driver Russerne tilbage.

Dagen efter hylder de Kejseren paa hans Fødselsdag med en Salut paa hundrede Kanonskud. Han siger ikke Tak. Han finder det uforsvarligt Pjank at ødsle med fransk Krudt til Festsalver.

69

— De har Ret, Sire, svarer Ney. Det er heller ikke fransk Krudt. Vi erobrede fra Russerne igaar, hvad vi skulde bruge til den festlige Anledning i Dag.

Kejseren maa smile. Hans Marschaller lykønsker ham. Det begynder at se lysere ud: Alt trækker op til et Slag. Vi vinder det og faar Moskov at se!

Denne Udsigt giver kun hans Omgivelser onde Anelser: Moskov bliver vort Fordærv, hvisker de indbyrdes. Men udadtil ranker de sig i tillidsfuld Fasthed. Officererne er jo Krigsskuepladsens første Aktører — deres Holdning skal sætte Mod i de menige Statister.

Saa rykker de op for den gamle Stad Smolensk. Dens vældige, tykke og høje Murmasser, spækkede med Tinder og Taarne og forfaldne Bastioner, dens Kupler og talløse Kirkekors — alt giver Løfte om en Oplevelse, en Kamp, en Erobring.

Ney stormer Citadellet. Men Modstanden af Russernes lille Styrke er helt modig sejr, og Undsætning kommer styrtende i Ilmarsch. Overrumplingen er mislykket. Under Aften kommer Bagration, som allerede var paa Retræte mod Øst, til Hjælp. Og i Nattens Løb redder ogsaa Barclay sig tilbage paa Smolensk, der nu yder den samlede Russerhær det sidste Værn, den frelsende Dækning for Russernes Tilbagetog paa Moskva.

Fra en Høj har Kejseren været Vidne til denne forcerede Tilstrømning af Fjenden. I Skyer af Støv ses lange sorte Kolonner med Gnister af talløse Vaaben ile ind mod Smolensk. Han klapper i Hænderne: Endelig har jeg dem!

70

De franske Tilskuere klapper ogsaa i Hænderne over Neys, Davouts og Poniatovskys fornyede glimrende tapre Angreb den næste Dag. Under Aften er Byen skudt i Grus og Brand. Franskmandene har rensset Forstæderne, staar under Muren og slaas om Portene.

Om Natten buldner tykke sorte Røgsøjler op over Byen. Ilden ulmer; Gnisterne staar til Vejrs i vajende Spring og Skvæt, Flammerne sejrer og rejser sig i lange strittende Ildneg.

Kejseren sidder tavs udenfor sit Telt og iagttager Branden.

Ved Daggry opdager Forposterne, at Byen er rømmet. Broen er brændt. De sidste Efternølere knalder Forfølgerne deres Geværkugler om Ørene. Poniatovskys Polakker har allerede om Natten listet sig over Murene. Op paa Dagen rykker Kejseren ind i den blodstænkede og brandstinkende By. Med Faner og klingende Spil. Men Musiken slaar hult tilbage fra de sammenstyrtede Huse, og ingen Tilskuere hilser ham som Erobrer.

Han bevæger sig omkring for at tage sit Taksations-Skøn over Angrebet og dets Heftighed, over Modstanden og dens Haardnakkethed, Tabene, Fjendens Styrke.

Forstæderne ligger strøt med Lig. Paa Stormpunkterne foran Citadellet, ved Portene, langs Murene og Floden, er de skudte sammen til Dynger. Mange Franskmand er allerede tagne op, til den sidste Hvile, ogsaa for ikke at virke nedslaaende paa deres Landsmænd. Der ligger nok tilbage. Overalt skinner de stivnede hvide Ansigter, spinkle og smidige Kroppe ligger tørnede sammen med de brunere og knokkelstærkere Fjender.

En tavs og sørgelig Revue. Kejsers Ansigt har fortrukket sig, dybere end sædvanligt, til den stumme, barskt forcerede Ufølsomhed. Her tælles Tabene i Titusinder. Med Blod er disse brændende Tomter købt.

Men inden længe sejrer hans uslukkelige Trang til at genoprette, at raade Bod, at finde Tabenes Trøst. Al Forknythed er jo en Blottelse, et Kraftspild. Han dvæler ved de talløse Fjendelig, han tæller, hvor Høsten er dem særlig haard, han gnider sig i Hænderne: Fem Russere for een Franskmand! Han vil narre de andre og sig selv med; thi hvad han kalder Russere, ser han godt, er ofte Tyskere eller andre Forbundsfæller.

Men han vil vælte Trykket fra sit Hjerte: De fejge Russere! Dør rendte de igen. De opgiver Smolensk, en gammel ærværdig Stad, paa en Maade Forporten, Nøglen til selve det hellige Moskva.

Nu og da synger endnu en Kugle gennem Luften og smækker kalkraslende tilbage fra en Mur: Ja, Farvel, Herr Barclay. De er tapper og dygtig — til at trække Dem tilbage. De er en Idiot, en Kryster. Smolensk, dette Ruslands Bolværk, blev vort, og ikke den Grav, De havde spaaet os. Rygtet om, at Smolensk er i vore Hænder, vil forplante sig til alle Sider og slaa Bønderne med Skræk. Saaledes render Landets Forsvarere. De tilstaar sig overvundne. De forsvinder med Halen mellem Benene som tudende Hunde. Barclay har baaret sig ad som et Fæ. Smolensk skulde han have holdt for enhver Pris. Her skulde han have slaet sit Slag.

Han bliver ved at hakke Russerne til Plukfisk, at optræfle Barclays elendige Krigsførelse, at dadle den uforsvarlige Rømning af Byen.

Marschallerne lytter vantro. Duroc bemærker tørt til en af sine Kolleger: Havde Barclay virkelig baaret sig saa dumt ad, vilde Kejseren ikke være saa ivrig efter at bilde os det ind.

Synet af den øde og afbrændte By virker nedslaaende paa alle. Kun Kejseren vil ikke tilstaa det. Han finder paa oplivende Momenter og samler Stof til en styrkende Bulletin: Smaa Tab i Forhold til Fjendens uhyre — Erobring af store Saltværker — 24 Millioner i Skatkassen!

Alligevel borer Tvivlen i hans Sind som Nerven i en syg Tand. Han lader sit onde Lune gaa ud over sine Nærmeste; der hagler Skældsord paa baade Murat og Berthier. De giver hadske og bitre Svar, men

afvæbnes tilsidst af hans Ords ustandselige Skulle. Saasnart de er bragt til Tavshed, kovender han: Berthier for Helvede, hold nu op med denne Huskævl! Skal vi staa her og holde Gardinprækener for hinanden! Hvorfor skal De bruge Mund som en muggen Madam? Vær nu igen en god lille Kone. Hører De! Alvorlig talt: Skal vi vente til Foraaret? Vor Linie er jo dækket. De kan faa det, som De vil. Vi kan blive staaende, eller vi kan gaa videre. For Skams Skyld bliver vi blot i hvert Fald nødt til at følge Fjenden 73 paa Porten. Davout kan jage ham et Par Dagsmarscher væk. Saa meget bliver vi nødt til. Jeg sagde det jo i Forvejen: Freden fandt vi ikke her. Freden kommer i det hele ikke af sig selv. Vi maa tilrane os den med vore Bajonetter. Freden er i Moskov, min kære Berthier. Vi faar den ikke før.

Saa lader han Davout drive Fjenden det Par Dagsmarscher væk. Men han véd nok, hvad han gør. Han lader Vovehalsene Murat og Ney føre Avantgarden — de vil uundgaeligt rive Hæren efter sig. Denne Hær er jo desuden slet ikke til at standse. Det er alene Bevægelsen, Farten, som holder den fra at opløse sig og splittes til alle Sider.

Dagen efter kæmpes den blodige Kamp over Stra-gan-Bækken, hvor Gudin som en Helt til Fods driver sine Tropper i Fjendens Ildsvælg, til han selv styrter med begge Ben knust af en Kanonkugle.

Kejseren begiver sig til Valpladsen, tordnende sin Unaade over Junot, der har smølet og forsømt Øjeblikket: Dør var Slaget! Og saa lader han Lykken smutte bort mellem sine Fingre. Nu er alt dette Blod udgydt til ingen Nytte.

Af Gudins Batailloner er kun Pelotoner tilbage. Krudtsværtede træder de under Gevær, i Dynger af Lig og væltede Vogne.

Kejseren er bevæget. Han staar ud af sin Vogn og gaar frem for dem — han træder over kolde Lemmer og krumstukne Bajonetter. Dette er mere et Ligsyn end en Mønstring af Levende.

Saa gribes han som saa ofte før af Krigens forfærdende 74 Andagt. For ikke at synke sammen over disse Lighobe og bryde ud i Hulken maa han tage sig selv om sit eget standhaftige Hjerte. Hvad er disse Menneskeliv? De ligger smadrede som Fluor under en Smække. De er kun en Stank af Blod. Nej, de er mere. De segnede med Livets skummende Højtryk i alle Pulse. De sank i Hæderens Ekstase med et Leve paa de blodskudte Læber.

Kontrastens Gru føder Inspirationen i hans Sjæl. Han taler til de Efterlevende, højt og klangstærkt, hørligt for selv de Døde. Med nogle Sætninger faar han de stumme og forstenede Rækker til at rette sig, blusse og gløde. Han forvandler Dødens Vederstyggelighed til Triumf. Han knitrer sine Ord over disse Lig som en Salve:

— Soldater! De er døde en udødelig Død. Deres Kamp er vor Krigshistories skønneste og stolteste Bedrift. De er faldne som Helte. Fra Gudin til den yngste Rekrut. Bulletinerne skal tone deres Navne ud over Verden. I Frankrig vil de give tusindfoldigt Ekko. Deres Familier vil indriste deres Navne i Guld paa deres Stamtræ. Fædrelandet vil velsigne dem. Naar alle vi ikke er mere, skal vore Børn genfortælle deres Bedrifter. De, der faldt, skal hvile her i den skønneste af alle Grave, paa Ærens Mark, i Hæderens viede Jord. De, der er tilbage, har allerede taget Marschalstaven frem af Tornystret. Træd frem, Soldater! Udpeg mig de Tapreste af de Tapre! Officerer, Underofficerer og Menige! Ingen af Jer skal være glemmt. Enhver, som I selv skubber frem af Rækkerne, skal 75 faa sin Hædersløn. Helten er beskeden og dukker sig i sit Geled. Kammerater, angiv ham og før ham frem!

Atter engang er Kejseren Revolutionskejser, Parvenu-Monarken, der hjælper Menigmand til hans Ret og hans Hæder. Som han selv er avanceret, skal hans Kammerater gaa frem. Alt sker paa Stedet. Æreslegionen fæstes paa lasede og snavsede Uniformer. Simple Soldater forfremmes til Løjtnanter og Kaptajner! 87 Dekorationer og Forfremmelser. Leveraab og Glædestaarer følger hver Handling. Henrykkelsen stiger til Jubel, da 127de Regiment modtager sin Kejserørn af Kejserens egne Hænder.

Paa Tilbagekørselen til Smolensk, da Vognen skumpler ind gennem Ruiner, over Grusdynger, forbi Grøfter fulde af sløve og udtærede Saarede, synker Stemningen paany. Byen ligner et uhyre Lazaret, hvor endeløse Rækker venter paa at komme under Kniv og Sav. Stank af Blod og Forraadnelse klumrer Luften. Kirurgerne har arbejdet Nat og Dag, men allerede anden Nat mangler alt til Forbinding. De maa ty til deres egne Skjorter, til Papir fra Arkiverne. De amputerede Lemmer kastes til Side og taarner sig op i hele Stabler. Der gives intet andet Lindringsmiddel end den ramme Kornbrændevin, som svider de forsultne Indvolde. De, der kommer over Saarfeberen, gaar Hungersdøden i Møde. Hvem har Overblik over disse utalte Stakler? Det sker, at et enkelt Hospital med 300 Saarede *glemmes* i tre Dage! Det er næsten et Tilfælde, at det opdages. Kejseren sender øjeblikkelig 76 sin egen Vin og lader uddele Guldstykker til hver af de Levende.

Fra Dag til Dag synes Forholdene at blive mere og mere uudholdelige, mere og mere trøstesløse. Der øjnes ingen anden Udvej end at fortsætte Fremmarschen. Disciplinen er saa forfærdelig slappet, at selve Garden om Natten brænder Broen, den er sat til at bevogte, for at varme sig — den eneste Bro, ad hvilken Kejseren næste Morgen skal forlade sit Kvarter.

Vejen frem kommer til at lyse af Ildebrande. Ligegyldighed og Uforsigtighed lader alt gaa op i Luer. Byer som Dogorobusj og Gsjatsk brændes af til Grunden. Alt, endogsaa Kirkerne, hærges og plyndres. Det er ikke Russerne, som er Barbarer, det er Storarméen, der skænder og brænder som vilde Horder.

Kejseren lukker sine Øjne for ikke at oprøres til ingen Nytte. I sin Vogn kører han ligesom med Skyklapper, uden at se til Siderne. Naar han rider, har han ondt ved at lade som ingenting. Hans Harme kan vokse til Raseri, naar han paa sin Vej træffer Trænet, selv Hovedkvarterets Vogne, kørende midt i Kolonnerne, ja endog i Spidsen. Han truer med at brænde hver Vogn, som ikke er paa sin Plads, og han statuerer et skræmmende Eksempel ved, da han træffer sin Adjudant, Grev Narbonnes Vogn, at lade stikke Ild paa den uden Skaansel, uden saa meget som at tillade, at Ejeren faar tømt sine Sager af den først.

I Vjasma hænder det ham at ride tværs igennem en Flok Soldater, der plyndrer af Hjertens Lyst. Harmen over ikke at indhente Russerne maa have Luft. Dette er dog for meget! Rasende driver han sin Hest ind iblandt dem, pisker dem, han kan naa, rider skaanselløst andre over Ende, tugter dem med sin Vredes Svøbe, ja, lader endog en sølle Marketender anholde og paa staaende Fod blive dømt til at skydes.

Nogle Minutter senere, da han kører ud af Byen, standses Vognen af en knælende Stakkel, der med foregiven Kone og Børn ved sin Side anraaber om Medlidenhed. Kejseren har allerede raset ud og benaader sin Marketender.

Daglig pines han af oprivende Skærmysler mellem Avantgardens Førere. Murat og Davout chikanerer hinanden og kan ikke gaa i Spænd sammen. Davout føler det som sin Pligt at holde igen paa den altid løbske Konge af Neapel. Kejseren maa stille Trætten. De truer endog med at ville duellere. Murat græder af Harme og Ærgrelse. Den koldblodige Davout lader sig ikke rokke en Tomme.

Af opsnappede Papirer erfarer Kejseren, at der i St. Petersborg synges Tedeum over Sejrene ved Vitebsk og Smolensk.

— Hvadbehager! udbryder han. Tedeum! De er min Salighed frække nok til at lyve for baade Gud og Mennesker.

Under alt dette haster han frem som i Feber. Dag efter Dag venter han, at Fjenden vil standse i en gunstig Stilling. Den gamle Ræv Kutusof har jo faaet Overkommandoen. Alle hans Landsmænds Øjne vogter paa ham. De føler det som en Selvopgivelse stadig 78at vige. Fædrelandet taaler ikke længer at spille denne Ydmygelsens sørgelige Rolle. Nu eller aldrig, inden Fjenden staar for selve det hellige Moskovs Porte, maa det komme til Modstand og Kamp.

Er det Alvor? Kejseren gløder af Spænding. Slaget indvarsles med en Kamp-Ouverture, i hvilken Franskmandene fordriver Russerne fra en fremskudt Stilling ved Sjevardino.

Næste Dag marscherer Hæren op, og — o Under! — Russerne flygter ikke længer, de har sat sig fast, i Stilling, med Front mod Forfølgerne.

Kejseren bliver pludselig rolig, klar, næsten forklaret. Alt er, som det skal være. *Endelig* staar han ved Maalet. Rusland er med eet ikke længer en uhyre Ørken-Fælde, men en god og kær fransk Provins, hvor han har et Arbejde at udrette, Reforme at udføre, Forhold at ophjælpe. Nu er alt i den rette Gænge. I sit Telt i Valujevo, kun et Par Tusind Skridt fra sin Valplads, drøfter han, til sent paa Natten, sine gode Udsigter med den blideste Sindsligevægt.

Men hans Slummer bliver løs og usikker. Hvert Øjeblik vaagner han i Angst for, at Fjenden ikke er der længer. Han kalder paa sine Adjudanter: Hvad er Klokken? Gaa ud og se, om Russerne er der endnu.

Saa tænker han paa Garden. Er den nu ogsaa i fuldt paalidelig Stand? Bessières, mangler Garden noget? Har Forplejningen været, som den skulde, lige til i Dag?

79

Beroligelsen virker kun kort. Sæt, det nu er Løgn og Hykleri, sæt, Garden er slet forplejet, svækket, kampsvag?

Han rejser sig paa staaende Fod, slænger sin Kappe over Skuldrene og gaar udenfor. Gardegrenadererne ved Teltets Indgang præsenterer Gevær. Han gaar lige løs paa dem: Har I faaet noget at spise? — Ja, Sire, vi mangler intet.

I Halvdøs sidder han med Hovedet i sine Hænder og lytter. Den kolde Sved brister af hans Pande. Beständig lader han gaa Bud, om Fjenden er der endnu. Han hoster tørt og hæst. Tørsten brænder hans Gane. Det hjælper ikke, han drikker. Det er, som Tørsten sidder i hans Aarer. Hans Blod svider som i Saltbrynde. Bag i Ryggen og i Underlivet murrer en dump og borende Smerte. Er det Sygdom? Eller er det blot den rugende Dødsangst for, at Dagen igen skal afsløre en forladt Stilling. Faar han ikke Ram paa sin

Fjende denne Gang, saa sker det aldrig.

Lysene brænder endnu derovre, meldes der. Men sæt, det, som saa ofte før, kun er de forladte Lejrbaal, der ses. Sæt, Russerne allerede er brudt op og marscherer bort i den dunkelt brusende Nat. Han lytter, som skulde han sprænge sine Øren, efter dunkende Fodslag langt borte. Og hører med eet sin egen Puls hamre mod Hudens Vægge, med syngende Ekko inde i sin forpinte Hjerne.

Da farer han op med et halvkvalt Skrig. Foran ham staar pludselig en Officer, bleg og forvaaget som det vage Lygteskær, urokkelig med Haanden til Huen:

— Marschal Ney lader melde, at han endnu ser Russerne. Marschallen lader spørge, om han maa angribe.

81

VII

BORODINO

SOLEN gik ned over Valpladsen ved Borodino.

De mange Aaer og Bække, der randt sammen fra Høje og Hulveje, sivede en Stund under stribede Himmelspejlinger af Rødt ude paa de aabne Enge og Sumpe. Saa blev Vandløbene borte inde under Skovenes tunge Skygger, det Himmelrøde forsvandt som Blod, der synker i Jorden.

Slaget døde hen i en Rallen. I et krampagtigt Aandestøn som fra to Rovdyr, der har flænset hinanden til Døde og ikke slipper de stivnende Kløer af hinandens Kød.

Den døende Musket-Ild knitrede, som skar de Kæmpende Tænder ad hinanden for sidste Gang. Et enkelt Kanonskud lød som et Jammerbrøl fra en saaret Løves Lunger.

Mulmet standsede Slaget.

Russerne stod kastede ud af Skanser og Flèches, men deres Ryg havde ingen set. De stod fortvivlet fastbidt til anden Forsvarslinie, bag Kanoner, der endnu kunde spille flammende Tunger ud mod Forfølgerne.

Men ingen forfulgte. Og ingen flygtede. Aftenen faldt som en Forbarmelse over begge Hære. Høstens stærke Dugg slog ned og slikkede hen over Græsset. De Døende følte dens Em som et kølende Omslag. Himlen forbandt de Glemte og lullede dem til Hvile i Saarfeber. Skrigene fra den store Slagmark dæmpedes af Aftenfreden til svage sære Skræp og Pip som fra fuglebefolkede Sumpe eller frøkvækkende Enge. De spredte sig i den dirrende Luft uden at slaa sammen til det Hvin af Jammer, der faar de Lyttendes Hjerter til at briste.

Netop som Solen sank i sin blodige Glorie ude bag Vejen fra Smolensk, drønedes det sidste Skud fra Russernes Linie. Kuglen tumlede som en uhyre sort og klodset Bille, der sejler blindt afsted i sin Fart, ind i Skoven, hvor Grene og Kviste raslede for dens Gang. Og fra Rajeovski-Skansens hvæsende Svaret i en Kartætsk, der pløjede Jorden, før den naaede Skovbrynet, og lod sin kuglefyldte Kapsel springe midt i en Dynge Lig og Lemlæstelser. Det lød, som de døde Heste vaktet til en sidste hjerteskerende Vrinsken. Saa fulgte en underlig minutlang Stilhed. Alle de utalte overskaarne Aarer gav sig til at rinde, som tavse, tavse Kilder, ingen søgte at standse. Lukte Blodvæld sprang op at bløde, varme Strømme sivede i Jorden uden Lyd; kun Bækkene rislede, og Moskva og Kalotsja svulmede, slikkede de røde Spor langs Bredderne og vadskede dem bort i deres tunge lergule Hvirvler.

83

I det Øjeblik Solen randt, holdt Kejseren paa Kæmpehøjen ved Utiza.

Han sad og dukkede sig paa Hesten. Han blottede sit ludende Hoved for denne sit Slaglivs rødeste Sol. Det var ingen Austerlitz-Sol, der gik ned. Han havde heller ikke troet paa nogen Austerlitz-Sol, da den sivede

frem af den gustne Morgentaage, endnu uden Varme, kun spredende en egen kuldskeer nøgtern Klarhed.

Den forfærdelige Dag var stridt til Ende. Men ingen Jubel, ingen fuldkommen Sejr løftede ham højt paa Hærens Skjold, op over den klamme Ligseng, han stirrede paa. Poniatovskys Polakker holdt Højen besat. Men de fleste var af Hestene, segnefærdige af Træthed, stivlemmede ved Siden af deres Dyr, der stak Mulerne ned i den oprodede Jord, snøftende af Lede ved den evindelige Stank af Krudtslam og Blod. Alt levende længtes bort fra denne blodkøbte Høj, der syntes gennemtrukken af Dødskulden fra de gamle jordlagte Kæmpers Gravkammer.

Kejseren havde knappet sin Frakke op. Han tørrede sin vaade Pande. Der var dybe sorte Ringe under hans Øjne. Han maatte bide sig i Læben for de skærende Smerter i Underlivet.

Hans Blik læste, som i en Rapport, Kampens rasende Skumsprøjt op om denne Høj. De sønderskudte Faner kunde næppe holde sig oprejst i Gruset. Han talte de fornaglede Kanoner, hvis Hjul var som fastkørte i Menneskedynger. Saa vinkede han med Haanden. En Kolonne marscherede af, i dyster Tavshed, 84uden Leveraab; Hestene hinkede efter dem. Kejseren nikkede til Poniatovsky med et gustent Smil. Tak! sagde han hæst og rakte ham Haanden i Forbifarten.

Han red langs Skovkanten ned i Semenofska-Dalen mod Semenofskoje. Det gik kun Fod for Fod. Det gav smertelige Stød i ham at maatte lade Hesten træde paa de Faldne. Hans Ledsagere red alle efter ham i samme Linie for ikke at trampe mere ned end Forrideren. Hans Ansigt var uagttaget og havde ladet Ufølsomhedsmasken falde. Det led ved, hvad han saa'. Hans Øjne flakkede fra Side til Side, greb hver lille Udladning af Liv i de tilsyneladende livløse Masser: pludselig Opboblen af fortvivlede Kræfter, Kropvridninger, Krampetræk i Arme og Ben, vilde Spjæt af gispende Heste, der blottede de slimede Gummer og opløftede vrinskende Skrig, lighvide Hoveder, der forgæves søgte at rejse sig, Øjne, der fulgte ham, trods Nakkehvirvlens Stivhed, saa langt, at det hvide stod ud af Krogene.

Han regnede ikke længer med Tal, han, der ellers var en saa erfaren Statistiker, vant til at gøre sine sikre og hastige Overslag. Her var det haabløst at beregne, hvor mange Ambulancer der skulde til for at rydde denne Valplads, hvor mange Kirurger til at bringe Hjælp. Hvad forslog hans utilstrækkelige Midler mod al denne Jammer? De smaa Ambulancekorpser kom krybende over Jorden, som var det Hunde, der snusede til Dyngerne. Hvad kunde de udrette i Nat? Hovedmassen maatte vente til i Morgen eller længer, 85maaske dø, før Hjælpen kom. Thi allerede næste Dag slog jo Opbruddets Time for alle, der kunde gaa.

— Berthier! kaldte han tilbage. Paa Forposterne nær trækker Tropperne sig tilbage til de gamle Bivuaker. Her er ikke til at sove for Lig. Og Soldaterne trænger til Søvn mere end til Mad.

I sit stille Sind tilføjede han: Og de Saarede trænger til at dø mere end til noget andet.

Han vidste jo, at om en Maaned vilde ikke Sjettedelen af alle disse Saarede være i Live. Hvorfor skulde de saa lide til ingen Nytte? Hans Hjerte blødte ved Tanken om disse Tusinder og atter Tusinder uden Redning, blot hjemfaldne til Saarfeberens endeløse Martyrium. For de Døde gjorde han sig ingen Skrupler. Naar vi er døde, er vi helt døde, plejede han at sige. En Ko, en Hund eller Hest ser ud indvendig ganske som et Menneske, deres Blod er ikke til at skelne fra vort. Mennesket er blot et mere fuldkomment Væsen end f. Eks. en Hund eller et Træ og lever under bedre Livsvilkaar. Men død er død. Jeg er vokset op paa Valpladserne og bryder mig Fanden om en Million Menneskeliv.

Men det skar i ham at tænke paa unyttige Lidelser. Hans egen Sygdom gjorde ham ømtaalig. Hans Nerver laa blottede for tusind smertelige Berøringer — gennem Øje og Øre. Atter tænkte han den Tanke, de andre stemplede som grusom og barbarisk: Man burde give dem lidt Opium og gøre dem Pinen kort.

Bagration-Flècheerne begyndte allerede at sløres af Mørket. En laset og flænget Trikolore vajede fra de 86sønderskudte Forhugninger. Tropperne var allerede trukne bort. Forposterne saa døsig uigenkendende paa Kejseren, der red forbi.

Murat red op paa Siden af ham og gentog endnu engang sin mundtlige Rapport om Flèche-Kampene. Kejseren syntes ikke at høre efter. Heller ikke, da Svogeren tilføjede en Beretning om, hvordan han nær var bleven tagen til Fange: Satan i Fænghullet! Jeg havde de russiske Kyrasserer over mig og lugtede Blodet fra Spidsen af Pallaskerne, de svang over mit Hoved. Saa smuttede jeg af Hesten og fladede mig ad Jorden ind i Flèchen. Gudhjælpemig — i den rigtige! Russerne havde de andre to. Et Fejltrin havde kostet mig Friheden eller Livet.

Kejseren red ud i Kanten af Bækken. Grunden svuppede under Hestehovene. Her mellem Sivene laa tæt med Saarede, der havde aset sig ned ad Skraaningen for at drikke.

Kejseren vilde dreje Hesten bort. Men den havde lugtet Vandet og strakte Hals af Tørst. Saa standsede han og lod den drikke.

De stikkende Smerter blev saa heftige, at han lod sig hjælpe af Stigbøjlerne og satte sig i den vaade Kant. Der laa røde Striber over Græsset, som sivede Blodet fra Valpladsen ned til Strømmen.

Ogsaa Berthier og Dumas satte af og stod ved hans Side.

Han trak sin højre blodplettede Handske af, kastede den i Bækken, saa' langsomt paa sit Haandled, lidt 87Blod var trængt indenfor. Derpaa trak han ogsaa venstre Handske af og smed den i Bækken.

Han skyllede begge Hænder i Vandet og tænkte: Alt dette Blod komme over Rusland! Lad Strømmen blodig bringe Bud om min Hær, der midt i en fjern Udørken har besejret Natur og Fjender og behersket en Valplads, Evropa vil gyse over. Jeg vadsker mine Hænder. Alt dette Blod komme over Russerne!

Det var mørkt, da Kejseren vendte tilbage til sit Telt.

Overalt trak Franskmændene sig tilbage til de gamle Bivuaker. Alt, hvad der kunde krybe, forlod Slagmarken. Den var for fyldt af Lig — Fjenders og Landsmænds — til at kunne huse de Levende. Ambulancerne kravlede om med Lygter; hvad de reddede, var forsvindende mod, hvad der blev liggende. Den barmhjertige Nat skjulte Rædslerne, hvormed Jorden var besaaet. De Tilbageværende gik som halvblinde og døve. Efter Dagens Kanonbulder var Sanserne afstumpede. Ørene ænsede ikke de svage Nødraab. Øjnene havde vænnet sig til det stumme ufølsomme Ligsyn. Man vaklede som i Søvn. Fødderne gled i klæbrige uformelige Masser; man tænkte ikke over, om det var Blod eller Sumpvand, der sivede gennem Græsset, om det var et Tornyster eller en Hovedskal, der sparkedes til. Havde ikke Sulten holdt Bevidstheden vaagen, kunde man være styrtet om paa Stedet og have lagt sig til at sove med Lig som Hovedpude.

Tilbage laa da Slagmarken, ene med de Dødes og 88de Døendes Gru, overladt til alle dem, i hvem Livet haabløst stred mod de knuste Lemmers Afmagt.

En Em af vigende Livsvarme steg op mod den klamme Dugg, som fra Luften gød sig kølende over svulne Aarer og Pander i Saarbrand. Tusinder af Øjne laa med spilede brystne Blik, der intet mere saa'. Andre Tusinder stirrede sig skarpe i Mørket og gled over det stjernesaaede Himmelhav, hvor Stjerneskuddene pludselig rislede frem, krydsedes og beskrev Buestumper, som var det Granater fra usynlige Batterier.

Hallucinerede Hjerner gemte endnu i Trommehinderne Kanonernes Jordskælv-Gunger og Geværsalvernes Haglbyge-Smæld og indbildte sig, at dette Septembernattens gyldne Himmelfyrværkeri uden Knald og Drøn kun var en Art mangelfuld Opfattelse, en Feberfantasi over det endnu rasende Slag.

Andre laa i fuldvaagen Tankeklarhed og talte de mange Stjerneskudd i den Tro, at det var en himmelsk Mandtalsliste over Sjæle, der gik ud i denne Nat. En og anden fæstnede sit Blik til en og samme Stjerne og ventede at dø, naar den lille Prik pludselig gav sig til at glide og rinde ind i Mørket.

Andre sendte det sidste Ønske bort med disse tavse Bud: Maaske kunde de ses de mange Hundrede Mile borte, paa den Plet, hvor de eneste Mennesker fandtes, der vilde sørge over den, der laa her skamskudt og ikke kunde røkke sit Hoved en Tomme op fra Jorden.

Ikke en Vind rørte sig. Ingen Lyd kom fra dem, der havde reddet sig bort paa deres Ben. Russerne 89laa skjulte i de store Skove og forberedte et ilsomt Opbrud, længe før Dagen kom igen. Franskmændene skarede sig om deres Bivuaker, udmattede, indskrumpede, for nedslaaede til at tale om de Udeblevnes Skæbne.

Hen over den skumrende Valplads, i Kløfterne, ved Foden af Skanserne, op over Højderne, i Kratskovene, rugede de Tilbageblevnes Mumlen og Rallen. Hæse og halvvalte Støn. Gispende Munde, der gurglede paa et Skrig, som var formet i et sønderskudt Bryst. Hvin som pludselige Sting i Stilheden. Raabet Hjælp lallet paa mangfoldige Tungers Maal.

Hjertepulse laa og kæmpede for at vriste sig løs af Jordens kolde knugende Favntag. Læber mimrede ud i Mørket. Øjne laa og stivnede under Nathimlens Medusa-Blik. Thi her drejede det hele Univers sig urokkeligt og følelsesløst over Myriader af Døende og Lemlæstede, hvis Saar gabede over uudløste Skrig. De Tusinder af Himmelkloder gik deres Gang som et gigantisk Uhrværk over denne Kirkegaard af Døde og Levende. Himmelkuglens tusindøjede Molok stirrede blindt og gyldent smilende ned paa disse Hærskarer, der ikke skulde hjælpes.

Kornmodsglimtene var begyndt at lysne. De, der laa med Ryggen til Himlen og ikke kunde røre sig, saa som ved lydløse, glippende Kanonlyn Pletten belyst, hvor de laa. Græsstraa og Kornstubbe flammede op. Indenfor den snævre Synskres blinkede et Kyrasserharnisk, den blankslidte Sko paa en Hestehov, det levrede Blod paa et oprevet haaret Bryst, en 90flænget Hesteflankes grinende gule Fedtlag gennem Kødets Purpur, graa Hjernemasse sprøjtet ud over Græsset som en Flod af krympende Orme, en Kanonlavet kørt fast i en falden Grenaders Indvolde, blodskudte Øjne, hvis Pupiller var rullede op under vildt fortrukne Bryn.

Løftede Hoveder krøb med Hagen i Jorden frem mod de nærmeste Dynger. Feberrystende Hænder rodede i de klumpede og klæbrige Rester af Venner eller Fjender i det vanvittige Haab at snuble over en Feltflaske eller en Biskuit-Skorpe. Andre laa næsegrus fladt ad Jorden, med Neglene gravede dybt i den kolde Muld, med Tungen slikkende over Græsset.

Russere forbandt deres brudte Ben med en Klinge eller en Gren og stavrede krybende bort mod Landsbyerne, uden Klage, uden en Lyd. Blot i Retning af deres egne, bort fra disse Franskmænd, der sagtens slog Saarede og Fanger ned ligesom Tyrkerne.

Hver af disse Tusinder vidste kun af sig selv, tænkte kun paa sin egen dumpe Smerte. Om der saa laa hundred Tusind omkring til alle Sider og vaandede sig i Lidelse, hvad angik det den enkelte? Om de dør alle til Hobe, skaffer det ikke mig en eneste Draabes Læskning. Om de lever, formindsker det ikke *min* Pine med et eneste Stik. Alle de andre har Uret. Men *jeg* har Helvede brændende her i mine knuste Benpiber. Lad dem stønne, lad dem sukke, lad dem klage! Men gid jeg kunde hyle, saa det hørtes over hele Jorden!

91

Der hvinede Skrig, som blev en Kniv stukket gennem Nattens Hjerte.

Kejseren var vendt tilbage til sit Kvarter. Sammensunket i sig selv, opreven, rystet. Ikke engang Valpladsen ved Eylau havde gjort et Indtryk paa ham som denne. Han, der ellers altid saa' paa en Slagmark som paa en Opgørelse af sin strategiske Hovedbog, og hvis Sorg over store Massakrer mere skyldtes Økonomi end Ynk, turde denne Gang ikke se til Bunds i sine Tab. Dette var ikke et Slag, det var en Lemlæstelse. Storarméen, som ved den ødelæggende Fremmarsch gennem Rusland var bleven decimeret til en Trediedel af sin oprindelige Styrke, blødte i denne Nat som med overskaarne Pulsaarer.

Da han red tilbage til sit Telt, hilstes han pludselig af Leveraab. Han saa' op, kom til Besindelse, et usikkert Smil fo'r over hans gustne Kinder. Her mødte han jo sin Manddoms- og Ungdomsstyrke. Garden. Urørt, uskadt. Sund og frisk. 20,000 Mand Elitetropper. Alle Landsmænd. Uden en Skramme, uden en Plet. I Parade-Uniformer. Garden traadte i Gevær og hyldede ham, som gik han ud fra Tuilerierne. Guds Død! Saa havde Forsynet dog hvisket ham sin Advarsel i Øret. Garden urørt, uskadt — saa var endnu ikke alt tabt. Her stod en frisk og velplejet Hær om de muntre Bivuaker og drøftede fortrøstningsfuldt Dagen og dens Resultat. Denne Bataillonskarré om Kejserteltet, deres taktfaste Geværgreb, deres oprømte Leveraab — saa var han da paa sikker Grund igen, i sin faste Borg, 92blandt sine Trofaste. Blodet begyndte paany at rulle i hans Aarer.

Et Øjeblik maatte han hilse paa Davout. Han laa paa sin Feltseng, stiv af Dagens Strabadser, nedbrudt efter sit Fald. Kejseren bøjede sig over ham og omfavnede ham. Først nu blinkede i hans Øjne den Rørelse, han ikke havde givet Luft, da han om Morgenen havde erfaret den Katastrofe, der havde ramt den dygtigste og uundværligste af alle hans Hærførere.

Da han kort efter sad i sit Telt, begyndte hans Hjerne at vende tilbage til Dagens Kaos af Oplevelser, til Aftenens vilde og grelle Indtryk. Han tænkte paa at diktere Bulletin. Han spurgte til sine faldne Generaler. Dødens Høst havde været rig. Bevægelsen af brød flere Gange hans Stemme. Han sendte Bud og Hjælp til de talløse saarede Befalingsmænd. Han traf de videst mulige Dispositioner til Optagelse og Pleje af de Saaredes forfærdelige Mængde. Han underkastede sine Stabsofficerer indgaaende Forhør og gav dem de strengeste Paalæg om at gøre deres yderste. Han lod Sekretærerne kalde og stillede dem i snarlig Udsigt at genoptage Kabinettets i fem Dage afbrudte Forretninger. Han begærede Rapporter og begyndte at gaa dem igennem.

Først ved Midnat fik han sit Aftensmaaltid. Han slubrede den dampende Suppe i sig og lagde hvert Øjeblik Skeen for at kradse Notater i Randen af Rapporterne. Nu og da kastede han et lynsnart Blik rundt paa sine Omgivelser, smilede til en enkelt: Naa, hvad siger De til Sejren? Nikkede hoverende til en anden: 93Om tre Uger synges der Tedeum i alle Frankrigs Kirker for Sejren ved Moskva. Og saa' endelig hvast funklende paa Bessières: De havde Ret. Hvis jeg i Eftermiddag havde føjet Ney og de andre Forrykte og ofret Garden, saa havde jeg begaaet Selvmord. Felttoget er ikke til Ende endnu. Jeg maa bevare mine Reserver — ellers er vi fortabte!

Han sænkede sine Øjne over Glasset, han nippede til. Denne Dag er sikret, sagde han med skærende Røst: Sejren er vor! Det saa' ud, som han sad og sov med Glasset i Haanden. Saa rejste han sig med et Ryk, saa Vinen skvulpede over Bordet: Til Sengs, mine Herrer! Tre Timers Hvil og ikke mere. Godnat!

Han gaar dog ikke selv til Ro. Snart kalder han Dumas og Daru til sig, snart Berthier og Duroc. Han føler Trang til at retfærdiggøre sig, at gøre det indlysende for dem alle, hvor selvmorderisk uforsvarligt det havde været at lade Garden rykke i Ilden, at ofre Hærens sidste faste Kerne.

Og allehaande Bekymringer foruroliger ham. Han vil bestyrkes i sin Tillid til, at den blodige Dag har været en *Sejr*. Han kan ikke sove for Ængstelse over de Saaredes Skæbne. Til Tider bryder han af midt i en Sætning og falder hen, sidder og sover ret op og ned ved Bordet med begge Hænder om Hovedet, for efter et Kvarters Forløb at slaa Øjnene op og roligt gaa videre i den afbrudte Sætning.

Generalerne vaklede dødtrætte fra ham, bort til deres Bivuaker. Her vaagedes der længe. Soldaterne 94sad og hang omkring Ilden, hvor Gryderne kogte den usle Føde, der var skrabet sammen. Mange Steder stod Spisesedlen paa samme Kost som de sidste otte Dage: Rødder og Vand. Dertil Kød fra de skudte Heste.

Sulten kunde ikke vente, til Maden var kogt. De satte Tænderne i stridt og halvblodigt Kød. Nye Ansigter lokkedes til Baalene, hvor der overhovedet var Gryder i Kog. Ingen spurgte, om de hørte til. Ingen spurgte efter de Savnede. En dyrisk Afslappelse forhærdede Hjerterne. Ingen havde Bevidsthed om nogen vunden Sejr. En Række Skanser var tagne med frygtelige Tab. Nu stod hele Hæren rykket frem som en eneste Avantgarde. Slaget havde været en Slagting. De Stumper Jord, man havde erobret, var gennemtrukket af Blod. Fjenden var trængt nogle Skridt tilbage, men Fjendens Ryg havde ingen set. Demonterede Kanoner og sønderskudte Faskiner var det hele Bytte. Her sad man og holdt Maaltid paa de dræbte Heste.

En dump Dorskhed, en haardhudet Egoisme sløvede alles Ansigter, medens de sloges om Kødstumperne og den askefyldte Kornsuppe. De, der kunde naa frem til Gryderne, hældte op i de rustne Blikkar. Man slubrede i sig og flænsede med Tænderne i det sejge, altfor friske Kød. Man ræbede højt og trak Piberne frem, de smaa sodede Snadder, der fyldtes med tørrede Pileblade. Og med den kvalmende Røg ud af Mundvigene laa de snart strakte rundt om de døende Baal, indhyllede i Kapper og Laser, som var skrabet sammen allevegne fra. Alt, hvad sove kunde, sov.

95

Men saa længe Bivuak-Ildene brændte, kom der trindt om Mennesker krybende, snegielangsomt, paa knuste Lemmer, hallucinerede som Møl efter Lys. For alle disse krybende Stakler betød jo disse Blus Frelsen, den lægende Varme, lunkent Vand, maaske Madrester i de sodede Kogekar, men frem for alt raske Kammerater, der vilde yde Hjælp, blot man naaede at faa dem raabt an.

Kejseren laa alene i sit Telt.

Kammertjenerne havde trukket hans lange Støvler af og smøget Uniformen af hans Skuldre. Saa havde han kun halvt aflædt kastet sig paa sin Feltseng, hvor ingen blød Madras fristede til langt Ophold. Hans Hænder greb efter Stiklommernes Papirer, men faldt trætte ned. Constant trak de hvide Ulddækkener op over hans Bryst. Han laa med fast sammenpressede Læber, der af og til bevægede sig i en nervøs Mimren. Aandedraget gik i tunge Stød gennem Næsen, det rykkede i Øjenlaagene, og over hans glinsende Pande fo'r sorte Skygger. Nogle Gange fortrak Pandehuden sig af Smerte, og Munden aabnede sig over et svagt Støn. Et varmt Omslag blev lagt ind om hans Lænder, uden at han flyttede paa sig.

Endnu var han ikke falden i den dybe drømløse Slummer, der for ham betød tilstrækkelig Hvile, skønt den kun varede et Par Timer: en Søvn for Dobbeltkraft, en fuldstændig Slippen Legemet løs i en dyrisk Dvale.

Hans Hjerne blev ved at tumle med Dagen og dens 96Resultater. Paany gennemlevede han det altsammen. Sidste Nats forfærdelige Spænding: Er Fjenden der endnu? og endnu? og endnu? Han skrev igen den korte iltre Proklamation ved et Par Kaleschelygters vaklende Skær, drak det varme Vand, der ræktes ham Kop for Kop i det svære Sèvres-Stel, laa i Døs og ventede paa, at Morgentaagen skulde lette, opskræmtes pludselig af Buddet fra Ney, steg paa Hesteryggen og red ud i den tidlige Høstsol, der slikkede koldt over hans Ansigt. Hans Blik spejdede ud mod de fjendtlige Forskansninger. Et Skud er knaldet i Forpostkæden, efterfulgt af opfarende Fugles skræmte Pippen, af Fjerkræ-Kaglen og mange Gal fra Landsbyerne.

Kejseren rider op paa Sjevardino-Højen. I samme Nu Faneørnen viser sig deroppe, begynder Kanonaden at tordne ude til højre. Og som et Ekko svarer den straks efter ude paa venstre Fløj, rungende bort i de store Skove.

Kejseren sidder igen paa sin Feltstol med Kort og Slagdisposition udbredt foran sig paa det duggslaede Græs. Han taaler ikke at være til Hest. Han alene sidder dør, mens Hestene stamper omkring ham. Duppen af hans Ridepisk peger paa Planens store skitserede Linier. Nu og da driver Smerterne ham til at rejse sig, og han gaar langsomt til Siden, udenfor Redouten, op paa Skrænterne af en Hulvej, aandsfraværende, stirrende ud mod Slaget, der denne Gang synes ham saa underlig fjernt, kun skimtet gennem Taager. Røgskyerne ude i Horisonten markerer kun svagt Bevægelsen. Det ligner en Kamp mellem Skyer, 97hvis bugnende Masser driver frem og tilbage mod hinanden. Af Kanonernes rullende Drøn, der buldrer i mange Styrkegrader, maa han slutte sig til Frem- og Tilbagebølgen i de kæmpende Linier. Hvert Stormløb, hvert Kavalleri-Choc er hyllet i Krudtdamp, der kun langsomt opløser sig, saa Rytteriets jagende Bevægelser blinker frem under Slør.

Adjutanter og Ordonnanser sprænger til og fra. Snart fanges de af Staben, snart baner de sig Vej til selve Kejseren, der afbryder med Enstavelsesord og giver Ordre i rappe Udbrud paa tre—fire Ord, akcentuerede af Ridepiskens smaa tørre svippende Smæld over Kortet.

Af og til rejser han sig og gaar Buddene i Møde, raaber dem til, før de faar talt, jager dem afsted, saa hurtigt de kan vende Hesten. Navne og Tal ryger gennem Luften, Divisioner udkommanderes, Regimenter

bevæges med en Armbevægelse.

Men utallige Jobposter bringes. Hans Generaler falder i Snesevis. Han forstummer efterhaanden, vender Ryggen til, vakler nogle besværlige Skridt. Ulykkerne galopperer frem i Hælene paa ham: Compans — Montbrun — Teste — Morand — Defrance — Caulaincourt — Friant — bestandig kommer nye Navne til. —

Kejseren kaster Tæpperne af sig og vender sig om paa Siden. Han stønner og mumler som i Søvn: Hvilken Dag! Den stakkels Caulaincourt! Den stakkels —

Constant staar og pusler om ham, dækker ham til og slukker Lampen ved hans Hovedgærde. Mørket sluger Rummet med det samme. Kun en Strimmel Stjernehimme tindrer frem derhenne, hvor Constant staar og hvisker med Rustan. Et Ugleskrig skingrer. Stilheden bliver dobbelt trykkende. Ingen skulde ane, at kun nogle Skridt fra disse sovende Bivuaker ligger et halvt Hundred Tusinde og jamrer febersygt ud i Luften.

Kejseren sidder paany paa Sjevardino-Højen og stirrer mod dette slørede Slag, der aldrig synes at skulle faa Fremgang og Ende. Ordonnanserne kommer atter jagende — Bud om Forstærkning, Bud om Storm og Erobring, Bud om Tilbagegang, om Undsætning, Bud om andre Generalers Fald.

Sløvt sidder han og hører deres Navne. De kommer i tilfældig og uberegnelig Rækkefølge — som Brikker, Skæbnen trækker op af sin Lotteripose og slænger i Tilintetgørelsen.

Han føler en uendelig Lede og en Trang til at rejse sig og skrige — saa højt, at selve Skæbnen kan høre det —: Nok! nok! Sæt Prop for de Struber! Hvor mange Gange kan en Skanse erobres og tabes og erobres igen? Skal alle mine Generaler slaas ihjel? Hold nu op! Nok! nok!

Dør kommer selve General Sorbier med et Ulykkesbudskab skaaret i alle sine røde Træk. Kejseren rejser sig, for at sige: Ti stille! Jeg véd det. Men Tungen nægter ham sin Tjeneste. Og han véd det heller ikke. Sorbier melder, at Marschal Davout lige er slynget ned til Jorden — Hesten knust af en Kanonkugle — Marschallen baaret bort som død.

Kejseren smækker Laaget til for sin Snusdaase, kaster Pisken paa Kortet og vender Hovedet fra det hele. I nogle uhyggeligt lange Minutter rører han ikke et Lem, bevæger ikke en Muskel. Selv Øjelaagene synes stivnede over det fraværende Blik. Man hører ikke, han aander. Pludselig glipper han lynsnart med Øjnene og raaber hæst: Frem med Murat!

Er det Frokost, der serveres for ham dør paa Dugen midt imellem Hestebenene? Skal han alene spise, mens hans Soldaters Blod skyller ned over alle Skrænterne. Til Helvede! Han sparker til Sølvtallerkenerne, knuser Æggene med Duppen af sin Pisk, saa den gule Blomme flyder ud, griber en langhalset Flaske og smadrer den mod Skoen af en bortsprængende Hest.

Hvad er det for Marschaller, der pludselig mylrer op ad Højen. Hvor tør de forlade deres Korpser? Davout bæres frem paa en Baare — han lever endnu. De andre stimler sammen fra alle Kanter, blussende af Kampfeberen: Sire, Sire, hvorfor nøler De, Sire? Her er ikke et Minut at spille, Sire! Gør det straks, Sire! Reserven frem! Garden, Sire! Garden, og Slaget er vort!

De gestikulerer med rasende Fagter, de peger paa Garden, der holder bagud, i Parade-Uniformer, straalende, uden Plet og Lyde. Garden! Er de gale? Hans sidste opsparede Værn! Garden, han har gemt og kælet for, som en Gnier for sin Skat! Skal han ofre sin sidste Nødskilling? Lade denne umættelige Dag 100sluge det eneste Haab om Redning, han har tilbage? Hvormed skal han da levere Slag i Morgens?

Umuligt! Lad os se! siger han, saa de viger fra ham. Han glemmer sine Smerter, stiger til Hest og rider ud for at se, hvad der er at gøre.

Overalt staar Fjenden holdt i Ave eller drevet tilbage, men endnu urokkelig i sin anden Linie, et opspilet Svælg, der er rede til at slaa de rasende Kæber sammen over hver ny Reserve, han driver imod dem.

I dette bloddrikkende Svælg ofre sin sidste Kraft? Vanvid! Umuligt! Det gælder ikke denne ene Dag. Det gælder alle de kommende. Der er langt igen til Moskov, endnu længer til Alexanders Øre. Krigen er ikke endt med denne Dag. Men denne Dag har naaet sit Maal. Slaget er hans. Ekkoet vil runge til Czarernes hellige By, inden han selv kommer, stærk endnu, saa længe han har sin Garde, den uovervindelige, den aldrig oprevne, i Behold. Garden maa ikke røres!

Garden er ikke rørt.

Kejseren sukker i Befrielse. Dette er en Tanke at falde i Søvn paa. Det kommer ham pludselig for, at han hører den sunde Snorken af disse 20,000 uskadte Soldater. Et Korps værd sin Vægt i Guld. Kejserens gode Samvittighed. Snart skal Moskows Kupler spejle sig i deres blanke uplettede Vaaben.

Har han virkelig sovet?

Han slaar Øjnene op og fæster sit mørkevante Blik paa Teltsprækken. Himlen glimter ind til ham. Nogle Stjernesked syr gyldne Traade over Riften. Og med eet begynder det at suse for hans Øren.

101

Her ligger han i sin Gardes Midte, omgivet af sunde snorkende Kræfter, barrikaderet i en Karré af Liv, forskanset bag en Vold af frisk Manddom.

Og dog trænger ind til ham en sugende Lyd fra en anden Lejr, der slumrer derude, sover ind i den evige Søvn. Blafren af døende Livsluer, udstridende Suk. Gurglen af Hjerter, der gaar i Staa. Boblen af Blod, som drypvis siver i Jorden. Rallen over opspilede Ganer, som Nattevinden har fortørret. Aandedraget af de lidende Tusinder, som forsmægter og ønsker sig Søvn.

Den lange, den evige Søvn.

Nogle Øjeblikke vaander han sig under en Smerte, der er voldsommere end alle legemlige Pinsler. Han føler et Nu slaa ned over sit Ansigt Dødspustet fra disse Tusinder, der for saa kort Tid siden hyldede ham med leveraabende Munde og fanatiske Øjne.

Han ser dem for sig derude. Deres bristende Blik er rettede mod ham. Hans Navn vil endnu engang gaa over deres gustne Læber, i det Nu, da Døden skiller dem for evigt.

Halvtreds Tusinde, som Jorden tager i sin Ligfavn.

Kejseren skriger og vaagner ved sit eget Skrig. Constant staar bøjet over hans Seng. Lampen er tændt igen. Her ligger han og døser goldt og fantaserer den kostbare Tid bort, hvor det gælder at handle.

Han rejser sig, smider Tæpperne af sig, klasker Rustan det varme Omslag i Hovedet og raaber: Berthier! Fain! Daru!

Søvndrukne kommer de løbende og tager Plads ved 102Bordene. Kejseren begynder at diktere. Hans Stemme er saa hæs og klangløs, at ingen kan opfatte, hvad han siger.

Saa griber han selv til Pennen og begynder at kradse Ark efter Ark. Mer, end de andre kan overkomme at renskrive.

Ustandselt glider Kladde efter Kladde over Bordranden. Man hører kun hans Pen sprutte og de smaa Hammerknald i Bordet, hver Gang en ny Dépêche er sluttet.

Saaledes arbejder Kabinettet feberhastigt i Stumhed.

Først Kl. 11 om Formiddagen brydes der op til Forfølgelse af Russerne.

103

VIII

FORAN MOSKOV

UGEDAGEN efter Slaget ved Borodino red Kejseren ved Middagstide paa Vejen fra Smolensk, den sidste Mil ind til Moskov.

Utaalmodigheden efter at se den berømte By, der nu i Maaneder som det sidste Maal havde fængslet alle Forhaabninger og Drømme, havde drevet ham frem til Avantgarden.

Murat havde faaet Befaling til at rykke frem og maatte allerede nu staa for Byens Mure. Rytteripatrouillerne jog foran Hovedlandevejens lange marscherende Kolonner, afsøgende Marker og Skove til begge Sider, lig Støvere, der dog ikke kom til at staa for Vildtet. Hele den foregaaende Dag, Natten og selv Dagen i Dag var Russernes Tilbagetog sket ad netop samme Vej. Kutusof veg og veg, veg bestandig med sin svækkede og lemlæstede Hær, som Moskov ikke kunde sende nogen nævneværdig Forstærkning, og som

sikkert følte sig altfor svag til at standse Franskmændene foran Moskov. Murat i 104Spidsen af Centrum, Eugène og Poniatovskij paa Fløjene forfulgte den russiske Hærs Bagtrav ind ad Moskovs Porte.

Dagen var festlig høj. Høstsolen stod blank og stærk over det klare Landskab. Ikke en Sky kastede Skygge gennem den tindrende Luft. Markerne var mejede — Tilbagetogets Græshoppesværme havde rensset dem for Korn og Græs i Miles Afstand til begge Sider. Skovene laa solsvedne, Egene var læderbrune, Rønnetræerne lyste med store blodrøde Bærklynger, de høje hvidstammede Birke begyndte at drysse deres lysegule Blade. Luften var som en Styrkedrik at aande.

Soldaterne vidste, at de nærmede sig Maalet. De gik i den glinsende Sol med nedslagne Øjne og drømte om Mødet. Aldrig har nogen Tusind og een Nats Fantasi rigere udstyret en østerlandsk Stad end denne hellige Moskoviter-By for en sulten og forsømt Hær. Man saa den ligge for sig — et Fatamorgana bag disse Skove og Bakker — længe før Korset paa Ivan Veliki begyndte at gro op af Landskabets Linier. Man vidste, at Moskov havde trehundrede Kirker med ægte lueforyldte Kupler og Taarne. Man saa for sig Helgenbilledguldet i disse skumle Rum. Man fantaserede om, hvilke Skatte der maatte findes i Stadens ellevehundrede Paladser, hvilke Rigdomme i dens Kineserbazar. Arsenaler, Magasiner, Depoter nok til at klæde og føde Storarméen et helt Aar. Marschen gik mod Eventyrets Vidunderby. Hvad var Jerusalem med Kristi Grav mod den? Korsfarerjubil 105fik Hjerterne til at svulme for hver ny Bakkestigning, fra hvilken man ventede at skulle stirre ind i det forjættede Land. Marschen gik let og taktfast til disse straalende Drømme ved højlys Dag. Med Mellemrum klang Regimentsmusikken, der ikke i lange Tider havde haft Humøret oppe. Nu skraldede Hornene ud i den glade Sol og gav den forventningsfulde Stemning Luft i de gamle kendte Revolutionsmelodier, som saa at sige Pulsaarerne slog Takten til.

Frem under Vejens dobbelte Allé af Birketræer gik Kolonne bag Kolonne. Løvet sejlede over dem som nyslaaede Guldskillinger og raslede let susende paa de solbrændte Nakker. Ud til Siderne sværmede Eskadronernes lette hastige Træk om hver lille Lund, op over hvert lille Højdedrag, saa Kaskerne lynede og de støvede Uniformer straalende med opfriskede Farver, som vadskede i Sol og høstblaa Himmel. Artilleriet raslede og gungrede fremad, de bronzeblanke Løb skumplede deres Spejlyn over Vejens Huller og Sten. Konstablerne sad og vred Ansigterne om i Nakken for ogsaa at stirre. Selv Hestene syntes oprømte, som vejrede de Udsigten til frisk Hø. Og bagude kom det vældige Træn — trods alt hvad der var brændt, endnu et Mylr af Alverdens Karrer, Pindevogne, Kareter, tomme eller for en stor Del fyldt med Skrammel, ventende paa Eventyrbyens lødige Bytte.

Vejen gik nu op ad Poklonnaja — „Bøjningernes Bakke“ —, hvor den rettroende Moskovit for første Gang bøjer sig i Andagt for den hellige By og for Ivan Velikis vidunderlige Kors.

106

Denne Gang var det ikke ydmyge Pilgrimme, men rankryggede bandende Ryttere, der Fod for Fod stred sig op ad den stejle Bakke. Langskæggede, solbrune Kentavrer med vilde og maabende Fjæs. Solen kastede deres Skygger skraat til Siden, de trængtes i Klumper, Hestene prusted og daskede med Halerne. Med eet saa de en Gnist tænde sig oppe over Bakkekammen. Saa tændtes der to. Flere smaa lynende Prikker spirede frem. Sporerne drev Hesten det sidste Par Skridt op. Og i løssluppen Jubel galopperede de frem over Bakken. Moskov! Moskov! klang det fra alle Munde. Dèr laa Byen som en Dag-Illumination i Horisonten. Hjelmene skubbedes tilbage, for at Øjnene helt kunde sluge dette Skue: en Synsline af lutter luende gyldne Gnister, af hvide Lys, brændende midt i Solen.

Moskov! Moskov! Ulanerne svang deres Lanser. Kyrassererne drog deres Sabler til Hilsen. Mange skød deres Pistoler af i Luften. Jublen voksede for hver ny Deling, der red op og frem og spredte sig i Rækker ind over Markerne for at give Plads til de efterfølgende. De red op og grupperede sig i et helt Amfiteater. Tilskuermængden voksede. Og med eet gav Hæren sig til at klappe i Hænderne. Bifaldet brusede den forjættede By i Møde.

Moskov! Moskov! Pludselig brødes denne Hilsen af nye Raab. Leve Kejseren! klang det bagfra. Kejseren sporede sin Hest og red op. Rytterne trængtes langt ud over Grøfterne, de veg for ham og Staben, de indesluttede ham i en Karré af Leveraab, han ikke 107længe havde hørt. De svang deres Vaaben raslende omkring ham. Han hørte og saa' intet omkring sig. Han sprængte frem gennem Rækkerne, der dannede Espalier til begge Sider. Han havde Billedet af Moskov luende i sine Øjne, han havde det ikke nær nok. han blev ved at ride, til alle de luende Gnister løste sig i Taarne og Kupler for hans Blik. Saa holdt han an:

— Endelig! Dèr har vi den navnkundige Stad! Det var paa Tide!

Han tog sin Kikkert og gav sig til at suge Byen ind i sig.

Altsaa dog anderledes, end han havde tænkt. Ikke nogen høj og gylden Port ind til Orientens Eventyrland. Som en Oase ligger den dernede. Østerlandets svømmende Horisont af Taarne og Tinder og Kupler og Fløje stigende op af et Leje af Grønt, af hængende Haver. Den lille stille Moskvastrøm ringler sig som en Sølvslange gennem den smaragdgrønne Eng ind under Byens Mure og Bastioner, vælter sig i skønne

Haver om dens Sider, sniger sig ind i Oasens Løndom, bliver borte under Borgen.

Op af en næsten foraarsgrøn Slette, af Løvmasser og Skovkroner skyder denne lange hvide og gyldne By. Det er ikke Ægyptens tunge flade Moskékupler med Minareterne plantede som Lansestager i alle Himmelhjørner. Her skyder Taarnene op som hvide Krokusblomster med luende Hætter foroven. I Kikkerten kan han følge denne endeløse Række af gnistrende gyldne Kugler, Guldfrugter, baarne højt paa 108Taarnenes hvide Stængler. Og spredt mellem de luende Kupler stærktfarvede blaa, kalkhvide eller søvlglinsende. Her en Skov af sribede Løg og Ananasfrugter voksende op af rosenrøde Taarne. Her en Katedral besat som med persiske Guldhjelme. Her en anden prydet med grønne Turbankupler. Er disse Bygninger opførte af Asiens Ædelstene — af Jaspis og Malakit, af Mælke- og Rosenkvarts — under Kuplernes massive Guldkroner?

Længst stirrer han paa Czarernes ældgamle Borg, indfattet af de lange krenelerede, mønjerøde Mure med vældige runde og firkantede Taarne, kobbergrønne Pyramidetag, Paladser med Paddehatsøjler, brune Portalers Hesteskobuer med blinkende Bogstav-Arabesker, udskaarne Dragefremspring, hvide Katedraler og røde Klostre og højest blandt alle Kuplerne Ivan Velikis hvide, gyldenhættede Fyrtaarn med det vældige Guldkors.

Som et Syn ligger denne Østerlandets gyldne Oase for ham. Vil ikke alle disse luende Kupler pludselig hæve sig og gaa til Vejrs som Sæbebobler? Eller er de en Flaade af Ballons captifs, der med eet kan lette og blive borte i Solens Luer?

Alle Korsene paa Kuplerne gnistrer i den klare Dag; op over Halvmaanen strækker de sig mod den tyrkisblaa Himmel; deres Arme er lænkede med tynde Guldkæder, fortøjede som himmelske Master. Øverst paa alle Kremis Paladstaarne og Spir sidder den russiske Kejserørn med Scepter og Rigsæble og drejer sig for Vinden, uden nogensinde at lette til 109Flugt. Fra Bastiontaarnene flyver hvide Prikker ud og ind — Duerne, som bygger i de gamle Kanonportes sorte Gab.

Kejseren vilde have troet, at hele denne Kuppelstad kunde forsvinde som et Blændværk, om ikke Vejen her foran ham løb lige ind mod Byen og blev borte i Drogomilov-Porten.

Han lod Kikkerten synke og vendte sig om til sit Følge.

Som et Genskær fra den lueforyldte By laa Solen over hans fyldige Ansigt. En triumferende Krusning gik gennem hans Læber, hans Hage skød sig ligesom frem i Stolthed. Endelig lo hans Øjne igen, med dette kloge isblaa og dog varmende Blink, de alle elskede. Han saa paa sine Marschaller som den, der længe har lovet sine Nærmeste at lave Guld og omsider præsenterer den første lille Klump for alle de Vantro: Kan I se? Havde jeg Ret?

Hans Ledsagere fortrylledes i et Nu. Alle Skumlerier over hans formentlige Slaphed og Ubeslutsomhed eller aabenlyse Svaghed fejedes bort af dette altbesejrende Smil. Her holdt deres forgudede Kejser paa Baggrund af den By, han havde lovet dem som Lønnen for alle deres Lidelser. Han holdt dør som en Alexander foran Indus. Foran Porten til Østens forjættede Land.

Alle rev de Hatten af Hovedet og raabte dette Leve Kejseren!, der ikke længe havde lydt fra de misfornøjede Struber. Og Kejserens Ansigt glinsede, som faldt 110der Guldblade paa hans Kinder: Er dette ikke mere end Milano og Madrid, end Wien og Berlin?

Han nikkede til Grev Durosnel: Greve, rid ind i Byen og foretag det fornødne. Jeg vil vente her paa Deputationen, der bringer mig Stadens Nøgler.

Og Kejseren steg af Hesten og lod en Plan over Moskov udbrede paa Jorden.

Som en forventningsfuld Rejsende, der kommer til en fremmed By, vilde han paa Kortet orientere sig i dens Kvarterer og Hovedgader, mærke sig dens vigtigste Adgange og Bygninger for snarest muligt at føle sig hjemme.

Han fandt let Czarernes gamle Terem-Palads paa Kreml og tog det i Besiddelse, som en Rejsende forbeholder sig Beletagen i Byens fornemste Hôtel. Hans Øjne gik fra Kortet til det virkelige Perspekt, han havde foran sig, han udregnede med Lethed, hvilke Mure og Taarne der hørte til Arsenallet og til Regeringspaladserne. Og han lod sit Blik løbe over det indviklede Net af Gader og Pladser, mærkede sig alle offentlige Bygninger og disponerede over dem med samme Glæde som den, hvormed man lægger Pengestabler til Side til bestemte Formaal.

Samtidig gav han ny Ordre til fortsat Fremrykning ogsaa mod Byens Nord- og Sydport og til Fordelingen af Troppernes Marsch. Et Kanonskud fra Poklonnaja gav alle Kolonner Signal til nyt Opbrud.

Selv steg han til Hest og red imod Drogomilov-Porten. Støvet fra galopperende Heste slørede Solen.

Han glædede sig til Byens Overlevering. Han 111kendte ikke stoltere Dage end disse, naar han nærmede sig en Hovedstad, som med eller uden Sværdsflag gaves i hans Hænder. Han kunde jo samle paa Hovedstæder, der allerede i lang Afstand rakte Hænderne bønfoldende imod ham for derefter at bringe ham Byens Nøgler, idet Magistrat og Borgere bøjede Knæ for Sejrherreren og anbefalede Kommunen til hans Mildhed.

Om faa Øjeblikke vilde man faa det sjældne Optog at se: Gammelruslands Bojarer i lange, ædelstenspydede Kaftaner, Raadet i Fløjskaaber, Poper og Archimandriter i Guldbrokaade, Politi-Øvrighed, Korporationer fra Universitet og Akademi. Han saa' allerede Toget derinde bag Porten sno sig fremad med Bannere og Helgenbilleder og hvide Fredsstave. Hans Øje glædede sig til et Syn af ukendt Ejendommelighed. Med sin levende skarpe Indbildningskraft saa' han dem Fod for Fod nærme sig i et Pragt-Optog med Emblemer og Gaver, som var det Østens hellige tre Magerkonger, der gik frem til Hyldest og Tilbedelse. Alexander havde ikke set herligere Skue. Stabens bedste Penne vilde næppe forslaa til at udmale dette Oprin, der kunde gøre uforlignelig Virkning i Bulletinen, som fra Czarernes Kreml-Palads skulde udgaa over Evropa og paany styrke hans Ry.

Endelig! Efter snart tre Maaneders pinefulde Genvordigheder og Tab skulde han nu snart slutte dette trælsomme og blodige Felttog med en glansfuld Hæder, der skulde faa Pariserne til at studse og berige Louvre-Samlingerne med de sjældneste Klenodier. 112Thi Freden skulde og maatte rummes i dette glimrende Smykkeskrin af en By; Russerne vilde jo ofre alt for at redde den fra Plyndring og Vold.

Moskov behøvede ikke at frygte. Hans Sind var mildt og naadigt som selve den skønne Høstsol: Lig Manna skulde hans Naade dale over de Ydmygtbedende. Han skulde vinde Bojarerne med sin mest indsmigrende Elskværdighed — der skulde gaa Bud om den til selve Petersborg. Der skulde ikke plyndres en Krumme Brød i den hellige By. Han vilde give den dens gamle Førsterang tilbage. Som en Beskytter og Velgører vilde han styre den, til Freden var sluttet. Han skulde lære Ruslands Adel, hvorledes en Kejser behandler Tradition og Fortjeneste. Han vilde erobre deres Hjerter fra deres egen Selvhersker. Deres Yndest og Taknemlighed skulde fremskynde Freden.

Kejseren red nu Fod for Fod frem mod den aabne Port. Hans Øje beregnede den passende Afstand, for at Deputationens hele Optog kunde udfolde sig og Skuet blive synligt for Tilskuernes store Halvkres.

Hans Hjerter svulmede, som han saa' frem mod Portens mørke Gab, der snart skulde udspy straalende Farver i den stærke Sol. Derinde var der tavst af Forventning: Gaden var ryddet af Politi, ingen turde bevæge sig ud af Porten, thi nu kom straks den store Procession.

Kejseren steg af Hesten, og hele Staben fulgte hans Eksempel. Frem foran Hestenes Række traadte han og alle Marschallerne til Fods. Dette lille Træk 113vilde først slaa de Kommende, at man tog imod dem saaledes — med en venskabelig Jævnhed, hvor begge Parter staar paa lige Trin og Vasallerne ikke skal ydmyges af en Erobrer til Hest.

Kejseren aabnede sin Vaabenfrakke, saa hans beskedne grønne Jægeruniform kom til Syne: St. Andreas-Ordenen sad ved Siden af Æreslegionen. Han lagde Hænderne paa Ryggen. Og alle Stabsofficererne havde Ansigterne i Folder til den nærforestaaende Højtidelighed.

Men Ventetiden bliver lang. Alt holder stille paa den brede Vej. Efterhaanden som Kolonnerne marscherer op bagved, gør de Holdt. Op over Poklonnaja bliver de ved at stige, at se og blændes, medens Kejseren staar med sin Stab helt nede foran Porten og tøver med at holde Indtog. Han vender sig ikke til sit Følge, forklarer intet, men alle véd, hvorfor han venter, og instinktmæssig foregøgler alle sig det samme Billede. Hver gør sig sine Tanker om, hvordan det vil komme ud af Portens sorte Hul, hvor den evigbrændende Lampe osrer døsig for det grelle Helgenbillede.

Ingen taler, der hviskes ikke engang. Højt oppe i Luften omkring Porttaarnets flakte korskronede Kejserørn skriger et Par Raager raat og uheldsvangert. Og fra Nord, hvor Eugènes Korps marscherer paa Tver-Porten og Petrofski-Slottet, bærer Vinden nogle overhakkede Stumper af Marseillaisen, Messingklange, der svingler et Par Noder bort i den glasklare Luft.

Endelig brydes Forventningspavsen. Man hører en 114Hest komme klaprende inde i Byen. Endelig! Dèr er Toget! En Politiofficer kommer sprængende i Spidsen. Hestehovene klasker nærmere, Benene spiller frem af Portens Skygge, og ud i Solen jager en fransk Stabsofficer.

Kejserens Øjne retter sig gennemborende paa ham, mens han galopperer op, men først lige foran Staben holder han an, flammerød i Ansigtet, og raaber hæst:

— Sire, Byen er rømmet!

— Ja, naturligvis! Kutusof maa for længe siden være ude.

— Sire, det er selve Byen, som er rømmet.

— Hvad! Har De tabt Hovedet? Kan De ikke mere se?

Officeren er steget af Hesten og staar blussende under stram Honnør.

— Sire, Moskov er tom. Alle Huse er forladte.

— Er De gal?

— Jeg taler sandt, Sire. Byen er forladt af sin Befolkning.

— Umuligt! Hører De, umuligt! Ti stille! Vend om paa Øjeblikket! Se bedre efter! Hold mig ikke for Nar! Rid til Murat! Afsted!

Overfor denne Tone véd enhver, det er klogest at tie. Ordonnansofficeren bestiger igen sin Hest og rider hastigt tilbage. Et Par andre Stabsofficerer sidder ligeledes op og rider efter.

Stilheden bliver endnu uhyggeligere. Nogle Geværsalver knitrer dybt inde i Byen. Straks efter knuses denne Knitren af et Par Kanonskud, og alt 115bliver paany stille. Ingen véd, hvad den Skydning betyder. Er det Russernes Bagtrop, som endnu ikke er ude? Ingen spørger. Ingen bestiller andet end at stirre frem mod denne Port, hvorfra det befriende Løsen skal udgaa.

Kejseren staar ubevægelig. Af og til klapper han utaalmodigt med højre Fod i Støvet. Men endnu bevarer han Værdigheden. Han *vil ikke* give Afkald paa det velforberedte Paradenummer. Hvorfor Djævelen tøver de derinde? De véd jo, at han ikke rykker ind, forinden Bojarerne har modtaget ham. Saa upræcis har endnu ingen Deputation vovet at være. Her i Hærens Paasyn kan han ikke prostituere sig. Først Deputation — saa Indmarsch.

Maaske de Vrøvlehoveder har tabt Næse og Mund, fordi ikke alle Byens Folk er paa Benene. Fordi der er Skodder for en Masse Vinduer. Og — lad gaa! — fordi en Del Krystere er stukket af sammen med den russiske Hær. Alt dette er rimeligt og forklarligt. Men Moskov forladt? Vaas! En By paa trehundred Tusind Mennesker rømmer ikke. Bojarerne maa have lukket sig inde, stive af Stolthed eller lammede af Forskrækkelse.

Ah, endelig! Dèr kommer Durosnel tilbage, og med ham nogle andre Ryttere og en Hoben Folk.

Kejseren gaar ham ophidset en halv Snes Skridt i Møde, idet han dasker sin ene Handske op og ned i venstre Haand.

Durosnel's Rapport er ikke til at tage fejl af: Byen er forladt. Adelen, Borgerne, Øvrigheden, Guvernøren, 116Raadet, Politikorpset, Brandsprøjterne — alt er forsvundet. Kun en Hoben Pøbel er opdreven i de forladte Huse, i Færd med at plyndre — Røverpak og Tugthusfanger! Ellers er Moskov tom som en forladt Bivuak.

— Hvad betød denne Skydning for lidt siden?

— Mortier med Divisionen Dufour og den unge Garde gik imod Kreml, Sire. En Haandfuld russiske Fanatikere stod paa Portbastionerne og gav Ild. Nogle Kartætskskud fejede dem bort, og Mortier har besat Kreml.

Moskov rømmet! For Alvor en forladt, en tom, en død, en ubrugelig By! Kejseren vil næppe tro sine egne Øren. Dette havde han sidst af alt ventet. Mens Durosnel fortæller, rynker han sin Pande, hvorfra en blodskudt Rødme løber ned over Ansigtet. Han puster Vejret stødvist gennem Næsen, som han Gang efter Gang klemmer mellem Tommel- og Pegefingeren. Han trækker i sin Vest med nervøse Ryk, fingrer ved de to Ordensstjerner, undersøger nøje St. Andreas- Ordenens Devise, vender saa pludselig om og gaar med korte, trippende Skridt tilbage til Stabslinien, standser, ser skarpt til alle Sider med et Blik, som kendte han ikke et eneste af alle disse Ansigter, stikker den ene Handske i sin Lomme, vender og drejer sin Tobaksdaase i Vestelommen, griber aandsfraværende i sin Vaabenfrakke, som søgte han Handsken frem igen.

Saa vender han sig med et Sæt mod Moskov igen. Den døde, døde By, den nu er! Guldakuplerne glimrer 117altsaa kun som Mavsoler over en Kirkegaard: Ruslands Père Lachaise!

Ha! Dèr har vi endelig det længselsfuldt savnede. Kommer ikke dèr den vidunderlige Deputation?

Ud af Porten mellem nogle Ryttere ses vandrende en halv Snes Personer — alt, hvad Murat i en Hast har kunnet stable paa Benene af Deputation. Nogle langhaarede moskovitiske Proletar-Eksistenser, der intet havde at rømme af Byen med, men lod sig holde tilbage af Vodka-Brænderiernes ituslagne Tønder. De vakler skælvende frem og drejer krampagtigt de høje lodne Huer i de skidne Hænder, duknakkede i de lange Bluser, der ser ud, som var de dyppede i Blod. De tror deres sidste Time kommen, nu da de drives frem til at

stedes for den fremmede, den sorte Czars frygtelige Aasyn — han er jo en Antikrist, et Uhyre, en Molok, man bliver blind af at se paa. Efter dem nogle udenlandske Købmænd, nogle skutryggede Jøder, tyngede af de lange, slæbende Kaftaner, og endelig et Par franske Moskov- Beboere, der i en Hast er komne frem af deres Kælderskjul og nu skutter sig som Muldvarpe i Solen — uventet ophøjede til Deputation, endda til Ordførere, der skal byde Landsmænd velkommen i den hellige Stad.

Kejseren maaler dette Optog med den utvetydigste Foragt. Han har straks gennemskuet Sammenhængen og er oprørt over, at man tør byde ham det.

Deputationen skrider nærmere. Dens højeste Medlemmer gør sig smaa, de skrumper alle ind bag hinandens 118Ryg. De Indfødte er belavede paa at dø for det første Pust af det fremmede Uhyres Mund. Den franske Typograf, der er udset til Ordfører, strammer sig op med Fortvivlelsens Mod, begraver Haanden bag sit stive skidne Halsklæde som for at løsne Strubehovedet og begynder hakkende at fremstamme:

— Deres Majestæt, vi byder Deres Majestæt —

Denne latterlige Farce er Kejseren for meget. Han standser den ulykkelige Taler med et flammende Blik, der ligesom sætter Ild paa hans hele Hoved, og snærter ham i Ansigtet med sin til Bojarerne omhyggeligt udtænkte Svartale udladt i det eneste ene Ord: Idiot!

Dermed var Deputationen forsvunden af Jordens Overflade. Kejseren gik i rasende Hast nogle Skridt som for at løbe fra sig selv. Ved Grøftekanten stod han stille og genoptog sit Handskeproblem, som gjaldt det om at udfinde, hvor mange Kombinationer der kunde frembringes ved Paa- og Aftrækningen af de to Handsker.

Men hans Tanker var allerede langt inde i Beregningen af, hvortil en død By kunde bruges.

Der gik en Befrielse gennem den stumt ventende Stab, da han endelig syntes at erindre, at her gik han op og ned og lod en hel Hær vente paa sine Dispositioner. Den kom dog til at vente længer endnu. Uden at mæle et Ord steg han til Hest og sprængte ind mod Porten, saa Støvet skjulte ham. Kun Staben fik Lov at følge ham. Saa snart han var inde i Byen, befalede han Porten lukket af en Kavalleripiket. 119Hovedhæren maatte bivakere udenfor Portene for at hindre den Plyndring, hele Hæren, glubende som forsultne Ulve, var opsat paa.

Kejseren red ind i Forstaden. Glansen var slukt over Moskov. Blandt Træhusene saas talrige straatækte Rønner. Ødelæggelsen var allerede i fuld Gang. Pøbelen havde opbrudt Butiker og Magasiner. Fortovene flød med Varer og ituslaaede Møbler. Vin og Kvass farvede Rendestenene. Brændevinen stank ud fra de aabnede Vodka-Tønder.

Kejseren tog Kvarter i et af Forstadens Huse. En hvidhaaret Dvornik vaklede paa stive Ben frem i Døren og bød ham Salt og Brød.

Kejseren kastede ham Saltkarret i Hovedet.

Triumf-Indtoget var røget i Lyset: Bulletinerne, det pragtfulde Referat til „Moniteur“!

Men om Natten kunde han ikke sove. Han vaagnede Gang paa Gang og lod tænde Lys. Han blev bidt af det russiske Væggetøj.

IX

PLYNDRINGEN

DEN altid rastløse Murat er faret gennem Moskov som en Stormvind, der fejer Russerne ud af Byen. Hans Rytterer galopperer ad de øde Gader uden at se sig om. Hestehovenes Klappen paa de toppede Brosten klasker hult tilbage fra Træhusenes lukkede Skodder. De mange Tusinder af maroderende russiske Soldater, hvem Haab om Bytte og Brændevinslugten holder tilbage, viger til Side i Gyder og Smøger, medens Rytterkongen jager forbi.

Murat er efter Kosakkerne. I den sidste Tid har de begyndt at gène ham. Da han første Gang saa' dem ride frem, spredt, forsøgsvis, drillende, blev han rasende over at skulle udfolde sine Eskadroner til Angreb paa disse næsvise Hestfolk, der optræder enkeltvis, uden Samling, uden Trup. De sværmer og summer foran ham som uforskammede Fluier eller Bremser, der ideligt omkreser Avantgarden og ikke er til at faa Ram paa. Et Øjeblik efter, at de er gennet væk, er de der igen.

121

Murat blev saa vred paa denne latterlig vidtstrakte og tynde Kæde, at han red frem imod dem ganske alene. Kosakkerne forbavsedes over at se denne pragtfuldt udhalede Teaterkonge med vajende Strudsfjer og lynende Krumsabel, de holdt stille for at høre, hvad han vilde. Murat kom dem paa faa Skridt nær, slog op med Haanden som for at tale, men indskrænkede sig til en eneste utvetydig Gestus. Han langede ud med Armen til et stort og bydende: Forsvind! Kosakkerne blev imponerede og forsvandt virkelig, som havde de faaet en Røffel, fordi de stod Hs. Majestæt „Kong Franconi“ i Vejen.

Fra da af opstod der en vis sympatisk Forbindelse mellem Murat og Kosakkerne. Ganske vist lo Kongen af Neapel ad deres smaa, korte, langsvansede Heste og ad deres løjerlige uldne Ryttere, der red i lange sorte Filtfrakker med høje krøllede Uldpotter paa de smaa sortsmudsede Hoveder — kom de af Hesten, løb de paa Ben som et Par krumme Tænger. Men i Sadlen sad de til Gengæld, som var de eet med de smaa Dyr. Og rappe var de som Lopper, der springer uberegneligt til alle Sider, og som det er ganske haabløst at ville ramme med Dask eller Slag.

Efterhaanden var han bleven familiær med Forpost- Kosakkerne. Han red frygtløst ind paa dem, nikkede og raabte til dem. Og de svarede ham med Grin og blanke Tænder, løftede Urtepotterne af Hovedet og glemte at stikke til ham med deres lange Lansebrodde.

Saaledes gik Russernes Retræte ret fredeligt ud af 122Kalomna-Porten østerpaa. Franskmændene saa' igennem Fingre med, at Russerne slæbte deres Træn og Bagage med sig. Murat koketterede med Kosakkerne og deres Hetman, hvis smukke kavkasiske Filtkappe, Burka, han var ganske indtaget i. Hetmanen var galant nok til straks at tilbyde Rytterkongen den. Og Murat gjorde Gengæld ved at forære ham et Gulduhr, han i den Anledning „laante“ af Kejserens Adjudant Gourgaud.

Ved Mørkets Frembrud var Russernes Tilbagetog reddet. Og Moskov afspærret ved alle Porte. Kejseren frygtede for at udlevere Byen til sin Hærs Plyndringsbegær. Kun Murats Rytteri og Garden er lukket ind. Men Mortier, der er udnævnt til Byens Militærguvernør, skal med sit Hoved indestaa for, at Staden ikke prisgives, men beskyttes og forsvares mod enhver — navnlig mod Hæren selv.

Kavalleripiketter staar da rundt ved alle Portene og vogter som med Flammesværd Adgangen til det forjættede Land. Den sultne Hær skal bivakere udenfor Murene. Men Soldaterne kan ikke slaa sig ned eller finde Hvile. De forstaar ikke, hvorfor Spisekamret skal smækkes i for Næsen af de Hungrende. De knurrer ved Tanken om, at alene Garden, den altid forkælede Garde, er sluppet ind — i Overfloden, i Rigdommen, i Byttet. De venter skuffede og misfornøjede paa Signalet for selv at styrte ind til det dækkede Bord. De lurer paa Lejlighed til at gøre Indbrud og tage sig selv til Rette. Byen derinde bag de hvide Mure er jo deres lovede, deres retmæssige Bytte.

123

Ogsaa i Moskov ruger en dump og underlig Forventning. Sindene er ophidsede af Begær. Hænderne klør efter at slaa ned paa deres Rov. Hvorfor tøver man? Hvorfor staar man udenfor Butikerne, naar alt, hvad man trænger til, ligger derinde uden Ejer, uden Bevogtning?

Uhyggeligt buldrer Trommerne oppe paa Kreml. Kanoner og Krudtvogne skrumpler og gungrer over Broen for at køre op paa Terrassen deroppe under Czarernes gamle Palads. Ud fra alle Kirkerne brænder der Lys gennem de farvede Ruder — men ingen Poper holder Gudstjeneste derinde — det ser kun ud, som er der tændt til Dødsmesse for usynlige Lig.

Men med Mørket bliver der levende i den forladte By. Tusinder af lyssky Eksistenser lister sig ud. Moskavs talrige Fremmedbefolkning kryber frem af sine Skjul. Flere Tusind Franskmænd har under de sidste Dages Had til de afskyede Fjender maattet friste Livet i Kældere, paa Lofter og i Baggaarde. Nu dukker de frem for at hilse paa Landsmænd. Moskavs Proletarer, der ingenting har haft at flygte med, er allerede i fuld Gang med at rapse og rane. Ogsaa de russiske Marodører bliver dristigere med Mørket og begynder at gaa systematisk til Værks. Med Forundring opdager de franske Soldater pludselig, at der plyndres rundt i alle Gader. Døre er sprængte, Butiker opbrudte, Vinduer knaldede. Overalt tumler Mennesker rundt og fylder Sække med alt, hvad de kan bjerge. Mange Steder opstaar der Skærmysler. Maroderende Bander kommer op at slaas. De, der overraskes i deres Plyndringsarbejde, 124knurrer, lig spisende Hunde, af indædt, tænderskærende Raseri over at forstyrres i deres Maaltid. Mange optræder ikke som Plyndrere, men som Ejere, der forsøger at redde de sidste Stumper. Ingen evner tilsidst at holde Rede paa, hvem der plyndrer, og hvem der bjerger. Selv Officerer, der vil standse Uordenen og beslaglægge Plyndringsgods, faar Udseende af at rane, at lægge til Side for egen Mund.

Plyndrelysten smitter uimodstaaeligt alle. Moskov rummer endnu talrige Fanatikere, der vil tilintetgøre, hvad det ikke er lykkedes at slæbe bort. Rostoptsjin har givet Befaling til at stikke Ild paa alle Flodens Barker, der ikke har kunnet flygte med Statsejendom, med Korn eller anden Ladning. Et uhyre Vognmagasin, hvor de franske Kavalleriofficerer har udsøgt sig Vogne og sat deres Navnesedler derpaa, stikkes i Brand af Ejeren for ikke at komme Fjenden til Gode. Luerne opflammer Griskheden og Rovlysten. Man begynder med at ville fravriste Ilden dens Bytte og ender med at ville bjerge, redde, sikre sig alt, hvad overhovedet reddes kan.

Fra først af er det Sulten, som driver de franske Soldater ud paa Opdagelse og paa Furagering. Fra ituslaaede Vinfade risler den kostbare Saft; man fylder sin Feltflaske ved de lækkende Huller, man holder Munden under eller drikker af den hule Haand. I den vaagnende Rus trænger de ind i Boder og Magasiner, ransager Skuffer og Tønder og stiller den øjeblikkelige Hunger i, hvad Tilfældet byder dem i Hænde. Her propper man sig med Sukker eller Chokolade, svælger 125i Syltetøj, gnasker Figner og Mandler. Her støder man paa en Fedevareforretning og forsluger sig i Pølse og Skinke. Her knækker man Halsen paa Flasker, hvis Etiketter man ikke kan læse, og tyller sig med stærke Likører. Er man omsider drukken og mæt, finder man sig en Dug eller Sæk og gaar som en forsynlig Husmoder ud paa Indkøb og Indsamling af de tusind gode og brugelige Ting, der falder paa Ens Vej. Man veksler Oplysninger med Kammerater, man møder. Iveren vokser. Man slaar sig sammen om et Pakæsel eller en Vogn til Indsamlingen og gaar nu paa regelmæssig Razzia i alle Forretningsgaderne. Kashmirsjaler, Pelsværk og orientalske Tæpper, Silke og Linned, Damehatte og Sko — alt samler man i Sæk.

Og overalt i Byen ulmer Ilden frem som Kilder af Jorden. Der kommer Panik i de plyndrende Horder ved Rygtet om, at nu staar Kitaigorod — den uhyre Kineserbazar — i Brand med sine tusind Butiker. Man styrter afsted til Brandstedet, dels for at slukke, dels for at redde. Sprøjterne! Frem med Sprøjterne! Ilden maa bekæmpes — denne den griskeste af alle Fjender. Da lyder det fra alle Sider, at alt Materiel, det hele Brandkorps, er ført bort af Rostoptsjin. Franske og russiske Marodører flakker om i broderlig Forening. De franske Soldater ser de fjendtlige Uniformer uden at undre sig. Fællesplyndringen gør dem alle til Kammerater.

Ved Portene kan Ordenen ikke længer opretholdes. Patrouillerne lister Mand efter Mand fra Vagtposterne, selv Officererne fristes til at gøre Afstikkere ind i de 126 nærmeste Huse og Gader for at tilfredsstille Nysgerrigheden. Snart er Afspærringen illusorisk. De bivuerende Delinger udenfor sender Patrouiller ind for at skaffe Levnedsmidler. Patrouillerne bliver borte, og de, der venter ved de tomme Suppekedler, gaar efter dem og lister sig ind for selv at se og nyde. Midt paa Natten er det, som den halve Hær har faaet Udgangstilladelse. Faa Timer efter raver Soldaterne — lig Søfolk, der har Landlov — rundt i Moskov i Udskejelser, ingen tænker paa at standse, fordi alle gribes af samme barbariske Trang til at slaa sig løs, at beruse sig — i Vin, i Vodka, i Luksus —, at gaa paa Opdagelse i den orientalske Fabelby, at fraadse i Hovedstadsdelikatesser, at gøre nye og vidunderlige Fund. De strengeste Officerer er afmægtige og maa trøste sig med at lade Moralen og Disciplinen sove for en Nat: Efter os kommer Syndfloden, efter os kommer Luerne! Moskov befinder sig da i et Plyndringsbakkedal, hvor alle Lidenskaber raser ud. Plyndringen bliver til et eventyrligt Røveri. Alle Døre er med eet brudt op, alle Laase knækkede, alle hellige Segl krænkkede. Selv Kirkedørene brager op, og ind i de smaa hellige Rum, der ofte ikke er større end Baase, trækker Kyrassererne deres Heste og stalder dem op. Svinglende Lysekroner af Form som en taarnbesat Paradismur funkler inde i disse Smykkeskrin af Guldmosaik og ædelstensbesatte Helgenbilleder. Soldaterne knuser Ruderne foran dem, river Guld- og Sølvklædningerne og Juvelerne af Ikonostas'ernes stift stirrende Skikkelser, sorterer 127alt efter Metal og Stof, som skulde Kirkerne gøres til Marskandiserboder.

Andre trænger ind i Paladserne og Rigmandshusene. Med Vokslys, med Fakler, med en brændende Spaan haster de fra Rum til Rum. Lyset formaar ikke at jage Mørket ud af de store egebrune Sale, hvor de smaa Lamper endnu blafrer i Hjørnet foran Madonnabilledets Sølv- eller Guldblik-Glorie, og hvor der lugter indeklemmt af gammel Potpourri og Garderobernes Moskustank. De svære Kister og Skabe brydes op — alt væltes som ved Indbrud ud paa Gulvet. Og hver rager til sig, hvad der passer hans Morskab og Smag. Nogle gaar rundt og ser paa Malerierne. Andre fordeler de kostbare, halvt orientalske Klædningsstykker imellem sig, uden Hensyn til om det er Mands- eller Kvindedragter. Man haler de gamle Pjalter af sig for at maje sig ud i denne moskovitiske Maskerade. Unge Officerer smider Uniformen og Rytterstøvlerne for at hylle sig i pelsbræmmede Atlaskeskaaber og klemme Fødderne ind i Silkedamesko, de splidser Bagkappen op paa. De vælger sig Sovekamrene med de uhyre silkedynede Senge, de gør Ild paa i Badstuerne, de hamrer paa de forstemte Klaverer. Indkvarteringen bliver til Orgie. Det letlevende, russiske og franske Moskov, der er bleven tilbage, lokkes til den natlige Fest og begynder at danse i det stadig tiltagende Brandskær.

Overalt gaar Razziaen videre. Det bliver en metodisk Afsøgen af alle Huse. Soldaterne gennemroder Beboelserne fra Kælder til Loft. Alt, hvad de ikke i Øjeblikket kan sortere, kastes ud af Vinduerne til 128nærmere Besigtigelse siden. Der skaffes i Køkkenerne. Paa Træbalkonerne ryges vældigt af den nyfundne Tobak. I Gaardene tændes Bivuaker. Dynen og Sofaer kastes ned, og paa Bunkerne af Bytte, der ligner et kaotisk Flytteskrammel, ligger de forasede Marodører og slænger sig i Sjaler og Pelse, drikkende, syngende, rygende. Mange gaar paa Jagt efter Piger, trænger ind i Nonneklostre og søger ungt og hvidt Kød: Jublen er

stor, da en hel Samling sorte og runkne Nonner viser sig ikke at være vaskeægte, men under den paasmurte Sod blotter smukke og friske unge Novicer.

Branden springer da sin Heksedans over Byen. Her ligger en Fakkelspaan og ulmer i et Tæppe, dør falder Tobakspiber mellem Dyner, dør koges og brases der, saa Ilden ryger fra Skorstenen i Straataget, her stikker Bivuakerne Ild i Træskurene.

Kejseren sover ikke i sit Kvarter i Forstaden. Ikke blot Væggetøjet holder ham vaagen. Ustandseligt modtager han Rapporter fra alle Byens Kvarterer. Plyndringen ængster ham mindre. Hans Generaler bestyrker ham i Troen paa, at det er russiske Marodører og Moskavs Pøbel, der laver Optøjer. Men Røglugt driver gennem Gaderne, og Brandskæret lyser over Tagene. Rygterne mylrer, at Rostoptsjin har givet Straffefangerne fri for at stikke Ild paa Byen. Barkerne paa Floden er lagt i Aske. Kitaigorod-Bazaren staar i Flamme. Der er ikke en Sprøjte ladet tilbage. Nu er der stukket Ild paa Børsen. En Ildbombe er dalet ned over Fyrst Trubetzkois Palads. Rundt i Husene eksploderer Kaminer af opdyngtet Sprængstof. Russiske 129 Politisoldater er sete ragende op i Ilden med lange tjæredryppende Lanser.

Og Kejseren befaler Mortier at blive Herre over Ilden for enhver Pris. Uhyggelige og forvirrede Anelser begynder at dæmre i hans Sjæl. Hvad vover denne Forbryder af en Guvernør? Er han forrykt? Vil han gøre sig til en Herostrat for sit Fædreland? Vil Rusland begaa Selvmord? Nej, det er naturligvis blot denne Delirist til Rostoptsjin. Rygtet gaar jo endog, at han har ladet konstruere en uhyre Ballon, som fyldt med Granater eller Helvedesild skal styrtes ned over den franske Hær og sprænge den i Luften. Idiot maa han være!

Da Kejseren om Morgenen rider gennem Byen mod Kreml, opdager hans skarpe Øje straks, hvordan den vederstyggeligste Plyndring overalt er gaaet i Svang i Nattens Løb. Han raser mod Korpskommandørerne og lader dem udkommandere af Byen. Patrouiller sendes ud for at genoprette Ordenen og bekæmpe Ildebrandene. Overalt møder han Vogne med Bytte. Butikerne synes at have krænget deres Indhold ud paa Gaden. Husenes Bohave ligger sønderslaaet paa Brostenene. Forsvirede Marodører sover i Halmbunker eller paa tilsølede Dyner.

Da han rider over Moskva-Broen og gennem Mure og Taarne ind paa Kreml, hilses han ikke som de hvide Czarere af hundrede Klokkers Klemten. Lamperne er slukte foran Helgenbillederne. Guld- og Sølvkuplerne synes at have tabt deres Glans. Garden har kørt 300 Kanoner og sit hele Ammunitionstræn op 130 under Paladsets Vinduer. Saaledes har Terrassen her aldrig før været spækket med Vaaben. Gardemusiken spiller Marseillaisen for den fremmede Usurpator, der rider rundt paa den store aabne Plads og ser ud over den store By.

Først heroppefra ser han, hvor fantastisk den strækker sig ned mod den grønne Slette, fyldt som med hængende Haver mellem stærktfarvede Træhuse og hvide Paladser. Kuplerne lyser langt ud i Horisonten som luende Alterflammer over Byen, der ligner en eneste forvirret Bygningslabyrinth. Men ingen fredelig blaa Røg stiger op af dens Tusinder af Skorstene. Derimod pibler paa alle Kanter sorte Røghvirvler frem, som stod Byen paa vulkansk Grund, undermineret af lumsk og snigende Ild i talløse slikkende Eruptioner. En ond og djævelsk Magt sender fra Dybet sine røde Varsler op imod Erobrerne.

Kejseren er redet til Kremles Sydøsthjørne. Nogle Øjeblikke holder han maalløs stille for at betragte Vassili-Katedralen dernede: den mærkeligste Bygning, der nogensinde er groet op af Jorden og ud af en menneskelig Hjerne; en Kaktus-Kirke, hvor Kuplerne stiger paa grønne og rosenrøde, ligesom knopskællede Halse af ulige Højde, sælsomme Løg og Ananasfrugter, guldprikkede, nubrede, turbanstribede Gevækster, baarne i Vejret, strittende op over irrgønne Tage — en moskovitisk Drøm om Østerland — et Urskovstempel, besat med Ædelstene og tynde himmelraabende Kors.

Kejserens Blik ser blot en Smule til Siden og formørkes. 131 Dernede paa den røde Plads staar flere store Bygninger i lys Lue. De friske Flammer slaar i Vejret med en Lyd som af vældige Lagners Buldren i Blæst. Og tæt derved oser som en hel uformelig afbrændt By Kitaigorods sammenstyrtede Brandtomt, hvor Ilden allerede har fortæret alt, hvad fortæres kunde, hvorfor den nu dør i Sod og Røg som det graadige Rovdyr, den er. Kejseren husker Herodots Beretning: Ægypterne holder Ilden for et levende Dyr, der æder alt, hvad det faar, og, naar det har fyldt sig med Æde, dør tilligemed det, det har spist.

Kejseren indskærper endnu engang Mortier at sætte hele den unge Garde i Gang med at slukke: Sluk for enhver Pris! Ellers brænder Grunden bort under vore Fødder! — Saa vender han om og rider til Kreml-Paladset, forbi det røde Tsjudov-Kloster med de blaa Kupler og gennem den hele Labyrinth af kalkhvide gyldenkuplede Domkirker, hvorfra stive byzantinske Mosaikbilleder stirrer paa ham med døde Mumieblik.

Og endelig betræder han fra Strelitzernes bloddøbte Trappe selve Czarernes gamle navnkundige Borg, „Facetpaladset“, Rurikernes og Romanovernes Borg, med dens tunge, kantede, terrasseformigt aftrappede Stokværk med de ensformige Rader af smaa gitrede farvede Vinduer, til han staar øverst oppe under det tavl-tækkede Tag i selve det gammelrussiske Højenloft „Terem“.

En skummel og ukendt Kultur slaar ham i Møde fra disse gamle Rum. Smaa og dunkle Sale hvælver

132sig lukkende om ham. Rudernes Glasmosaiker bryder Dagen i mystiske Skær og lader Livet derudenfor lue i farvet Forvanskning. Ogsaa Væggene er stærkt malede, overspundne af dystre Arabesker, fyldte med stivnede Billedrækker. Op ad Lofternes Gjordbuer kryber Mosaikerne i sælsom Øglepragt, fra alle Sider stirrer Helgener ned med deres store stive Øjne, som spiddede Kamæleoner indkapslede i Guldgrund. Og lig tunge Uhyrer staar de faa Møbler plantede som paa plumpe Troldeben, højryggede Stole med overbyggede Baldakiner, Ibenholtsborde, baarne af Malakitsøjler, Skabe skaarne i gyldenbrunt Rav, en Jættebuffet med alenhøje Pokaler i drevet Guld, Skaaler af Jaspis og gyldenaaret Lapis lazuli.

Intet herinde synes at ænse den fremmede Erobrer. Fanerne i den skumle Tronsal vifter ikke i Trækvinden, da han støder de smaa Ruder op; disse tyrkiske, persiske og polske Standarter kender intet til Parvenu-Kejseren fra det fjerne Vest. Tronstolens Dobbeltørn paa den purpurdunkle Baggrund holder urokkeligt den moskovitiske Krone og Scepter over hans Hoved, da han med et underfundigt Smil prøver det knagende Sæde.

I disse smaa og trange, livsfjerne, kælderagtige Rum har altsaa i Aarhundreder Czarerne holdt deres Kvinder indelukkede. Her har Czarevna levet som i et Fængsel, slidt de kolde Fliser i ædelstensprunkende Fløjlsko, indespærret som en Haremsdronning, kun for at være sin hvide Bamse af en Selvhersker til Vilje. Fra disse smaa runde plumpe Tagkarnapper har 133hun kunnet stirre ud over det umaadelige Rige, i hvis Liv hun var for ophøjet til at blande sig.

Kejseren staar ude paa Tagterrassen og ser, hvordan de gyldne Kupler bugner op omkring ham paa alle Kanter som lænkede Balloner, der aldrig kommer ud at flyve. Han stirrer op paa Ivan Velikis mægtige gyldne Kors: Det vil gøre sig paa Invalidehotellets Kuppel i Paris. Og alle Standarterne dernede, de moskovitiske Møbler, der har været Hr. Rostoptsjin for tunge at slæbe bort, Guldpokalerne, han har glemt, og alle Katedralernes Stager og hellige Kar. Han vil bringe et Pust af Gammelrusland ind i Tuilerierne. Straalende Beviser for, at han har været i de hvide Czarers hellige By. Moskoviterne har været uhøflige nok til ikke at give ham nogen Modtagelse. Men han er allerede som hjemme. Han har straks slaaet sin Feltseng op i Czarernes Sovegemak ved Siden af selve den hellige Tronseng, der halvt ligner et persisk Kongetelt, halvt en moskovitisk Kane. Alle Bordene dernede er fyldte med hans Kabinet — Dèpêcher, Rapporter, Overslag. Arbejdet venter! Herfra skal hans kejserlige Bulletiner udgaa, daterede den stolte Overskrift: Kreml.

Inden han gaar ind, kaster han et Blik ned i den indre Slotsgaard. Dybt dernede paa Bunden ligger en lav lille Dværgkirke, ligesom født i Dølgemaal; dens graa Kupler pibler frem af Jorden, forkrøblede i Væksten. Og Kejseren smiler over denne Pusling, der kryber om dernede og ikke er til at se udefra: „Frelseren i Skoven“ kaldes den.

134

Et Øjeblik efter arbejder han med sit vante Højtryk af Kraft. Hans Styrke er jo den, at komme Begivenhedernes Gang i Forkøbet, at overrumple, fordi han er rappere i Vendingen end alle andre. Derfor pønser han allerede paa nye Breve til Alexander i St. Petersborg, Budskaber fra Rigets Hovedstad, der paa een Gang skal aande Triumfatorstolthed og naadig Tilbøjelighed til at slutte Fred for ikke at ydmyge Modstanderen længer. Fremfor alt skal disse Henvendelser skjule hans egen hemmelige og nødtvungne Trang til denne Fred. Nu eller aldrig! Opnaas ikke Fred i Moskov, er Feltsøget forfejlet.

Med en egen Vellystfølelse sætter han sig til Rette i Czarernes Palads. Han snuser fornøjet for hver ny Rapport og Registrant over Krigsmateriel og Depoter, som er fundet i Behold. Denne Hr. Rostoptsjin har alligevel ikke faaet Tid til at slæbe alt bort. 156 Kanoner er tagne. Skydevaaben i et Antal af henved 100,000. 8000 Centner Krudt. Af Kugler og Granater omtrent 30,000. Standarter og Krigstrofæer i Mængde. De skaanede Magasiner og Oplag samt de over hele Byen spredte Levnedsmidler maa anslaaes til mange Millioners Værdi.

Alt i alt et klækkeligt Bytte. Det gælder blot om at bevare det for Luernes griske Rov. Brænder Moskov, er alt tabt! Mortier arbejder som for Livet. De skarpeste Instruksener udstedes mod uforsigtig Omgang med Ild. Kejseren kører selv omkring for at drive paa Slukningsbestræbelserne og indskærpe Disciplinens 135Genoprettelse. Mod Aften synes Ilden heldigvis dæmpet de fleste Steder.

Men ud paa Natten rejser sig en heftig Blæst fra Nordvest, der paany puster Ilden op.

Kejseren kan ikke gaa til Hvile. Halvt afklædt flakker han fra Sengen til Vinduerne, hver Gang Brandskæret slaar stærkere ind i Krogenes Mørke. Der er ikke tændt Lys i Salen. Blæsten synger ned gennem Skorstenen, saa det tuder bag de gammelhollandske Kakler. Henslængt paa Ryggen i sin Seng følger han Luernes hoppende Spil op under det gjordbuede Loft, beroliger sig med, at det synes at dø hen, for straks efter at springe op ved en ny Udblusning. Han er i en feberagtig Ophidselse, ligger og bander og skælder for sig selv, lader kalde en urimelig Masse Mennesker, afsender Stafetter og kræver Rapporter, som var han midt i et Feltslag.

Da Mortier selv indfinder sig, tordner han ham i Møde: Naa, hvad er Meningen? Vil De eller vil De ikke?

Men Mortier svarer koldt og tørt: Sire, vi kæmper forgæves. For hvert Hus vi, slukker, stikkes der Ild i ti andre.

— Hold op med den Snak! Mine Soldater er ikke Brandstiftere.

— Sire, De véd jo, Ilden er paasat. Efter Rostoptsjins Befaling.

— Umuligt! Han er da ingen Nero.

— Ilden er paasat, Sire. Hvert Øjeblik paagriber vore Patrouiller Brandstiftere i Færd med at slynge 136brændbare Stoffer ind i Husene. Selv de offentlige Bygninger og utilgængelige Paladser stikkes i Brand. Hospitalet brænder med de Saarede. Ilden kommer fra de hundrede Kanter.

— Saa maa der slukkes paa de hundrede Kanter. Hører De!

— Vil De faa Blæsten til at lægge sig, Sire?

Kejseren farer til Ruden. Vinden bider og filer i Karmene. Nu og da faar han hede Pust imod sig — Ildens hvæsende Aande dernedefra slikker over hans Ansigt.

Saa har da Skæbnen overbudt ham ved at tiltænke ham den mest djævelske Overraskelse. Ikke den vildeste Fantast kunde anet, at en By som Moskov vilde ofre sig selv til Luerne. At Rusland vil kastrere sig selv heller end høre Tale om Fred.

For hvert Hus, der brænder derude, gaar en af hans Beregninger op i Røg. Hver ny Flamme fortærer et af hans Haab. Tusind Ildsvælg er intet mod denne uhyre voksende Flammebølge, der skyller frem mod Hærens sidste Tilflugt og truer med at brænde det sidste Tag over hans Hoved.

Et Par Øjeblikke efter er Kejseren ude af Kreml og kommer til Syne paa et af Brandstederne. Han kommanderer selv, han tordner mod de ørkesløse Tilskuere, han smælder Forfærdelse ind i de Arbejdende: Rap Jer! Slukker I ikke her, er det ude med os alle. Russerne vil stege os paa et Baal. Sluk, eller vi brænder inde! Sluk, om I saa skal slukke med Jeres egne Skjorter. Vand, om I saa skal øse i Jeres Hjelme.

Der arbejdes med et improviseret Materiel: Tønder, 137Spande og Ballier, selv Gryder og Køkkenkar. Sække, Tæpper og Lagener overpøses med Vand og slynges ind i Ilden. Fod for Fod tramper man den ind paa Livet og søger at kvæle den i vaade Favntag.

Kejseren farer videre. Vinden synes at sagtne og Flammerne med den. Sent ud paa Natten vender han tilbage til Kreml og kaster sig uafklædt paa sin Feltseng for at søge nogle Øjeblikkes Hvile.

138

X

BRANDEN

DET er ud paa Morgenens.

Kejseren kaster sig forpint paa sit Leje. Hans Pande er badet i Sved. Pupillerne bevæger sig under Laagene. Læberne er tæt knugede sammen som et Segl for en Hemmelighed.

Ind i sine uformelige Tanketaager, hvor Viljen er sløret og alt skifter kalejdoskopisk i farvede Fantasier, hører han nu og da Blafren og Buldren. Er det Sejl, der gaar over Stag paa Middelhavet? Eller Bannere, der bovner ud ved Revuen før et Slag? Han er sig ikke bevidst, hvor han er. Uendelig fjernt fornemmer han en stille stadig Kimen. Er det Slotskapellet i Malmaison, der ringer til Søndagsmesse? Eller er det selve Tidens ensformige Musik, der drypper bort i Uendeligheden? Svæver han mon som et Fnug i Rummet? Nu kaster han sig om paa Siden og hører Jernstativet syngende under sig. Ligger han ikke i sit Arbejdskabinet i Tuilerierne og venter paa denne Dépêche, der aldrig kommer? Eller har han strakt sig 139ud langs en Kanon, betvunget af sin dødelige Træthed midt under Slaget? Nej, nu véd han det: Han kan jo ikke give Signal til Kampens

Begyndelse, før det Batteri paa venstre Fløj er kørt op i Stilling. I sin Kikkert ser han Hestene ase og ase uden at komme af Pletten. Ryk, Ryk og nye Ryk — de er forspændte for en ganske almindelig Kanon, der dog ikke lader sig rokke.

Atter vender han sig. Og nu staar han foran en Dørtærskel — den er ganske lav — men han kan ikke komme over den. Han vil, men Foden vil ikke. Hvad er det at ville? Bevæger Musklerne sig ikke, naar Hjernen befaler? Han vil, og han føler sin Vilje løbe som et magnetisk Stød gennem Nerver og Sener, men ingen Muskel krummer sig for at løfte. Han vil, men *kan* altsaa ikke, thi han kommer stadig ikke over.

Endelig faar han løftet Foden. Men den falder tung tilbage ved sin egen Vægt og rammer noget iskoldt. Han slaar Øjnene op og ser sig i Sengen med Foden paa Jernstokkens isnende Kant.

Dagen gryr. Solen er allerede oppe. Dens første Skær ligger som runde og røde Pletter, som friske Draaber af blodigt Lys stænkede ind i Karmen og op over det skumle Loft. Hvad er det for funkende grønne Lyn derhenne? Aa, det er denne Pragtsaddel, besat med Smaragder og nøddestore Perler — har det været Katharina den 1stes eller Katharina den 2dens? Og denne rubinbesatte Kroningskaabe, som engang har ligget om de prangende hvide Skuldre af 140. „Nordens Semiramis“ med de mange Elskere. Disse store, svajede Czarevna-Sko, hvor ikke blot Ørn og Krone, men selv Styltehælenes Nagler er af det pure Guld. Aha! Saaledes vaagner man op midt i den tartariske Pragt. Man maa kigge ind bag Tronsengens persiske Silkedraperier for at forvise sig om, at Voltaires Velynderinde Katharina ikke sover derinde, blussende i sin Orlofs Arme.

Se, hvor Solen gennemskinner Gesimsen af Ravskabet derhenne! Godt, at Natten er omme med dens Mareridt af Ildebrands-Rædsler. Brand er noget, som er frygteligt ved Nattetide. Dette Ildspøgelse, der paa Baggrund af det rædde Mørke triumferer og bovner som et gnistrende og spyende Uhyre, det bliver af Dagen kvalt i sine stinkende Røglagener og manet osende i Jorden.

Godt, at den rolige Dag er der med Solens kyske besindige Morgenflamme. Se, hvor den spinder sine Guldtraade ind ad Ruderne og lægger sit tindrende Straalevæv op over Væggens malede Helgenmumier.

Alt er stille som paa en Søndagmorgen. Endelig har alle givet sig hen til Hvilen efter Nattens Kamp med den hæslige Ild. Nu ligger hans Marschaller og Generaler og sover i Czarernes Sale. Hans Heste staar staldede op dernede i Uspenski-Katedralen, hvor Moskoviternes Selvherskere krones.

Kejseren staar lysvaagen og morgenduelig ude paa Gulvet og løfter sine Hænder op i Morgensolen, der bader Huden og gør den levende, saa Blodet rødner i Fingerspidserne. Dette er Soldaaben, han elsker, enten 141den hilser hans tidlige Opstandelse eller kvæger hans sene Søvn.

I det samme synes Væggens Guldmosaik at lue endnu stærkere i en hed og rødgylden Glans. Men det er jo ikke Solen. Solen staar han her med i sine Hænder. Solen kan slet ikke naa over paa den Væg. Og dog synes den at gløde, saa han ser hver Stift i Mosaiken. Helt op under Loftets Buer er Muren funkende overgydt af samme røde Skær, der endog nu og da synes at blusse stærkere eller svagere.

Saa vender han sig med en ond Anelse mod Vinduet og modtager paa samme Tid to vældige Lysindtryk: Sol og Ild!

Hvilken Modsætning mellem dette stillestaaende fredelige Solskær, han har fanget i sine Hænder, og saa den springske og glubske Ild, der hopper som en Flammemur Horisonten rundt.

Solen behersker den høje rolige Himmelkuppel. Men lavt over Jorden ruller Røgen sine sorte Bugvrid, sine tordenblaa Tarmslyng, og Ilden stryger frem i hvirvlende Skypumper og kødrøde Luer, der opefter svækkes i Farven, til Flammerne flosser ud i tynde gule Spidser, der som løsrevne Fnug bliver borte i den blaanende Morgen.

Aldrig har han set uhyggeligere Kontrast end denne blide Morgensol over Kremls Kupler og Taarne, blinkende i de hvide Undervinger paa de borttrækkende Svaler — og saa bagfra denne Helvedes Ild, der rykker frem i røgspyende og gnistrende Karréer som for at knuse selve Solen og storme Borgen, hvorpaa han 142staar. Solen spiller ned i de bovnende Røgskyer og giver dem Farver. Og Skæret fra det røde Baal borer sig umærkeligt gennem den solfyldte Luft for at rumstere inde i Kreml-Salenes Baggrunde som hastende røde Skyggespøgelser.

Kejseren bider sig i Læben og flakker fra Værelse til Værelse, fra Stokværk til Stokværk, som for at rekognoscere sin nye rædselsfulde Fjende, maale hans Frontlinie, beregne hans Styrke. Lig en Søvngrænger gaar han gennem Rummene fra Øst til Vest, og fra Vest til Øst. Dørene staar efter ham. Han ser ingen paa sin Vej, svarer ikke paa Hilsener, og ingen vover at spørge ham. Han har kun Øje for sin røde Fjende derude, der i en mægtig Halvbue omspænder Byen, hvor han end ser hen, og paa flere Punkter allerede rykker frem mod selve Kreml.

Han ser, hvor Fjenden forstærkes af overalt opdukkende Reserver. Fortravet ulmer frem i uformelige Skyer. Ilden springer fra Tag til Tag som smidige Rovkatte, der pludselig hvæser i Vejret og blotter de gloende Negle.

Ufatteligt! Umuligt! Dèr brænder disse Skyther, disse Barbarer deres Hjem, deres Arner, Tradition, Historie, Minder! Hvad Sekler har bygget, hvad Forfædrene har samlet. Hvilket vanvittigt Offer! Hvilken Dødsforagt! Hvilket Had!

Kejseren er traadt ud paa den øverste Tagbalkon. Mellem Spirenes og Fløjenes Dobbeltørne staar Erobreren og lader sig hylde af dette Fakkeltog, hvor Faklerne bærer sig selv. Hvor Ildsøjlerne gaar imod 143ham fra alle Himmelhjørner, susende med en eneste Røst. Hvor Nationalhadet slynger ham sin glødende Trusel i Synet.

Vinden bærer fra Nord Heden fra denne Ildovn imod ham — han mærker dens udtørrende Pust over sine Kinder. Han kniber Øjnene sammen for dette hvidglødende Blik, som han næppe kan udholde, og i afmægtig Forbitrelse slaar han begge sine knyttede Hænder i Stenbalustraden.

Men han viger ikke. Han stirrer ud mod Ilden for at vise Fjenden sit aldrig besejrede Diktator-Smil, et Smil, der baade beundrer og spotter. Han bliver ved at se Fjenden under Øje, skønt Brandskæret svider i hans Pupiller og Sveden perler paa hans Hage. Vov at nærme dig! siger dette dødeligt udfordrende Blik: Du naar mig ikke!

Men overfor denne Fjende gælder ingen menneskelig Magt. Den Brand formaar ingen Storarmé at slukke. Det skulde da være, om han kunde bruge Moskvafloden til Sprøjteslange! Den hele By synes overhældt med et brændbart Fluidum. Flammeringen truer med at lukke sig om Kreml. Det gælder om at afslaa dens Stormløb, at udholde dens Belejring.

Paa Kremles Tage staar Mandskab opstillet til Slukning af de brændende Stumper, Blæsten fører med sig. Gnisterne fyger allerede herover. De fejes ned med vaade Koste. Arsenalet synes truet. Og foran selve Paladset er Krudtvognene kørt op uden Tanke paa, at de her kan komme til at virke som Helvedesmaskiner. Vaade Presenninger maa dynges over Ammunitionsvognene, 144at ikke en Gnist skal trænge ind og lade dem ryge i Luften med alle Omgivelserne.

Rastløs som et Rovdyr i Bur bliver Kejseren ved at vandre fra Vindu til Vindu Paladset rundt. Han føler sig berøvet Mælet — kun Læberne mimrer uhørlige Befalinger. Han gaar som ganske ene, skønt Slottets Sale efterhaanden vrimler af Generaler og Officerer, der søger Ly for den utaalelige Brandhede. Han lægger ikke Mærke til dem, medens han klemmer sig tæt langs Vindusiden.

Saa slæber han sig ene op ad den snævre Sten- Vindeltrappe til en af de smaa Karnapper mod Vest. Den er ikke større end et Skilderhus, synes han; dens smaa blyndfattede Ruder er kulørte — det dulmer. Et Par Sekunder ser han Verden og Tilstanden gennem grønne Glas — det hele er altsaa Indbildning: Branden derude er slet ikke til. Verden er grøn, set fra dette Sneglehus.

Men straks efter drives han igen ud paa Tagbalkonen. Ha! Luerne slaar hoverende i Vejret. Branden modtager ham som et Kæmpefyrværkeri, hvor knitrende Raketsalver brager løs som en Hilsen. Luften driver med sorte Askefnug, med sluknende Gnister, der regner over hans hvide Uniformsopslag og bliver til Sod paa hans blussende svedfugtige Ansigt. Asken regner selv i Tobaksdaasen, som han mekanisk aabner for at tage sig en Pris. Ja, ja, han véd, hvad der brænder: Han snuser sin Ruin ind. Dèr forkuller Triumfen, han vilde hente i Ruslands Hjerte. For hvert Sparreværk, der styrter sammen som et gennemglødet 145af Ildpinde, brænder et Ly for hans Tropper, deres Forplejning, deres Mad ryger til Vejrs for at falde ned som forkullede Avner. Hvilke Skatte, hvilke Formuer brænder man i Bjeloigorods talløse Paladser! Nu smelter Moskovs Sølv- og Guldkupler — Metallet rinder i Rendestenen. Den uhyre Brand er en Ildhandske, Czaren og Moskoviterne slynger ham i Ansigtet — og han kan ikke tage den op. Han er afvæbnet overfor en saadan Krigsførelse. Han orker end ikke at se ud over denne Valplads.

Heden driver ham ind. Pludselig faar han Øje paa alle de mange, der tavse stirrer paa ham. Har de opdaget hans raadløse Fortvivlelse, har de læst Pinen i hans Sjæl? Hans Ansigt har blottet hans Angst som en Bog med store tydelige Bogstaver. Han har tabt det sidste af sin Magt: Herredømmet over sig selv. Staar de ikke alle dèr og glor og maaber over det vidunderlige: at selv han, den uovervindelige, har givet fortabt og er bange som de andre?

Han gør med eet pinlig Vold paa sig selv. Han foretager den voldsomme Strømkæntring i sin Bevidsthed og sin Vilje, at smække Døren i for et Indtryk, selv en Kæmpefornemmelse som denne; han skrinlægger den og aabner for en helt ny Bevidsthedssfære:

— Javel, nu véd vi altsaa, at det brænder, mine Herrer. Det brænder ad Helvede til. Lad os overlade det til Himlen at slukke. Vi har opgivet det. Men vi har andet at gøre end at løbe efter Ildebrand som Børn og gamle Kællinger. Tag fat, mine Herrer! Verden venter paa os.

Han sætter sig ved det store Arbejdsbord og begynder at diktere. Et Brev til Czaren. Hvilken Optakt! „Den prægtige og storslaaede By Moskov eksisterer ikke mere. Rostoptsjin har afbrændt den. Denne Fremgangsmaade er ligesaa barbarisk som meningsløs“. Dette maa da gøre Indtryk. — Hvad er der i Vejen, min gode Fain? Skæret generer Dem? Constant, rul ned!

Men trods de lukkede og dækkede Vinduer bliver han ikke rolig. Han bryder stundesløst af og prøver forskelligt. Fain sidder allerede med fem Begyndelser til Brevet. Kejseren er forstummet, han sidder og blader i en Bunke nysankomne Tidsskrifter og Aviser; han kaster en ny Roman i blaat Omslag til Constant: Skær den op! Han spørger efter Udkastene til det nye Reglement for Comédie française. Saa lægger han sig paa en Kanapé med bortvendt Ansigt og fordyber sig i en Ode til hans Ære i Anledning af den glørværdige Kamp ved Vitebsk.

Men Brandskæret er der bestandig, det gør Papiret gult, hans Øjne glider ned ad Siden, uden at Hjernen tilegner sig et eneste af de prangende Ord. Denne Læsning svidertørt i hans Pupiller. Han slænger Heftet og lukker Øjnene til et kort Blund.

Hvorfor kan ikke det hele være en Drøm, en hæslig ond Hallucination? Der eksisterer intet andet end det, man selv vil se. Kan han ikke ignorere denne uhyre Taabelighed? Hvorfor lade sig blænde af en bestialsk Fanatisme? Lad Moskoviterne opbrænde sig selv som Sardanapal midt i alle sine Skatte. Hvad angaar 147det mig? Jeg sover mig bort fra det hele. Naar jeg vaagner i Morgen, er det hele overstaet og glemt som en latterlig Drøm, man ikke gider huske.

Han kan blot ikke et eneste Sekund glemme, hvor han er. Slaar han Øjet op, vil han se Fain sidde og knitre med de mange besmurfede Kladder, Marschallerne glo forventningsfuldt paa ham, Lakajerne liste over Gulvet. Hvor de knirker. Stille! Han slaar Øjet op: Det er Murat, som kommer ilsomt over det skrigende Parket. Død og Helvede! Brandskæret ses selv i Snorene paa hans Dolman.

Og dèr kommer Eugène. Dèr staar Berthier og ser ældet og fortvivlet ud. De mumler skræmt. De er hæse af Angst. Fare! Overhængende Fare! *Fare!* gentager Kejseren spottende. Hvad er det for Fare? Naar har jeg haft Bud efter de Herrer? De skulde virkelig se Dem om efter et Sted, hvor De er mindre udsat. Fare! Gaa, mine Herrer! Jeg har ingen Brug for Dem. Men vær De forvisset om, at hvor *jeg* er, er der ingen Fare.

Kejseren vender dem Ryggen og begynder atter sin hvileløse Vandring langs den endeløse Vindusrække. Han standser ved hver Karm. Han lægger Haanden paa Ruderne — de er varme som et Spjæld.

Solskinnet er længst forsvundet. Røgskyer hyller Himlen i et bulnende Net af Mørke. Saaledes er selv Solen fordunklet. Branden har lukket sig over Byen som en sodet Hvælving, hvorigennem Blaaet ikke længer magter at bore sig Hul.

Ildringen trækker sig snævrere sammen om Kreml. Flammerne begynder at kaste deres Entrebroyer over 148Floden. Der er Ild i Træerne dernede paa den indvendige Kaj. Løvet krøller sig om de sydende Grene. Røgslanger bugter sig ud fra Kronerne. Derhenne til venstre hæver sig en grøn Kuppel midt i et Baal. Den synes at drive og svaje som en glødende Kæmpeballon paa Ildskyer. Smaa grønne Luer hopper som Lygtemænd op ad Kuppel-Meridianerne. Metalkorset foroven er hvidglødende, i Færd med at smelte, synes at svæve i Luften.

Endnu engang ud paa Tagbalkonen. En Kejser, der vil dæmpe et rasende Menneskehav. Nu spyer det Gnister over ham. Hvide Ildspring sprøjter i Vejret som hede Kilder. Paladsernes Tage brænder som grønne og røde Skeletter — Kobberet er smeltet af — Ilden holder Rejsegilde og slynger en Flammekrans om den øverste Tind. Arsenalets Taarn brænder som en Pyramide af Ild baaren af Røg.

Her mangler kun den neroniske Ekstase. Her skulde deklameres til Harpeklang. Her skulde slynges vilde og dæmoniske Strofer ud i det sydende Flammehav.

Men her staar kun en stum og forhærdet Skikkelse, i hvis Indre Kulden vokser. Han er ikke længer blændet eller ophidset. Han forskanser sig bag en isnende Foragt. Lad dette Baal lyse milevidt over Rusland. Lad Genskæret naa til selve Petersborg, at Alexander kan se det og forfærdes. Perserkongen lod Havet piske. Dette Hav af Ild vil fortære alle Svøber. Men her staar han og viger ikke en Fodsbred, selv om Luerne slikker op om Kremls Fod.

Det forfærdelige Skue har bragt en underlig Andagt 149i hans Sind, en frygtløs Højtidelighed. Kan Elementerne bringe Menneskeviljen en større Hyldest? Der gaar en kold Svulmen gennem hans Blod. Gnisterne daler paa hans Ansigt og Hænder. Ilden slikker ham som en krybende Hund.

Som gennem et rødt Slør ser han for sine Fødder knælende Mennesker med oprakte Hænder, bedende, tryglende, tiggende. Han hører ikke deres Ord, han skelner ikke deres Træk. De river i hans Frakkeskøder, de

famler efter hans Hænder. Men han folder Armene over Brystet og føler sin Trods stige. Han ser dem pege ud over Balkonens Rand, ned paa de lange sorte Rader af uformelige Blokvoerne. Dervede larmer og raaber de. Grenadererne pøser Vand ud over Vognenes Laag. De pakker dem ind i Presenninger og Sække, de skærmer dem, som rummer de Hærens Frelse. En Gnist ned i deres Krudtsjæl, og Kreml ryger i Luften! Hvor de gestikulerer og skriger — alle advarer, alle kommanderer. Ogsaa om ham selv vokser Tumulten: Der er Ild i Kreml! Der er Ild i Kreml! En Mine er fundet under nordre Taarn. Hele Kreml er undermineret. Brandstifterne gribes allevegne. Arsenalets Taarne styrter. Broen over Moskva er truet. Ilden er i Kreml. Om et Øjeblik springer Paladset i Luften.

Han hører dem trampe gennem Salen bag hans Ryg. Han ser dem flygte. Han ser med eet Murat for sine Fødder: Sire, om fem Minutter er det for silde. Vi brænder inde til Hobe. Sire, red Dem! red os alle!

Eugène stirrer paa sin Stedfader med Ildfeberen i 150sine rødsprængte Øjne og hvisker hæst: Kom dog! Kom! Constant staar med hans Kappe bredt ud til at kaste om ham. Mortier med hans Kaarde og Hat.

Men Kejseren staar fremdeles trodsig og vinker afværgende med Haanden. Endnu engang vender han sine store isnende Øjne mod denne Ild, han ikke kan besværges. Den knitrer og hvæser nu som i en eneste sammenhængende Række Eksplosioner. Han aner, at i det Øjeblik, han vender Fjenden Ryggen og vil løbe for den, vil den stikke ham i Hælen.

Da tager endelig Berthier sin Beslutning. Han retter sin duknakkede Skikkelse og træder tæt hen for Kejseren. Han griber ham ikke i Armen, han knæler ikke, han tigger ikke som de andre. Han siger blot med en skærende Ro:

— Sire, De er afskaaret fra Korpserne udenfor Byen. Hvis Russerne angriber dem, er De ude af Stand til at naa dem. Bliver De her, har De ingen Hær at kommandere mere.

I et Nu er han vækket. Hatten sidder paa hans Hoved. Kappen tynger hans Skuldre — det isner igennem ham, da han mærker, den er dyppet i Vand. Han véd ikke, hvor hans Ben bærer ham hen — han iler blot afsted — der er kun een Retning at gaa i. Det er som at langes fra Haand til Haand mellem dem, der holder Tilbageslaget beredt for ham. De risler allesammen af Vand, trækker Kappen op over Munden og Hatten ned til Øjnene. Nedad Strelitzer-Trappen gaar det — ud i fri Luft — nej, det er som at skulle ind i en Bagerovn. Han tumler frem over Pladsen

151

mellem Blokvoerne. Nedad! Nedad Skrænten, som svides af Ildens Aandepust. Ind i Læ af Muren, der et Øjeblik skærmer. Men straks efter videre gennem en i selve Klippen hugget Udfaldsport, hvor den hede Luft suges ind som en Trækvind ad Helvedes Porte. Broen over Moskva er saaet med glødende Kul, den er som Lava at træde paa — umuligt at passere den — den fører desuden kun lige ind i Flammehavet. Hans Ledsagere bøjer af og trækker ham ind i en snæver Gyde. Tagene skrider, brændende Bjælker slaar sammen fra Væg til Væg. Træhusene blusser lodret op og ned. En Frontgruppe ramler bragende ned over Søjlerne. Hvor de brændende sammenstyrtede Bunker fuldstændig spærrer Gaden, maa man ad Sidedøre, gennem røgfylde Baggaarde, i en Labyrinth af Smutveje søge at omgaa Branden og bjerge sig til fremkommelig Vej.

Rundt i disse ildomspændte Kringelkroge lister sære og uhyggelige Skikkelser. Sindssyge af Ildebrandsrædsel søger at undslippe med Bylter paa Ryggen, med de mærkeligste Sager i Hænderne. Plyndrende Soldater flakker om for at gøre nye Fund og forslæber sig paa Bytte, til Ilden spærrer dem alle Udgange, til de vader i Blod og smeltet Metal. Indfødte stiller Helgenbilleder udenfor deres Huse, slaar Kors for dem og gaar trygge bort i den Tro, at nu er Hjemmet vel forvaret. Nogle gaar endnu og tænder Lamperne i de brændende Huse. Andre klæder sig i Hvidt som til Fest og lukker sig inde for at dø i deres Kisteklæder.

Sanseløst følger Kejseren sine Førere. Ildregnen 152falder tæt. Han kan ikke se op, men maa dække sit Ansigt og har dog en Fornemmelse af, at Huden brænder paa hans Kinder. Gennem osende Gab af nedstyrtede Vægge, forbi slibrige Brøndhuller, over Møddinger, gennem Skur og Stalde gaar den forvildede Fart. Ingen mæler et Ord. Man hører kun Skrig inde bag Skodder eller ude i de aabne Gaarde, Skrig af Kvinder, som tages med Vold midt under Brandens Delirium. Og fra alle Kanter sønderrivende Gøen og Glam — Lænkehundene, som hyler i Paladsernes Porte og brænder i deres Lænker.

Med eet staar Førerne stille. Ingen kan længer øjne nogen Vej. Ilden buldrer fra alle Sider. Vinden fejrer Luerne ned over deres Hoveder. Intet Spor synes at føre ud.

Nogle Minutter staar Kejseren alene op ad en sodet, flammeslikket Mur med begge Armene op for sit Ansigt. Da springer nogle franske Marodører frem, kender deres Kejser og lader Byttet falde for at bjerge det vigtigste af alt.

Endelig naar man ud paa en aaben Plads. Her møder Kejseren Davout, der vil tilbage gennem Flammerne for at redde sin Kejser eller dø med ham. Davout styrter sig i hans Arme. Kejseren har allerede genvundet sin beherskede Fatning. Videre gennem en lang Krudtkonvoj, der kører som mellem Ildmure.

Vinden er efterhaanden bleven en Orkan. Hele Flager af de brændende Bliktage sejler om i Luften.

Videre gaar Flugten fra Ildhavet, til Kejseren omsider naar ned til Floden og ad en Flydebro over paa 153den anden Side. Han stikker sine smertende Hænder i Strømmen og lægger dem vaade paa sit brandsvedne Ansigt.

Paa Vaganka-Kirkegaarden flakker Flygtninge om mellem Gravene — udtærede som Spøgelser, der vender deres Dødningeansigter tilbage mod den brændende By. Stormen pisker Flammehavet i Bølger — det lyder, som de syder og brøler.

Kejseren sætter sig i en Vogn og kører til Petrofskoje. Vejen er besaaet med Plyndringsrester. Hjulene knaser gennem Vinflasker, Soldaterne har tømt.

Men Kejseren ser sig hverken ud eller tilbage. Den brændende By skal ikke forvandle ham til en Stenstøtte.

Da han naar Slottet, er det Aften. Mørket er en Lindring for hans Syn, da det atter aabner sig.

154

XI

DØDE TIMER

MOSKOV er overladt til Luerne og til Plyndrerne. Den Trediedel af Byen, som Branden levner Tropperne, er deres med al menneskelig og al djævelsk Ret. I fire Nætter behøver de ikke Lys til deres Arbejde.

Intet er dem helligt. I Czarernes Gravkirke bryder de Laagene af de gamle Skrin og famler grisk over de smulrende Mumiekroppe. I Hospitalerne flænses de Madrasserne under de Syge paa Jagt efter skjulte Skatte. Selv friske Grave aabnes for at afkræve Ligene deres Pynt. Frem med Kostbarhederne! Hvor er de gravet ned? Der støves i Kældre og Gaarde. Selv Urtepotter og Orangetræ-Baljer smadres for at se, om ikke Guldet skulde hænge ved Rødderne som Regnorme.

To Dage efter sin Flugt vender Kejseren tilbage til det skaanede Kreml. Byen har tabt sin militære Betydning for ham, men endnu skal den tvinges til at spille en storpolitisk Rolle.

155

Tavs og forstemt kører han gennem Vederstyggeligheden. Paa Kirkegaarde og i de hærgede Haver kryber Indfødte om som uhyggelige Lemurer — de graver i Jorden med deres Hænder efter Urter og Rødder, de slaas med Krager og Ravne om stinkende Aadsler. Ved Floden opfisker de det brændte og udkastede Korn for at sluge det raat og fordærvet, som de tager det op.

Os og sveden Stank staar ud fra de sammenstyrtede Gader, der synes spærrede som af halvfortærede Flyttelæs. Om Bivuaker, der næres af Mahogni- og Cedertræs møbler, bolttrer Soldater sig i tilfældigt Fraadseri. Officerer slænger sig paa Silkesofaer og i Fløjlsællestole. De spiser halvstegt Hestebøf og grov sveden Dejg af umalet Korn paa Sølvtaallerkner og drikker Jamaica-Rom af Bojarernes Sølvpokaler.

I den endnu rygende By gaar Tuskhandelen livligt. Soldaterne er forvandlede til sjakrende Købmænd. Her „gør“ man i Pelsværk, i Maar og Zobel, i Bjørne- og Løveskind, her i indiske Sjaler og i persisk Brokade. Her ruger Soldaterne over mægtige Vareballer — Kaffesækkene brister, Tønder med Tælle slaas op, som var det Smør, Saltfisk og Sukkerbrød stables op, der sættes Smag paa Syltetøjs Lagre, paa Oplag af Vine og Likører. Det hele danner et Marked, en Messe, af Velleved og Overflod. Kun det tørre Brød mangler. Mel-Magasinerne er splittede og forødt.

Kejseren er træt af at fortørnes. Det er Nøden, der tager sig selv til Rette. Bytte- og Rovlyst er Ophav til al Krig. Hvad Under da, at den her fejrer et Delirium? At sultne og lasede Soldater forfalder til Orgie 1560g Maskerade? Selv Officererne rider blussende rundt i pragtfulde Atlaskeskaaber med Kashmirsjaler viklede om Hovedet som Turbaner. Soldaterne pynter sig med det Sølv- og Guldblik, de river af de døde

Helgenbilleder. Selv paa Kreml ser han sine gamle Grenader-Skildvagter præsentere Gevær i Bojarpelse, med Silkemantiller som Skærf om Livet. Alt dette smager jo af Eventyr, af Orient. Hvilket Batteri af Champagneflasker paa Kanonlavetterne derhenne! Og se, hvor de staar og fisker Syltetøj — med Træsleve — op af to Alen høje opalfarvede Krystalvaser. Børn, slupne løs i et Spisekammer!

Man danser paa en Vulkan, der har lagt sig. Man *danser* virkelig. Til store Kirke-Vokslys. Med russiske Glædesdamer, udklædte som franske Markiser. De menige Soldater, som det smukke Køn ikke forslaar til, valser med hinanden. Krigstrommen røres i Menuetrytmer, og Pikkolofløjten, som i snart en Snes Aar har blæst Marseillaise, bliver atter et Fredens Instrument til polsk Mazurka og westfalsk Polka. I Huset Poznioskof spilles endog rigtig Komædie: Kostymerne er blændende, Orkestret er Regimentsmusik, Generaler og Officerer sidder i Logerne og beklapper de ægte parisiske Aktricer, der ogsaa har været Moskoviternes Primadonnaer. Fra Kreml synger i de stille Aftener en italiensk Tenor, saa Vagtposterne lytter helt ude ved Drogomilov- og Tver-Portene.

Moskovs nyoprettede tre store Vinudskænkninger gør glimrende Forretninger. Ligesaa Vekselererkontorerne paa Nikolskaja. Soldaterne har jo lige faaet 157deres Sold udbetalt i nymøntede Kobberkopeker — de slæber af med deres Sække og ombytter dem med Sølvrubler — Skillingerne rasler i Dyrger ind af Vekselerernes Vinduer. Soldaternes Havesyge omsætter alt i ædelt Metal.

Og Kejseren klamrer sig haardnakket til sin Illusion, at han her i Moskov ikke er Feltherre, men Kejsler. Czaren i Petersborg skal føle, at han sidder her som Rival til Russerherredømmet. Han lader de barbariske Brandstiftere stille for en Krigsret og dømme til Døden. Han udsteder nye falske Rubelsedler og betaler Byraad og Borgmester dermed. Han søger at proklamere Befolkningen tilbage til deres vante Dont og Fredens Sysler. Han er Borgernes Beskytter, Lovens Værner og Retfærdighedens Genopretter. Han, den fremmede Czar, vil være dem en mild og god Hersker. Luk Kirkerne op, hold Messe, bed for den nye Cæsar, giv Kejseren, hvad Kejsersens er! Den er Cæsar, som har Magten!

Men Forsøget mislykkes. Der strømmer ingen Borgere hjem. Kirkerne lader sig ikke rense, de gør jo Tjeneste som Hestestalde. En Pope faar paa Øret af Soldaterne, der ikke vil forstyrres i deres Hærværk; man spytter i de hellige Bøgers Krimskrams. Man vil ikke lade sig snyde for sine Trofæer! Selv Kejseren befaler jo at nedtage det vældige Ivanskors. Ravne og Raager skriger ulykkesvangert om det som for at forsvare det, Guldlænkerne falder skrattende ned paa den gyldne Kuppel. Men Soldaterne rafler paa Kreml 1580m de hellige Klenodier som Romerne ved Korsets Fod paa Golgatha.

For første Gang tøver Kejseren: En Maaned nægter han at tilstaa Sandheden for sig selv. Hver Dag rider han ud af Byen i et skønt og høstligt Solskin og indbilder sig bestandig, at her er Stedet, hvor han skal diktere Freden. I Virkeligheden haaber han kun paa eet: et eneste lille Svar fra Czaren, at han vil aabne Underhandlinger. I sine søvnløse Nætter slaas han med den beske Sandhed, at Czaren hidtil kun har lønnet hans Henvendelser med stum Foragt.

Hver Morgen, naar hans Marschaller indfinder sig, modtager han dem barsk og bleg, skarp og affejende, fordi han aner deres misbilligende Blikke og hører dem skumle i Krogene. Der er et forbandet og forbudt Ord, han aldrig selv tager i sin Mund: Tilbagetog! Vinterkvarter — mod Petersborg — mod Kutusof — mod Kaluga — alt, blot ikke Tilbagetog! Derfor bliver han. Halsstarrig haaber han, at selve Stædigheden vil bringe ham over det døde Punkt, for i Politik maa man aldrig vige, aldrig vende om, men vogte sig for at indrømme nogen Fejl, hvorved man kun mister Respekten: Har man taget fejl, skal man fremture, thi *det* giver Ret.

Men Skæbnen giver ham ikke Ret. Svaret fra Czaren kommer aldrig. Derimod synker hans Haab for hver Dag, der gaar, samtidig med at de russiske Hære styrkes. Dør sydpaa, ad Kaluga til, bolttrer jo Murat sig i en Art taabelig Vaabenhvile med den gamle underfundige Kutusof — han koketterer som sædvanlig 159med Kosakkerne og fabler om at blive deres Hetman: Murat Kosakkernes Konge — hvilken Galskab! Og for hver spildt Dag trækker Russerne Landmilitsens Kræfter til, mens her i Moskov intet sker og intet forberedes. Dagene sløses hen med overflødige Revuer, med Drøftelse af taabelige Vers, med ørkesløs Læsning, med Affattelse af disse brovtende Bulletiner, der er nødvendige, om Skindet skal bevares: De tyrkiske Faner saavel som nogle Kuriositeter fra Kreml og den hellige Jomfrus Billed, prydet med Diamanter, afsendes alt til Paris ... Der siges, at Rostoptsjin er gaaet fra Forstanden. Han har ladet sit Landsted afbrænde ... Solen blænder mere og er varmere end i Paris, man skulde tro, man var i Syden ... Den franske Hær misbilliger Moskovs Brand ... Russerne betragter Rostoptsjin som en Marat ... Osv., osv., Pariser-Nysgerrigheden maa fodres med Løst og Fast.

Og fra Dag til Dag bliver Stillingen mere uholdbar, mere fortvivlet. Han har ikke erobret anden Jord end den, han træder paa. Kosakkerne afskærer og nedsabler Furageringskommandoerne. Hver Skæppe Rug, hvert Knippe Hø koster Blod. Bønderne opfanatiseres af Poperne til denne „hellige“ Krig mod de fremmede Voldsmænd, der har stukket Czarernes By i Brand.

Dog tøver han bestandig. Bestandig klamrer han sig til Haabet om at faa Czaren i Tale. Naa'r blot eet af hans Breve til Alexander, vil St. Petersborg blive illumineret af Glæde og Czaren øjeblikkelig række

160Haanden til Fred. Begge maa de jo ville det samme: Fred! Fred for enhver Pris, blot Æren er reddet!

Med eet staar det klart for ham: Han har jo ingenting at gøre i Rusland! Hans Soldater forstaar at slaas, men ikke at hæрге og brænde. Han er vant til hastige Felttog, ikke til at kriges med barbariske og blodtørstige Bønder. I Moskov kan han ikke blive, men han vil ikke trække sig tilbage, han vil i det højeste „trække sig nærmere til sit Kvarter“. *Hvor* dette er, vil intet Forsyn belære ham om. Han aner kun, at han har forfærdelig langt igen. Han gyser for det første Skridt. Han gør det ikke. Han grunder videre paa det uhyre vanskelige Problem: Hvordan han skal faa Evropa til at tro paa, at et mislykket Felttog er lykkedes?

Han ser ingen anden Udvej end saa længe som muligt at opretholde Illusionen for sig og de andre. Derfor foretager han disse daglige Parader. Musiken spiller, og ud af Czarnes Palads træder Hans kejserlige Majestæt og gaar med sikre Skridt, med Hatten dybt ned over de faste og forskende Øjne frem for de geværpræsenterende Geledder. Han uddeler Belønninger og Ærestegn til disse Tropper, der i de sidste Uger har glemt Hæderen for Byttet. Han er stum og siger intet. Men Musiken blæser Fanfare, hver Gang hans Fingre ilfærdigt stikker et Kors paa et Bryst. Illusionen leve! Den dekorerede Ransmand havde nær glemt baade Ære og Æreslegion for at fylde sin Randsel med moskovitisk Mammon.

Illusionen leve! Kejseren bliver ved at tænke sig 161Hæren, som han vil have den. Der er et Utal af Ryttere uden Heste. Godt, dem samler vi i Batailloner, til Forøgelse af Fodfolket. Mens han er ved Fodfolket, gør han en Opdagelse: Fronterne fylder saa lidt. Det kommer af den dumme og forældede Skik at opstille dem paa tre Geledder. To er nok! Det er mere praktisk. Og det syner langt mere. Se, hvor det hjælper! Artilleriet har ikke Spand nok. Godt, saa gør vi Indkøb af 20,000 Heste. Kejseren giver Ordren uden Anvisning paa, *hvor* de skal købes. *Hele* Artilleriet skal bare med — ikke en Kanon maa lades tilbage som Trofæ Hæren har intet længer at leve af. Godt, saa maa der provianteres, men rigeligt, for to Maaneder med det samme. Heste, Furage, Levnedsmidler — til alt giver han den skrappeste, men udførligste Befaling.

Ogsaa de Narrestreger med Vaabenhvile maa have en Ende. Murat har *ikke* at pleje anden Forbindelse med Fjenden end pr. Kanon og Gevær. Og Garden maa genoptage sin Disciplin og sine forsømte Pligter og atter blive et Mønsterkorps.

Derefter kræver han nøjagtige Lister over samtlige Syge og Saarede: Hvor mange kan komme sig paa otte Dage, hvor mange paa fjorten, hvor mange paa Maaned? Hvilke vil dø i Løbet af en Uge, hvilke i Løbet af to? I Tilfælde af Opbrud vil han hverken belemre Hæren med de Haabløse eller med dem, hvis Helbredelse trækker i Langdrag.

Ingen af Trofæerne maa glemmes. Foruden det store Kors skal baade Moskvs Byvaaben og den hellige 162Georg, Kejserørnene fra Portene og alt Kirkeranet føres med. Berthier skumler forarget: Er det muligt at begaa slikt, naar man har Freden i Lommen?

Men Kejseren er vred. Han glemmer ikke sit Nag til Czaren, naar han spiller et tavst og tvært Slag Kort med Duroc i de døde Aftener paa Kreml. Heller ikke i sine søvnløse Nætter, hvor Voltaires Karl den Tolvtes Historie ligger paa hans Natbord. Bleg og forpint vækkes han hver Morgen af den irriterende klare Oktobersol til sin jammerlige og tomme Ørkesløshed. De uundgaaelige Krager skriger i Slotsgaarden. Der kommer aldrig nogen Due med Fredens Olieblad i Munden. Ingen Udsigter! Kejseren stirrer fortvivlet ud af sine Ruder. For Djæveln! besørger ikke Gardisterne deres Nødtørft her lige udenfor hans Vinduer? Er han da degraderet til Pladskommandant i et skiddent Kantonnement? Vil Czaren lade ham sidde her til Dommedag? I sit onde Lune sparker han Rustan for Brystet, da han vover at holde højre Støvle for hans venstre Ben.

En Dag falder den første Sne. Umuligt! Denne Oktober, der er saa klar og ren, saa mild som det polske Efteraar, han engang har prøvet. Og saa disse lette stille Fnug, der sparsomt og forsigtigt sejler frem som smaabitte hvide Rykkerbreve fra Sibirien, fra Nordpol og Vinter. Ja. Lad os da skynde os! Paa tyve Dage maa vi være i Vinterkvarter.

Men hvor?

Endnu engang holder han Revue i Slotsgaarden paa Kreml. Med eet ser han, der er Røre blandt hans 163Marschaller. Rygter slaar ned. Der maa være sket noget. Alene Duroc har Mod til at sige ham det: Der kæmpes sydpaa ved Vinkovo. Kejseren skifter Ansigt, men behersker sig og fortsætter Revuen. En Adjudant melder: Murats første Linie overrumplet og afskaaret; Kanoner og Ammunition taget; to Generaler faldne; Bagage og 3000 Mand tabt; Kongen saaret.

Som tændt af et Lyn blusser Kejserens Energi op. Nu kender han Vejen! Hundreder af Befalinger flyver fra hans saa længe sammenbidte Mund. Opbrud over hele Linien! Før Natten falder, er Hæren i Bevægelse. Før Sol er oppe, forlader han selv Kreml. Han trækker sig *ikke tilbage*. Han truer med snart atter at være i Moskov. Nu rykker han blot i Marken:

— Afsted mod Kaluga! Og ve dem, der møder mig paa min Vej!

XII

TILBAGE!

— DET er for sent, Sire, siger Rapp og ryster paa Hovedet.

Kejseren peger op paa den altid blanke, sildige Oktoberhimmel og svarer med et sygt Forsøg paa at smile sit kendte Sejrssmil:

—Kender I ikke min Stjerne i denne straalende Sol? Inden han har talt ud, er Smilet slukt i en gusten Skygge.

Saa strømmer ud fra Moskov — mod Syd — denne udtyndede Hær, der misser til den tindrende Sol, bedraget af dens Glans. Ingen tænker endnu paa Vinter, skønt Duggen hver Morgen ligger som sølvgraa Rim. Vejen gaar hjemover. Hver af de mange Tusinder slæber med sig mod Hjemmet Beviserne for, at de har været med i det østerlandske Eventyr. Kejseren giver Eksemplet. Efter Krigskassen med dens ubrugte klingende Mynt slæbes i højtideligt Optog de moskovitiske Trofæer paa talløse Vogne: Guld- og Sølvbarrer, smeltede af Kirkeran, ældgammelt viet Helgenmetal, 165det vældige Ivanskors, nedfældet fra Himlen, kørende paa en Vogn for sig, tyrkiske og polske Faner, mølædte, udluftede som Skrammel fra Fortidens Krigsteater, Rustninger og Klenodier og Pragtstykker fra Kreml, lynende af Guld og ædle Stene.

I Kølvandet paa dette officielle Træn af Sejrs glimmer slanger sig et uoverskueligt Tog af Privatvogne og Transportkøretøjer: Byttet! Byttet! I gamle Prunkkarosser sidder russiske eller franske Damer, Kokotter, Kærester og Elskerinder, som benytter Rejselejligheden til Frankrig. Klædte i deres bedste Pynt, sminkede og duftende, følger Glædespiger og Eventyrersker, legitimt Forlovede, Generalserobringer, adskillige med Kærlighedsfrugt i deres Skød. Mod Paris!

Men forøvrigt alt, hvad der i Moskov har kunnet skaffe sig Hesteben at bæres af eller Hjul at rulle paa, er brudt op: Kalescher og Bondevogne, Dværgheste, forspændte med Reb, Karrer, selv Trillebøre knirker afsted, langskæggede Bønder tvinges til at tjene som Pakdyr. Overalt er der Bytte. Selv i Marketendernes Proviantvogne ligger det stuvet under et tyndt Lag Fødemidler. Selv de Syge og Saarede ligger paa Bylter af Skrammel og Ran. Soldaterne, der ikke har Part i Vogn, i Bør eller Hest, synker i Knæ under tungt læssede Tornystre, hvis Indhold ikke er de paabudte tyve Dages Proviant, men Genstande af tusindfoldig Art. En gaar med Randsien fyldt af kostbar Damestads, med kinesiske Silkekjoler, broderede med Guld- og Sølvblomster. En anden slæber paa en hel lille Butik af de kostbareste Damesko og tænker paa 166Udsalg i Paris. En Rytter har sin Hest oppakket med et Bibliotek af smaa lækre Duodezbind i Maroquin og Guldsnit. En anden har anlagt sig en lille Malerisamling af gamle Mestres i en vældig Rulle Lærreder. En rider med en pragtfuld Kapothat, en anden med stor hermelinforet Krave. En stolprer afsted til Fods i to Bojarpelse. En anden lapser sig med en kanarigul Silkevest, han selv har syet sig af en uvurderlig Damenederdel. En gammel Grenader har en stor Jagttaske daskende paa Siden — den strutter af en udsøgt Samling Guld- og Sølvkrucifikser. Nogle har lagt sig efter Sølvrelieffer og smaa Kunstbronzer, efter kinesisk Porcelæn eller efter Ikoner og Helgensmykker. Andre foragter det kunstneriske Arbejde og samler paa det bare Metal. De, der kan skaffe sig Plads, hjemfører Spejle og Kandelabre, ja endog sjældne Møbler af dyre Træsarter. Forresten har enhver rapset til sig, hvad der laa nærmest for Haanden og vakte det barnlige Begær. Man slæber af med Syltetøjskrukker, med Tobak, med Kaffe og Likører, med Sukker og Ris. En har haft det Held at slumpe til en hel Kasse Kinabark og vogter omhyggeligt paa sin værdifulde Erobring.

Et Folk paa Vandring med Kvinder og Børn. En Oldtidshær med Slaver og Rov. Bevidstheden om Byttet, de medfører, gør dem hede i Kinderne og hjælper dem til at trodse Nattekulden, som meget faa har belavet sig paa.

Men Kejseren opererer igen med sin gamle lynsnare List og bevæger Korpserne efter klogt beregnet Plan. 167Medens Hvermand i denne svækkede Hær kun har sine Tanker ved de erobrede Sager og fantaserer over Værdi og Virkning ved Hjemkomsten, tænker *han* paa Fjenden. Med et dristigt Fremstød haaber han at omgaa Russerne ved fra en Vej brat at slaa over paa en anden og bemægtige sig Linien til Kaluga.

Han er kommen otte Mil fra Moskov, da han hører fjerne uldne Knald og gennem Grunden under sine Fødder fornemmer Gungren som af Jordskælvsstød. Han kan tælle Eksplosionerne, der bringer ham Bud om, at Kreml sprænges i Luften. Mortier, der blev efterladt deroppe og trak sig tilbage til Borgen som Livet til Hjertet, har lystret Ordre: Nu ryger Czarernes Fæstning i Splinter og Grus. Nu revner Ivan Velikis Klokketaarn. Nu styrter de sidste Kupler. Russerne, der lister sig tilbage til deres hellige Stad, vil piskes af de flygende Sten og faa Feber af det kvælende Sprængstøv. Nu barsler de moskovitiske Mødre af Skræk. Et Hævnens Genskær ulmer over Kejsereis Ansigt: „Kreml *har* været. Nu er Moskov kun en Dyrge Ruiner, en skidden og usund Kloak!“

Før Russerne kan hindre det, har han besat Malo-Jaroslavetz, det faste og høje Knudepunkt paa Vejen til Kaluga. Byen holdes gennem atten Timers Kamp. Russerne trænger frem, erobrer og taber den Gang efter Gang. Blodet skyller som Bække gennem dens stejle Gader. Granaterne tænder den i hvæsende Flammer. Ved Ildskæret skydes og kæmpes til ud paa Natten. Lavetterne skærer deres tunge Furer frem og tilbage gennem Dyrger af Lig. Under Stormløbene 168ruller de Faldende ned ad Skrænterne og gribes af de griske Luer, der vælter som et Hav over Byen. Da Kejsereis nærmer sig de blodige Ruiner, klinger fra alle Kanter Sørgekoraller over faldne Generaler og Oberster. Forkullede Skeletter optaarner Fællesbaalet for Eugènes smukkeste Vaabendaad.

Ved Malo-Jaroslavetz rastes en sidste frygtelig Betænkningens Dag. Russerne opkaster Skanser ved Byen for at blive staaende og spærre ham Vejen. Alt synes at true med et: Hertil og ikke videre! Kejsereis rekognoscerer og holder Krigsraad. Det røde Skræmmebilled, han har foran sig af Blod og Ild, isner ham ved sin Gru. Skal han hugge sig videre i denne Retning, sker det kun gennem en ny Pyrrhusejrr. Den vil koste ham altfor store Ofre — alle Hestene, alle de Saarede.

Syd paa gaar der altsaa ingen Vej. Den synes overskaaret som ved et Snit i en Pulsaare. Han tør ikke lade Hæren forbløde sig den Vej. Han maa tilbage. *Tilbage!* Over Smolensk og Minsk tilbage til Evropa. Tilbage til sit eget Land for som Antæus at vinde Styrke paany ved at berøre Moderjorden. Tilbage til Paris! Som han for fem Maaneder siden kun saa' Moskov som eneste Endepunkt paa sin Bane, saaledes ser han nu kun Paris foran sig som den yderste Prik, Linedanseren ikke slipper af Syne paa sin knivsmalle Sti. Tilbage! Tilbage! Han tager endelig det forhadte Ord i sin Mund. Han synker det som en besk Pille. Langt ud paa Natten sidder han i sit Kvarter, en ussel Væverhytte, med Hovedet i sine Hænder og slaas 169med den bitre Vished. Ordet lammer ham. Som en hemmelig Vampyr ruger det dybt inde i ham og drikker hans Blod. Han falder i Afmagt. Han sidder en halv Time og stirrer ud for sig med stive, farveløse Øjne. Hænderne holder dødblege om det store tunge Hoved. Da han vaagner, glipper han en eneste Gang med Øjnene, Hænderne falder ned som Stilladset fra en færdig Bygning, og han siger iskoldt ud i Rummet: Vi gaar mod Nord — over Mosjaisk og Vjasma — tilbage paa Smolensk!

Tilbage til den gamle Vej. Tilbage paa de eengang traadte Spor. End ikke nogen ny og kortere Parallelvej tør han prøve, ingen frisk og skaanet Rute. Han klamrer sig til sin gamle Kommunikationslinie. Han tør ikke hugge sig nogen ny Sti gennem det uvisse og ukendte. Han vælger som Retræte netop den, han sidst af alt vilde vælge. Saaledes har Skæbne altid kun een Vej i Behold, den, man nødigst vil gaa. Han ser det. Hans Styrke er, at han hurtigere end alle andre ser den Vej, Skæbne afstikker for ham, og iler dens Muligheder til Ende.

I selv samme Nat, ikke mange Hundrede Skridt derfra, sidder den russiske Overgeneral og betænker sig i gammelmandsagtig Sejghed. Han fornemmer som en underlig dump Krilren i sit adstadige, tungtflydende Blod Nærheden af den ubehagelige Gæst, han skal følge paa Porten. Kutusof har paataget sig at smide Napoleon ud af Rusland, men vil rigtignok helst gøre det uden altfor heftige Blodtab. Han véd, hvilke frygtelige Kløer hans berygtede Fjende kan lange ud. Han 170bæver ganske stille ved Tanken om at have dem saa at sige kun et Par Tommer fra sit Skind. Man skal aldrig tirre en Tiger. Snarere liste til Side for den. Holde sig klar af dens Sti og undgaa at være i Vejen for dens Spring. Den vil jo alligevel snart have sprunget sig træt, og den har til syvende og sidst kun een Vej ud. Kutusof skal gerne følge den til Udgangen, men helst i den rette Afstand, uden at pøse det brave moskovitiske Blod ud i Spande. Vil den med Djævelens Vold og Magt væk denne Vej, saa er det klogest og sparsommeligest at gaa et Par smaa Verster til Siden og lade den brase paa, og kun være parat til at stikke den i Lænderne, naar den styrter.

Natten ligger som en Afgrund mellem de to Hærførere. Og ingen af dem læser den andens Tanker. De er som to Rovdyr, der begge er bange for at møde hinandens Gab næste Morgen og derfor i Nattens Mulm og Mørke vender hinanden Halen. I nøjagtig samme Nu, Kutusof bryder op og trækker sig bort fra Napoleons Vej, giver denne Ordre til at gaa mod Nord, skønt han vilde have fundet Vejen sydpaa aaben næste Morgen.

Et Par Dage efter slaar Hæren i Mosjaisk ind paa den gamle Vej, ad hvilken den naaede Moskov. Fra nu af begynder Tilbagetogets forfærdelige Mareridt. De flygtende Hærskarer er dømt til at træde alle Indmarschens sørgelige Spor op af Jorden igen. De Saarede og de Døde, man forlod i stille Lettelse og i det ubarmhjertige Haab ikke mere at skulle gense dem, mødes nu som Gengangere, der mylrer frem af 171Glemselen og stirrer paa de Efterlevende med Nagets stingende Øjne. Straks i Mosjaisk venter de utalte Tusinder af Saarede fra Borodino. De kryber frem i Vinduer og Døre og strækker de kraftløse Hænder ud

mod Kammeraterne, som marscherer forbi, følelsesløse eller med Afmagtens og Skammens borende Stik som af Orm ved Hjerterødderne. Mange er døde af Sult og ligger som stinkende Aadsler; der hviskes om, at nogle har gnavet Kød af deres egne Arme og flænset Haandletsknoglerne med deres Tænder.

Soldaterne begynder at lukke deres Øjne og at gaa som med Skyklapper for ikke at se Dødens Hærværk langs deres smalle Vej. Knokkelmanden ligger jo paa Lur, hvorhen de ser, og jager alle sine ranglende Skræmsler imod dem. Hjernen taaler ikke de mange Febersyner. Sanserne afstumpes og forhærdes. De, der har kørende Bytte, knurrer uvilligt over at ofre noget deraf for at give Plads til saarede Stakler. De, der stønner under Tornystrenes overflødige Vægt, vandrer automatisk afsted, Fod for Fod, i en Halvdøs. Kostbarhederne trykker; om Natten ved de usle Bivuaker ønsker de at kunne bytte det hele Skrammel med en tyk Kappe; om Dagen hager Tanken sig atter fast til Byttet, Selvopholdelsesdriften klamrer sig til de sølle Værdier.

Nu og da standser den apatiske Slentren frem uden at se til Siderne. Hestene er styrtet for en Krudtvogn. Den er ikke til at rokke. Soldaterne maa udenom. Længe efter lyder en Eksplosion som et dumpt Nødtraab — den er sprængt i Luften. Her tropper man op 172 paa Bredden af en Aa. Korpserne gaar over, hvert for egen Regning. Ingen Stab, intet Fællesskab. To fældede Træer, nogle Bukke, nogle Planker. Soldaterne vakler frem. De, der ikke gider vente, vader over og gaar i vaadt Tøj til Aften. Vinden bider. Hvad er det for uhyre Flokke Ravne og Krager, der her jages op? De flyver skræppende og skrigende op fra Markerne. Hvor de stinker! Store Aadselfugle svæver lavt paa skarpt krummede Vinger og spreder Stanken fra deres tilsvinede Fjer. Landevejen bliver underlig ujævn. Er det Affaldsdynger eller Fyld, der er kørt midt ud paa Chausséen? Pjalter, Uniformslaser, rustent Skrammel som af Jerngryder og Sigter — nej, det er Kyrasser, forhuggede Hjelme, knuste Trommer, splintrede Standarter — en Rakkerkule af Kadavere og Skeletter. Stanken bliver stikkende i Næsen, man kan ikke synke denne giftige Lig-Os. Man slaar Øjnene op og ser sig vidt om: Borodino — Semenofska-Skanserne — Utiza-Højen — hele den glemte Valplads spøgelseagtig skudt op foran dem. Jorden til alle Sider nedtrampet af Slagets blodige Spor. Alle Træer omhuggede et Par Fod fra Grunden. Kampens stivnede Bølgeslag op over Højderne, hvor Skeletterne er sunkne sammen om Lavetternes Hjul, og hvor solblegede Fanestumper vajer for Ligstanken. Selv Kejserens Vogn standser nødtvungent nogle Minutter. Han stikker Hovedet ud af Vogndøren og nikker: Caulaincourts Erobring og Grav! De uhyre Hekatomber til Krigens Molok. Saa slaas Ruderne op for den ilde Lugt, og Kejseren synker hen i sin Halvslummer paa Sædet. Han mindes Skildringen 173hos Tacitus, hvor Romerhæren i Teutoburgerskoven genfinder Varus' Legioner som Skeletter.

Alle skynder sig videre. Ingen standser. Ingen dvæler to Sekunder til Mindeandagt mellem disse tredive Tusind Lig. Den forfærdelige Vrangside af Krigen, som selv Napoleon i Øjeblikke af ondt Lune kalder et barbarisk Haandværk, slaar alle med sin Gru. Den ulykkelige Hær lister over Valpladsen ved Borodino som en Morder, der konfronteres med sit ubegravne Offer. Sky og med nedslagne Øjne gaar man videre som fra sin egen onde Samvittighed. Synet af den idelige Jammer og Tilintetgørelse forhærder. Lidelse gør ond. Til hvad Nytte slæber man de mange Saarede med? Der er jo ikke Føde til de Raske. Marketenderne tænker griske paa deres Bytte, som de tvinges til at ofre. Hellere lader de deres Køretøjer sakke bag ud for ubemærket ved Lejlighed at kaste Staklerne af og redde den kostbare Transportplads.

Og endnu belemres Rækkerne af flere Tusind russiske Fanger, der maa humpe med som slet ernæret Kvæg. Om Natten spærres de inde i Fæstningsparker — man har ikke andet at give dem end lidt Affald af Hestekød, der kastes ind til dem. De lider fortvivlet Nød og mægter omsider ikke at slæbe sig med længer. Dog, levende vil man ikke lade dem tilbage. Et langt Stykke af Hærens Vej ligger da bestrøet med russiske Fanger, som alle er skudte paa samme Maade: Den, der ikke kan vinde med mere, faar en Geværpipe stukket i Øret. Staklerne kender deres Skæbne, de Haardførste strider for at slæbe sig frem til en Kirke 174ved Vejen, kryber ind i Vaabehuset og venter med foldede Hænder paa Naadeskuddet. Da en menneskekærlig General bliver opmærksom paa det barbariske Myrderi, standses det, og Fangerne faar Lov at dø af Sult, med mindre de vil friste Livet ved at spise Menneskekød.

Hadet og Hævnen blusser som de sidste Lidenskaber i denne Hær paa Flugt. Der er givet Befaling til at brænde og tilintetgøre alt i dens Spor. Davout, der for en Tid fører Bagtravet, handler med pinlig Samvittighedsfuldhed. Hver Vogn sprænges i Luften, hver efterladt Kanon fornagles, intet bliver tilbage som Bytte. Hver Landsby, hver Herregaard stikkes i Brand. Med sin vante strenge Orden retirerer han Skridt for Skridt, i Bataillonskarré. Hans Kolleger foran spotter over hans Pertentlighed, selv klager han over at finde Vejen brændt og hærget foran sig, og da Ney skal afløse ham, gaar de bagerste Afdelinger frem gennem de forreste i den frygteligste Uorden. Korpsrammerne opløses. En Mængde Soldater har allerede forladt Fanerne og bortkastet deres Vaaben, de æder sig med snigende Opløsning ind i de faste Geledder og forvandler Bataillonerne til Horder. „Ørnen beskytter ikke længer, den dræber“, melder Ney. For at gøre en Deling kampdygtig, maa den ryste de fremmede Løsgængere af sig som Utøj, jage dem fra sig med Geværkugler.

Fra det Øjeblik, Tilbagetoget er klemt inde paa den gamle Vej, omkreses det fra Nord og Syd af de russiske Hære. Kutusof eskorterer Napoleon som sin 175Fange. Han er Arrestforvareren, der bringer ham tilbage over Grænsen. Gang paa Gang forsømmer han Lejligheden til at gøre det af med sin forhadte Fjende. Frygten for at drive ham til et Fortvivlelsens Hovedslag holder ham tilbage. Han skælver for Modstanderens

uhyre Ry som for noget overnaturligt. Sejrherrn fra Pyramiderne, fra Marengo og Austerlitz faar Lov at passere med sin „Granitkolonne“. De russiske Kanoner bestryger den og flænsen den. Kutusof „revser“ sin Fange og tvinger ham tilbage til Hovedvejen, naar han vil knibe ud. Han lader Kosakkerne følge ham tæt fra begge Sider — den franske Hær løber Spidsrod mellem deres Kugler og Lanser. Energiske Undergeneraler trænger paa og søger Gang paa Gang at sønderhugge den franske Kolonne, at afskære og tilintetgøre dens enkelte Dele. De haster frem og borer sig ind i Tilbagetogslinjen, spærrer Vejen for de bagerste Korpser med Rytteri og Kanoner. Kun gennem blodige Kampe, ad desperate Omveje, ved List og gennem eventyrlige Nattemarscher hugger Marschallerne sig frem til Hovedstyrken; forlængst opgivne dukker de pludselig frem og vækker Jubel som frelste, skønt de kun bringer smaa og sørgeligt udtærede Rester af deres Korpser med sig.

Kutusof selv „ledsager“ kun. Det ser ud, som han hver Gang næsten med Vilje kommer for sent. Den stædige gamle Særling vil overlade Hovedarbejdet til Naturen og til Vinteren. Han vil kun se sin Fjende gaa under den russiske Fimbulvinters frygtelige Aag og drive ham den endelige Undergang i Møde. I Sumpene 176ved Beresina vil han se dette Meteor slukkes som en Ildkugle mellem Isflager.

Alting varslers derimod. Sibirien aander allerede over Rusland. Regn og Søle er stivnet til Kulde og Isslag. Vejen forvandles til et Spejl, hvor de udasede Heste glider paa de blankslidte Sko, de styrter, og forsultede Mennesker kaster sig over de faldne Dyr og skærer løs. Officererne appellerer til Soldaternes Æresfølelse ved at give deres egne Heste til Forspænding af Kanonerne eller ved selv at spænde sig for.

Men Æresfølelsen? Hæderen og Trofæerne strør jo sig selv ad den dræbende Vej. Her standser en Vogn med erobrede Faner — ingen løfter en Finger efter de mølædte Duge. Her spredes et væltet Vognlæs Rustninger og historisk Skrammel. Soldater roder blandt de uformelige Stykker og redder kun, hvad der skinner som ædelt Metal. En General kommer til og befaler at sænke Trofæerne i en Aa. Ivan Velikis Kæmpekors forsvinder i en Sø for aldrig mere at komme til Syne.

Kejseren ser forud for sin udflydende Hær, der haster mod Ly og mod Hjælp. Han sender Ilbud efter Ilbud til Smolensk om at holde Undsætningen rede, at rykke frem med styrkende Støtte. Han lytter tidlig og silde efter Kurererne vestfra. Men hver Gang de kommer, bringer de onde Tidender. Fløjene er i Tilbagegang, Reserverne truede. Nordfra, fra Dynas Bredder, trænger Russerne under Wittgenstein frem og kaster Saint-Cyr tilbage, Victors Reserver maa i Ilden for at holde ham Stangen. Syd fra synes Østrigerne under Schwarzenberg kun at yde en lunken 177Hjælp, Russerne under Tsjitsjagof gør sig fri og styrer mod Nord, mod Minsk og Beresina. Fra begge Sider iler Fjenden til for at afskære ham Tilbagetoget og stoppe ham i Porten, ved Udgangen fra Gammelrusland. Hvad hjælper det saa, at han er trængt ind i Rusland under lagttagelse af alle strategiske Forsigtighedsregler, at han baade nordpaa og sydpaa har Hære til at holde Retræten fri? Fra begge Sider driver Fjenden paa og smælder Fløjene tilbage: Spærret! Afskaaret! Lukket ude! Allerede nu forudser han det forfærdelige Øjeblik, da Muren lukker sig foran ham og han maa hugge sig ud gennem tre forenede Hære. Til ingen Nytte at rase mod de slette Dørvogtere, han har ladet tilbage, da han vovede sig ind i Rusland. Han sender kun Bud paa Bud om at drive dem til det yderste for at tvinge Fløjene tilbage og holde Porten aaben.

178

XIII

SNEEN

ER det Himlen, der begynder at falde ned paa Jorden? Den høje kuldeblaa Kuppel synes pludselig at forvitre. Store graa Taager trak op og kalkede den over. Den blev lav og trykkende som en Kirkekrypt. Fyldt af gullig bidende Gus, der indaandes som forgiftede Naalespidser i Lungerne. Med eet er det, som en usynlig Himmeldør slaar sine Fløje paa vid Gab og en isnende Træk suger frem over Jordens Gulv. Det tunge Krypthvalv revner og sprækker og opløser sig i Millioner af Flager. Sibiriens Aande puster gennem Rummet og skiller selve Luften i hvide sejlende Fnugge.

En blændende Askeregn fra Vinterens fjerne Polar-Vulkan spyr sine ustandselige Hvirvler af Hvidt. Verden forgaar i Sne. Nu sker den sidste yderste Kuldeblending af Elementerne, og alt forvandles til Myriader

af dansende Snekrystaller.

Jord og Himmel eksisterer ikke mere. Ind gennem 179et vrimlende Ørkenkaos, hvor Foget skruer sine vilde endeløse Malstrømme af Fnug, strider sig en uselig tynd Kæde af dukkede Skikkelser. Den kommer og gaar og forsvinder, toner frem og udslettes, tilsyneladende uden Maal eller Retning. Den kravler frem i det hvide Kaos som sorte Myrer, der bliver borte i en Tue af Sne. Vejen synes udvisket, Birkene afskaarne fra hinanden — hist og her dingler de frem som Spøgelser — Vindsuget letter Gravlinet fra de traadfine Ranker — en optrævlet Ligdragt, der svajer om knokkeltynde Stammer. For hvert andet Tusinde Skridt rager en høj Stolpe op i Ødet, stribet i Hvidt og Sort og med et smalt Baand som af levret Blod. En Verst igen! Ingen tæller, hvor mange man har vandret — ingen véd, hvor mange Tusinder der er igen.

Sælsomt er Verden forvandlet. Alle Lyde kvalte. Vognene ruller ikke længer. Kanonerne skramler ikke paa deres Lavetter. Hestene tramper ikke, Jernet klirrer ikke mod Isskørper, Hovene gaar som paa Uldsokker over den knirkende Sne. De pruster ikke engang, de hiver kun med i Vindens Hoste, der piber bagud gennem den endeløse Kolonne.

„Storarméen“ ælter og knitrer frem som et Tog af Skygger, der ikke engang har Liv nok til et Fodslag. Dybt inde i Sneblindet trommer endnu en ensom Marsch. Den skratter hult og hæst og virkningsløst. Der er ingen, der lytter. Der er ikke andre Ben, der følger Takten end Trommeslagerens egne. Han bevæger sig som en optrukket Avtomat. *Søvngængeragtigt*, 180

med de store frostsulne Hænder omvundne med nogle skidne Faareskindsstumper. Fingrene er endnu stivere end Stikkerne, de holder paa. Han trommer kun en Las af sin Marsch. Kulden har amputeret de halve Takter. Han trommer sig selv ind i Evigheden. Svagere og svagere. Til sidst rører Stikkerne ikke Skindet længer. Men Slagene snurrer endnu i hans Fingerspidser som en Krampe. Han hører det hele Tiden tromme inde i sig, i sine Tarmes sugende Dybder. Han lukker Øjnene og gaar som i Dvale. Hvad er det, han holder paa sin Mave? En Møllesten? Et uhyre Bord? Skal han slæbe det til Verdens Ende? Han véd godt, det er kun hans Tromme. Men den er bleven saa underlig træt og tung, et levende Væsen, der har lagt begge Arme op om hans Hals og trykker ham i Nakkehvirvlen. Den bliver svær som et Uhyre, der ikke vil med mere. Den haler ham forover, den hugger ham med eet i Knæ, den styrter til Jorden og trækker ham med sig i Faldet, han stritter haardt imod med begge Albuer, men de brister gennem Skindet, og han bliver liggende med Ansigtet ned i sin Trommes sprængte Dyb. Han føler sin egen Aande slikke varmt tilbage — her er lunt og blødt — han ligger saa godt, han gider aldrig mere rejse sig. Der er nogen, som sparker ham bagfra. Ikke for at faa ham op — blot fordi han ligger i Vejen og man render paa. Men Sparkene bliver svagere og svagere, han ligger lunere og lunere. Sneen modelerer ham ud af Tilværelsen. Til sidst er han for de Tusinder, 181der trasker over ham, kun en Knude i Sneen, en Bukkel paa Vejen.

En uendelig Hvile i den ustandselige Sne, der spinder Verden ind i sin skønne hvide Renhed. Krigen er borte, Forfølgerne ses ikke mere, Kanonerne er kvalte, her er ikke andet end de sejlene hvide Snekugler. Al Larm er frossen bort. Der gaar endnu nogle Spillemand hist og her og holder paa de store kuldeslaaede Messinginstrumenter, hvis Mundstykker er dækkede af Is, og hvis Tragte er fyldte med Sne. Men de føler sig saa sært overflødige. Der er i den ganske Storarmé ingen, som ønsker anden Musik end Sneflokkenes uendelige stumme Kimen. Alle gaar til denne Kimen i den milelange meningsløse Procession — et Ligfølge, der bærer sin Sult og sine Sorger til Graven. Den flygende Vind er ond. Men Sneen selv dulmer og lindrer. Ørene staar som i lys Lue, naar Kulden pludselig slaar over i Hede. Sneen stopper sin milde lune Vat op i de røde Næsebor. Kun Fingrene, der holder paa de sviende Kolber, klager sig i gigtisk Pine. Geværer glider længer og længer ned mellem de korsede Arme, man hører det ikke engang dumpe mod Grunden forneden, kun Bajonetten risper det nøgne Haandled som en Stribe Ild. Det lettede! Men straks efter føler man som en Sten i Fodsvanget, man gaar paa to voksende Klumper, der smerter langt op i Benpiberne for hvert Skridt, man føler Tæerne som splitternøgne — de vil ikke i Brand som Ørerne. Nu, da det centnertunge Gevær er sluppet, putter de frosne 182Næver sig ind til den liflige Brystvarme. Men Maven ruger som et døende Dyr og raller gennem Tarmene.

Tilværelsen er da bleven en eneste mekanisk Bevægelse: Fodskifte — Fodskifte — Fodskifte. Hvor mange Skridt er der endnu til Smolensk? Hundred Tusind? En halv Million? Det adspredt at gaa og tælle. Men det er svært at tælle til mer end hundrede, og endnu sværere at huske fra hundred til hundred. Det er jo ogsaa overflødigt. Uendeligheden er over En. Man er kommen op at gaa i en uhyre Himmelseng, hvor Dunene ryger for hvert Skridt af umaadelige Dyner. Man kan ikke længer komme noget til. Man kan ikke falde og støde sig. Der lysner et muntert Glimt af en Tanke: Er det ikke Vorherre, som sidder deroppe og plukker Gæs — Millioner af Mortensgæs? Naar han er færdig med at plukke, saa er Dagen gaaet, og saa kommer Gaasen selv — stegt ved Bivuakild over Baal af lange Istappe — det skal smage — Snegæs — de trænger blot til Salt — men der er jo Krudt nok — mange Vogne fulde — et kraftigt Krydderi, der giver Salt og Peber paa een Gang.

Hvem er det, der gaar her ved Siden af? Grenaderskiltet paa hans Hue er sneet til — man kan ikke skelne Numret. Hører jeg ikke selv til 77de? Hvorfor spørge? Sneen har gjort de hundrede Regimenter til en eneste stor hvid Fællesbataillon. Det er hyggeligt. Man gaar paa Besøg hos hinanden. Hvorfor sakker de Ryttere saadan bagud? De staar af. Ja, naar man ikke selv skal flytte Benene, kan man sagtens 183faa Tid til

at holde Hvil. De kan spise Frokost og endda indhente os andre, der maa stolpre afsted paa Skankerne. De Heste er nok dovne. Fanden skulde trække dem ved Tøjlen. Bæsterne vil heller ikke. De smider sig midt i Sneen. Dem om det! Se ham dør foran. Han har glemt at tage Støvler paa — Hælene er ude af hans Strømper — de gløder som to store Bylder. Hej, Kammerat, man skal ikke blotte sig. Frosten tager alt, hvad man stikker frem. Lad være! Jeg selv har ikke knappet ned i tre Dage. Det er livsfarligt i en saadan Kulde. Svøb Skægget op om Næsen! Russerne er kloge — de gaar alle med Apostelskæg for at varme sig om Vinteren.

Hvad skal nu de Vogne her midt paa Vejen? Det skulde forbydes at lægge sig saadan pladask for os andre. Aa, det er Hestene, som har meldt Pas. Skær en Strimmel Kød af til mig med det samme, Kammerat, mens det er varmt, til at slikke paa. Ak, det er frossen Steg — der er snart kun Ribbenene tilbage. Det er en fin Generalskarét. Saadan et Hus skulde man have at køre i. Hej, du dør, har du Fyrtøj hos dig? Skal vi to krybe en lille halv Time indenfor i Æsken? Jeg er noget mat i Sokkerne. Hvad Satan, er Døren frossen fast? Saa maa vi slaa Ruderne ind. Hvad! det er en Frøkenvogn. Her ligger et hvidt lille Damelam i Tæpper og Pels og fryser endda. Jeg tror, Gud forlade mig, hun er frosset ihjel. Hun er iskold om den lille Snude — hun har strakt Poterne fra sig — føj! Silkesko i saadan et Vejr. Hun er færdig desværre. 184Giv mig den Pels, lille Frøken, De har alligevel ingen Brug for den.

Snart er Vognen tømt for alt, hvad der kan bruges Tilbage ligger kun et blegt lille Lig i sin kolde Silke. Mødre med spæde Børn kryber ind til det for at søge Læ og finde Døden. Snehvirvlen bliver tættere. Kulden skarpere. Saa tykt ligger det hvide Liglagen allerede over alt, at de, der synker om eller sætter sig paa Hug, kun anes under de lave Tuer, Sneen kaster over dem med det samme. Vognene ligner tilsnede Skur. Hesteskeletterne stikker op af Driverne, pillede for den sidste Trævl af Kød. Hist og her ligger et aftrillet Hjul som et uhyggeligt Marterredskab, en nedstyrtet Stejle. Vognstænger stritter lige i Vejret som Nødsignaler. Naar et heftigt Vindstød fejer hen langs Vejkanten, blotter den i et hastigt Nu nøgne Lemmer af Lig, blaaafrosne Fødder, krampagtigt knyttede Hænder. Straks efter dækker Sneen sine Ofre paany og opkaster nye Grave. Som en uhyre Barmhertighedskaabe hyller den alle Rædsler ind i de blødeste Folder.

I den tavse endeløse Kolonne blandes efterhaanden alt til et ukendeligt Skyggespil, der lister frem mellem Tuer og Bunker. Alt levende krummer sig forover og hælder til højre mod Blæsten. Ingen ser mere end et Skridt foran sig, slet ingen ser tilbage. Ingen kender sin Sidemand, ingen hjælper den, som styrter. Uden Klage segner den Dødtrætte om i sit hvide Ligtøj. Hvis nogen bukkes sig over ham, er det for at trække Kappe eller Støvler af ham og ransage hans Gemmer, 185om han har Uhr eller Guld. Til den, der hvisker: Aa, lad mig ikke ligge nøgen i Kulden, svares snusfornuftigt: Du fryser jo ihjel alligevel. Den Døende ligger blottet til Skjorten, før Sneen fyger ham til. Af og til skingrer et Hvin fra en Falden, som en Lavet skærer over. En tilsyneladende Død vækkes til Live af de Hjul, der gaar over ham. Blodet skyller til hans Hoved, han løfter truende sin stivfrosne Arm for at sende sin Forbandelse og sit Nødskrig til den Marschal i Pels, som netop gaar forbi. Men selv den tapre Ney tilkaster ham et koldt Blik og et Skuldertræk: Du er et Offer for Krigen, min Ven. To Sekunder efter er han borte i Sneen.

Hele Dagsmarscher forude haster Hærens eneste endnu disciplinerede Korps afsted: Rytteri paa udtærede Heste, Batterier, en tæt Klump af uberedne Kavalerister, Gardegrenaderer i Række og Geled, en Kortège kejserlige Vogne. Ensom, foran Staben til Fods, gaar i taktfaste Skridt, hvert med sit særegne lille Stamp i den knitrende Sne, en tyk lille Skikkelse, næsten uformelig i den svære, zobelbræmmede Pels af grønt Fløjl. Højre Haand har han stukket ind paa Brystet mellem de gyldne Snore og Kvaster, venstre støtter han til en høj Birkestav. Hovedet er næsten forsvundet i Pelskraven og i en Zobelskindshue, hvorfra brede Klapper gaar om Ørene ned under Hagen. Bag disse Klapper hører han ikke engang Vinden hyle. Kun de blege hvasse Øjne stikker ud af deres Pelsskjul med en forunderlig ufølsom Forsken. Den hele Dag har han næppe opløftet sin Røst. 186Forskanset i sit Skind viser han Vejr og Vinter en tavs Foragt. Den lille gigantiske Herre har en hævdvunden Øvelse i ikke at lade sig afficere af Elementerne. Som Naturen raaber til ham, faar den Svar. Han indrømmer Skæbnen saa lidt som muligt, han har en ganske formidabel Frækhed i at benægte de mest skærende Fakta. Han opgiver ikke sine koldblodigste Vaner, han slipper ikke sin heroiske Stil. Endnu har ingen Tilskikkelse formaaet at pine nogen Tilstaaelse ud af ham. Og han lader sig ikke dømmes selv paa de soleklareste Indicier. Før *han* er besejret, skal hans egen Tilstaaelse til.

Den lille pelssvøbte Herre, hvis afmaalte Gang i de lodne Støvler fjedrer mod Sneen med en egen elastisk Trods, er da endnu Storarméens Kejser og øverste Fører. Han kommanderer stadig sine Hære og Korpser uden Spor af Hensyn til, om de er smeltet sammen til nogle Regimenter eller Pelotoner. Han er Hærens Forsyn, og naar han uddeler Haandmøller til Soldaterne, er det ufravigeligt, for at de skal male, selv om der intet Korn er. Naar han befaler at formere Reserverytteriet til et Korps under Latour Maubourg for at dække Vinterkvartererne, angiver han i sin urokkelige Visdom Tallet til 6000 og lader ganske haant om, at Skæbnen kun stiller 500 til hans Raadighed. Med iskolde Øjne gaar han Vinteren i Møde. Ingen Jobspost skal faa ham til at slaa Blikket ned. Da han modtager Melding fra Ney om den forfærdelige Opløsning blandt Tropperne, afbryder han Budbringeren: Oberst, vil De behage at tie — jeg har 187ikke bedt Dem om at gaa i Enkeltheder. Da en anden begynder at opregne sine Tab, siger han tørt: Aa, hold op! Hvorfor vil De dog berøve mig min Sindsro? Og da Generalen taabeligt bliver ved med sine Tal, gentager han irriteret: Hører De ikke, Højstærede, hvorfor vil De dog i Djævlens Skind og Ben berøve mig min Sindsro?

Med Sindsro vil han i Aften fra sit Hovedkvarter i en eller anden Træhytte diktere en ny flatterende Bulletin om Storarméens seneste Operationer, ganske upaavirket af den til alle Sider sørgelige Virkelighed. Men samtidig vil han, til sine Generaler og Marschaller forude paa Retrætelinjen, sende Dépêcher, der vil virke paa dem som den Ild, Samson stak under Halerne paa Rævene, da han drev dem mod Filistrene.

Kejseren er omsider træt af at gaa. Han smider sin Birkestav, vender sig og bliver staaende. Staben standser ogsaa, men de kan se paa hans stive kolde Øjne, at han intet vil dem. Han venter blot paa sin Vogn. Den kører frem. Paa Trinnet, hængende i Dørens Haandtag, rider en sammensunken Skikkelse, en Bylt af Pjalter, viklet ind i bitterlig lyse og tynde Rester af indiske Sjaler. Hendes Fødder slæber efter i Sneen. Strømpe og Saffianssko er slidt væk, den nøgne Saal stikker frem, blankslidt og kuldeviolet. Af Hovedet ses kun en uredt tjavset Valk som af Hør. Den tynde snavsede Haand krummer sig om Dørgrebet som en Rovfugleklo. For nogle Uger siden 188en af de skønneste og dyreste Glædesdamer i Moskov. Paa Tilbagetoget flakker hun fra Vogn til Vogn, tilsidst sælger hun sig hver Nat til den, der stiller hendes Sult. Ingen vil længer huse hende i sin Vogn. Glemte og tilovers halter hun med Toget, jaget bort, skubbet til Side. Som en sidste Udvej har hun slæbt sig frem til den kejserlige Karét og klamret sig til dens Trin. Hun har faaet Lov at hænge dør som en sølle livløs Ting. Til Kejseren pludselig staar og vil ind. Han rynker paa Næsen ad den skidne Bylt, der har hængt sig ved hans Dør. Han ser til Siden og siger: Duroc! — Ja, Sire. — Hvad vil hun, Duroc? — Hun vil vist ingenting mere, Sire. Det er længe siden — — Hvad!? — Jeg mener kun, det er længe siden, Sire —

Der gaar et gustent lille Smil over Kejserens Ansigt. Naa, saadan! mumler han, og Snefnuggene bliver hængende i hans Øjenrande, saa lidt glipper han med Laagene. Han forstaar Duroc. Det er virkelig meget længe siden, han sidst sagde i samme Tone, som naar man forlanger et Glas Vin eller en Kop The: Duroc, et Kvindfolk!

Rustan staar og slider i den stakkels Kralle af en Haand, der er som groet fast til Dørklinken — han hugger paa Knoerne, til Bylten slaar et stort sygt og sortrandet Øje op — da det møder Kejserens, blusser det som af Ild. Lad hende være! siger han. Han gaar bag om Vognen og staar ind paa den anden Side. Da Døren smælder i efter ham, har han glemt Kvinden, som hænger paa Trinnet udenfor. I 189Vognen sidder allerede hans Svoger, smaasovende den hele Dag. Murat uden Rytteri, det er som et Tusindben uden Ben.

Dagsmarscher tilbage strækker sig den lange tynde Kolonne. Langsomt klumper Efternølerne sig sammen. Løsgængerne glider længer og længer bagud som Korpsernes Bundfald. Al Soldaterfølelse er gaaet tabt med deres Vaaben. Alene Selvopholdelsesdriften sporer dem frem. Og som Hajer efter et Skib holder de sig til Trænet og dets Affald. De driver i Køl vandet paa de Vogne, hvis Bepænding falder fra. De skarer sig om Karrer, der bliver stikkende i Sneen, de slaar dem itu og tilegner sig, hvad de kan bruge. Skattene, de selv længe har slæbt paa, er bleven døde som tyngende Kul. Nu snuser de kun efter, hvad der er spiseligt. De slænger alt fra sig for at kunne fylde Lommer og Poser med Mel. Bag de plyndrede Vogne strør de alle Herlighederne fra Moskov som Flitter og Gøgl. Porcelænet ligger i brogede Skaar. Bronzernerne synker i Snedriverne. De malede Lærreder ruller sig blafrende op i Blæsten. Silkebroderierne tegner et Nu deres østerlandske Blomster over den hvide Dug.

Nøden pisker dem sammen i Flokke. Der opstaar af sig selv smaa sluttede Familiebander. Sulten danner Samfund om en ussel russisk Krikke, hvorpaa de lægger deres Ran af Levnedsmidler i store Fællesposer. De gør Holdt om dette Enhedsmærke, de stiller deres Sult om en zigøjneragtig Bivuak. Der 190stiftes smaa Røverkomplotter med det eneste Formaal at rane det allernødtørftigste, om ikke paa anden Maade saa ved at gøre blind Allarm. Pludselig lyder et Raab: Kosakkerne! Nu kommer Kosakkerne! Og naar Forgængerne i Panik løber fra alt, styrter de sig over, hvad der ligger tilbage af Kapper, Tæpper og Føde.

Uendelig trægt borer Kolonnen sig ind igennem det hvide Øde. Sneen kimer for de brændende Øren. Det er som at gaa lige lukt i Polarvinterens flygende Afgrund, naar Vejen bugter sig op gennem en Hulvej — foran og bagud høres Piskeslagene, der driver Hestene frem, og Hundene glammer i langtrukne Sørgehyl. Alle Moskavs Køtere følger jo med Hæren for at leve af dens Lig.

Og længere ude, til højre og venstre, usynligt for de Flygtende, gaar selve Russerne med. Fra Højder og Hulveje spejder Kosakkerne ned paa Toget og udsøger sig de fordelagtigste Angrebepunkter til at bryde ind og gøre Bytte. Midt de i faldende Sneflokkes tavse Kimen samler sig langsomt en svag Klang af Bjælder. Det lyder, som kom der Kaner fra alle Kanter ilende ind imod Kolonnen. Selv Vindens Piben synes at vokse og pludselig at slaa ud i et Hvin. Og i samme Nu er Kosakkerne over dem. De kommer hylende, rejste i Stigbøjlerne med Lanser fældet og den lange Knutsvøbe hvinende gennem Luften. En Kanonkugle pløjer frem af Sneen og kvaser alt paa sin Gang. Som vilde Hunner hylende af tværs igennem Kolonnen og hugger ned for Fode. 191Lig en blodtørstig Ulv farer Kanonen efter paa sine Slædemeder. Inden de Flygtende faar gjort Front til Forsvar, er deres Kæde sønderhakked og kastet over Ende. Kosakkerne har grebet de forspændte Heste ved Bidslerne og drejet Transportvognene bort fra Toget. Det hele er gaaet med samme Fart, som naar en Ørn slaar ned i en Hjord og bortfører et Lam. Den blødende Kolonne lukker sig igen, og inde i Snefoget plyndrer Kosakkerne deres Fangst. Saaledes ynder de at komme over Løsgængerne, der flokker sig om Bagagen. Mens Kosakkerne kaster sig over Vognbyttet, kommer Landmilitsen til med deres

lange Stokke, omringer og tager til Fange. Bagefter klæder Kosakkerne Fangerne af lige til Skjorten og driver dem med Lansestød bort over Sneen.

Ved Mørkets Frembrud aser man sig endelig frem til Kvarter i en tilsneet ussel Landsby, der ligger som uddød. Driverne maa først skuffes bort fra Dørene. Forkomne Officerer fylder de elendige Rønner. Soldaterne bivuakerer udenfor Skurene paa de frosne Møddinger. Men det friskfældede Grantræ vil ikke fænge. Saa forgriber man sig paa Hytterne uden at ænse dem, der er indenfor. Man slaar Vinduer og Døre løse og hugger dem itu, man fjerner Bohave og alt andet brændbart, man afriver selv Tagets Sparreværk og Straa.

Endelig blusser det første Baal. Som blege lyssøgende Møl flokkes Spøgelserne udenom. Snart er Ilden omringet, saa ikke en Haand mere kan naa at 192varme sig. Tusinder længes efter at blive tøet op. Man tigger om at laane lidt Ild til en ny Bivuak. En General i Pjalter søger at trænge sig nærmere, men ingen viger for ham. Uniformer og Distinktioner er sporløst slettede. Kender I mig ikke? siger han hæst. Lad mig komme til! De ser paa ham med hule og kolde Øjne. Plads! truer han. Ja, kom med dit Brændestykke! brummer En og stirrer hadefuldt paa ham.

Sneen vedbliver at vrimle ned. Den falder i Ilden og paa de krummede Rygge, den fylder Folderne i deres Pjalter. De, der sidder Baalet nærmest, stikker næsten deres forfrosne Lemmer ind i Flammerne. Nogle løsner Faareskindssvøbene og Filtlapperne af Benene. Andre vikler Sjalerne af Overkroppen og vender det nøgne Bryst mod Baalet for at klø sig for Utøj. Nogle tænker paa Dagen i Morgen og laver sig et nyt varmt Beklædningsstykke ved at skære Hul paa Midten af et erobret Hestedækket for at kunne tage det ned over Hovedet. Et Hestelaar er slæbt ind i Kresen, men der er ingen Kogekar, det spiddes paa et Par Bajonetter og stables over Ilden, men faar kun Lov at stege nogle Minutter, før Knivene flænses det blodige Kød i Trævler. Nogle sidder med stenhaarde Brødkorper og smører Tællelys paa. En Kyrassér styrter løs paa et allerede pillet Hestekadaver, borer Hovedet ind i Bugen og river Indvoldene ud med sine Tænder.

Fler og fler kommer gaaende efter Lyset, hostende, kuldeblaa. Al Adgang til Ilden er spærret. Sindsforvirrede 193

Stakler spørger efter deres Regimentnumer. Ingen svarer dem. De snuser rundt uden at finde noget. Hundene knurrer ved Hesteskeletterne. Saa fjerner de sig paa maa og faa i Mørket, søgende nye Lys. De halter videre til en anden Flække. Uden at vide af det er de komne til de russiske Bivuaker, som ikke er langt borte. Der er jo ingen Forposter. De tror at se Syner, da de nærmer sig et stort Telt. Det er lige til Spidsen fyldt af smaa brændende Vokslys. I hele Ringe lyser de derinde. Midt i alle Blussene staar en langskægget Olding, klædt i Guld og Sølv som Vorherre selv. Hvad er det, han deler ud af sin store Guldtallerken? De russiske Soldater strømmer til og fra og lægger sig paa Knæ om Vorherreskikkelsen, rejser sig og dukker sig igen og tegner Kors foran sig i feberagtig Hast og rører ved Guldtallerkenen og putter Fingrene i Munden, som om de spiste. De franske Løsgængere blander sig i Mylret og gaar med ind i al Glansen og knæler for Vorherre og strækker de frosne Fingre ud imod, hvad han byder dem — ak! det er kun smaa Bensplinter, svøbt i gammelt gult og skiddent Pergament — Helgentænder og Helgenknogler! Og de rejser sig igen og vakler ud med Strømmen. De er faldne blandt Fjenderne, de vil overgive sig, saa faar de da i hvert Fald Ly og Fangekost. Og de nærmer sig Hytterne, hvor Lys pibler ud af Skodderne. De banker paa og siger frygtsomt: Undskyld, tager De ikke her mod Folk, som overgiver sig? Men ingen lukker dem ind. De jages bare væk, hvor de kommer. Ingen gider 194tage Stoddere til Fange. Der er Stakler, som i Vildelse løber lige ind i Bivuakbaalene og vælter sig om i Luerne med Tænderskæren og Krampelatter. Andre slaas ned næste Dag, naar Bønderne kommer over dem med deres Økser.

Hans Majestæt Kejserens Hovedkvarter er en Træhytte, hvis Vinduer stoppes med Hø og Halm, og hvis hele Lejlighed bestaar af to stinkende Rum paa nogle faa Alen. I det forreste ligger Gulvet strøt med hans Stab, som var det Væddere og Faar. I det inderste sover han selv — efter Landets Sæd som en Bonde krøbet ovenpaa den lunkne Ovn.

De lukkede Generalskaréer virker som Luksussenge for dem, der kan liste sig til et Leje i dem. Her for sidste Gang faar skønne Damer — hvad vilde Kolibrier i Snefog? — et Hynde at læne deres døde Haar til. Nogle slumrer deres sidste Drøm over en Slurk Vodka — en blaa Flamme slikkende over Is.

Bivuakerne faar Ende længe før den lange Nat. Men der er ingen, som vil rejse sig ved det hvide fattige Gry, da Dagen sneer sig tilbage. Rækkerne ligger lave og halvt forsvundne om de døde Baal. Enkelte er krøbet frem og har lagt sig over den varme Aske. Der lyder ingen Reveille. Opbruddet indvarsles ved, at en Krudtvogn sprænges i Luften og der stikkes Ild paa Hovedkvarteret. Garden med Kejseren er allerede trukket bort. Der galopperer nogle Ryttere frem og tilbage. Omsider blæses nogle 195falske og skrattende Signaler til Samling. Officererne gaar om ved Bivuakerne og purrer Folkene op med Slag af Stokke. De Døde rejser sig ikke. Livet kryber langsomt frem i dem, der endnu lever. De støtter sig i Vejret paa følelseløse Lemmer. Mange orker ikke at gribe om de kolde Vaaben, de staar og ser paa deres stive Hænder og rører uforstaaende ved Fingrenes døde Kød. Koldbranden har hærget dem. Bevidstheden begynder at dæmre: Hvor er mit Tornyster? Der er nogen, som har taget min Kappe. Hvem har stjaalet Brødet i min Lomme? Min Hest, min Hest! Hvor er min Hest?

Der er Officerer, som staar ved en opplantet Standart og skraaler paa deres Regiment — ingen melder sig. Kaotisk vakler Soldaterne bort. Omkring Baalpladserne ligger de Døde fremdeles og stirrer ind imod Midten, hvor ingen Ild brænder. Nogle danner hele Bænke af frosne Lig, hvorpaa andre har hvilet. Nogle sidder paa Hug med Bøssen mellem de stive Fingre, som præsenterede de Gevær i det Øjeblik, Døden mønstrede dem.

Det sidste Varsel til Opbrud kommer fra de russiske Kanoner, der glider frem paa deres Slæder og begynder at give Ild. Rundt om høres allerede de sædvanlige Hyl af Kosakkerne, der gør Indbrud for at plyndre. Alle, der kan, haster afsted. En Artillerigeneral befaler sine sidste Folk at fornagte Kanonerne, der ikke kan bespændes, og at spilde Krudtvognenes Indhold. Det spredes i et langt Slæb hen 196under alle de hesteløse Vogne. I det Øjeblik, Kosakkerne hyler frem for at styrte sig over Byttet, kastes en Bivuakbrand paa Krudtet. Som en Løbeild knitrer det Rækken igennem i højt knaldende Eksplosioner og sprænger Plyndrerne i Luften sammen med Karrerne.

197

XIV

„STORARMÉEN“

„STORARMÉEN“ fortsætter sin Opløsning og sin Flugt. Etaperne er mere at ligne ved Stationerne paa en Passionsvej end ved Forplejnings- og Forstærkningskvarterer. Hver Dag et nyt Mareridt. Hver Nat en Feberslummer som for aldrig at vaagne mere.

Alle Stadierne paa den endeløse Lidelsens Vej gennem Rusland rekapituleres i omvendt Orden. Alle de forhadte Steder genses. Stivnede Genfærd af Byer.

Smolensk.

Ikke som sidst blussende af vældige Flammeneg. Nu forstenet i snedækte Ruiner som af Is. Lig i alle Huse. Peststank ud af alle Døre og Vinduer. De Døde dræber de Levende. Saarede, som ælter frem gennem deres eget Skarn. Syge, som sidder mimrende og græder af blodrandede Øjne. Sindsforvirrede, der stirrer vildt ud for sig eller vælter sig paa Jorden i Krampeanfald, med strittende Haar. De laller Forbandelser mod de indrykkende Landsmænd. De slukker deres Tørst af ligstinkende Pøle.

198

Kejseren skynder sig tavs gennem Rædslerne. Han mindes nogle Voksbilleder, han har set engang i Italien — Pest og Stank og Forraadnelse modeleret i gustent Voks, Legemer som Maddiker, Døden osende fra forfærdelige Scener.

Han lukker sig inde i et Hus paa Nyplads og forlader det ikke. Nøden giver ham Kvalme. Saa brast ogsaa Haabet om her at finde Lindring og Ly! Magasinerne, Kvægtransporterne, Hospitalerne — alt det, han havde paabudt og ventet at finde beredt. Harmen flammer op i ham. Han raser tænderskærende mod den Ansvarhavende og maa langsomt erkende, at Ansvaret her var for stort og umuligt: I lange Tider er Tropper og Reserver rykket gennem Byen, *alle* har levet af Magasinerne. Proviantkonvojer er tagne af de russiske Partigængere. Kvæget er enten ikke naaet frem eller hærgnet af Sygdom.

Nu mylrer ind i Smolensk den ene Horde Løsgængere efter den anden. Det ene „Korps“ mere jammerligt og forhungret end det andet. Hvad forslaar den elendige Forsyning mod al denne Nød? Garden kommer først og tager først. Hvad nytter det at befale Depoterne kun at uddele Proviant til regulære Tropper, til dem, der har Anvisning fra deres Korps? Sulten bryder alle Skranker. Snart er der hverken at bide eller brænde. Og bestandig kommer nye Hærafdelinger til, de sidste de mest trængende, fordi de har kæmpet hardest og længst.

Kejseren bliver fem Dage i Smolensk. Han forsøger at dæmme op for den rivende Nedgang. Han 199anviser Korpserne Samlingspunkter i og udenfor Byen. Og ved at udstede sine Proklamationer fra Smolensk vil han give Tilbageetoget Udseende af at være langsomt, ordnet og hæderligt.

Først Dagen efter hans Afmarsch naar Ney med Arrièregarden frem for at finde alt plyndret og dog blandt disse sørgelige Ruiner at skulle standse den fremrykkende Fjende. Han ødelægger Kanoner og Ammunition, han samler Løsgængere og driver dem foran sig. Med Fare for at blive afskaaret holder han Byen, saa længe han skal — thi „alle Ruslands Kosakker skal ikke hindre ham i at udføre Kejserens Befaling“. Tilsidst underminerer han Taarne og Mure — thi „Kejseren vil ikke ved sin Tilbagekomst standses af saa vældige Mure.“

Krasnyi.

Kejseren naar frem med Garden, men bliver staaende for at hjælpe de efterfølgende Korpser. Først Eugène, der bjerger sig ved List og hugger sig frem, skønt han lider svære Tab og mister alle sine Kanoner.

Saa maa der ventes paa Davout. Kejseren selv gaar med Staben frem til Artilleriet for at rykke til Undsætning: „Jeg har længe nok været Kejser, det er paa Tide, jeg igen bliver General“. Omsider skærer ogsaa Davout sig igennem med uhyre Tab, selv af Kejserens Arkiv og en personlig Bagatel som Davouts egen Marschalstav.

Sidst og senest følger Ney. I fire Dage høres ikke fra ham. Afskaaret fra Hovedstyrken frelser han sig i Nattemarscher bort ad Biveje, lister sig over Dnjeprs 200tynde Isskorpe, retirerer i Karré gennem vildsomme Skove, drages af Magnetkraften i sit tapre Hjerte den rette Vej, til han løber i Armene paa sine Landsmænd, bedst som han ventede at skulle slaas sin sidste Kamp. Uvisheden om hans Skæbne har været lang og pinefuld. I sine søvnløse Nætter, naar Kejseren stønner over Hærens Ulykker, gentager han sukkende Neys Navn Gang efter Gang.

Vinteren er pludselig for en stakket Stund slaet over i Tø. Et Nu løsnes ogsaa Lidelsen og Fortvivlelsen. Kejseren lader den gamle Garde formere Firkant og gaar ind i dens Midte: Grenaderer af min Garde. Hæren er i Opløsning. Vaabnene er kastede. Følger ogsaa I det skadelige Eksempel, er alt ude. Hærens Skæbne afhænger af Jer. Retfærdiggør min gode Mening om Jer. Soldater, I maa selv holde Disciplin og Opsigt, straffe dem, der fjerner sig fra Geledderne. Hvis ikke enhver gaar tilbage til Geledderne, skal jeg fratage Officererne deres Grader, de Menige deres Liv!

Vinteren giver kun Galgenfrist.

Orsja.

Ved de to Broer over Dnjepr staa Gendarmer og Officerer for at standse Løsgængerne og forsøge at drive dem tilbage til Fanerne. De taber Modet ved Synet af „Hæren“. En efter en kommer de afskaarne Marschaller fra de sidste blodige Favntag med Russerne. Den strenge og pligtopfyldende Davout kæmper sig frem, dødsulten og uden Linned som en Stodder. Han begærer et Tørklæde til at tørre Rimen

201

af sit skægstubbede Ansigt. Man rækker ham et Brød, og han kaster sig derover som et hungrikt Dyr og sluger det.

Kejseren begynder at slagte sine Illusioner. Der kommer Bud, at Minsk er taget: Godt! Saa har vi ikke længer andet at gøre end at bane os Vej med Bajonetterne! Han begynder at gøre en Slags Testamente. At skille sig af med alt overflødig. Brotrænets 60 Baade brændes. Dombrovski og Oudinot maa holde Beresina fri — ve dem, om de ikke gør det! Han brænder egenhændigt alle sine Ejendele, der kan tjene Fjenden til Trofæer. Han kaster i Ilden Papirerne til sit Livs Historie — sine „Kommentarer“. Han gør det med et stille og underfundigt Smil: Det er et Offer, et Brænderoffer for at formilde Skæbneguderne. Desuden — hvad er en Smule bekradset Papir? — Edderkoppespind, der gaar i Løbet! Man har det jo heldigvis alt inde i sig selv.

Han begynder at blive rolig. Hans Styrke vokser med Faren. Han er aldrig mere koldblodig, end hvor alt Haab synes ude. Han skal til at tage Livtag med sin Skæbne.

Da kommer som et Triumfskrig: Ney er frelst! Ney er kommen! Kejseren springer op: Jeg har 200 Millioner i mine Kældere i Tuilerierne — jeg vilde give dem alle for at frelse Marschal Ney!

Han er dem ogsaa værd, denne Helt, der fører Bagtroppen med Gevær i Haand som en menig Soldat; han er saa uanfægtet af al Fare, at han i et ledigt Øjeblik lægger sig i sin Kappe paa Flodbreden 2020g sover trygt i tre Timer for at give Løsgængere, Kvinder og Børn Tid til at vinde med.

Hvad skal man med Faner og Standarter, naar man har saadanne Helte til at gaa i Spidsen? Kejseren brænder Korpsernes Ørne, at de ikke skal falde i Russernes Hænder.

Og atter rejser man sig fra Bivuakerne, der hver Morgen ligger som Gravpladser, hvor ikke alle staa op fra de Døde. Vejret er festligt, Solen er vendt tilbage. Man indbilder sig, den varmer. Der er i Dag ingen Blæst, Sneen hænger, hvor den faldt, og Himlen aabner dem sin høje blaanende Sal. Er det Søndag? Verden

er saa forunderlig fyldt af Fred. Og Kosakkerne synes at sove længe denne Gang.

Man deler de Stumper Brød, man har tilbage. Der er i Dag hjælpende Hænder ved disse Bivuaker, hvor Ligheden synes gennemført blandt Mænd af alle Grader og Stænder. Mellem Trænkuske og menige Soldater ses kejserlige Embedsmænd, Generaler, Ministre. Solen smiler til dem allesammen, den frostbidte Forhærdelse i Trækkene synes løsnet.

Paa en snedækket Træstub sidder en gammel fornem General, den sirligste og ulasteligste i den ganske Storarmé, han stammer fra *l'ancien régime* og sætter sin Stolthed i under hele Felttoget at have gjort Toilette hver eneste Morgen. Med et uforstyrreligt godt Humør ses han, hver Gang det gryr, at frisere sit graa og sparsommelige Haar; vadske sig kan han desværre kun sjældnere; men selv i den mest bidende Orkan glemmer han ikke sin Pudderkvast, men bruger 203den til at mildne Frostens og Snavsets værste Virkninger. Hans Toilettenecessære er hans Helligdom, den eneste han hidtil har frelst ud af Undergangen. I Dag skinner Solen. Hvilken Triumf! Han har faaet en Spølkum Vand, fundet Kniven frem, strøget den paa Bandoleret af en død Mand, og nu gør han sin kulderøde Hud fin og ren foran en Stump Spejl, der lyner over Sneen.

Humøret smitter. Marschen er begyndt ind gennem den knirkende Sne. Hvilket Syn! Birkene staar i en Evighedspragt af Sne — hvert faldent Fnug sidder i de stille, stille Ranker. De staar bøjede under deres Glimmerslør som endeløse Rækker af hvide Brudepiger. De drømmer sig ind i Uendeligheden. Solen funkler i deres Billioner af tindrende Snepailletter. Man maa standse for at se paa dem. Officerer staar og fanger de vidunderlige smaa Krystaller paa deres Fingre og drøfter deres sekskantede og seksstraalede Former. Hvem har nogensinde før set paa disse bitte blinkende Stjerner, der synes at kappes om at finde paa geometriske Variationer i uendelig Skønhedsfyldte? Hvad er en Storarmé i Tal mod deres Mængde?

Folk begynder at se paa hverandre. Solen faar dem til at tale sammen. De gaar og anstiller Hypoteser om Klimatet i denne moskovitiske Udørken: Jordklodens stærke Ophedning ved Ækvator, Suget af kold Luft fra Nordpolen, Vindstrøget ned over Ruslands Stepper. Men nu staar Solen og smiler og har dæmpet den onde Boreas. De vender sig og ser 204paa dens lave Glans og opdager Bisole, der danser om den rigtige, Spejlbilleder af Solgløden højt oppe i Æterens fine yderste Iskrystaller.

Atter i Dag er Kejseren krøbet ud af sin Vogn. Han gaar sin faste sindige Gang over den fasttrampede Sne med Birkestaven i sin Haand. Han gaar med halvlukkede Øjne og ser sig ikke til Siderne. Han har sin Ufølsomheds Skyklapper paa. Han vil ikke mindes, hvad der ligger i Sneen paa begge Kanter.

Berthier gaar seks Skridt foran ham og lodser ham frem. Birkene hænger stivnede over hans Hoved. Solen kilder ham i Ryggen. Han gaar i Døs mod sit fjerne Maal.

Hvem er det, Berthier taler med? Hvad er det for Hestetrampe? Han slaar Øjnene op og spørger:

— Berthier, hvad siger han? Hvad siger han? Hvad er det, han siger?

— En Oberst fra Marschal Oudinot, Sire.

Obersten bliver staaende ved Siden af Berthier. Kejseren standser ogsaa. Han staar sine seks Skridt fra Buddet og nagler det i Jorden.

Obersten siger med høj Klarhed, som oplæser han en Edsformular for Retten: Marschallen har paalagt mig at meddele Dem, at den russiske Hær fra Moldau er trængt frem til Beresina og har bemægtiget sig alle Overgangene.

Kejseren afbryder ham hæst: Det er ikke sandt! Og for at gøre det helt usandt, benægter han det 205endnu to Gange i største Skynding: Det er ikke sandt! Det er ikke sandt!

Obersten fortsætter med pinlig Højtidelighed: To fjendtlige Divisioner har sat sig i Besiddelse af Broen og staar allerede paa Beresinas venstre Bred. Floden er ikke frosset nok til, at man kan gaa over paa Isen.

Blodet stiger Kejseren til Hovedet, og han raaber: Det er ikke sandt! De lyver! Det er Løgn!

Oberstens Ansigt er mørkerødt, hans Øjne staar paa Stilke, han bevæger krampagtigt de blege Læber og siger med Besvær: Sire, det er ikke bleven mig paalagt at rekonoscere Fjendens Stillinger. Marschallen har sendt mig for at bringe en Rapport — jeg har opfyldt mit Hverv.

Kejseren formaar ikke at lyve ham i Jorden. Han staar endnu nogle Sekunder og flammer ham over. Saa løfter han sin Stav, som vilde han slaa ham. Men i samme Nu bøjer han sig bagover paa vidt skrævende Ben og hugger Stokken i Jorden: Satan! Hans Mund aabner sig, han skærer Tænder. Hans Blik funkler af Raseri, han retter det lige op i det høje blanke Blaa, og han løfter truende sin knyttede højre Haand. Der brister et hæst Skrig fra hans Hals, han svinger Haanden truende mod Himlen og hvæser: Det staar altsaa skrevet deroppe, at vi ikke skal gøre andet end Dumheder!

Masken er et Øjeblik faldet fra hans Ansigt, Sprængventilen har løftet sig og sluppet den koghede 206Damp ud. Tilskuerne staar forfærdede — Udbruddet har virket paa dem som en Blasfemi.

To Sekunder efter ser Kejseren paa dem, som intet var hændt. Hans Ansigt har igen sit Udtryk af urokkelig Ufølsomhed, af hoven Tryghed. Han svinger sin Kæp, svipper de Nærmeststaaende over Benene og siger: Fremad, Marsch!

Men Eksplosionen af hans Udbrud forplanter sig foran ham og sporer til fortvivlet Modstand.

24 Timer efter har Oudinot kastet sig imod de fremtrængende Russere og generobret Borisof. Han driver Fjenden i frygtelig Forvirring tilbage over Beresina ad den 900 Alen lange Bro. Russerne naar at faa den ødelagt efter sig. Afbrændt og afbrudt stager dens Stumper ud i Floden, der paa dette Sted ikke blot er et Vandløb, men en Sø af Isflager.

Og nu marscherer Kejseren mod dette Punkt som mod sin eneste Frelse. Mod Nord kan han ikke undslippe — dør spærrer Wittgenstein ham Vejen. Og følger hans Øjne paa Kortet Beresinas Løb sydpaa, ser han, hvor den Vej bærer hen: mod Kosakkernes Land, mod Ukraine — javel! ad Pultava til! som Karl den Tolvte! Nej, der er ingen anden Vej ud af dette Helvede end Borisof, hvor Russerne staar langs Bredden af den rivende Sumpflod og spotter ethvert Broslagningsforsøg over Isflagerne.

Paany bringer han Ofre til Ilden. Han befaler at brænde endnu flere unyttige Køretøjer, Halvdelen af Træn- og Ammunitionsvogne. Selv sine egne Heste giver han til Gardens Artilleri. Og alle Officerer, 207der endnu har en Hest at sidde paa, samler han om sig til en „hellig Eskadron“ paa 500 „Mestre“.

Saa rykker man ind i den skumle og uhyre Minskervog. Dens snedækte Bryn møder Hæren som en Ismur Synskresen rundt. Dagen dør tidlig inde i dens Urskovdybder af ældgamle Ege, der vrider deres knortede, ligesom sort forstenede Kroppe hen over de tavse Kolonner. End ikke Sneen formaar at gøre lyst derinde. Dagevis passerer man mellem strittende Vægge af Graner, hvis Naale falder i Støv over deres Hoveder. Birkene drejer sig om hverandre i langsom Spøgelsesdans, tæt stivnede som hvide Benrade. Kun nu og da en ussel Flække, nogle Kulsvierhytter. Bivuakerne er uhyggelige i den tunge kvælende Luft. Man stikker Ild paa alle Menneskeboliger ved Opbruddet. Kun Skoven selv vil ikke brænde i sin trøskede Dødskulde. Marschen begynder ved Gry og ender først ud paa Aftenen — man gaar efter Baal af Riskviste.

Før Beresina naas, støder „Storarméen“ her paa Victors og Oudinots Korpser. Ved en Lysning i Skoven staar de og venter paa Opmarschen af den berømmelige Erobrerhær fra Moskov. De hilser Kejseren med deres vante Leveraab, men Raabet bliver dem stikkende i Halsen, da de ser, hvad det er for en Lazonhær i Pjalter, der følger ham. Den ligner jo Tiggere, der klumper sig sammen. Næsten ingen har Støvler mere, men Benene omvundne med Laser og Skindlapper — de gaar som Elefantsyge, eller som Spedalske med indsvøbte Hoveder og Hænder. 208De jordslaaede Ansigter stikker frem i Stubbe og vildtvoksende Skæg, skidne og ukendelige. Generaler og Oberster gaar spredte i Hobe af Soldater, der ikke ænses dem. Al Rang er udvisket. Man skulde tro, det var en Konvoj sibiriske Fanger, der kom humpende frem af Skoven.

209

XV

BERESINA

DET er allerede næsten mørkt den sene Novemberdag, da Kejseren naar den ulykkevarslende Flod, hvorom alle hans Tanker har kreset den sidste Tid.

Frosten er atter begyndt at blive stærk. Jorden klingrer under Hestehovene med fjerne skøre Lyde som af springende Glas eller Porcelæn. Nordenvinden har fejlet Aftenskyerne hen over den øde Himmel — de ligger i tykke og tjavsede Hvirvler vesterpaa som for at skjule et Mord under Dyngerne. Solen er kvalt, men bløder endnu — det Røde pibler forræderisk frem hinsides Beresina, et sivende Saar med gul og giftig Edder.

Floden er ond og skummel. Den flyder med store uformelige Flager i sit sejge sumpede Løb. Man hører Blokkene tørne sammen og knække og klumpe afsted i de døde farveløse Vande, der stadig størkner og

splintres paany. Alt som Mørket falder tættere, er det, som Floden svulmer i sit Leje, suger sig op under de skumle Mure af Skov, der rejser sig paa begge 210Flodbrinker. Skov; gusten, bladløs, sort og kroget, underfundig Skov miledybt borte til begge Sider, lukkende om stride og uvejsomme Sumpe, hvorene Broer kan lægge Vej over bundløst Hængedynd.

Broer? Kejseren ser mod de forkullede Stumper, der endnu staar og stager ude i Beresina, haabløst som hældende Krykkepar, en vadende Kæmpe har plantet midt i Isstrømmen. At slaa Bro paa dette Sted er utænkeligt. Pontonnererne vilde ikke finde Bund for deres Bukke de tusinde Skridt, Overgangen vil maale til den anden Bred. Og hvordan skulde de faa Fred til at ramme dem ned, naar Russernes Hær staar histovre under Skoven med Kanonerne rede til at knuse det første Forsøg? I en lang Linie sydpaa blinker deres Bivuaker allerede frem som de Argus-Øjne, der ikke lukker sig en Time i Døgnet.

Kejseren er staaet af Hesten. Over den skørnede Sne og de klirrende Ispytter træder han helt ned i Flodens Kant, hvor Strømmen udskiller sine Slakker af Is saa tynd som Rudeglas.

Beresina rasler forbi ham som en Underverdens-Flod, der flyder med Vaaben og Lænker. Den truer ham: Hertil og ikke længer! Den driver sine isfyldte Vande spottende forbi. Her haster hans Skæbne afsted: Grib mig, fang mig, tag et Tag med mig om Livet, thi udenom mig kommer du ikke!

Sine Ponton-Baade har han jo brændt. Han har ikke andet end Skovens Træer bag sin Ryg til at lægge over den stejle Strøm. Han har maaske kun en eneste Nat til at tømre sit Halmstraa. Han er jo forfulgt og 211trængt fra alle Sider, omringet, sluttet inde. Han har Kutusof i sine Hæle — et plumpt og langsomt, men ufortrødent hævngherrigt Dyr, der, angst for at stikke sig, trasker sin Fjende ud i et Morads, hvor han maa gaa til Bunds. Om en Dag eller to vil Kutusof staa her paa denne Bred og skadefro glæde sig over hans sidste Kamp med Elementerne. Og nordfra trækker Wittgenstein op i Forbund med Nordenstorm og Polarvinter, en ubønhørlig Klapperkæde, der snævrer sig sammen om det jagede Vildt. Alene sydefter synes Rusland at aabne ham en gæstfri Favn: den rænkefuldeste af alle, thi den lokker ham i Karl den Tolvtes Skæbne, i Ukraines uundgaaelige Faldgrube. Nej, nej og tusinde Gange nej! Der er ingen Vej udenom denne Flod. Over dens Ishvirvler gaar hans Frelse. Her er Befrielsen eller Døden. Alting hænger paa Rageknivens Rand over denne Strøm. Om et Par Dage har den baaret ham over paa sin isskællede Ryg eller knust ham i sit Lethedyb.

Der er jo et Haab, et forfængeligt, et afsindigt Haab, som man kun klynger sig til, naar Skæbnen har ført den Forfulgte op paa Fortvivlelsens og Vanviddets Højder og siger: Spring! Der er jo intet Valg — derfor sætter man sin Lid til selve det blinde Tilfælde, til den sidste usandsynligste Mulighed.

Han vil føre Russerne bag Lyset, bedrage dem i deres aabne Øjne, narre dem, saa de bagefter skal slaa sig selv for Panden af Forfærdelse over deres Dumhed. Han vil lokke dem til at bevogte hele Beresina undtagen paa det eneste lillebitte Punkt, hvor han vil 212forsøge at gaa over. List er en Feltherres højeste Dyd. Han vil snige sig over som en Tyv om Natten, medens Russerne venter Indbruddet alle andre Steder end dèr, hvor det virkelig sker.

Derfor har han ladet sine Tropper foretage alskens vildledende Operationer langs Beresinas Løb. Russerne derovre maa have faaet Indtrykket af, at Fjenden søger sit Overgangssted stadig længere og længere sydpaa. Hovedstyrken synes fra først af dirigeret mod Borisof, men da Russerne staar stærke paa den modsatte Bred og Flodens Bredde og Dybde umuliggør ethvert Forsøg paa dette Sted, vender Søgningen efter Vadested sig mod Syd, under Russernes vaagne Opmærksomhed. En Mils Vej syd for Borisof begynder Franskmandene under stort Gny og Spektakel at samle Materiale til Broslagning. Tillige indfanges Jøder, der forhøres om Russernes Stillinger og om Mulighederne for at gaa over her. Nogle holdes tilbage som Vejvisere, andre slippes først løs efter at have aflagt Ed paa Tavshed, andre sendes ud som Spioner for at skaffe Besked om Russernes Bevægelser. Kort sagt, alt gøres for at bibringe Russerne den faste Tro paa, at Overgangen vil blive forsøgt syd for Borisof.

Men alt dette er kun Skin-Operationer og falsk Alarm for at drage Russernes Agtpaagivenhed bort fra det Sted, hvor i al Hast og Hemmelighed Overgangen forberedes, et Par Mil mod Nord, ved Studjænka, hvor Floden er forholdsvis lavest og smallest. Dertil er General Eblé listet op med sine to Feltsmedjer 213og sine Pontonnerer for i Nattens Mulm at gøre sit lønlige Arbejde saa lydløst som muligt.

Er det afsindigt at tro, denne List vil lykkes? Er det Hasardspil at haabe, Tsjitsjagof vil lade sig narre til at trække alle sine Kræfter sydpaa til virksom Modstand mod det dèr forventede Overgangsforbrug? Men Tilfældet er jo blindt. Livet beror altid paa et eneste Terningekast: I Morgen véd jeg, om det var afsindigt eller ikke.

Nu blinker mod Russernes Vagtblus derovre alle de franske Bivuaker fra Borisof mod Syd. Nu gungrer langs Bredden Hærens sidste Heste for at bedrage dem, der lytter. Tømmerøkserne hugger i det samme Træ — uafbrudt sendes Strømme af Støj bortledende sydpaa.

Kejseren vender sig fra Borisof. Han gaar med Garden mod Nord, magnetisk draget mod det Sted, hvor

hans Skæbne skal besegles. Men halvvejs til Studjænka gør han Holdt. Han lægger sit Hovedkvarter i en forladt russisk Herregaard — for at sove et Par af den frygtelige Spændings Timer bort, omtrent som den Dødsdømte, der véd, at Dommen vil vække ham, naar Dagen gryr.

I denne Nat voves jo det sidste Forsøg. Redningsplanken tømres, Befrielsen smeddes. Han tør ikke selv være nærværende for ikke ved sin Uros Højtryk at sprænge Skæbnens Væv, medens det spindes. Han gennemgaar jo alle Utaalmodighedens Pinsler, hele Forventningens Afmagt med en Smerte, saa han maa stænge sit Hjertes Skrig inde. Han tør ikke overvære ²¹⁴Bygningen af denne Bro, der maaske skal blive hans sidste. Der tømres i Vinternatten, maaske til Skafot for Storarméens Rester. Lad dem bygge deroppe, lad dem ramme Plankerne sammen til den skrøbelige Sti, der skal bære de fortvivlede Tusinder over Afgrunden, lad dem fælde Jættetræerne i Minsker-Skoven til den frelsende Hærvej, lad dem smedde, nagle og bolte, saa Blodet springer under Neglene. Selv vil han sove for ikke ved sit Blods Støn at forstyrre dette Arbejde paa Liv og Død — et eneste Suk af hans Helvedesangst vil jo faa Værket til at springe.

Sove! Hvor længe er det overhovedet siden, han har sovet? At sove er at glemme, at slippe Bevidsthedens Ansvar, at fylde sin Hjerne med Kaos. Men i mange, mange Døgn har han ikke en Time glemt sin Stilling og sin Hærs Lidelser, ikke et Nu sluppet sin dumpe rugende Ansvarsfølelse. Alt det, han tilsyneladende saa ufølsom er gledet forbi paa sin Vej, det koger sine blodige Syner i hans flammende Indbildningskraft. Hans Bevidsthed er en Heksekedel, hvor alle Ulykkerne syder, hvor Billedglimt og Rædselsstumper fra hele den endeløse Nederlagets Vej bobler op i kalejdoskopisk Forvirring.

Han sidder i den gammelrussiske Egetræs Sal og stirrer paa Birkebrændets knaldende Luespil i Kaminen. Med sit umaadelige Røgfang som en Hale op under Bjælkeloftets Mulm ligger den som et opspilet Dragehoved og spyr sine Gnister imod ham. Han har kastet Pels og Hue og fryser op ad Ilden. Rustan lægger varme Tæpper og Skind over hans Skuldre, men ²¹⁵han ryster som i Stød. Haaret er klistret fast til hans Isse. Salens lange smalle Vinduer er smækket op — han kan ikke faa Luft, paastaar han. Den rimkolde Træk staar ind i et Sug, som faar de rindende Voksflammer til at blafre i den store Ørneandelaber. Mørket sluser ind, saa han synes at overskyllles af Skygger.

Constant søger at nøde varm Vin i ham. — Hvad er det for Dyvelsdræk? siger han og drikker. — Det er Nelliker, Sire. — Er jeg en gammel Kælling, Constant? Hvad er Klokken, Berthier? — Bare to, Sire. — Snak, De sover jo! Det er Dag om en Time. Deres Uhr maa være gaaet i Staa, Berthier. — Nej, Sire, det gaar. — Rustan, træk Marschallens Uhr op! Og lad os komme afsted!

Han har rejst sig og smider alle Tæpperne fra sig. Berthier peger paa den opredte Feltseng: — Det er altfor tidligt, Sire. Vil De dog ikke prøve paa at hvile, blot en halv Time?

— Er De gal? Om to Timer er det lyst, ikke sandt?

— Sire, Klokken er to. Der er over seks Timer, til det bliver Dag.

— De er gaaet fra Forstanden. Det er mange Timer siden, Hanerne har galet.

— Hanerne har slet ikke galet, Sire.

— De bliver ved. Den sidste Hane gav De mig paa Spid i Aftes, ikke sandt, Constant? Berthier, kan De ikke se, det lysner allerede?

Han gaar i Spring til de aabne Ruder og stirrer ²¹⁶længe ud i den kulsorte pibende Nat. Hvad er det, der lyder fjernt borte? Det er Russerne langt ovre mod Vest. — Berthier, kan De ikke høre, Russerne marscherer derude, nordpaa? — Umuligt, Sire! — Hvor Djævelen kan De vide det? — I dyb Nat, Sire! — Ja. De staar jo og sover ret op og ned, Berthier. Tror De, Tsjitsjagof lukker et Øje? De lister naturligvis nordpaa. Nu hører man ikke en Lyd. Mon Eblé arbejder?

— Sire, ingen arbejder som Eblé.

— Han naar ikke at blive færdig.

— Han bliver færdig, Sire.

— Ja, hvad hjælper det saa? Russerne skyder hans Pindeværk ned i Morgen tidlig som en Række Korthuse ... Kan De høre, Berthier?

— Hvilket, Sire?

— Hamrer de ikke for højt?

Han lytter. Han tror at høre Brobyggerne hamre. Slagene kommer fra hans egne Pulse.

Han sidder atter paa sin Stol og ser søvngængeragtigt frem for sig.

— Berthier, tror De ogsaa, ligesom Daru, at de vil gøre mig til Statsfange?

— Krigsfange eller Statsfange, hvad véd jeg, Sire?

— De ønsker ogsaa, jeg var vel herfra, Berthier?

— Ja, Sire, svarer Berthier med et Suk.

— Det Suk kom fra en oprigtig Sjæl. Dèr kan De høre, Constant: Alle vil de af med mig.

— Sire, det er den eneste Frelse for os allesammen.

217

— I ønsker bare, jeg skal forsvinde.

— Til Paris, Sire, til Paris!

— Ja, ja! Men hvordan? Hvordan?

Han er uhyre bleg. Hans Pupiller, der ellers er saa lyse som Aquamarin, suger Mørket ind i sig, medens han lytter.

— Hvem er det, der pusler derhenne ved Døren? Er det Dem, Ségur? Min Generalkvartermester vil ogsaa af med mig, hvad? De gaar altid og lytter, Ségur. De skulde hellere spidse Deres Øren udefter. Hører De ikke noget, hvad?

— Sire, det er jo midt om Natten.

— Igen midt om Natten! Faar den Nat da aldrig Ende?

Han ser bort fra Ilden. Skyggen huler hans blege Kinder. Under Pandens skarpe Brynkanter fylder Mørket hans dybe Øjengruber. Store tunge Taarer drypper ned over hans Hage og siver bort mellem de blaasorte Skægstubbe: Berthier, hvordan skal vi slippe ud af dette?

Resten af Natten sidder han ubevægelig og synes at sove med aabne Øjne. Men utallige Gange spørger han klangløst: Klokken, Berthier? Og ryster paa Hovedet ad Svaret.

Før Dag rider han afsted til Studjænka. Han galopperer gennem Oudinots Tropper, der allerede rører paa sig, og naar ned til Floden. Himlen er endnu kun bleggraa. Men i Skæret fra de russiske Bivuaker, der kun synes faa Hundrede Alen borte bag Beresina, arbejder Eblés Folk rastløst. De fældede Træer gennemsaves til Broplanker. Feltsmedjerne er opstillede i Skjul af Træhytterne. Kulvognene ligger væltede, saa deres Indhold lettere kan skovles paa Esserne. Blæsebælgene puster, og sodede Arme i opsmøgede Laser hamrer det hvidglødende Jern til Kramper, hvormed Brobukkene samles. Det er ikke Stangjern, de har at gribe til. Det er Jernkransene af gamle Hjul, som kommer til Nytte. Eblé har ladet samle hele Vognlæs paa de sidste Dages Marsch i forsynlig Tro paa at faa Brug for dem.

Blæsten staar skarp og strid over Floden. Den skærer til Marv og Ben. Men den bærer Lyden og Støjen bort, saa den ikke føres til Russerne histovre.

Kejseren er dødbleg. Han staar af Hesten. Hans Øjne søger Eblé, som netop er ved at dirigere de første Bukke ud i den isklirrende Flod, hvor Vandet stiger. Han læner sig til en Stabel tilhugne Planker og Bjælker, hvis ramtduftende Saft allerede er stærknet til hvidlig Rim.

Pontonnererne slæber de høje Aag ud i Flodlejet. Man hører deres Lunger hive, for hvert Skridt de synker dybere i det isnende Vand.

Kejseren sænker Hovedet som for ikke at se. Skyggerne kommer og gaar over hans gustne Ansigt. Saa løfter han Blikket og siger med et forpint Udtryk til Eblé:

— Det varer forfærdelig længe, General. Det varer forfærdelig længe.

Eblé svarer:

— Sire, De ser, mine Folk staar i Vand til Halsen. De maa slaas med Isflagerne for at kunne arbejde. De gør deres yderste. Jeg har ikke Mad eller Brændevin til at varme dem.

— Nok! siger Kejseren hæst og ser paany mod Jorden. Pontonnererne slæber en ny Buk ud i Vandet, der plasker dem højt op paa Brystet og fraader over deres Skuldre. Deres nøgne Arme staar i et blodigt Kød. De

stemmer sig mod Strømmen, mens deres blotte Næver driver Isflagerne til Side; de maa klamre sig til Bjælkestiverne for ikke at synke og med lange Tømmerstokke bjerge sig i Land. Det tunge Vand driver af deres Pjalter, naar de vakler tilbage over Bredden.

Kejseren taaier ikke at se mere. Han lukker sig inde i en af de usle Hytter. Dette er hundrede Gange mere haabløst, end han havde tænkt sig. Umuligt! lyder det omkring ham, fra Rapp og Mortier, fra Ney og Murat. Det gyser i dem at være Vidne til dette Forsøgs jammerlige Haabløshed. Umuligt! Vanvittigt! brøler Murat. Enhver kan se, at dette ikke gaar. Ismasserne vil kvase dette Pindestillads. Om faa Øjeblikke vil Dagslyset afsløre Planen for Russerne. Et Par Kanonkugler vil være nok til at knuse det hele afsindige Forsøg.

Kejseren maa flygte! Murat erklærer det demonstrativt. Straks! Øjeblikkeligt! Der er ikke et Minut at spille! Afsted! Nord paa! Et Par Timers Forspring! Inden Russerne er over dem alle! Afsted i Galop! Nogle tapre og til Døden hengivne Polakker indestaar 220for hans Frelse. De vil føre ham over Beresina nogle Mil nordpaa — paa fem Dage kan han være i Vilna.

Kejseren svarer kun med en Hovedrysten. Han løfter ikke Øjnene fra Hyttens Lergulv. Han siger ikke et Ord. Han ryster kun alle Opfordringer over Ende med den korte Hovedbevægelse, de alle kender, og som afskærer alt. Han forskanser sig i sin stumme Benægtelse, i sin urokkelige Trods. Han *bliver*. Han bliver alene.

Alle de andre staar paa Beresinas Bred. Thi Lyset kommer. Visheden, Dommen, Tilintetgørelsen. Dagen er der. Den yderste Dag.

Baalene er blegnede derovre. Dagen fødes, uden Sol, kun modtaget af Nordenvindens Svøber. Lyset løfter sig som en Kuldegus over de hærgede Rester af Storarméen, der alle gør Front mod Beresina til denne sørgelige Morgenmønstring, hvor Nattens lille dødfødte Haab skal stilles til Skue.

De endnu vaabenføre Tropper staar opmarscherede. Artilleristerne har stillet sig ved deres Kanoner. Generalerne stirrer over Floden i deres Kikkerter. Den dødsdømte Hær staar for Skranken, beredt paa Opdagelsen, Afsløringen. Nu vil Russerne derovre se, hvad Nattens Hamren, der gav Genlyd i Skovene, havde i Sinde. Anslaget er røbet. Planen lagt for Dagen. Det vanvittige Forsøg har endnu kun listet sig nogle Skridt ud i Floden. En eneste rammende Kugle vil være nok til at feje det bort.

Hvorfor tøver de derovre? De maa jo have set baade Brobukkene i Floden og Brotømmeret paa Bredden. 221Retter de blot deres Kanoner? Tager de Sigte? Forventningen ligger jo i Luften. Med eet er den bleven hed. Kulden er omsat i Glød. Kanonskraldene sitrer uløste i Vinden, der pludselig brænder. Der er Svovl i Atmosfæren, Verden har taget det underlige Skær af Blod og Brand, som Kuglefeberen kaster over alle synlige Ting.

Men alt bliver ved at være stille. Der er jo ingenting, som rører sig paa Bredden derovre. Ingen Troppemasser har rejst sig fra de døde Baal. Har Skoven slugt den fjendtlige Hær? Hvor? Hvor er den? Kikkerterne løber søgende sydpaa. Dèr, fjernt ude, ses en lang Kolonne, som trækker bort. Den maa være brudt op før Daggry. Den er omtrent ude af Sigte. En Hale af Kosakker stryger efter den langs Skovbrynet. *Russerhæren er i Bortmarsch!* Bivuakerne forladede! De søgende Øjne faar alene Kig paa et eneste Regiment Fodfolk, der er blevet tilbage med nogle faa Kanoner, som endda ikke er i Stilling, et Observations-Regiment — det er alt. Miraklet er sket. Russerne er narrede sydpaa. Overgangen fra Studjænka er aaben.

De tør næppe tro deres Øjne, men de styrter ind til Kejseren som i Angst for, at Hallucinationen skal forsvinde.

— Sire, Fjenden er brudt op, raaber Oudinot.

— Russerne er borte, siger Rapp. De har forladt Stillingen.

— Umuligt! Det er ikke muligt! hvisker Kejseren — hans Aandedrag standser.

222

— Jo, jo, de er borte, kommer Murat og Ney skrigende: Borte!

De staar alle udenfor Hytten. Der er Soldater, som græder højlydt. Andre klapper i Hænderne. Jublen er ved at gøre dem forrykte.

Kejseren dækker sin Bevægelse bag Kikkerten. Men man ser hans Hage straale af Triumf: Jeg har narret Admiralen, siger han sagte og bliver ved at stirre.

Som en Protest fra Russerne kommer et Par Kanonkugler snurrende over Floden — den ene slaar Splinter af Træstablerne, den anden klapper i Teglstenerne paa et Hus. Oudinot sender dem en Salve for at stoppe Munden paa dem.

Men Kejseren er utaalmodig efter at faa Bortmarschen bekræftet fra paalideligste Kilde. Han ser paa de Nærmeststaaende med et æggende Glimt og peger over Floden.

En af Oudinots Adjudanter og en lithauisk Greve, der begge holder til Hest, forstaar Vinket. De sporer Hestene ud i Beresina, Isflagerne saarer dem til Blods, men de naar over. De rider løs paa de russiske Vagtposter, den ene afvæbner en Soldat, løfter ham op til sig paa Hesten, dækket af den anden, og bringer ham tilbage over Floden, medens Russerne maaber over Dristigheden. Kejseren *har* sin Fange og erfarer, hvad han alt har set, at den russiske Division tidlig om Morgenen er brudt op mod Borisof.

Eksemplet smitter. En Eskadron Jægere tager Voltigeurer paa Krydset og forsøger med Held det dristige Vovestykke at fæрге dem over. To Tømmerflaader stager 223 sig fra Bred til Bred og landsætter i tyve Ture 400 Mand — alt for at dække Broslagningen, som Eblé fortsætter i rastløs Skynding. Lidt over Middag er Plankerne lagt, de første Kanoner føres hastigt over og sætter sig fast. Endnu en Gang lyder Raabene: Kejseren leve! Han smiler vemodigt og siger stille: Min Stjerne lyser dog endnu.

Ja, den lyser endnu, svagt og dog styrkende i sin blege Vinterglans. Modet vender tilbage. Alt synes endnu ikke ude. Vejen er fundet. 40 Kanoner køres op paa en Bakkekam ved Studjænka for at holde Russerne sydfra i Afstand. Oudinot gaar over og kaster baade Kosakkerne og Tsjaplitz' Division, som nu for sent vender om. Inden Aften er en ny Bro fuldført til Træn og Kanoner. Flere Gange brister den, men Skaden genoprettes, og Tiden spildes ikke. Mere og mere Artilleri føres over. Midt om Natten gaar Ney over med den unge Garde. For hvert Korps eller Batteri, som naar den anden Bred, styrkes Stillingen og Haabet vokser. Kejseren gaar i Nattens Løb Gang paa Gang fra sin Hytte til Floden for at højne Modet og opretholde Ordenen. Efternølernes store kaotiske Trods er begyndt at myldre til og trænge paa. De maa med væbnet Haand skubbes til Side af de vaabenføre Korpser, der har Forrangen. Victors Styrke trækkes til fra Borisof. Eugène, Davout og Junot gaar over. Kejseren maa jage Løsgængerne af Vejen med Magt, da han om Eftermiddagen endelig selv passerer Broen med den gamle Garde.

Hans Stjerne lyser endnu. Magisk skræmmende, en 224 Komet over Sumpene ved Beresina. Med mangedobbelt Overmagt ligger tre russiske Hære i Ring omkring ham og tøver og vakler og famler. Nu, de omsider véd, hvor han er, tør de ikke komme ham for nær. De fabler endnu om en „Storarmé“ — de kan ikke tænke sig den saa ussel, som den i Virkeligheden er. Over den lyser jo endnu hans røde skæbnesvangre Stjerne.

Endelig kommer Wittgenstein nordfra. Han marscherer mod Borisof for at afskære. For sent. Han træffer kun Arrièregården under Partonneaux. Kejseren har befaleet ham at blive staaende Natten igennem. Han omringes og afskæres. Han afslaar at overgive sig og flakker i en forfærdelig Orkan om paa Snemarkerne for at hugge sig igennem; men Kulden, de hylende Løsgængere og det falske Rygte om, at Broerne ved Studjænka allerede er stukne i Brand, tvinger ham til at strække Gevær.

Kejseren bevæges smerteligt ved Efterretningen: Nu, da alt syntes frelst som ved et Mirakel, kommer dette Tab og ødelægger alt! I Behold paa Beresinas højre Bred staar jo allerede Hærens vaabenføre Styrke, men den er kun ringe mod den umaadelige Masse Løsgængere, der endnu er tilbage sammen med det endeløse Træn.

Fastkørt i uformelige Parker langs Bredden staar dette Mylr af Vogne, der som Storarméens Bundfald og Bagtrav Dag for Dag har slidt og æltet sig frem for at strande ved Randen af denne Flod. Seks Dage vil ikke være nok til at slæbe den Masse Køretøjer 225 over, siger Eblé til Kejseren. — Saa brænd dem straks, tilraader Ney. Kejseren bestemmer sig omsider til kun at føre de allernødvendigste over. Selv de maa bryde sig Vej og bogstaveligt køre gennem knuste Legemer.

Til dette Vogntros klamrer sig Hærens Bærme af Efternølere, Vaabenløse og Uberedne, Trænsoldater, Marketendere og Haandværkere, Saarede og Syge, som endnu kan vinde med, det hele talløse Paahæng af Flygtende af enhver Art. Alt, hvad endnu kan gaa og krybe eller finde Leje i et Køretøj. Alt, hvad der hinker og humper efter, haster op i den ellefte Time for ikke at lades i Stikken. Horder af Mennesker i Pjalter, der har sluppet deres Vaaben eller aldrig ejet Vaaben, men som endnu har Livet at redde eller mere endnu: Kvinder og Børn og Liggendefæ. Sultne og udtærede Stakler, der ikke vil dø, slæber sig frem til denne Vognby og gaar Tiggergang fra Hjul til Hjul for at finde en Skorpe Brød eller et varmende Dækken. Et Utøj af Elendige kravler om i den uhyre Forvirring, der ligger som Affaldsdynger efter Hæren. Der findes Aadselgribbe blandt disse Efternølere, Havesyge, som gør sig Haab om Bytte i den sidste Time. Men Størstedelen er forfrosne Ulykkelige, som er blottede for alt, og som hjælpeløse søger Læ og Føde, til den sidste Frist kommer, da de maa bjerge sig over Broerne, inden det er for silde.

Til Dækning for disse talløse Horder lader Kejseren Victor gaa tilbage med en Del af sit Korps. Thi nu begynder Russerne at angribe. Endnu før Dag gryr rykker Wittgenstein mod Studjænka. Broerne beskydes 226 Vogne væltes, saa Overgangen spærres. Der opstaar Panik. Folk trænges ud i Floden. Fra den modsatte Bred angriber Tsjitsjagof Ney; Oudinot og Victor kæmper heltemodigt hele Dagen uden anden Forbundsfaelle end Nordenvinden, der pisker Russerne i Ansigtet. Men Overgangen fortsættes i grænseløs Forvirring. Om

Natten afmarscherer Victor tilbage over Broen. Den yderste Frist synes at nærme sig. Vogne bliver ved at køre frem. Alt sætter sig i Bevægelse. Løsgængerne mylrer frem som Døde af Jorden paa den yderste Dag. Og trods Mørket bliver Russerne ved at skyde. De retter deres Kanoner mod Broernes sorte Mylren — Skrigene mangedobles for hvert Drøn. Det er Helvedes Legioner, som hylér langs Bredden, mens Orkanens Bulder og Granaternes Sprængknald pløjer og furer dette Mørkehav af Skrig og Klager, af Hvin og Forbandelser.

For at drive Stimlen fra Vognene har man begyndt at stikke Ild paa dem. Men Flammerne tjener kun til at lyse for dem, der vil plyndre. Køretøjerne væltes og ransages. Karrer skubbes ned ad Skrænterne, kommer i Fart og knuser alt paa deres Vej. Fra alle Kanter bryder Vogne paa og braser ind i hverandre, længe før de naar Broerne. Hestene rykker frem og tilbage, styrter eller stejler og tramper Mennesker over Ende i Hobetal. Syge og Saarede skrigger om Hjælp, sammenbunkede lagvis paa Slæder og Køretøjer. Men hverken Guder eller Mennesker mægter at hjælpe eller bringe Orden i dette Stimlens Helvede, hvor Tusinder og atter Tusinder slaas om at naa frem over 227de smalle Redningsplanker, der tilsyneladende kun bringer dem nærmere til Russernes Ildsvælg.

Færdslen paa Broerne spærres fra Nu til Nu af styrtende Heste og væltende Vogne. Menneskestrømmen kravler op over Hindringerne, til de bliver uoverstigelige og maa ryddes til Side ned i Floden. Kvinder og Børn og Svage trædes ned uden Skaansel eller puffes ud i Dybet. Stormen favner alle Skrig og Forbandelser i sit aldrig standsende Furiehvin.

Nu brister Artilleribroen under sin uhyre Vægt. De Afskaarne vil trække sig tilbage, men Presset bagfra er saa voldsomt, at Flok efter Flok skubbes frem og drives ud i Afgrunden, til Hullet et Nu synes lukket med levende Kroppe. Omsider standser Trængslen i det ufremkommelige, og Kampen raser fra nu af dobbelt om den anden Bro, hvorover Menneskemasserne skruer og taarner sig op, til Klyngerne vakler ud i Floddybet.

Og nu marscherer fra Højdedraget den sidste lille Bagtrop ned mod Broen med fældede Bajonetter for at bane sig Vej. Nu er al guddommelig og menneskelig Taalmodighed til Ende, Fristen udløben, den sidste Time kommen. Opofrelsen viser sig endnu i den ellefte Time. Der er Officerer og Soldater, som kaster deres Vaaben og spænder sig for Slæder og Vogne for i Bajonetternes Kølvand at trække Saarede over. Andre samler Birkestammer og binder dem sammen til skrøbelige Flaader for at stage over. Men ellers er det selvoopholdelsesdriften, der blusser op i denne vilde Panik, hvor alle giver sig til at hylér for Livet. 228De sidste vaabenføre Soldaters Afmarsch viser uigenkaldeligt, at Tiden er udløbet og alt Haab forbi. Natten igennem har General Eblé for at paaskynde Overgangen ladet bekendtgøre, at Broerne vil blive stukne i Brand ved Daggry. Dagen begynder at lysne. Hans Ordre lyder paa Klokkeren otte. Med Dagen vil jo Kosakkerne komme. Hele den foregaaende Dag har man med dyre Tab holdt Russerne Stangen og bevaret Adgangen til Frelse aaben. Næsten alle Marschaller og Generaler er saarede i denne Kamp, der kostede de sidste Kræfter. Nu kan der hinsides Beresina ikke tøves længer med at fortsætte Flugten. Om faa Timer vil de russiske Hære slaas sammen paa dette Sted. Deres Kanonkugler mødes næsten allerede i Broerne over Beresina. Nu kommer det sidste Stævne. De, der ikke slipper over nu i dette Øjeblik, er Dødsens!

Stimlen bliver til et vildt og blodigt Haandgemæng. Alle er Fjender. Der er ingen anden Redning end at skære sig Vej. Enhver, der kan bemægtige sig et Vaaben, hugger sig frem som et vildt Dyr. De, der har Tømmer i Hænderne, pisker paa Hestene i Blinde og kører over Levende og Dødt, de Lemlæstede skrigger under Hjulene. Frem over Plankerne aser Vognene sig, til de kører fast i levende Lemmer eller vælter ud over Randen i Isflagerne. Frem fra Skov og Hytter og Højder kryber og kravler og slæber sig usle og forkomne Stakler — som Rotter fra et synkende Skib. Tiden er forløben, Stunden er inde. Broen er der endnu; Eblé venter en halv Time over Fristen. 229Men alt er for silde. Russerne trænger allerede ned fra Højderne, Kosakkerne viser sig som ildevarslende Aadselgribbe, der samler sig. Om et Par Minutter vil de have naaet Broerne. De brændende Lunter faar ingen Henstand længer. Eblé giver Signalet. Sprængstoffet blusser fra Flaaderne, som tørner mod Brobukkene og sætter Ild. Luerne æder Broerne over. Ilden vælter sit Helvedesgab mod dem, der er tilbage. Men de bliver ved at mylre frem. De styrter sig ind i Flammerne. De springer alle den sidste og eneste Vej. Nogle søger at krybe over langs Isflagerne, der har hobet sig op om Brobukkene. Andre vader ud i de isnende Vande for at svømme igennem. Men Floden stiger bestandig. Heste og Mennesker fylder dens Leje; de skyller sammen og danner Øer af Lig. Der er Flygtende, som redder sig ved at kravle over de Døde.

Som Dæmoner paa Dommedag kommer Kosakkerne hylende og falder over deres Bytte.

Kejseren oppebier ikke de sidste Rædsler. Efter at have tilbragt Natten ved Beresinas Bred bryder han op to Timer før Dag. Han flygter gennem Sumpene ved Zembin ad de tre lange Broer, som Russerne ved et Mirakel har forsømt at afbrænde. Skønt en Kosakpibe havde været nok til at stikke Ild i Risbunkerne foran dem.

XVI

DEN SIDSTE BIVUAK

DET var forbi. Der var ikke mere at gøre. Han følte sig afsat. Havde han overhovedet nogensinde været Kejser? Han var en Skygge blandt Tusinder. Naar han stavrede frem ad Vejen i sin tykke Pels og Solen lynede i Brystets Guldsnore, gik der Gys igennem ham ved Synet af de Krøblinger, der humpede til alle Sider ud over Sneen. Han kunde ikke undgaa dem: Det var selve hans Garde, der skeletteredes til Lazaroner.

I disse vandrende Kludebunker skelnede han endnu Glimt af Knapper og Uniformer, Bandolerstumper, knækkede Grenaderhuer. Alt svedent og forbrændt og besmurt med Hesteblood, som var hans Soldater bleven Rakkere til Hobe. I Hovedernes uformelige Bylter saas ikke andet end de snebetændte, rindende røde Øjne. De stirrede ud i Tomheden uden at sanse noget, sløve til Døden. Der var dem, som uafladelig gik og græd, mimrende eller pibende som en syg Hund. Andre gik og lallede paa gamle Melodier, der 231var brudt i Stykker for dem. Andre gik og lo i smaa selvglade Kluk, til Latteren pludselig knækkede over i et hivende Suk.

Der stod En stille midt paa Vejen, han bar endnu sit Gevær, men slingrede, som skulde han til at falde. Kejseren saa' ham ind i Ansigtet, da han gik forbi. Det lyste op i hans smaa døde Øjne, der randt med Draaber af Blod. Han bredte Armene genkendende ud til Favntag, Geværet gled fra ham, han stak sin venstre Arm ind under Kejserens højre og forsøgte at gaa i Trit med ham paa sine to Stolper af Pjalter, hvoraf Tæerne stak koldbrandssorte ud. Saa gav han sig til at lalle: Nu op med Snapsen, Kammerat! Du ser saa vel beslaaet ud. Dit Bryst er bare Guld, faldera! Du gi'r vist til en Pægl, en Pot. En Snaps skal gøre godt!

Kejseren var ved at faa Kvalme. Staklen stank som en vandrende Mødding. Men ingen kom og befriede ham. Havde han en Stab? Bag ham stolprede nogle Herrer i Pels, de saa' og hørte intet. Frosten bed i Huden, som skulde Brynene falde af. Og Kammeraten hang sig tungere og tungere i hans Arm. Det var selve Elendigheden, der havde slaaet Klo i ham. Nu lo den op i vilden Sky. Raaddenskabens stod ud af dens Gab. Kejseren trak Armen heftigt til sig. Taget slappedes i en Haandfuld døde Fingre, og Elendigheden styrtede forover — Latteren blev til en gusten Pøl ud i Sneen.

Ellers gled han som en Skygge blandt Skygger. Ingen ænsede ham, ingen lagde Mærke til ham. Det 232var som at gaa ene levende i et Tog af Dødnings, der havde glemt alt. Om disse Spøgelser, der stimedede omkring ham, pludselig havde faaet Bevidstheden tilbage og set, hvem det var, der gik her i deres Midte, velnæret og varmt klædt, med Mad i sin Vom og Vin i sine Aarer, saa vilde de maaske have styrtet sig over ham og drukket hans Blod.

Det kunde hænde, at en Døende slog sine brustne Øjne op og genkendende blussede sin sidste Gnist af Liv ud i en Forbandelse mod denne ene Mand, der kold og ufølsom skred forbi i sine Zobelskind. Op af Sneen kunde der pludselig rejse sig en halvbegravet Stakkel med blodskudte Øjne og spyttede et hæst Skældsord efter ham: Uhyre! — Djævel! — Monstrum!

Saa stod Kejseren stille og krøb op i sin Vogn. Ruderne blomstrede med Ispalmer. Han sad som i en Glaskiste. De Vandrende derude blev til Skyggerids. Han trak Huen ned over Brynene, han rullede sig i Tæpper, men Trækken skar igennem ham som Knive. Og Vognen gik med Sneglefart. Skumplende, stødende, hvert Hjul op over sin Knold. Det var ikke Sneen alene, der gjorde Vejen ujævn, det var alt, hvad den laa strøet med. Her knækkede Hjulkransen som over en Hjerneskal, her gled den ud gennem noget blødt som Indvolde. Altid op og ned, ned og op — han blev søsyg ved at vugge paa disse ubestemmelige Bølger. Nu og da holdt Vognen stille. Skyggerne klumpede sig bag Isruden. Han hørte halvvalte Befalinger, Eder og Piskeslag — det var 233ham altsammen det ligegyldigste af Verden. Men naar Vognen begyndte at bugte sig frem paany over de sære bløde og gyngende Tuer, krøb det i ham. Det skar i hver Nerve ved Tanken, det hvinede i hver Fiber. Undertiden skurede Hjulene frem uden Omdrejning, som kunde Bajonetter eller Knokkelarme være stukne ind mellem Egerne.

Han sad og haanede sin egen Følsomhed. Han kneb sin Fantasi med gloende Tænger. Hvad var dette mod Oldtidsbarbariet? De leførende Vogne, der med Krumknive skar ind i Karréerne af Menneskekød? Og hvad var det, man havde fortalt ham nede i Ægypten, illustreret i Templernes Hulrelieffer, om de gamle Faraoners Grusomhed? Efter endt Slag huggede de Højrehaand og Fallos af alle Fjenderne og samlede dem i Kurve. Og naar Farao rykkede ind i Hovedstaden paa sin Triumfvogn, strøedes hans Vej med de afhugne blodige Lemmer, hans Hjul knasede frem gennem disse gyselige Trofæer.

Og her sad han og ømmede sig, hans Hjerte blødte over de endeløse Lidelser. Dette var jo Rædslerne i Dantes Helvede. Skyggerne derude gik som klædte i Iskapper.

De ruskede i den frosne Dør — de maatte næsten brække den op. De kom og spurgte, om han vilde spise, om han vilde gøre Holdt, om der ikke skulde Dèpêcher til Vilna. Han svarede paa intet mere. Han sad som et Ismenneske i sit Hjørne og vilde slumre med blottede Sanser.

Constant kom ind til ham. De dækkede op for 234ham med Mad og Drikke. Han rørte intet. Han vilde intet. „Uhyret“ havde forpuppet sig i sin egen Afmægtighed. Hvad skulde han med Mad, naar Tusinderne sultede?

Omsider holdt Vognen, da Dagen var ved at dø. Sneen kvalte den i sin hvide Lavaregn. Igen en Nat paa sejsten uendelige Timer. Han blev siddende, skønt Døren stod aaben ud til „Hovedkvarteret“. Hvad skulde han ude? Han havde ikke set Murat Dagen igennem. Heller ikke savnet: Maaske havde Kulden taget ham. Hvorfor ikke? Sneen maatte helst sluge dem alle til Hobe. Lægge hele Storarméen i Hi i Rusland. Sne dem inde, saa de først kom til Syne til Foraaret. Rimeligvis var det hele en ækel ond Drøm: Naar vi vaagner i Morgen i Tuilerierne, har vi glemt det hele.

Maanen stod op derude — en stor gloende Bivuak tændt for de mange Spøgelser — en stor rund Ild mellem de nøgne Træer. Ja, vi er allesammen Maanesyge, lad os gaa ud til den Bivuak og varme os.

De pusler om saa underlig uvirkeligt og lydløst. De kan ikke være rigtig levende længer. Alle er saa sky og sagtmødige. De hvisker kun. Nogle krumbøjede Heste hinker forbi, de hoster i Stedet for at vrinske. Nogle Skygger slæber afsted med store Kasser og Kufferter. Han synes at skulle kende dem igen. Det trækker op til en dejlig stille Nat i tredive Graders Kulde her mellem Træerne i Maaneskin. Se, Garden er allerede ved at gaa i Bivuak til alle Sider. I Karré om ham selv. Han er altsaa til 235endnu. Garden vaager over ham. Se, de gamle Grenaderer faar krænget Tornystrene af de stive Rygge. De lægger dem paa Jorden. De sætter sig paa dem som Vismænd til Raadslagning. De drøfter Spisesedlen. Se, Sneen duger Bordet for dem. Sneen er deres Brønd. Sneen er deres himmelske Manna. De sætter sig ganske lidenskabsløst om det osende Brænde. Endnu engang glæder de sig til at faa tøet de frosne Lemmer. De stemmer Albuerne paa deres Knæ, de lægger det forfrosne Hoved i de ophovnede Hænder. De sidder paa Hug for at holde paa Kropsvarmen og for at føle Maven saa lidt som muligt. De sidder taalmodigt og venter, til Ilden blusser. Saa stirrer de ind i Luernes vidunderlige Laterna magica — de ser alt det for sig, som Sneen viskede ud med sin døde hvide Svamp. De drømmer om det Frankrig, de aldrig mere skal se. Nogle sover lykkelige ind i den evige Søvn. De andre sidder og lytter i Halvdøs. De farer sammen nu og da ved et Bump i Mørket. Men de drejer ikke Hovedet. De véd, hvad det betyder: Der er En, som ikke længer sidder paa Hug, men er sunket helt sammen i sig selv. Eller en Hest, som med et hult, næsten menneskeligt Gisp strækker Benene fra sig for sidste Gang.

Hovedkvarteret — hvor hyggeligt. Man gaar ind ad Køkkenvejen gennem en lille Gaard, hvis Plankeværk er hugget om til Friluftskomfur. Der staar En og kapper Hovedet af nogle Høns. Blodet ligefrem blomstrer rødt i Sneen. Hvilken Forsynlighed! Han har endnu ikke manglet en Høne i Gryden nogen 236Aften. En anden smelter Sne i en Spand for at faa Vand til hans Suppe. Der staar en hel Kasse Vinflasker. Ak, det har ingen Nød i hans Hovedkvarter. Som Præsten skal han ikke blot drikke, men spise for hele Menigheden.

Der er ingen Dør i Hytten, men i Krogen blinker endnu en Las af et Helgen-Glansbilled. Og to reglementerede Grenaderer præsenterer Gevær for Indgangen, og der er fuldt af Generaler i hans Forværelse. De er ganske vist pænere klædt end Lazaronerne derude, men underligt nok synes han at have glemt deres Ansigter. Der er en besynderlig Lig-Stivhed i deres Muskler. De er bleven saa smalle om Næserne. Haaret er dødt paa deres Hoveder. Øjnene er visnede. Skægstubbene stritter om de gule Munde. De har Pelskraverne op om Hagen som for at stive Kæben af, at den ikke skal hænge. De ser allesammen ens ud. De hører Underverdenen til. Det er allesammen ældgamle Lig. Hvem af dem er mon Berthier? Er det ikke ham, som staar og stikker sine Isklumper til Hænder ind paa Brystet for at faa Liv i dem igen — til hvad? Han hilser ikke. Der er ingen, som hilser. De ser alle paa ham med fjerne Øjne, frosne lige til Bunden af deres forhærdede Sjæle. De staar og stirrer ind i den evige Verdenskulde. De er frosne sammen i een Blok, og denne Blok er lænket til ham. Hvem er de, og hvem er han? Hvem er her overhovedet, og hvem mangler? Kan nogen længer huske, hvem der er døde? Han synes, nogle af disse Kadaver-Ansigter er fra 237 langt, langt tilbage. Er ikke det En, som faldt ved Jaffa? Det Hoved mindes han bestemt at have set som en død Kugle ved sin Fod, da han stod af Hesten paa Valpladsen ved Eylau. Er den Vorte til endnu, ovenikøbet vokset til en Frostbyld, en Furunkel? Og denne brovtende Braknæse — se, hvor Haarene stritter ud af den som Isnaale. Dør er Berthier een Gang til — han ligner sin egen Genganger med Rim paa de skurvede Kinder, et forkølet Lig. De er naturligvis døde allesammen. Derfor er der saa mange af dem. De staar og spærrer for ham overalt. Ingen viger. Der er ikke Plads til ham. De har fyldt hele Rummet. De staar som Lig i et Gravkammer. De staar og varmer hinanden indtil Selvantændelse. Han ser det godt. Om nogle Øjeblikke vil deres frosne Sind være tøet. En Skefuld Suppe i Skrutten, et Glas Vin — saa begynder Ligene at røre paa sig, at ose, at give ondt fra sig. Han véd, hvad de er fyldt af. Han læser allerede af deres beske Ansigter, hvad de vil briste ud med. Der er ikke en af dem, hvis Lidelser ikke raaber til Himlen. De har slugt al Verdens Jammer. Hver har haft det værre end det værste. Hver ruger over en Rapport af Ulykker, som ingen har

drømt om. Hver har et Synderegister over de andres Forsyndelser. Hver brygger paa ny Jobposter og paa ny Bebrejdelser. Veraabene vil løfte sig til et Kor: Umenneskeligt! Oprørende! Uudholdeligt! Vanvittigt! Gid man var brændt inde i Moskov! Gid man var gaaet til Bunds i Beresina! Ansvarer er blodigt! Denne Elendighed er uforsvarlig! 238 Fejl er dynget paa Fejl! Enhver har vidst det forud! Saadan *maatte* det gaa! Dumdristigheden har triumferet! Storhedsvanviddet er kvalt i Himlens og Elementernes Vrede!

Og ude bagfra hører han Glammet og Hylet fra dem, der kommer bagefter og skal træde de brændte og hærgede Spor endnu engang. Alle Ulykkens Hævnfølelser, alle Lidelsernes Nag er ophængt som Skypumper over hans Hoved.

Ingen viger for ham. Ingen hilser ham. Han trykker sig ind imellem alle disse Forurettelsens og Hadets Kummerfulde, der lurar paa Opgør. De synes, han dukker sig. Men han gør sig blot ikke højere, end han er. Han ser paa dem som en syg Ulv, der føler sig utryk mellem Hunde. Hans store sortrandede Øjne borer sig gennem Rummet. Saa staar han for en lav Dør og giver den et Spark. Den gaar ikke op, og ingen springer til for at aabne. Der er En bag Døren, som raaber: Hvem Satan! Han sparker endnu en Gang, og Trælaagen springer bragende op.

Kvalmende Røg slaar ham i Møde. Midt paa Lergulvet er der tændt Ild af Birkebrænde. Ved den blaa Lue sidder et Spøgelse og trækker Pelsstøvler af. Hvem Satan! gentager det knurrende, men holder brat inde. Aahaa! Kosakkongen! Hans pjuskede Haar synes at gro ned over hans Øjne — han er sort som en Kulsvier. Han sidder og suger Røgen ind i sig som en Livsaande og strækker sine forkomne Haneben ud over de knitrende Kviste. Majestæten Murat! kejserlig Svoger! Konge, Storhertug, 239 Ryttergeneralissimus! Han er Pokker heller! Her sidder bare en overmodig Tølper. Han rejser sig ikke, han siger ikke en Hilsen. Ulykken har ikke adlet ham, den har gjort ham kry og lumpen. Modgangen har ikke gjort ham finere, den har blot skyllet al forløren Fernis af ham, gjort ham til den Proletarsjæl, han er, fyldt af sine Genvordigheders Galde, hoven af sin simple Harmes.

Det er altsaa ikke Skygger, han er omgivet af. Ikke Gengangere, der har mistet deres Hvilested og hadefuldt bebrejder ham, at han har lokket dem bort fra det evig tabte Hjem. Det er Pøbelsind og Trællesjæle, som Nøden har lagt blot. Naturen gaar over Optugtelsen — de er allesammen degraderede til deres oprindelige Raahed.

Han gaar hen og sætter sig overskrævs paa den eneste Stol foruden Murats. Det lille faststolpede Bord er dækket med hans kejserlige Service. Tjenerne gaar ud og ind ad en Halvdør til Køkkenet i Gaarden.

— Constant, spørger han, hvem har ladet tænde op herinde?

— Det har jeg, svarer Murat uden at vende sig. Hvor Satan skulde jeg ellers være? Han langer tilbage paa Bordet efter en Vinflaske, sætter den for Munden og drikker.

— Constant, siger Kejseren hæst, vil De — vil De lade al min Vin dele ud til Soldaterne. Han rejser sig bleg af Ophidselse, griber Flasken paa Bordet og kyler den ud i Sneen: Her er ikke Krostue!

240

Murat kaster sit sortsmudsede Hoved lynsnart bagover: Ja, *du* skulde skabe dig! Det er for sent at lukke Brønden, naar Barnet er druknet. Hæ! Efter at du *har* slaæet Storarméen ihjel, skal det fedt hjælpe at byde Skeletterne paa din Vinkælder.

Kejseren rejser sig og siger koldt og tørt: Er du forrykt?

Murat trækker Hænderne op af sin Bukselinning og svarer: Ja, af os to er den ene bindegald og har forresten været det altid.

Kejseren søger at knuse ham med sit Blik, men slaar kun Gnister af den andens Øjne. Han ser ud som en Helvedesmaskine, der snurrer til Eksplosion, men faar i sidste Øjeblik sin Omtanke tilbage. Begge Dørene maa lukkes. Murat følger hans Bevægelse og griner haanligt:

— Javel, Sandheden maa ikke høres!

Da Kejseren atter staar foran ham, er der ikke en Draabe Blod i hans Ansigt. — Hvem er *jeg*? spørger han saa hæst, som hviskede han.

— Ja, du maa nok spørge.

— Hvem er *jeg*? gentager han og dunker sig for Brystet som for at faa Tone i Stemmen.

— Jeg skal ikke kunne sige dig det, jeg kender ikke Kursen paa dine Aktier i Paris i dette Øjeblik. Men jeg tør bande paa, de er langt nede.

— Hvem er *jeg*? lyder det for tredie Gang, og Tonen er saa bristefærdig, at enhver anden vilde høre det. Men Murat lader sig ikke anfægte.

— Vil du slaa i Stykker, saa vær's'god, siger han 241og rækker Kejseren Sølv-Platdeménagen — den ryster i hans Hænder, saa alle Stykkerne klapper. Murat rejser sig.

— Eller skal vi tage hele Bordet med det samme? spørger han. *Jeg* er parat. Av, det er nagelfast!

— Tølper, siger Kejseren og sætter Genstanden i Bordet, saa Stykkerne danser.

— Ja, dette her er nok Krostue alligevel. Du behøver ikke at minde mig om, at jeg er Søn af en Krovært. Jeg husker det godt. Gid jeg var bleven i hans Næring! Hvad Satan kom der ud af, at du lokkede mig paa Glatis og fik mig til at lege Konge? Stodderkonge blev det! Ja! Jeg ser aldrig mit dejlige Kongerige igen. Mit Neapel, mit vidunderlige Neapel! Vil *du* give mig mit Neapel igen, hvad? Har jeg ikke sagt det om og om igen: Dit Storhedsvanvid maatte tage en Ende med Forskrækkelse? Nu er Forskrækkelsen kommen over os allesammen!

Kejseren staar og snapper efter Luft. Brænderøgen bider dybt ned i Svælget. Han smækker Halvdøren op og siger truende: Vil du gaa!

Men Murat skoggerler: Nej! Ikke, før du viser mig Døren ud af Rusland. Saalænge bliver jeg, Satan annamme mig, her! Og lad os nu faa noget at spise, Constant!

Han trækker sin Stol til Bordet, sætter sig og giver sig til at hamre med det sorte Brød, der ligner en skimlet Brik af Træ.

Kejseren smælder atter Døren til og stiller sig med Ryggen imod den.

242

— Og dette vover I at byde mig! hvæser han gennem de sammenbidte Tænder. Ordene bliver til Fraade i hans Mundvige. Han river Brødet fra Murat og hugger det i Bordet. Der farer Krampetrækninger igennem ham. Hans stirrende Øjne synes opløste i Vand. Og med eet begynder Ordene at skumme over hans Læber med en rivende Hast:

— Det er altsaa ikke Mennesker, jeg har omkring mig. Det er ikke Venner, jeg har hævet til Magtens Tinder. Det er Utøj! Blodsugende Snylttere! De forgifter mig med deres skidne Brodde. I vover at spytte mig Jeres Nag og Ondskab lige i Synet. Anklagerne staar af Jeres stinkende Halse. I har glemt, hvem jeg er. Jeg er ikke Jeres Kejser, jeg er ikke Overgeneral, ikke engang Officer — jeg er en sølle forløben Marodør. De usleste Løsgængere derude har det bedre end jeg. De kan sidde og dø i Fred i Sneen. Jeg er spærret inde med en Vrimmel lumske Vampyrer. I besudler min Hvile. I forvandler min Drik til Galde. I er Jordens raaeste Dyr. I har ikke Hjerte i Jeres svinske Bryst. I tænker kun paa Jeres eget sjofle Selv. I lader Tusinder krepere, blot I selv kan faa Vommen fyldt. Dér sidder du og bæller dig med Suppe og Vin og har ikke en Tanke for, at udenfor Døren sidder Stakler i Titusindevis og har ikke andet at æde end deres egne kuldøde Fingre. Og mig vil I gøre til et Uhyre, en blodtørstig og ufølsom Massedræber, der mæsker sit Storhedsvanvid med Legionernes Blod. Og saa er *jeg* den eneste, hvis Hjerte bløder for dem, som ikke er til at hjælpe. 243Brødet bliver til Maddiker i min Mund, Vinen til Gift, de Skind, der varmer mit Legem, krymper sig til Udslet paa min Hud, naar jeg tænker paa de navnløse Lidelser omkring mig. Mine Soldater krøb over Beresinas Ishvirvler som druknende Rotter. Det er sultende og bevidstløse Dyr, jeg slæber med mig paa min Flugt. Og saa skal jeg ikke blot slaas med de rasende Elementer, jeg skal pines og stikkes af mine Nærmeste som af hævngherrige Furier. Jeg har ikke en Ven, ikke et Menneske at stole paa. Der har ingen Revolution været. Vi har kæmpet i tyve Aar for at opnaa mindre end intet. Mit Liv har været en Strid med Banditter og Forrædere. Hvis *du* sad i Paris nu, vilde du gøre fælles Sag med Malet. Malet! et Dyr, der bryder ud af Daarekisten for at lave Statskup! *Statskup* — i Jordens bedst organiserede Kejserdømme med et legitimt Dynasti! Er jeg kronet eller ikke? Har Frankrig ikke en Kejsermoder, har Frankrig ikke en Arving? Man fabrikerer et Rygte om, at jeg er død, mit Folk kappes om at tro det, et Daarekistelem kan øjeblikkelig lave Statskup og proklamere provisorisk Regering — har man hørt Mage? Paa een Dag er jeg glemt — mit Dynasti — min Søn — intet eksisterer. Revolution og Rædselsregimente har intet frugtet. Jeg, som stoppede Anarkiets Krater, er fejlet bort som et Fnug. Man annullerer mig, blot fordi jeg ikke er i Paris. Man annullerer mig i min egen Hær, fordi Vinteren er grusom. Jeg gaar blandt en Bande Skumlere og Forrædere. Hvis I kunde, løb I over til Russerne og solgte mig for at bjerge 244Jeres eget Skind. Ti! eller jeg slaar dig i Jorden. Hvad er du andet end et Kreatur af min Haand? En Blære, jeg har pustet op, til den blev sprængefærdig. Et Knappenaalstik, og du brister med et Knald! Jeg skal knuse Jer allesammen, inden jeg selv forsvinder. Jeg holder ikke dette ud. I over en Maaned har vi døjet Rædsler, ingen Hær har prøvet før. Vi flygter ud i den vildeste Tilintetgørelse. Kun en Mur af Brød kan standse denne Flugt. Og i Stedet for at hjælpe mig stikker I Hovederne sammen og forraader mig. Du skulde udlevere mig til Kutusof — han vil lønne dig fyrsteligt — du vil beholde dit Kongerige — du kan stikke af i Morgen tidlig med Ekstrapost. I ser paa mig med Had og Nag. I ligger om Natten og kritiserer mig, saa jeg kan høre det. I fører Bog over alle mine Fejlgreb. Gid jeg var brændt i

Czarernes Palads i Moskov! Gid Broen var sunket under mig i Beresina! Gid jeg var væk fra det hele!

Han holder inde i et Støn. Hans fosforlysende Øjne lukker sig, han svajer, som skulde han styrte om. Hans Fingre famler i Vestelommen, Murat kryster koldblodigt den lille Flaske fra ham og smider den paa Baalet. Den knitrer som et Blaf i de andre.

Han er afsindig: Gid han var væk fra det hele!

245

XVII

BORT!

OG med eet er han væk fra det hele. Han véd ikke, hvordan det er gaaet til. Han staar ude i Halvmørket, i Kulden, i Sneen. Ingen følger ham. Ingen har ænset, at han gik. Skildvagterne derhenne ved det aabne Dørgab luder forover paa Geværerne, som var de allerede frosne ihjel. Den blaa Røg pibler ud af Hytten, som var det Livsaanden af dem derinde. Ja, de fryser sig ind i Evigheden denne Nat. Murat hugger Maden i sig — som den Dødsdømte sit sidste Maaltid.

Han glider over Sneen som en Skygge. Snefnuggene har igen begyndt deres Arbejde med at spinde Verden over. Foreløbig har de sneet Maanen til. Luften er grøn og syrlig som af Arsenik. Han glider forbi Bivuakerne — de sidder som i forstenede Heksekrese med alle Øjne rettede ind efter. Spøgelser, der har glemmt, hvem de var, og hvem han var, der lister forbi. Det er godt at færdes mellem Spøgelser. Paa lydløse Veje. Ud at lede Maanen op, der sejlede bort mellem Stammerne som en rød Dødsfugl. Ud paa Sne, som 246de andre ikke har trampet fast under deres Knokkeltrin. Ud, hvor Glemslen dynger sig op i hvide Driver. Ud, hvor han er ene med den dumpe Død inde i sig selv.

Sesé, der er ikke En, som følger ham, ikke En, for hvem han er til. Der er intet Kejserrige, der er ingen Hær. Der er kun Hades, hvor Skyggerne sidder om kolde Baal og bider i deres egne Haandrodsben. De sover ind i en døsende Tvivl, om de overhovedet nogensinde har været til. Deres hele Livsforfølgelse er en tærende Sult, en Kræft i Sjælen.

Berthier — Rapp — Daru — Duroc — ingen har set ham gaa. De, der rejser sig næste Morgen, vil ikke engang spørge efter ham. Nøden har pustet deres Hjerner ud. De husker næppe deres egne Navne. De har kun en eneste Drift — mod Vest — mod Grænsen. Men engang vil de blive tøet op og tænke tilbage. Og de, der naar hjem til Frankrig, vil blive spurgt: Men Kejseren? Hvor har I gjort af Kejseren? Og da vil maaske ikke En erindre, hvor de saa' ham sidst.

Ustandseligt bliver han ved at gaa. Med halvlukkede Øjne læner han sig mod Vinden som mod en iskold Dyne. Hvor længe har han gaaet? De bitterlig smaa Blus er allerede længst døde bort i Sneen. Han træder, hvor ingen før har traadt, han sætter Fod for Fod ned i bløde Masser, der knitrer som Atlask, naar han trækker Benet op. Der er intet mere at se end denne pragtfulde hvide Steppe under det grønne koglende Lys af sneblindet Maane. Intet Træ, ingen Bakke, ikke en Fold i den endeløst henkastede Drive. Han vil gaa 247sig dybere og dybere ind i det hvide skønne Stof. Han vil blive ved at gaa, i Uendeligheden og Døden. Han vil blive udslettet — han har allerede aldrig været til. Han har aldrig været andet end Døden. Den ensomme Vandrer, der glider hen forbi Menneskerækkerne og mærker dem med sit Blik. Hvor mange Tusinder og atter Tusinder har han ikke mønstret med sin isnende Kulde? De stod med Geværerne foran sig og hilste ham med deres Raab: Leve Døden! saa Tænderne raslede ud af deres Kæber. Han kørte sine lldsvælg op og lod dem udspy Tilintetgørelse. Han trak Menneskene efter sig i Storm over svimlende Broer — mod Døden, altid mod Døden! Altid var der kun Tab og Svind. Hvert Slag var kun Lister over Faldne. Hver Udskrivning et nyt Offer. Og alt, hvad Slagene levede, hvad Kuglerne ikke kappede, det førte han ud i selve Dødens lighvide Ørken og aandede Sneen derover. Nu er det altsammen forstummet. Der er ikke et eneste Hjerte, der slaar i denne arsenikgrønne Nat. Kun Vinterens uhyre Timeglas hvælver sig om hans Hoved og drysser sin ustandselige Flod af hvid Glemsel over ham.

Han slaar pludselig Øjnene op og standser. Han er ikke ene. Dør foran ham ligger de dybe Spor af en anden. Der gaar En foran ham. Grube efter Grube i den bløde Sne. Han planter sine egne Skridt i Sporene, og

de passer. Hvert af dem vinker: Kom her med den anden Fod! Følg med! Hvem er det, der gaar foran ham? Hvorhen fører de Spor? Til Verdens Ende eller til en Kosakpost? Haha, han vil slaa en 248skraldende Latter op, naar den raaber ham an og spørger, hvem han er.

Men han bliver ved at træde i de Spor. Nysgerrigheden pirrer ham. Sæt, det virkelig er Døden, som usynlig gaar foran ham og lokker ham ind i sit Rige. Ikke nogen Knokkelmand, men en sibirisk Polarbjørn, der labber frem over Sneen. Sporene poser sig ned. Der er noget beroligende i at lade sig lede. Har han ikke allerede gaaet i Timer? Hvor mange Mil er han kommet fra sit Hovedkvarter? Der er jo ens overalt. *Døden* har slaaet sit Hovedkvarter vidt til alle Sider. Han kommer aldrig ud deraf. Han finder aldrig sin Storarmé igen.

Hvad er det, som blinker dernede i Sneen? En Knap af En, der er sneet til? Han bukker sig og rører derved. Han tager det op: Det er en gylden Kvast. Som paa hans egen Pels. Han famler uvilkaarligt over sit Bryst. Dèr mangler en. Kvasten har han selv tabt. Han har altsaa gaaet bagefter sig selv. Han gaar rundt i sine egne Spor. Han er vandret i en Cirkel. Medens han indbildte sig at fjerne sig i en lige Linie ud over den endeløse Steppe, har han umærkelig hældet sig til Siden og er kreset i en uhyre Kurve, til han genfandt sine egne Spor. Han gaar i Ryggen paa sig selv — han er bleven en Vandrestjerne, der ikke forlader sin Bane.

Det gyser igennem ham. Med eet fordobler Sporene sig. Der er En, som har gaaet ved hans Side. Det er ikke ham selv. Sidemandens Skridt er længere 249end hans egne. Han har en Ledsager, en Følgesvend. Ensomheden er brudt.

Og straks bryder han sin ensformige Bane. Han gør omkring og følger hurtigt sit eget Spor tilbage. Pludselig standser han. Hvad er det derhenne i Sneen? Der staar en Skikkelse og venter. Det maa være hans Dobbeltgænger, han er kommet bagpaa, og som nu ikke har Tid til at vige af Vejen. Han har overrumplet ham, afskaaret ham. En høj Kosak i Astrakanshue og lang tung Kavaj. Hvorfor ikke? Det bliver mærkeligt at gaa hen til ham og sige: Vær glad, Kammerat, her har du mig! Han har endn u et Navn at legitimere sig med. Han vil pege paa sig selv og sige det magiske Ord. Og Kosakken vil briste i et Grin af Triumf.

Skikkelsen staar som fastfrossen i den hvide Ørken. Han rører ikke et Lem. Hverken Gevær eller Lanse rager ud fra Kroppen. Han synes at staa med begge Hænder i Lommen. Kejseren standser nogle Gange tøvende, men Skikkelsen kommer ham ikke i Møde. At løbe fra den vilde være umuligt. Saa træder han de sidste Skridt hen foran den, og i samme Nu bliver den sorte Støtte levende. Den løfter højre Arm mekanisk til Hovedet. Og da Kejseren kigger ham op under Pelshuen, kender han ham: Hvad Djæveln! Der er i den døde Verden endnu eet levende Væsen, der følger ham som en Sporhund. Rustan! Han staar med Haanden til Huen og er ikke andet end hundsk Trofasthed, et Par Stenkuls-Øjne, der gløder imod ham gennem et stort og krøllet Pudelskæg.

— Rustan! siger Kejseren og støder ham sin Haand 250for Brystet: Vil du gaa! Vil du gaa hjem! Forstaar du!

Rustan svarer ikke, bliver kun staaende med Haanden groet fast til Huen. Kejseren vender sig fra ham og gaar et Par Skridt. Saa drejer han Blikket og ser endnu Rustan staa paa samme Plet, men med Armen sænket.

— Rustan! siger han, og Armen løfter sig paany. Sire! lyder det hult imod ham med Rustans arabiske Rullen. — Vil du gaa, Rustan! Vil du vende om og gaa!

Selv skynder han sig fra ham, mange Skridt. Han hører intet bag sig, men vender sig lynsnart og ser Rustan samle Benene og standse. Han bliver altsaa dog ved at skridte efter: En stor ydmyg Hund, der jages hjem, men lister sig til at krybe i Sporene alligevel.

Kejseren gaar hastigt tilbage. Han styrer lige løs paa den dvælende Skikkelse. — Rustan! siger han, forstaar du ikke: Jeg siger, du skal gaa hjem! Hører du: *gaa!* Jeg vil ikke have dig med. Gaa hjem! gentager han truende og opdager Spotten i dette: *hjem!* Jeg siger det ikke tiere. Vil du gaa, eller —

Der stikker et Pistolskæfte frem af Rustans Kaftan. Han griber det og retter Løbet imod ham: Gaa! siger jeg.

Rustan bliver staaende og puster tungt. Omkring! befaler Kejseren. Men han vender sig ikke. Kejseren planter ham det kolde Pistolløb i Ansigtet og gentager for sidste Gang: Gaa! Rustan rører ikke paa sig.

251

Kejseren lader Pistolen synke og stikker den ind paa Brystet. Saa klapper han Rustan paa Skulderen, som var han virkelig en Hund, og siger sagte: Rustan, min Ven, skal jeg *bede* dig derom?

Det rykker i den høje Kæmpe: Nej, Sire, hvisker han, og nu vender han sig og begynder at gaa langsomt.

Kejseren staar længe og stirrer efter ham. En Gang ser Mamelukken sig tilbage — Kejseren vinker med Haanden — og han gaar igen. Han bliver ved at gaa, han fjerner sig, han er tilsidst kun et sort Punkt, der kryber gennem det hvide Øde.

Kejseren sukker befriet. Han vender sig og begynder atter at gaa — bort fra Sporene — bort fra sin egen Cirkelgang. *Uden Vidner!* Han brister i en kort krampagtig Latter. Han flygter virkelig uden Vidner. Ja, kunde han i denne ene Nat flygte hjem til Paris og gaa og banke paa i Tuilerierne og sige til Skildvagterne: Luk op! Det er mig! — de vilde sagtens ikke kende ham mere. Han kan jo dog ikke løbe Rygtet op. Det render som en Løbeild. Hvor langt er hans Nederlag naaet i dette Øjeblik? Han har sendt sine Bulletin'er forud med de hurtigste Ilbud. Men er Rygtet — *Sandheden* — alligevel ikke kommet først? Gennem Polen, gennem Tyskland, over den franske Grænse — rullende som en Lavine: en halv Million Menneskeliv sat over Styr paa et halvt Aar! Hvilket Skrig af Skadefryd! Hvilken Jubel af Triumf! Hvilken Opstandelse! Hvilket Frafald! Preussere og Østrigere i hverandres Arme, medens Englænderne hylér af 252Hævn! Luer og Oprør og ny Alliancer overalt! Og i Paris Revolution: Kejsrerinden flygtende til sin Fader, Kongen af Rom sat i Fængsel! Bourbon'erne paa Hjemvej!

Haha! Han har sat sig selv udenfor det hele. Han er *ene*. Uden Vidner. Han føler kun en prikkende Kløe paa det fjerneste af sin Ryg: Utøj, som parrer sig paa Huden af den hjemløse Cæsar!

253

XVIII

EFTER LYSET

TIDEN er hvirvlet i Fnug for ham. Har han vandret i Timer eller i Aar — han véd det ikke. Hans Bevidsthed er som svøbt i Vat. Vinden har lagt sig, den er bleven træt af at pibe til ingen Nytte. Han selv har gaaet sig mat. Pludselig sidder han midt i Ubestemmeligheden. Sneen gled om ham til et Sæde og stoppede ham en Pude i Ryggen. Han greb for sig med den højre blottede Haand og følte under dens Flade Sneen trykkes sammen som en Dyne fyldt af knitrende Krystaldun —Jorden et iskoldt Lig derunder.

Hvor trygt at sidde her i det grænseløse Øde. Himlen er endelig sneet af. Der er ingen Maane mere. Men Stjernerne er begyndt at glitre frem. Henslængt Støv af knuste Diamanter. Forgæves at stirre op i det blege Natteblaa for at opsamle Billeder, han kender. Det er ikke Syriens eller Ægyptens funklende Diademer. Ikke Juvelskrinet, som det aabner sig over Tuilerierne. Stjerneverdenen her er splintret. Universet ligger i Ruiner. Han borer sin Haand i Snedreven ved 254sin Side og kaster en Haandfuld op mod Himlen: Fnuggene fyger som Stjernegnister i Skæret af dem deroppe.

Han er naaet ud paa den evige Vinters hvide Enge. Alt er bleven let inde i ham. Alle Skufferne i hans Hjerne er pustede ud. Han husker intet mere. Ikke engang Navnet paa sit sidste Kvarter. Alle Kortenes Linier og Steder er slettede. Hvad skal han ogsaa med disse barbariske Navne paa Byer og Floder i en sibirisk Underverden? I altfor mange Dage har han plaget sig med at læse Linierne i et Land, der var ham fjendsk og hadefuldt. Nu har Sneen lagt sin forbarmende døde Haand over det altsammen. Han skal ikke mere stønne under Livets forfærdelige Mareridt. Hans Tilværelse var bleven en rastløs Kamp for at komme Skæbnen i Forkøbet, at forpurre dens endeløse Række af underfundige Anslag. Hans Styrke var *forud* at beregne de fjendtlige Tilskikkelsers Snigløb. Men Skæbnen har været opfindsommere end hans egen Indbildningskraft. Han kan ikke længer hamle op med sin Skæbne. Han har maattet strække Gevær. Han har strakt sig selv ud paa denne Snemark og bedt om Naade, om Glemsel.

Og Skæbnen har benaadet ham. Afslappelsen er kommet over ham. Alle Nerverne krymper sig af Trang til at sove. Intet flyder til Hjernen mere. Hukommelsens Tilførsels gange er stoppede. Alt glipper, alt klikker. Han er begyndt at lytte til Uhrværket inde i sig, til Pumpeslagene i Hjertet, den snurrende Kriblen i alle Fibre, Tomhedssuget i Indvoldene, Lungernes 255prikklende Brus, Søvnighedens Kryben gennem alle Pulse. Godnat, Verden! Godnat for evig! Han har aldrig været andet end et Dyr; en Sneræv i Skythernes Land; med Lus, der parrer sig dybt inde i Pelsen.

Og dog kan han ikke sove. Er det Utøjet, der kniber det ind i hans Hud: Af tredive Graders Kulde vaagner ingen mere. Af tredive Graders Kulde vaagner ingen mere! Men det er jo netop det, han vil. Ikke vaagne

mere. *Ikke vaagne mere.* Snyde sig fra sin egen Skæbne. Liste sig fra den, saa den ikke opsporer ham igen. Find mig, om du kan! Slaa en Klo i mig og rusk mig op! Tænd et Lys her lige for Næsen af mig. Skyd en Seng op af Jorden og hvælv et Tag derover. Gør et af dine Mirakler. For om to Timer er det for sent. *Om to Timer er det fot sent.*

Han sidder og fabler og glider dybere ind i sig selv. Øjenlaagene klapper til. Pupillerne indenfor er som to Skindøde, der pludselig vaagner op, men ikke har Kraft nok til at vælte Kistens Laag til Side. Der kryber Ildorme gennem Hjernens Mørke. Det er forbi. Han er levende begravet. Han kan ikke vriste Øjet op. Og dog brænder det udenfor. Der er Ild, der er Lys. Skæbnen har taget ham paa Ordet. Øjeæblet strider for at bryde sig en Rift.

Og med eet er Riften brudt. Og en Prik af Ild skinner ind i ham. Det er ikke en Stjerne, der bevæger sig i Synsranden. Han sidder og stirrer saa længe, at han vilde kunne se en Stjerne flytte sig. Men Lyset bliver paa den samme Plet, det kommer lige ud af Sneen. Det er ingen Snekrystal, der blinker. Det er en stor Gnist af rolig Ild, med Straaler søgende ud til alle Sider.

Han staar oprejst paa sine dumpe snurrende Ben. Ja: Lyset er tændt. Der er stillet et Lys midt ud paa Sneens hvide Dug. Det er tændt, efter at han har sat sig her. Det er groet lige op af Tomheden. Miraklet er begyndt at spire lige ud af Sneen.

Og nu drages han imod det, som var han i hele denne frosne Verden det eneste uselige Kræ, der lokkes mod Lysets gyldne Hallucination. Hvad er alle Sjælens Febersyner mod denne lille beskedne Prik af Lys? Den vinker som Livet. Han, som var ved at drukne i den evige Kulde, han slæber nu sit forkomne Legems døde Vægt mod det tindrende Mirakel. Er det langt, er det kort? Han vil blot frem og kaste sig over det. Han vil lægge sine Hænder om det og mærke dets brændende Kys paa sin Hud.

Langt er det ikke. Han synes kun, han har gaaet tyve Skridt, før han støder paa det. Det er ingen Gnist, det er en Lyskuppel midt i Sneen, en Lue bag en Rude af islagt Glas. Et Vindu i et Hus. Snedriverne er skyllet op over et Tag som Bølger over en kæntret Baad. Han staar og holder begge Hænder paa den blomstrende Isrude. Han aander mod Glasset, men formaar ikke at tømme den tykke Skorpe. Han banker med sine Knoer, men ingen Lyd svarer ham indefra. Saa ælter han i det tunge Fog hen langs Husets Bjælkesider, Tagskæggets Istapper knækker mod hans Hoved, hans Hænder stryger langs ad døde Vinduer, 257han kommer omkring uformelige Skur og famler sig atter tilbage til Lysskæret for paa den anden Side af det oplyste Vindu endelig at støde paa en Indgang. Han trykker sig ind i Karmen, og Døren springer op af sig selv. Sneen falder ind over Tærsklen, men uvilkaarligt trækker han Foden til sig igen og tøver lyttende. Men der kommer ingen imod ham. Alt er gravstille derinde. Saa gør han et Skridt og skyder Døren til bag sig, lydløst ud mod Sneen.

Han staar i et stort skummelt Bjælkerum. Lyset, som udefra skinnede saa levende og varmt, svinder ind til to smaa nøgne Flammer, der osrer spørgelseagtigt og blafrer under Skyggernes Pust. Han mærker dem som en lunken Aande imod sit Ansigt. Han kan se sit eget Aandedrag stile hen imod dem i en lang Naal af dampende Rim. De krummer sig som et Par Lysorme. Den gule Tælle løber ned ad Siden, han kan høre den dryppe ud over Stagens Rand. Hvad er det for en sær kvalm Stank, de puster imod ham? Han gaar frem mod Bordet, men snubler efter et Par Skridt over noget paa Gulvet — han griber for sig og faar fat i en Stol.

Instinktmæssigt sætter han sig, og Stolen fatter om ham som et levende Væsen. Han synker i et klædebetrukket Dyb, en varmende Ryg lægger sig til hans. Han hælder sit Hoved, en lun Klap kommer det i Møde. Han sidder med eet i en Bedstefaderstol. Han faar et Anfald af sin gamle Tyrketro: *Saaledes* skulde det altsaa være! Denne Stol har staaet beredt til ham fra Evighed af. Her skulde Ruslandstoget ende. *Derfor* 258har han ikke sovet i de mange Uger. *Derfor* gik han bort fra det hele. Som en Muselmand er han naaet ned i sit Gravkammer, dør, hvor Striden skal begynde mellem Ondt og Godt. Det er Israfil, han har foran sig. De to Spiddelys, det er Dødsenglens Øjne, som rer paa ham. Hans Sjæl staar ind i Rummet mod de blege Flammer i et tavst sugende Skifte af Spørgsmaal og Svar: Hvor mange har du bragt Døden? — Du gav mig aldrig Tid at tælle dem. — Hvor mange Liv har du knækket før Tiden? — Ikke jeg, men Verdensstormen fældede dem. — Hvor mange sover denne Nat den evige Søvn? — Jeg véd En, der længes efter den forgæves. — Den evige Søvn er for dig den evige Anger. — Jeg angrer intet. — Din Sjæl er forhærdet. — Nej, min Sjæl er altfor blød dertil. — Saa skulde du græde. — Livet har allerede brugt mine Taarer. Til Døden har jeg ingen.

Israfil er borte. Det Hvide derhenne paa det store Bord ligner Ligsvøb, han har krænget af sig. Tandene paa det ene Lys krummer sig nedad, og den gule Tælle rinder som Edder af et Saar. Nu mærker han, hvor Døden er faret gennem dette tunge Rum og har fyldt det med sin Gru. En blodig Spade har den kastet paa Gulvet. Dens Knokkelfinger har knust Glasset paa det gamle Uhr i Krogen og knækket Maaneskivens Visere. Lerovnen er gaaet ud for et Pust af dens Aande. Et Spark har fejet Hunden hen under Bordet, hvor den ligger smadret, slatten som et flaaet Skind. En Dragkiste staar med udkrængede Skuffer. Gulvet flyder med endevendt Skrammel. Alt er forladt, og der 259staar kun disse to fattige Lys til at vidne om det forøvede Hærværk.

Han har krænget Pelshuen af sit Hoved og lytter til de to smaa Flammers kummerfulde Dryp. Hvem har tændt dem og stillet dem dør? Platofs Kosakker? Eller Davouts Soldater? Davout? Lever *han* endr Han har ikke set ham i en Evighed. Maaske er det ham, der gør sin Pligt selv efter Døden: Hans Genfærd strejfer rundt og brænder Hytterne af. Er det Krudt, han har lagt under Lagenbylterne paa Bordet? Snart vil Lysene brænde ned og antænde dem. Saa ryger Huset i Luften. Haha! Det sidste paa Storaméens Vej. Er det andet end Genfærd, der sidder i Natten om de iskolde Bivuaker? Er det andet end Spøgelser, der lister mod Grænsen, ubegravede Døde, der vil hjem for at stedes til Hvile? ...

Lysene er begyndt at synge for hans Øren. De fylder Luften med Kimen som af fjerne Klokker og Bjælder. Nej, det nærmer sig, det bliver til bjældebesatte Tømmer, til Sølvklokkespil over Kaner, som borer sig frem gennem Sneen. Troikaer, der stryger forbi. Heste, der pruster. De ringler frem fra alle Kanter. Knutsvøberne knalder. Et kimende Uvejr af Bjælder farer over Taget. Nu slaar de Ring omkring Huset. Og Cæsar sidder død stille i sin Stol og venter paa de dræbende Dolke.

Højt klirrende skratter en Lanse ind gennem Ruden, et Kosakfjæs viser sig i de hvide Issplinter, og i samme Nu hugger Kolberne paa Døren. Kosakkerne mylrer ind og springer mod de flakkende Lys. De 260skraaler i deres barbariske Maal, hvoraf han intet forstaar. De sparker mod Skuffer og Skrammel. En slynger sin Geværkolbe mod Bjælkedøren bag Bordet. Men de andre stimer om dette og bøjer sig over den hvide Bylt. En løfter Lyset højt op, en anden river Lagenet til Side, alle Hænder krummer sig mod Byttet derunder. Da brister fra Struberne halvkvale Skrig, og alle de sorte Kroppe dukker sig et Nu langs Randen. Hvad er det, de stirrer paa? De høje lodne Huer løfter sig, Hænderne slaar Kors for Ansigterne Bordet rundt. Er det Bønner, Helgenpaakaldelser eller Forbandelser, de mumler? Den, der holder det ene Lys i sin oprakte Haand, slipper det i Gulvet. Det andet Lys slukkes med et Pust. De famler i Mørket mod Udgangen, Skrig og Eder hvirvler forbi ham. Han kan lugte deres Pelse, deres Piske og Støvler. Der er En, der snubler over hans Ben og raver harkende om paa Gulvet. Han føler Hænder gramse op ad sig. Et Aandepust af Brændevin skolder over hans Ansigt. Men han sidder urørlig, og Pistolen bliver stikkende paa hans Bryst. Skæbnen er et Nu strøget over hans Hud — en Skorpion med punkterende Brod — en Bevægelse, og den havde tilføjet ham sit Stik.

Men nu kimer og bjælder alting bort igen. Tilintetgørelsens Furietog er stormet igennem Stuen uden at opdage *ham*. Fra den sprængte Rude til den aabne Dør isner Kulden forbi ham. Der har været Røvere i hans Gravkammer. Han rejser sig for at stænge det igen. Han famler ved Døren og finder en Slaa at 261skyde for. Han gaar efter Lysningen i den knuste Rude og stopper sin Hue i det splintrede Hul.

Ja, denne Stol har ventet paa ham fra Evighed af. Den griber ham igen i sin Favn og lægger sine Klapper lunt om hans Hoved. Den dulmer den knurrende Smerte i hans Lænder. Den svøber sig varmt om hans kuldestive Legeme. Han kender den igen, fra han var Dreng. Det er den Lænestol, han krøb op i, naar han vilde tumle sine matematiske Beregninger i Hovedet eller fantasere som for lukkede Døre.

Nu vil han endelig sove. Hans hele Væsen folder sig sammen om den ene dumpe Trang. Uden Drømme, uden Fantasier, uden Mareridt. Den evige Søvn — den, alle de andre sover derude i Natten — Krese af Sovende ud gennem den hvide Vinter. Selv Fuglene er jo, søvnige af Frostens, dalede i Sneen paa de døde Vinger. Han kryber sammen om Søvnens inde i sit Hjerte. Hænderne lukker sig over Pistolens kolde Skæft. Saaledes sidder hans Grenaderer paa deres Snebænk og knuger den sidste trofaste Ven til Brystet. De trænger til et sidste varrende Kærtegn, et lille Blus af Ild, et Stjerneskuks kærtegnende Straale. De sover allerede halvt. De koldbrandsdøde Fingre famler om Geværhanen og trykker til. De hører det sidste Knald og ser det sidste Blaf — de glider ind i den evige Søvn under Salut og med Krudtets sidste pirrende Pris i Næsen. Nej: han behøver ikke denne sidste lille Pirring. Han sidder lunt og trygt og blunder i Bedstefaderstol og ruger over Søvnens Tynge dybt inde i sig selv.

262

Hvad er det, der pusler og knager i Luften omkring ham? Er det en Dør, der aabner sig, en Lem, der drejer sig paa sine Hængsler? Der skratter noget haardt i Mørket. Han spiler Øjnene op og ser nogle smaa blaa Gnister blinke — fosforglimtende Hænder, der arbejder med Staal og Fyrsvamp, til der fødes en lille gispende Lue. En Lygtemand, der kogler om, til den har fundet en stærkere Lyskilde. Et Spiddelys er tændt igen af de rystende Hænder. Nu planter der sig to paa Bordet, hvor de stod. En Skygge bøjer sig frem og skjuler Lysene, men retter sig igen og drager de hvide Lagner bort og bliver staaende som en Støtte.

Nu ser han, hvad der ligger paa Bordet: To fuldt paaklædte Skikkelser, hvis Ledemod har krummet sig i Døden som af Gigt. To Lig, der endnu ikke slumrer, men ligger og spejler Døden, som kom over dem. En lille Kvinde i en Bylt af Tøj, med det voksgule Hoved skrumpet ind til det udsigelige, med de brystne Øjne krænget opefter, stirrende mod det Hug, der spaltede hendes Hoved, højt oppe i det tykke sorte Haar, som synes graaet — graat af udsprøjtet Hjerne. Og den bjørnesvære Mand ved hendes Side vender sig imod hende med den ene Arm trukket krampagtig op mod sit Hoved som for at vise hende sit Ulivssaar: det har kløvet hans Tinding og Kind, og Blodet har fyldt Ansigtets store Skæg med sivende rødt Skum.

Og bøjet over de to Døde en høj ung Pige. Hendes Øjne skinner som i Feber. Øjenlaagene er koralrøde,

Næsen ophovnet af Graad. Munden krænger Læberne frem som i en stivnet Bøn. Haaret taarner sig i kranstagte 263Fletninger, der er ved at falde. Hun ser ud som et Barn, der er krøbet i sin Moders altfor store Kaabe. Hun har lagt Armene i de altfor lange Ærmer over Kors paa Brystet. Hun staar og stirrer, saa Øjenrandene luer, uden at der kommer Taarer.

Saa forsvinder hun i det mørke Dørgab bag Bordet og kommer tilbage med en stor Skaal. Hun svøber Kaaben tilbage fra sine slanke og trinde Arme, og hun giver sig til at vadske Blodet af de Dødes Ansigter. Graaden kryber i hendes hvide fulde Strube, idet hun bøjer sig over dem. Hun renser Saarene, til de ligger skarpe som dybe Hieroglyfhug i de voksblege Ansigter, hun trykker Laagene til for de opspilede Blik, hun ordner deres vilde Haar. Hun henter to smaa Knipper af tørrede Lavendler og lægger under deres Hoveder. Saa drager hun Lagnerne op over dem lige til Hagen, saa de synes at sove Side om Side. Hun stiller de to Lys paa Vagt ved Hovedgærdet. Hun knæler, lader Rosenkransen glide mellem sine tynde frostrøde Fingre og begynder at bede.

Han vil ikke tro sine egne Øren. Den Bøn, der mumler sig over hendes Læber, er ham ikke uforstaaelig. Ordene er ikke fremmede Lyde, de er franske, blide og kendte, de kæder sig til Sætninger, der gaar videre inde i ham selv med en Børnelærdoms Stykke.

Han er altsaa ikke blandt Fjender og Barbarer. Atmosfæren i dette Rum er fransk. Gruppen derhenne er Landsmænd. Han er vandret over Snemarkerne med en hemmelig Ønskekvist i Hjertet. Han er standset, hvor den pegede ind mod et lille Hjem, der 264ligger Lig. Der er noget, som svulmer inde i ham, da hun bøjer sit Hoved og begraver det i sine Hænder efter endt Bøn. Amen! hvisker det ud af ham. Og i samme Nu vender hun sine Øjne imod ham med Instinktets Ufejlbarlighed, de møder hans, hun giver sig ikke til at skriges, men hun rejser sig, der famler et Par russiske Ord over hendes Læber, hun griber en Lysstage og gaar imod ham, saaledes som man gaar mod et Syn.

Hun holder Lyset saa tæt ind i hans Ansigt, som troede hun, Synet vil vige og blive til intet i den klare Flamme. Han ser Pulsens banke som en blaa Orm under Huden paa hendes Haandled. Hun staar og stirrer paa ham i et langt endeløst Øjeblik. Jesus! stønner hun. Hvad er det, som sidder dér med store hule Øjne under en brynløs Pande, to ulmende Fosforflammer fra en Maske af hvidt Marmor, en sitrende Streg af to blodløse Læber, sammenbidte som for aldrig at aabne sig mere. Jesus! stønner hun igen, og Lyset hælder og løber i en gul Flod ned over hendes rystende Haand: Jesus, er det Dem?

Han nikker ikke, han aabner ikke Munden, men hans Øjne svarer. Svaret kommer dybt, dybt nede fra, fra Bevidsthedens lønlige Skakt, fra selve Livsgnistens, som endnu blafrer derinde. Hver Gang hendes Øjne spørger, slaar den lille magiske Lue over i hende og bekræfter: Ene — forfulgt — jaget — træt — træt indtil Døden — ja — ja — ja! Verdenserobreren krøbet i et Musehul. Jordens vældigste Hersker, den store, den skræmmende, den umættelige — nu lille, for 265skræmt, led til Døden — et gispende nøgent Hjerte her i det Rum, hvor hendes Forældre ligger Lig. Ja, det er *ham*. Saaledes ser en eneste ud. Men han virker som en Søvnvænger, et Genfærd. Hun stiller Lyset fra sig. Hendes Hænder skælver vantro imod ham. Hun begynder at røre ved ham med begge sine Hænder, hun trænger til at overtude sig om, at han er et virkeligt Menneske, med Haar, med Hage, med Kinder, med Arme, med Hænder, med Ben og med Fødder. Hun famler med alle Fingre over hans store Hoved. Det stride forpjuskede Haar bliver glat som levende Silke. Han er varm — ikke som Hovederne derhenne. Mon han aander? Hun bøjer sit Øre ned mod hans Mund for at lytte. Og pludselig giver han sig til at puste og kan føle sin Aande slaa varmt tilbage fra denne Pige-kind, der tænder sit Blod lige for hans Læber, saa han kan sanse det.

Og videre glider hendes Hænder som to brændende smaa Væsener, der løsner Zobelskindet om hans Hals og stryger over hans Hage, saa Skægstubbene stritter. De aabner, de gør Indbrud. De knapper den guldfrynsede Pels op, de føler paa de iskolde Knapper. Dér sidder en stor blank Stjerne med en Ørn! Ja, hun vidste det. Det er der altsammen. Hun hægter ogsaa Opslagene til Side — det er, som hun vil gaa lige ind i ham og tage om hans Hjerte, før hun er helt overbevist. To blussende bløde Pige-hænder leger med hans Legeme. Og med eet begynder han at smelte, ustandseligt, uimodstaaeligt. Blodet begynder at blomstre inde i ham som Safterne i et frossent Løg. Han tør op 266under disse varme levende Hænder, der vækker alle Nerverne i hans Hud. Han sidder som en stor Dukke, en nysgerrig lille Pige vil klæde af. Nu spænder hun Kaarden fra hans Side. Hun holder den mod Lyset og betragter dens Fæste. Ja, der er et kronet N — hun brister i et lille Skrig af Jubel: Det er ham, det er virkelig ham! Hun kysser Knappen, hun rejser sig og løber til Bordet. Hun lægger Kaarden paa Lagenet over de Døde. Jesus Maria! om de kunde se, *hvem* der sidder og vaager hos dem. Hun bøjer sig over dem og hulker krampagtigt uden Graad.

Saa gaar hun langsomt tilbage og betragter ham paany. Ja, det er ham! Han er der endnu. Han er dalet som en slukt Ildkugle her ned til hende. At hun ikke skulde være ene. For at sige hende, at der er Sorger, som er større end hendes. En underlig Andagt griber hende. Hun staar her saa høj og rank. Han sidder dér saa krum og lille. Hun lægger sig paa Knæ paa Gulvet. Hun folder sine Hænder over hans Knæ, hun bøjer sit Hoved under hans Blik. Hun beder uden Ord.

Og lette smaa Tryk daler over hendes Haar. Der er noget, som falder usigelig blødt og dæmpet over

hende, til omsider en Taare naar hendes Nakke og smelter paa hendes Hud. Saa ser hun op: Hans Ansigts blege Marmor er ved at forvitre. Hans Øjnes Spalter har lukket sig, men ned over Kinderne siver Graaden og glider ud i tunge hede Dryp — lydløst som Draaberne i en Drypstenshule.

Og pludselig hulker op i hende en vanvittig Følelse 267af vild Ømhed, af moderlig Altopofrelsestrang. Hun kaster sig med begge Arme om hans Hals. Hun griber om hans store tunge Hoved, som gjaldt det om at redde det fra Fald. Hun knuger det ind til sig som for at skærme det. Er han frossen til Døde, vil hun give ham sit Livs Hede. Han skal drikke hendes Hjerteblood. Har han ikke det Sted at hælde sit Hoved til, saa vil hun give ham sit Bryst at hvile paa. Hun er Jomfru. Hun har Kyskhedens ubrugte Styrke i sit Skød. Hun river sin Kaabe op, hun flænger Kjolen til Side, hun putter hans Hoved ind til sit Allerinderste, og nu føler hun mod sine svulmende Bryster, hvordan Graaden stiger i ham som en boblende hed Kilde.

Hun stryger ham som en Dreng over Haaret. Hendes Læber kysser hans Øre: Saa — saa — saa! hvisker hun. Saa — saa — saa! Jeg er jo hos Dem. De er hos mig. Aa, at De er frelst! Aa, at De er frelst! Jeg véd ikke, hvor mange Gange Kosakkerne har været her i Nat. Bønderne var her i Gaar. De plyndrede Huset. De huggede Mor i Hovedet med en Økse, de slog Far med hans egen Spade. Jeg laa i Alkoven og skreg, men de fandt mig ikke. Far og Mor har beskyttet mig i Døden. Deres Lig laa paa Vagt foran mit Kammer. Jeg slæbte Bordet hen foran Døren og lagde dem derpaa. Jeg stillede Lys for deres stakkels blege Hoveder. Naar Kosakkerne kom og saa' dem, gik de ikke længer; de har beskyttet mig i Døden; de vil frelse ogsaa Dem. Kom! De maa skjule Dem i mit lille Kammer. Hvert Øjeblik kan der komme flere Kosakker. Rejs Dem, hører De!

268

Han svarer ikke. Han har intet hørt. Hans Hoved er tændt i Glød paa sin Pude. Hans Kind brænder mod hendes Bryster, der hæver sig i deres rundeste Fylde. Han drikker Rusen af hendes varme Hud. Der er Em af nymalket Mælk, der er Lugt af Lavendler i dette Skjul, hvor hans Aande slaar tilbage som i en hed Grotte.

Og bævende fornemmer hun med eet hans Læber famle om Brystvorten og uendelig varsomt suge, som kunde det være Munden af et spædt Barn.

269

XIX

DEN EVIGE SØVN

SOM et Barn behandler hun sin underlige Gæst. Hun er stærk, med ung smidig Styrke i Arme og Hofter og med en Midje som en Birkestamme.

Hun fatter om ham med hele sit voldsomme Favntag og rykker ham op af Stolen og leder ham over Gulvet. Hans Pelsstøvler raver frem, som gjorde han de første Barnetrin i oprejst Stilling. Hun naar Døren bag Bordet, klemmer ham forbi og næsten løfter ham over Tærsklen; endnu nogle Skridt og hun er ved Alkoven. Hun lader ham synke ind mellem de tunge Forhæng, hun tvinges til selv at følge med, thi hans Mund holder endnu ved sit Bytte, og først ved langsomt at dysse ham lykkes det at løsne dens Tag og at trykke ham bagover i det Bjerg af Dynen, hvormed Alkoven er fyldt.

Han er hjælpeløs som et Barn. Hun maa pusle ham til Rette. Hun krænger med Besvær Pelsen af ham og lægger hans Ben op. Men Støvlerne er to Isklumper forneden, hun faar dem trukket af og føler 270paa hans Fødder, hvor de er døde af Kulde. Hun lægger dem ind under sin Kaabe og varmer dem ved sit unge Legemes Ild, før hun stopper Dynen om dem. Hun sidder hos ham paa Sengekanten og lægger sin Haand paa hans Pande. Nu brænder den i Feber. Kuldegys rykker igennem ham. Han bevæger Læberne og bider dem sammen som i Krampe eller Tørst.

Hvad skal hun give ham? Alt er taget. Alt spiseligt er opstøvet, det sidste Mel, den sidste Strimmel Flæsk, den sidste tørrede Purre har Frigængerne fundet. Der ligger kun nogle Skorper Bygbrød gemt under Sengens Hovedgærde. Der er lidt smeltet Vand i en Krukke i Krogen. Det er alt.

Men nu synes han at falde til Ro. Ak, om han kunde sove! *Han er jo frelst*, han ligger i den selv samme

Seng, hvorover hans Billed har hængt til igaar, et russisk Skillingsbillede, som hendes Fader for nogle Aar siden bragte hjem fra Markedet i Vileika. Da Bønderne plyndrede Huset, kom de i Raseri over at finde dette Billede af Arvefjenden. Hun hører endnu, hvor de larmer og skriger:

— Slaa ham ned! brøler En og river Billedet fra Sengestolpen.

— Hvad? Har den franske Hund klistret Uhyret op? raaber en anden.

— I kan tro, det er for Beskrivelsens Skyld, siger Starosten. Admiralen har sendt hans Stikbrev over hele det hellige Rusland. Vil I bare høre!

Og Starosten læser op af en skidden Lap Papir: Admiral Tsjitsjagof skriver: Napoleons Hær er paa 271Flugt. Ophavsmanden til al Europas Ulykke og Elendighed flygter med den. Vi er i Hælene paa ham. Det er ikke umuligt, at det vil behage Gud den allerhøjeste at aflade fra sin Vrede og overantvorde ham i vore Hænder. Det er derfor min Vilje, at denne Mands Beskrivelse og Signalement skal kendes af alle og enhver. Han er lav af Vækst, tyk, af bleg Ansigtifarve, har en kort Tyrehals, stort Hoved og mørkt Haar. Jeg maa derfor fremtidig stille det Forlangende, at alle Fanger af lille Vækst føres til mig. Lønningen for at tage ham til Fange, vil jeg ikke nævne. Men vor ophøjede Czars Gavmildhed er kendt og giver de største Løfter.

— Hæhæ, det passer til Punkt og Prikke, siger En.

— Gid vi havde den Onde her, saa var Beskrivelsen god, raaber en anden. Hug Fyren for Panden, Starost!

—Ja, han er bleven tilbage for at hjælpe sine forbandede Landsmænd.

— Med hvad? indvender Starosten. Her er jo ikke Føde til en Vinterflue.

— Han er Franskmand som hans Kælling.

— Bonchamps taler Russisk, siger Starosten. Han har boet her i mange Aar.

—Ja ja, for at spionere.

— Slaa ham for Panden! Han er Spion.

— Han skal vise Franskmændene Vej til Vileika.

— Ned med de franske Spioner! De skal dø begge to.

— Det er besørget, melder En og smider Spaden Lad nu dem ligge og fortælle deres Kammerater, at vi ønsker dem alle Døden og Djævelen.

272

— Med Beskrivelsen af den sorte Czar paa Brystet! raaber En og nagler Billedet fast med et Knivstik.

Saa er de borte. Hun ligger skjult i Alkoven og ryster af Rædsel ...

Og nu ligger selve Ophavsmanden til al Europas Ulykke og Elendighed i hendes Seng og skælver i Feber. Maaske sover han ind for aldrig at vaagne mere. Eller vaagner han, bliver det maaske som Fange eller for at dø af Sult. Hvad véd hun? Verden er gaaet i Stykker for hende. Hendes Forældre er myrdede — Kejseren flakker vildfarende om i Natten, ene, forladt af alle — kan hun rumme mere i sin stakkels udgrædte Hjerne? Kan *hun* gøre det umulige eller standse det uundgaaelige?

Hun staar atter i Ligstuen. Lysene, de sidste, er ved at brænde ned, de luder, som var de trætte. Hun ser paa de vokshvide Ansigter: Saarene synes at aabne sig, Randene at sprække. Hun lukker sine Øjne, men ingen Taare lader sig pine ud af dem længer.

Hendes Ansigt rammes af et skarpt hviskende Pust: Kejseren! Begynder de Døde at tale? Kejseren! hvisker det igen. Hun ser skælvende ud for sig. Nu pikker det paa Ruden, højere og højere. En knyttet Haand støder ind, og et stort sortskægget Hoved stirrer paa hende gennem det splintrede Hul. Kejseren! hvæser det imod hende: Kejseren!

Hun mærker det svimle for sig, men samler sig med en Kraftanstrengelse. En Kosak — hvordan skulde han tale Fransk, og hvorfor skulde han hviske? Kejseren! lyder det igen. Kejseren er her! Luk mig ind!

273

Ansigtet forsvinder, og et Øjeblik efter hamres der paa Døren. Hun tør ikke, hun vil ikke, og alligevel gaar hun hen og trækker Slaaen fra. En høj Skikkelse i sort Kaftan trænger ind. Kejseren! siger han igen og skynder sig til Bordet. Han kaster et Blik paa de to Dødes Ansigter, han griber Kaarden og løfter den i Vejret:

Kejseren er her! siger han højt og truende. Kaarden svajer i hans ene Haand, han knytter den anden og flammer hende sit Spørgsmaal ind i Ansigtet: Hvor?

Blodet skyller til hendes Hoved. Hun tysser paa ham med begge Hænder og hvisker: Han sover.

Den Sortskæggede lader Øjnene løbe om i Stuen og lister mod den halvaabne Dør bag Bordet, men vender pludselig om. Forstyr ham ikke! hvisker han til hende. Skulde Kejseren trænge til noget, saa her!

Op af sin Kaftans lange Skøder trækker han en Flaske og en lille Pakke; han lægger begge Dele i hendes Hænder og hvisker: Giv Kejseren Vinen varm!

Saa vender han sig og er ude af Døren. Men før han trækker den til efter sig, gaar han tilbage og siger hende tæt ind i Ansigtet: Kejserens Livmameluk! Jeg kommer igen.

Han er borte. Hun staar med Flasken i sin Haand. Vinen varm! Gud hjælpe! Hun har hverken Ild eller Brænde. Hun har ikke andet end de to Lys over de Døde. Hun stiller dem tæt sammen, hun holder Vinflasken over de smaa spruttende Flammer og drejer den langsomt. Vinen skinner gennem det tykke grønne Glas som tungt Blod. Ja, om hun skulde varme den ved sit Hjerte, skal det ske.

Og Tællelysenes Luer slikker deres sodede Tunger over Flaskens Sider og sværter Etiketten med det kronede N. Den begynder at lunkne. Men Lysene er næsten brændte ned. Hun lader de sidste gispende Flammer slikke op i Flaskens hule Bund. Lysene syder bort, og hun staar i Mørket. Kulden vil suge Varmen af Vinen igen. Saa tørrer hun Flasken af i sin Kaabe og putter den indenfor, lægger den ind til sit Hjerte. Den brænder hendes Bryst, og hun trækker sit Tøj sammen om den. Saa famler hun til Sengen og sætter sig paa Kanten og venter. Som en Moder venter paa, at Barnet skal begære.

Han ligger og kaster sig i de tunge Dyner. Han stønner i Søvn: Rustan! Rustan! jeg kvæles. Luft! jeg kan ikke faa Luft. Constant! jeg dør af Tørst.

Hendes Fingre famler efter hans Mund. Hun bøjer sig over ham med Flasken stadig paa sit Bryst, hun har taget Proppen af, og hun lister Halsen mod hans Læber, varsomt, som skulde hun give et Barn'Die. Og han gurgler Vinen i sig i slubrende Gisp, skyder den fra sig og puster, griber den igen og drikker.

Saa synker han mat tilbage og ligger og aander tungt. Constant! mumler han, det trykker mig fordærvet. Løs op! Klæd mig af! Constant!

Og atter glider hendes Hænder sitrende over hans Legeme. Hun aabner i Mørket de sidste Knapper og Spænder. Han ligger uden at røre sig. Men med eet rammes en Streng i hans Væsens Dybder, som naar 275en undersøisk Mine paasejles af et Skib. En Nerve tændes som et Lyn. Og begge hans Arme slaar sammen om det unge Pigelegeme, der bøjer sig over ham. Hans Mund styrter mod hendes Bryst, hans Kys knitrer som en Løbeild gennem hendes Aarer. Og i et skyllende Favntag klynger hun sig til denne Mand, som Dødssorg har udhulet, saa kun det hede Hylster er tilbage. Hendes Tænder klapper, hun er ræd, saa hun kunde hvine, men Hvinet dør i hendes Mund, da hun kaster sig paa hans Favntags Baal.

Og endelig sov han. Den evige Søvn, da alle Livets dunkle Kilder risler ud i Hvilens store stille Ocean. Endelig tømtes hans Bevidstheds tusinde Brønde. Tilværelsen sivede fra ham.

Han fornam kun, som den eneste Lyd i Verden, sit Hjertes høje Hammerslag mod et andet Hjerte. Med Hovedet bøjet tilbage dalede han i et Univers af Hvile. Han sank som Skaberen, der slumrer efter fuldendt Værk og endnu holder en nyskabt Klode under sine Fingres Tag. Hans Haand spændte om hendes høje unge Pigebryst. Han slyngede Kloder fra sig. Og han blev ved at holde den sidste under sin Haand. Og for hvert lille saligt Tryk af hans Finger spirede dens lille sovende Knop.

Den evige Søvn slusede igennem ham.

XX

MORGEN

HAN ventede ikke at vaagne mere. Livets Feber var raset til Ende. Mørket havde slugt hans Sjæl.

Men han vaagnede og vidste sig endnu blandt de Levendes Tal. Livet laa og sov ved hans Side. Men hans Vilje var vaagnet. Mørket laa om ham som en Mur, men han vidste, det var Dag. Al Tvivl var borte, al Hjælpeløshed glemt. Han var karsk og stærk. Han havde kun een Drift og een Plan: Han vilde hjem! Redde sin Trone! Stemme sig mod Undergangen! Tage Livtag med sin Skæbne!

Han var kold og klar af sin urokkelige Beslutning.

Han stod op. Dagen maatte komme. Han vidste, hvor den var. Han gik et Par Skridt til Bjælkevæggen og stødte Skodden op. Det tynde graa Gry pibede ham i Møde. Han gik i Isluft, men han frøs ikke. Han tog sine Klæder og iførte sig dem som sikre Vaaben imod Kulden. Han skimtede det unge sovende Hoved i Alkoven, han berørte hendes glatte varme Pande med sine Læber. Han huskede kun dunkelt; men han vidste skarpt, hvad han vilde. Han trak Bjælkedøren op og gik, hans Fod stødte mod noget blødt bag Tærsklen. Og i samme Nu rejste en Skikkelse sig Rustan! Ja, naturligvis! Hvor skulde den tro Hund ligge om ikke foran hans Dør? Rustan stod med Kaarden for at spænde den om ham. Den graa Dag faldt ind over det store Bord. Hvad var det, der laa under de hvide Lagner? Han spurgte ikke og havde ikke Tid til at se efter. Han gik videre. Fra en Lænestol rejste en anden Skikkelse sig og holdt hans Pels imod ham. Constant! Kejseren nikkede til det selvfølgelige. Pelsen gled over hans Skuldre, Klaphuen om hans Øren. Afsted! Han traadte ud i Sneen. Et Par Geværer klaprede op. Han smilte fremdeles til det selvfølgelige. Der var endnu Arme til at præsentere Gevær. Havde han ikke drømt, at han var gaaet bort fra Hovedkvarteret? Og saa laa dog Hovedkvarteret her og ventede paa ham, ganske som det skulde. Et lille Baal var tændt lige op ad Huset, Ségur traadte frem og rakte ham en stor Skaal Kaffe. Og Kejseren stod tavs og slubrede den varme Drik i sig, medens hans Fod legede med en Kanonkugle, han sparkede op af Sneen.

En Vogn knirkede frem. En stor ludende Skikkelse traadte ud med knækkede røde Fjer i Pelshuen. Han tog den af og lod den slæbe i Sneen. Han stod og holdt Vogndøren med sænket Hoved. Selve Murat stod og gjorde Honnør for ham med et sky Blik og et næppe hørligt: Sire.

Intet af alt dette forundrede ham. Leddene var igen hægtede i Orden i Skæbnens Kæde. Følgerigtigheden paany bragt i Stand.

Kejseren traadte op i Vognen og satte sig, men sagde i det samme: Vent! Han greb i en af Vognens Lommer, lagde et Stykke Papir paa sit Knæ og skrev med faste Fingre nogle hastige Linier.

Saa gik han atter ud. Murat stod fremdeles i ydmyg Lakajstilling. Grenadererne præsenterede. Rustan aabnede Døren. Han gik forbi Ligbordet og ind til Alkoven. Han lagde et Nu sin Haand paa en hed Kind, Papiret paa hendes Bryst under Dynen.

Et Øjeblik efter gled hans Vogn ind i Rækkerne af det tavse Spøgelsetog, der flygtede mod Grænsen.

Et Par Dage senere holdt han i Smorgoni Afskedsmaaltid med sine Marschaller.

Tavse sad de om det lange Bord, der var dækket som til Begravelse. Ligkulde herskede i det halvmørke Rum. Lysflammerne viftede over de kulderøde og vildtskæggede Ansigter. De sad alle i deres hærgede Pelse, forkomne og fortrykte. Det sorte Brød blev dem stikkende i Halsen. Vinen tyktes dem besk som Galde.

De vidste alle, hvad der forestod. Han vilde forlade dem. Han vilde ikke følge Storarméen til Graven længer. Han vilde bjerge sig ud af det sidste fortvivlede Skibbrud. Kun et Par af dem skulde følge ham. Alle de andre skulde lades i Stikken for at kæmpe de sidste fortvivlede Dage. Fod for Fod skulde de slaas med 279den haabløse Opløsning. Maaske skulde ingen af dem se Frankrig igen.

Og dog, naar de vendte deres Øjne mod Kejseren for Bordenden, var der noget, som smeltede i dem. Han sad der saa hvid og højtidelig, saa fast besluttet, saa tindrende urokkelig. Han havde atter faaet sin vidunderlige Sindsro tilbage. Den lyste af ham. Og naar hans Blik gled langs Bordrækken, varmedes hver enkelt af dets forunderlige Mildhed.

Han havde jo kaldt dem til sig en for en og ligesom lukket sit Hjerte paa vid Gab for hver enkelt; lyttet til deres Raad, trykket deres Hænder, været næsten kvindelig blød og kærtegnende. Kun urokkelig i dette ene: at han maa rejse.

Se, nu løfter han sit Glas og lader sine Øjne lyse over dem. Hans milde, hjertevindende Røst takker dem, saa hver især mærker, at Takken gælder ham, for deres udmærkede Bedrifter paa dette Felttog, der vil fylde Efterverdenen med sin Storladenhed. Hans Stemme sænker sig, og han undskylder sig med blufærdig Beskedenhed: Hvis jeg var født paa Tronen, hvis jeg var en Bourbon, havde det været mig en let Sag ikke at begaa Fejl.

Endnu engang fortryller han dem alle. Han lader oplæse sin sidste Bulletin. Dens mildnende og dækkende Optimisme, dens stolte og dristige Fornægtelse af Nederlaget, dens stoiske og tapre Appel styrker dem. Til sidst siger han:

— I Nat rejser jeg til Paris. Min Nærværelse er nødvendig for Frankrig og for Resterne af min ulykkelige Hær. Østerrigerne og Preusserne vil betænke sig paa at erklære Krig, naar de genser mig i Spidsen for den franske Nation og en ny Hær paa tolv hundred Tusind Mand.

Han omfavner dem en for en, han ser dem styrkende lige ind i Sjælen. Han gaar mellem Rækkerne af sine sidste Officerer, han byder dem Levvel med sit tunge og sørgmodige Smil.

Saa kører han bort. Paa fjorten Dage jager han gennem Isvinter og Farer, tværs over Evropa og standser ikke før i Tuilerierne.